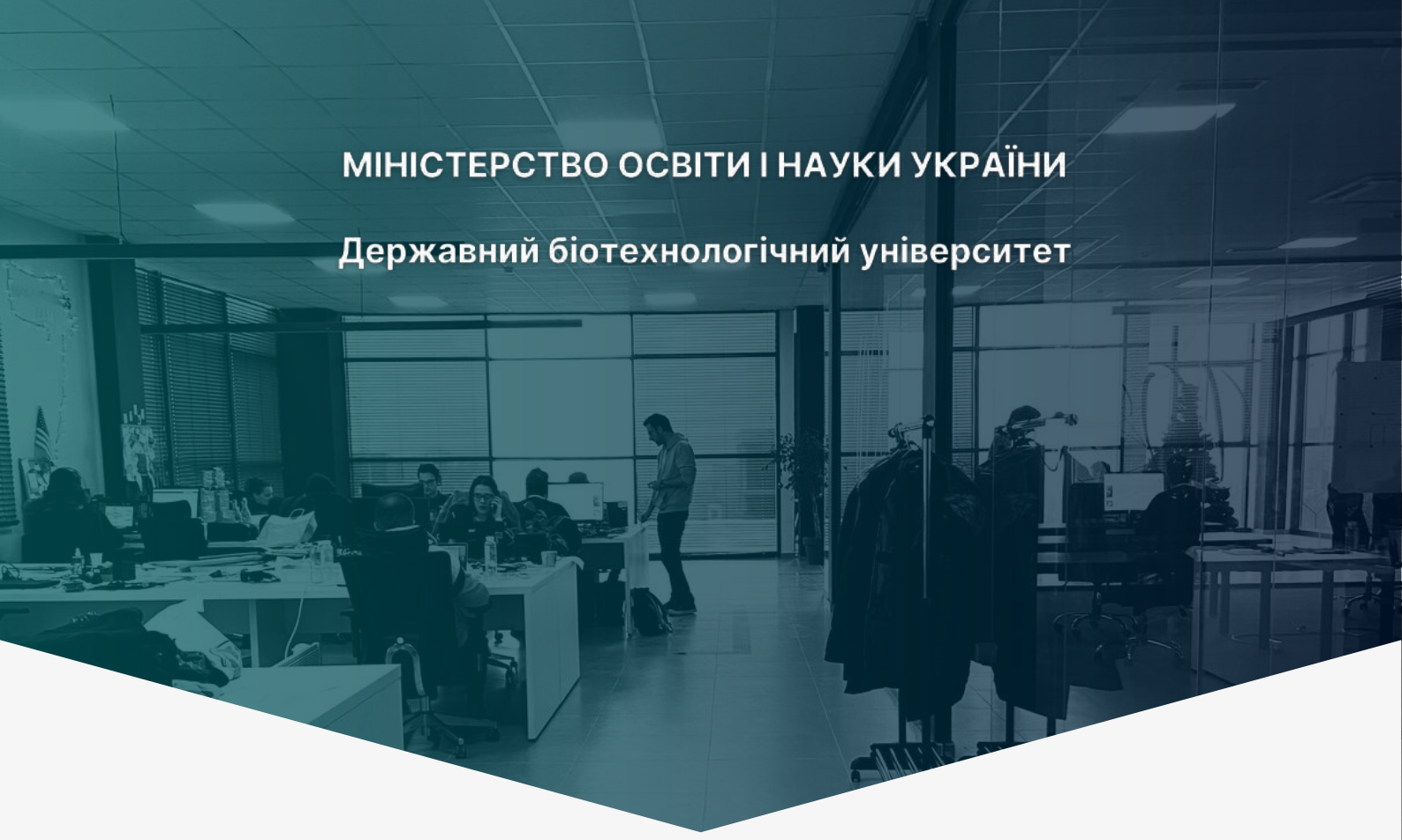

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний біотехнологічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ТА БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

МАТЕРІАЛИ
ІІ Міжнародної науково-практичної конференції

08 листопада 2024 року

Харків
2024

Міністерство освіти і науки України
Державний біотехнологічний університет
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національна академія статистики, обліку та аудиту
Державний податковий університет
Національний авіаційний університет
Державний торговельно-економічний університет
Львівський національний університет природокористування
Одеський національний економічний університет
Західноукраїнський національний університет
Сумський національний аграрний університет
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Привілейований інститут управлінських бухгалтерів (CIMA) (Велика Британія)
Європейський інститут безперервної освіти (EIDV) (Словацька Республіка)
Міжнародна Академія Прикладних Наук у Ломжі (Республіка Польща)
Державний університет прикладних наук імені Станіслава Сташиця в Пілі (Республіка Польща)
Сілезька Академія (Республіка Польща)
Міжнародний університет Daffodil (Народна Республіка Бангладеш)
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
ТДВ «Інститут обліку і фінансів» Національної академії аграрних наук
ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України»
Компанія «Дебет Плюс. Клименко Груп»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ТА БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції

08 листопада 2024 р.

Харків
ДБТУ
2024

УДК 657:005.572-044.922
Т 65

Організаційний комітет:

Голова комітету: *В.М. Михайлов,* д-р техн. наук, проф.

Заступники голови: *М.Л. Серік*, канд. техн. наук, доц.; *Т.Ф. Ларіна,* д-р. екон. наук., проф.; *Н.Б. Кащена*, д-р. екон. наук., проф.

Члени оргкомітету: *Ю.С. Бездушна*, д-р екон. наук., проф.; *Т.О. Букорос*, канд. політ. наук, доц.; *С.І. Василішин*, д-р екон. наук, проф.; *В.М. Вовк,* канд. екон. наук, доц.; *Н.І. Вовчук,* представник CIMA-AICPA; *Л.Б. Гнатишин*, д-р екон. наук, проф.; *З-М.В. Задорожний,* д-р екон. наук, проф.; *О.А. Зоріна,* д-р екон. наук, проф.*; О.М. Жданович*, начальник редакційно-видавничого відділу ДБТУ; *В.М. Жук*, д-р екон. наук, проф.*; І. Жуховскі,* д-р інженер, проф.; *Й. Затько,* PhD, проф.; *Я.О. Ізмайлов*, д-р екон. наук, проф.*; І.Д. Лазаришина*, д-р екон. наук, проф.*; Н.О. Лоханова*, д-р екон. наук, проф.*; О.В. Манойленко*, д-р екон. наук, проф.; *Мозговий С.А.,* директор з маркетингу компанії «Дебет Плюс. Клименко Груп»*; О.В. Назаренко,* д-р екон. наук, проф.; *К.О. Назарова*, д-р екон. наук, проф.*; Ю.С. Нежид,* PhD; *О.О. Нестеренко*, д-р екон. наук, проф.*; Т.П. Несторенко,* канд. екон. наук, доц.; *В.С. Ніценко,* д-р екон. наук, проф.; *Нурул Мохаммад Заїд,* PhD; *Р.М. Остапенко*, канд. екон. наук, доц.; *А. Остенда,* PhD, проф.; *А.А. Пилипенко*, д-р екон. наук, проф.*; О.С. Прокопишин*, канд. екон. наук, доц.; *Т.О. Ставерська*, канд. екон. наук, доц.; *О.В. Чумак,* д-р екон. наук, проф.; *З. Шарлович,* канд. пед. наук, ад'юнкт; *В.П. Яковлева*, керівник відділу організації наукової роботи з науково-педагогічним персоналом та здобувачами освіти ДБТУ.

Конференцію включено до Переліку проведення наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки в системі Міністерства освіти і науки України на 2024 рік згідно листа ІМЗО МОН України від 12.01.2024 р. №21/08-57.

Конференція проводиться в межах реалізації грантового проєкту «Біокластери ЄС: досвід формування та управління для забезпечення сталості українських агроекосистем» (BioEFM4Agro, №101176911) напряму Жан Моне програми Еразмус+.

Погляди та думки, висловлені в цьому документі, належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу або Європейської комісії. Ні Європейський Союз, ані орган, що надав грант, не несуть за них відповідальності.

Т 65 Трансформація обліку та бізнес-консалтингу в умовах невизначеності: сучасні тренди, виклики, міжнародний досвід [Електронний ресурс] : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 08 листопада 2024 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. – Харків, 2024. – 376 с. – Електронні текстові дані. – Режим доступу : http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/

Збірник містить матеріали, у яких розглядаються проблеми і перспективи трансформації обліку та бізнес-консалтингу в умовах невизначеності. Представлено інновації обліково-аналітичного і фінансового забезпечення, бізнес-консалтингу та аудиту, новітні цифрові рішення та управлінські аспекти модернізації систем інформаційної підтримки менеджменту бізнес-процесів з урахуванням міжнародного досвіду та орієнтацією на стале відновлення й економічний розвиток України, її визнання світовим співтовариством.

Матеріали видано в авторській редакції мовою оригіналу. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 657:005.572-044.922
© Державний біотехнологічний університет, 2024

Секція 1

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

UDC 657.37:336.225.64:631.1

O. Nesterenko, Doctor of Economics, Professor *(V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv)*
A. Krutova, Doctor of Economics, Professor *(V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv)*
S. Kutsenko, President of the Ukrainian Union «Ecological Recycling of Auto» *(Kharkiv)*

ASSESSMENT OF THE WAR IMPACT ON THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: ACCOUNTING AND ANALYTICAL PROVISION

The war has a significant impact on all aspects of the society, including the Sustainable Development Goals achievement. In the context of armed conflict, it is especially important to assess how it affects economic, social and environmental indicators of the Sustainable Development Goals achievement. Accounting and analytical provision plays a key role in this process, providing business structures with the data and analytical tools necessary for well-informed decisions making. Accurate accounting and in-depth analysis make it possible to identify the main problems and develop effective strategies of minimizing the negative effects of the war on the Sustainable Development Goals achievement.

Military operations in Ukraine have become an existential challenge for domestic businesses. Many successful businesses have been destroyed or displaced and are forced to start from scratch. However, despite the difficult process of relocation, entrepreneurs continue to work, strengthening their resilience and ability to adapt to the uncertainty and chaos caused by the crisis, and formulate strategic guidelines for the accelerated economic growth during post-war recovery. One of the reasons for the emergence of crises both on a national scale and at an individual enterprise during martial law and post-war recovery may be the imperfection of the accounting system, which manifests itself in the lack of the ability to timely reflect the emergence of risks and threats to the activities of enterprises and directly affects economic activity. As Professor V. Zhuk rightly noted, the role of accounting sciences in solving the problem of assessing the damage and losses caused to enterprises by the war, informing the policy of compensation and reimbursement, and making management decisions on the further use of damaged assets of enterprises and business transformation is extremely important [1].

Development of new business models for commercial activities under martial law and their digitalization increase the information flows and requirements for the efficiency and quality of data recording, processing and analysis for effective management decision-making in compliance with progressive socio-ecological and economic life standards for current and future generations. The practical solution of information provision of management decisions making issues depends on the development of adequate accounting and analytical methodology. Solution of this complex and multifaceted problem requires modernization of accounting and analytical technologies in order to develop a single information and communication space of relevant data focused on meeting the information needs of users at all levels through accountable recovery management.

In 2021 United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) updated the recommendations for reporting of the sustainable development indicators, which were set out in «Guidelines for Core Indicators for Reporting by Business Enterprises on their Contribution to Sustainable Development Goals» [2]. Working groups headed by deputy ministers have been set up to develop a national SDG monitoring system with statistical data on the national indicators established for each goal. Government officials, in cooperation with partners from international organisations such as the UN and UNDP, have updated the targets for achieving the SDGs in Ukraine. As Deputy State Secretary of the Cabinet of Ministers Oleh Voitovych noted: «The main results of our work are that we now have updated targets for all 17 Sustainable Development Goals. They were developed taking into account the martial law, the practice of ministries and the State Statistics Service. In total, we have 100 national targets and 305 indicators that will characterize the achievement – or failure to achieve – these targets» [3].

To determine the impact of the war on the identified 305 Sustainable Development Goals achievement indicators it is advisable to adapt the methodology developed by Mario Arturo and Ruiz Estrada, which is based on the war economic destruction level simulator computing (WEDL-Simulator) and involves a number of key indicators determination, namely: the war damage level rate; he armed attacks intensity rate; the war destruction magnitude rate; the inflation and unemployment levels in war ratio. These indicators show simultaneously the different levels of vulnerability and devastation arising from any war crisis. These five indicators are determined by the collection of historical data from any war that have impacted any worldwide, whereby any war crisis is defined according to certain intervals of time and the magnitude of destruction on loss of material resources (infrastructure) and non-material resources (human lives). According to WEDL-Simulator, analysis of any war crisis event from an economic point of view must take into account the production reduction (national output) and human capital mobility (immigration) [4]. Today, due to the war, Ukraine is facing production decline due to the infrastructure destruction as well as significant outflow of human resources that are inherent in our country and have the greatest impact on its economy. At the same time, the war in Ukraine is ongoing, which makes it difficult or impractical to determine individual indicators. Therefore, we suggest to turn to the experience of natural disaster vulnerability assessment (NDVE) [5].

Our country has been at war for the ten yeari already, and despite the fact that the intensity of hostilities is changing, we propose to proceed from the assumption that irregular fluctuations of various kinds of hazards occur constantly. This applies to the economic, social and environmental consequences of war and, accordingly, will potentially affect the level of all indicators of the Sustainable Development Goals achieving. In order to adapt the NDVE Model, we propose to calculate the growth rate of the war's impact on the achievement of the relevant SDGs over the past 10 years, which corresponds to the SDG Monitoring Roadmap and the period during which Ukraine has been suffering from Russian aggression consequences. To calculate the level of influence on individual indicators, we apply the formula where (αi) equals the total amount of a particular type of military effects during the current year (Σλo) minus the total amount of the same type of military effects over the past 10 years (Σλn-1), divided by the total amount of the type of military effects over the past 10 years (Σλn-1) (formula 1). Computing the impact of military effects on different SDG indicators provides us with different growth rates, which, when aggregated into an integral indicator, allow not only investigate the impact of war on the individual SDGs achievement, but also estimate level of national vulnerability to military action.

$$\alpha i = \Sigma\lambda o - \Sigma\lambda n\text{-}1/\Sigma\lambda n\text{-}1 \quad (1)$$

where *i* - indicator serial number.

At the business entities level accounting and analytical processes play an important role in the sustainability reporting. An important aspect of those processes is the development of systems of metrics and methods of financial and non-financial indicators assessing. The proposed technique ensures accurate and reliable assessment of the company's performance in various areas and can be used as a basis for determining sustainability indicators at the national level.

Information sources

1. Жук В. Роль бухгалтерської науки у вирішенні проблем впливу війни та повоєнної розбудови економіки України. Облік діяльності бізнесу в умовах воєнного стану: новації – 2023: збірник матеріалів Першого бухгалтерського воркшопу-стажування (26 жовтня-03 листопада 2023 р., м. Київ, ТДВ «Інститут обліку і фінансів», ГО «Федерація аудиторів, бухгалтерів та фінансистів АПК України»). Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. с. 6-7.

2. Guidance on core indicators for entity reporting on contribution towards implementation of the Sustainable Development Goals. United Nations Conference On Trade And Development. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/diae2019d1_ru.pdf

3. Попри війну Україна прагне досягти Цілей сталого розвитку до 2030 року. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3895303-popri-vijnu-ukraina-pragne-dosagti-cilej-stalogo-rozvitku-do-2030-roku-nemcinov.html

4. Arturo M., Estrada R. How Much Inflation and Unemployment Worldwide can generate the Russo-Ukrainian War Crisis? URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4131388

5. Estrada R., Mario Y., Su-Fei P., Donghyun P. Applying the natural disasters vulnerability evaluation model to the March 2011 north-east Japan earthquake and tsunami. Disasters. 2014. №38. P. 206-229.

UDC 657:004

O.A. Shevchuk, PhD, Associate Professor *(WUNU, Ukraine)*

FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF ACCOUNTING AND CONTROL OF ELECTRONIC TRANSACTIONS

All scientific doctrines are based on fundamental principles that are theoretically justified, historically established, and practically tested. Principles are fundamental rules guiding the implementation of a particular theoretical concept. In social sciences, principles undergo dynamic transformation in response to changes in social structures. Since accounting and control are part of the social sciences, their foundational principles require reconsideration in the context of the emerging digital economy and the implementation of electronic transaction systems.

In most applied fields, these fundamental principles are expressed as general scientific principles, such as terminological, cognitive, historical, systemic, behavioral, functional, and others. General scientific foundations are complemented by general and specific (subject-matter) principles, which together form the theoretical framework of a particular science. General principles may be common to a certain field or direction of scientific inquiry. Applying general fundamental tenets within the theory of a particular field of activity leads to the emergence of specific principles. These specific principles are often difficult or impossible to apply to other theoretical or practical fields.

Accounting, as a socially significant applied activity and an informational element of an enterprise's economic system, has specific principles requiring more detailed substantiation in the context of rapid socio-economic transformations. Both general scientific and general principles apply to accounting and control. The evolution of the digital economy in the context of electronic transaction systems development calls for the adaptation of accounting and control principles, such as systemicity, communicativeness, hierarchy, permanence, comprehensiveness, relevance, targeting, openness, flexibility, compatibility, security, economy, and development, all aimed at improving the quality of accounting information. Given the focus on the informational nature of general accounting principles, it is not advisable to categorize them as specific foundational principles of accounting.

General theoretical principles are influenced by the socio-economic context in which they are applied. As the digital economy promotes the use of computer-communication technologies for processing accounting information, systemic informational requirements are imposed on accounting. To maintain the quality of accounting information, accounting must adhere to a set of general principles. Considering the information-generative nature of accounting, its fundamental tenets are similar to those of informatics.

The list of specific principles unique to accounting is normatively regulated within seven fundamental principles. However, accounting professionals are allowed to expand this list according to individual needs. Considering the significant transformation in the theory of accounting for electronic transactions, it is recommended to adhere to additional principles such as fair value, prudence, materiality, periodicity, and discreteness, among others.

These principles are not mandatory but may be utilized according to legislative recommendations to optimize the accounting of electronic transactions. The situation differs with regulated accounting principles, whose adherence also requires consideration of the demands of the digital economy regarding electronic transaction systems. This redefined positioning of accounting principles ensures the alignment of accounting theory with the advancing practice of electronic transactions.

At the same time, the development of the digital economy through electronic transaction systems does not directly affect the universally recognized principle of "autonomy" and other principles proposed by researchers, such as "confirmation of ownership" and "entitlement." However, due to the close interrelation between accounting and other management subsystems, there is mutual incorporation of specific principles, especially in integrating accounting and control principles, given the need to ensure the control of electronic transaction systems.

The informational connectivity of accounting and management results in the integration of their principles. Control principles that interact with fundamental tenets of electronic transaction accounting include legality, accuracy, specialization, professionalism, clarity, scientific validity, objectivity, comprehensiveness, impartiality, proportionality of measures, universality, official status, and interactivity.

Alongside general accounting principles that are also relevant for controlling electronic funds and crypto-assets, specific foundational principles reveal the digital economy's influence on control theory. Control principles occupy an intermediate position between the fundamental principles of accounting and management. Information prepared by accounting and verified through control serves as the basis for internal and external management.

A comprehensive approach to systematizing accounting and control principles provides the fullest understanding of the foundational basis for managing the electronic transaction system. Accounting bears the critical mission of informing stakeholders about operations involving electronic payment instruments and cryptocurrencies, while control becomes essential for instilling confidence and trust in the dynamic and risk-prone electronic transaction system. Control reduces risks in managing electronic transactions, and accounting and control principles adapted to the digital economy's demands establish a foundation for further transformation of accounting and control methodology—a subject for future scholarly exploration.

The presented control principles occupy an intermediate position between the foundational tenets of accounting and management. A comprehensive approach to the systematization of accounting and control principles provides the fullest insight into the fundamental basis of managing the electronic transaction system in an enterprise. Consequently, a comprehensive approach to the systematization of accounting and control principles offers the most complete understanding of the fundamental basis for managing the enterprise’s electronic transaction system. Meanwhile, accounting and control principles adapted to digital economy requirements lay the groundwork for the continued transformation of accounting and control methodology, a subject for future research.

UDC 657

S.I. Vasylishyn, Dr. Sci. (Econ.), Prof., CAPA *(ALC «Institute of Accounting and Finance» of NAAS; NSC «Institute of Agrarian Economics», Kyiv; State Biotechnological University, Kharkiv)*
Yu. S. Bezdushna, Dr. Sci. (Econ.), Prof., CIPA, DiplFR *(NSC «Institute of Agrarian Economics», Kyiv)*

COMPONENTS AND STAGES OF ENSURING CYBERSECURITY OF AGRARIAN ENTERPRISE ACCOUNTING DATA

The digitalisation of the economy has contributed to the emergence of the latest integrated systems for processing and storing financial information, so traditional forms of accounting have been replaced by automated accounting based on the use of a software package that automates up to 90% of all manual operations of an accountant. In the process of managing the economic security of business structures and its accounting and analytical support in the digitalised world, cybersecurity of the information environment plays an important role. Cybersecurity in the modern world is a crucial tool for business development and its strategic growth, as the losses of global companies from cybercrime are increasing every year.

The most common types of cyberattacks have been and remain “Spear Phishing” and “Watering Holes”, the main feature of which is the infection of a specific target group of network users. A fraudster planning a targeted phishing attack can create a fake employee email address and use it to write to several employees, requesting information about the company. Thinking that they are communicating with a colleague, employees may provide this information without any suspicion. In the case of a “Watering Holes” attack strategy, hackers place malware in the code of websites that are most likely to be visited by employees of the targeted company. If an employee accesses such a site from a company computer, the entire network can be exposed to a data-stealing virus.

The results of our expert survey of practicing accountants show that 33% of the digitalisation risks of enterprises are associated with physical failure of equipment, 27% with disclosure of trade secrets, and 20% with unauthorised information leakage as a result of cyber attacks. Automation of accounting is a way to minimise the impact of the human factor on the implementation of accounting functions and management decision-making. The human factor is associated with a high probability of intentional distortion of conclusions and accounting information, the occurrence of accidental technical errors, personal gain or enrichment through fraudulent transactions with the assets and liabilities of the enterprise [1]. The consequences of automation are the need to form technical, software, information, personnel and organisational components of information security (Table 1).

In view of this, the impact of cyber threats on the economic security of agricultural enterprises should be considered in terms of four components: network, software, information and database, and personnel. The unity of actions to prevent the impact of cyber threats, taking into account these components, allows achieving a synergistic effect of measures to cyber defend the information shell of business structures.

Table 1 - **Components of enterprise information security**

Component name	Characteristics
Technical	Complex of computer equipment: processors, monitors, modems, cables, printers, other communication channels
Software	A set of software and its modules; operating systems and their add-ons
Information	A set of accounting information stored electronically on internal and external memory media
Staffing	Staff of accounting services and departments that have access to accounting information and its protection
Organisational	Unit or employee responsible for keeping trade secrets and protecting accounting information

Source: developed by the author.

According to Jeff Smith, the modern era of digital transformation of outdated infrastructure optimised for legacy applications increases the level of competitive, budgetary and financial risk. In his opinion, only a true enterprise cloud - hyperconvertible, on-premises and hybrid - will ensure security, reliability and flexibility, as well as accelerate innovation and reduce risk [2]. We believe that full automation of the modern accounting network and the use of cloud-based information storage technologies will allow us to build reliable information links within the accounting department and between the accounting department and other structural units of the enterprise. At the same time, the level of security and the development of the necessary levers to avoid digitalisation risks, including the organisation of information security by creating a separate unit (expert group within the unit) or engaging professional audit or consulting companies, require the necessary attention of owners and employees.

The main stages in the process of organising the protection of accounting information are as follows [3]:

1) identification of threats to information security;

2) identification and control of risks and features of information support for their management;

3) building a model of risk management and its information support;

4) formation of a system of measures to counteract threats to information security;

5) development of organisational regulations for the protection of accounting information;

6) control of information security and assessment of measures to ensure it.

As a rule, all cybercrimes have a single sequence of cybercriminals' actions, which necessitates a phased management of digitalisation risks

In particular, the purpose of the preventive stage is to assess (reconnaissance) the possible impact of cyber risks. At the stages of actual penetration of cybercriminals into the information environment, the reactionary stage of immediate blocking of a

cyber-incident (or cyber-attack) is necessary, while the protective stage involves preserving the available amount of information to the maximum extent possible and transferring it to other media or cloud storage. The purpose of the prognostic and monitoring stage is to continuously monitor known and potential digitalisation risks and forecast scenarios of their impact on the information and, as a result, economic security of enterprises.

As a result of the preventive, reactive, defensive, prognostic and monitoring stages of cyber defence, it is possible to progressively plan and implement restoration measures as a result of the impact of cyber-attacks on economic security in the short, medium and long term.

Information sources

1. Automation. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, no. 2, pp. 65–71.
2. Jeff Smith. Re–thinking «risk» from digital disruption. Business acumen magazine. 2018. URL: https://www.businessacumen.biz/index.php/innovation-leaders/news-better-business-technology/3292-re-thinking-risk-from-digital-disruption (Accessed November 1, 2024).
3. Vasylishyn S. (2021). Improving the Levers of Digitalization Risks Management of Economic Security and Formation of Cybersecurity of the Accounting System. *Herald of Economics*, no. 1 (99), pp. 97–110, https://doi.org/10.35774/visnyk2021.01.097

УДК 657:33

Н.С.Акімова, канд. екон. наук, проф. *(ДБТУ, Харків)*
Н.В. Новицька, канд. екон. наук, доц. *(ХНУМГ ім.О.М. Бекетова, Харків)*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розвиток ринкових відносин в Україні, що супроводжується її інтеграцією у світове співтовариство, викликає необхідність перегляду існуючих та розробки нових методів управління та контролю.

Стабільність та конкурентні переваги суб'єктів господарювання в умовах ринку багато в чому залежать від ступеня оперативного подання та достовірності інформації, на основі якої проводиться економічний аналіз, формуються та реалізуються управлінські рішення.

Для відповідності ринковим відносинам у трансформаційній економіці України необхідно сформувати адекватну обліково-аналітичну систему.

Забезпечення концепції сталого розвитку та діджиталізація суспільства призводять до ускладнення внутрішніх та зовнішніх зв'язків у системі, що обумовлює трансформацію до гнучких активно-адаптивних обліково-аналітичних систем [1, с. 85]. Активність гнучких систем обліково-аналітичного забезпечення управління полягає у активізації впливу на об'єкт управління, зовнішнє середовище, а адаптивність – у змінах елементів системи

відповідно до змін зовнішнього середовища (потреб системи управління), які повинні мати попереджувальний характер [2, с. 72].

В управлінській діяльності підприємств важливу роль відіграє бухгалтерський облік. Його значення підвищується під час реформування відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності.

Обліково-аналітична система відповідає завданням розробки фінансової політики підприємства, у якій беруть участь бухгалтерська та фінансова служби підприємств. Їхня взаємодія у зборі та обробці інформації об'єднує в єдину обліково-аналітичну систему, спрямовану на застосування управлінських рішень директорами підприємства та іншими користувачами. Облік та аналіз, об'єднані у єдиний процес сприяють успішній реалізації мети розробки фінансової політики підприємства, що зводиться до побудови ефективної системи управління фінансами, спрямованої на досягнення стратегічних та тактичних завдань його діяльності.

Якщо розглядати обліково-аналітичну систему з погляду тектології, то для неї характерні всі види основних організаційних механізмів (формування та регулювання систем). До формуючих механізмів теорії тектології відносяться кон'югація (з'єднання комплексів), інгресія (входження елемента одного комплексу в інший) і дезінгресія (розпад комплексу). В обліково-аналітичній системі:

- кон'югація представлена поєднанням обліку, аналізу та аудиту за допомогою єдиного інформаційного простору – бізнесу;
- інгресія складових обліково-аналітичної системи простежується у взаємодії фінансового, управлінського та податкового обліку; у дотику зовнішнього та внутрішнього аудиту і, нарешті, у поєднанні видів господарського аналізу. Звісно, ступінь інгресії елементів обліково-аналітичної системи у кожному варіанті різна;
- дезінгресія в обліково-аналітичній системі незначна і полягає в недоторканні її деяких елементів.

Обліково-аналітичну систему (ОАС) можна розглядати у вузькому та широкому значенні. З одного боку - це обліково-аналітична система конкретного підприємства, яка залежить не тільки від структури системи як такої, а й від специфіки діяльності підприємства. З іншого - це обліково-аналітична система у сенсі, яка абстрагується від підприємства, формуючи принципи і методи, універсальні щодо різних суб'єктів.

Обліково-аналітична система має власний предмет та об'єкт дослідження. Суб'єктом обліково-аналітичної системи є сукупність процесів суб'єкта господарювання, що підлягають обліково-аналітичній обробці.

Поняття об'єкт походить від латинського «subjectus» – кидаю вперед, протиставляю. Об'єкт не просто тотожний об'єктивної реальності, а виступає як взаємодіє з суб'єктом її частини. Об'єктом ОАС є конкретний суб'єкт господарювання.

Обліково-аналітична система базується на бухгалтерській інформації, що включає оперативні дані, використання для економічного аналізу статистичної, технічної, соціальної та інших видів інформації.

Сучасна модель обліково-аналітичної системи адаптована до змін, що відбуваються в економіці. Оскільки сучасна обліково-аналітична система тривимірна, вона має не лише точки та вектори напрямків, а й площину перетину окремих підсистем.

На представленій схемі (рис.1) показані елементи, що становлять обліково-аналітичну систему.

Точка А представляє вихідну інформаційну базу обліково-аналітичної системи, тобто бізнес чи господарську діяльність підприємства. Пряма АВ - підсистема бухгалтерського обліку та звітності, що поєднує фінансовий, управлінський та податковий облік. Вона є базовою підсистемою, оскільки у ній формується інформація, що у тій чи іншій формі використовується іншими підсистемами обліково-аналітичної системи. Пряма АС – аналіз господарської діяльності, представлений компонентами: фінансовий аналіз (традиційний варіант), управлінський аналіз (контролінг), податковий аналіз (що виділяється в окрему категорію на підставі податкового обліку). Пряма AD представляє підсистему внутрішнього та зовнішнього аудиту.

Площина ABED, що представляє поєднання обліково-звітної та аудиторської підсистем характеризує поточний контроль за станом обліково-аналітичного процесу та суб'єкта господарювання.

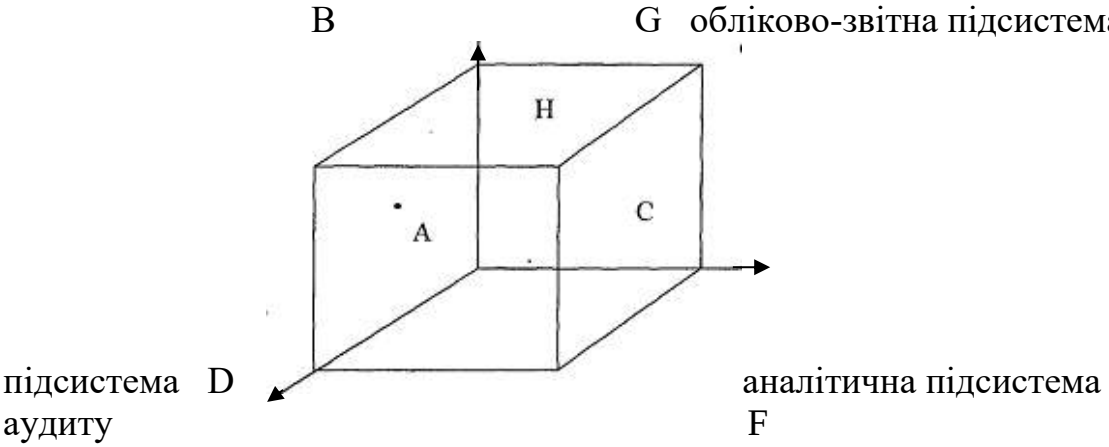

Рисунок 1 – Принципова схема сучасної обліково-аналітичної системи

Площина ABGC, в якій поєднуються обліково-звітна та аналітична підсистеми є поточним регулюванням та плануванням діяльності суб'єкта.

Площина ACFD - поєднання аналітичної та аудиторської підсистем найменш розвинена в даний час, хоча, на нашу думку, вона може посилювати контрольні та регулюючі властивості попередніх площин.

Куб, що утворюється в графічному поданні моделі обліково-аналітичної системи, з вершиною в точці H представляє процес прийняття управлінських рішень на основі інформації підсистем обліково-аналітичної системи.

Обліково-аналітична система, насправді є інформаційною системою. Кожна з підсистем обліково-аналітичної системи надає інформацію для оперативного, тактичного та стратегічного рівнів управління підприємством

Усі елементи обліково-аналітичної системи застосовуються для прийняття управлінських рішень як комплексна система обліку, аналізу та аудиту в економічному механізмі комерційної діяльності.

Таким чином, ключовим принципом, що дозволяє обліково-аналітичній системі досягати поставлених цілей, є безперервність взаємопов'язаного функціонування її складових обліку, аналізу та аудиту. На основі даних обліково-аналітичної системи здійснюється управління конкретним підприємством.

Інформаційні джерела

1. Кононенко Л. В., Юрченко О. В., Гай О. М. Теорія бухгалтерського обліку в умовах становлення глобальної економіки та інформатизації суспільства. *Економічний простір.* 2021. No 170. С. 83–87. URL: http://http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/911

2. Кононенко, Л. В., & Ніколаєва, С. П. (2022). Трансформація системи обліково-аналітичного забезпечення як складової управління підприємством в умовах сталого розвитку та діджиталізації суспільства. *Економічний простір*, (177), 69-75. DOI: https://doi.org/10.32782/2224-6282/177-12

УДК 657

Р.П. Андрушко, канд. екон. наук, доц. *(ЛНУП, Львів)*
Н.М. Жидовська, канд. екон. наук, доц. *(ЛНУП, Львів)*

ДОЦІЛЬНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ У БІЗНЕС-СТРУКТУРАХ

У умовах сьогодення перехід із паперового документообігу на електронний - процес поступовий і починається він з вольового рішення керівництва. І час цього переходу залежить від масштабу та особливостей бізнес-структури.

Сучасний електронний документообіг став не тільки необхідним елементом в управлінні сучасною організацією, але й потужним інструментом для прийняття ефективних управлінських рішень. Завдяки швидкому розвитку технологій і цифрової трансформації, електронний документообіг надає організаціям широкі можливості для підвищення продуктивності, оптимізації процесів та забезпечення точності в обробці інформації. З розвитком цифрових інструментів стає можливим не лише швидше обробляти документи, а й забезпечувати їх безпеку, зручний доступ та ефективний контроль.

Сучасний електронний документообіг надає широкі можливості для підвищення ефективності управління. Це зокрема:

1. Швидкість і доступність. Електронний документообіг дозволяє негайно передавати документи і інформацію між працівниками, незалежно від їх фізичного розташування. Це дозволяє реагувати на ситуації швидше, оскільки не потрібно чекати на фізичну доставку документів.

2. Електронна підпис. Завдяки електронній підписці можна підписувати документи онлайн, що прискорює процес затвердження і підписання. Це знижує час на обробку та збільшує точність, оскільки ризик помилок при переписуванні інформації вручну зменшується.

3. Зберігання та пошук інформації. Електронний документообіг дозволяє зберігати всю інформацію в електронному вигляді, що спрощує пошук і доступ до неї. Системи управління документами можуть мати потужні пошукові функції, що дозволяють швидко знаходити необхідну інформацію.

4. Автоматизація процесів. Електронний документообіг дозволяє автоматизувати багато рутинних процесів, таких як розсилка документів для затвердження, нагадування про терміни, контроль версій документів тощо. Це зменшує ризик людських помилок і оптимізує робочий процес.

5. Аналітика та звітність. Сучасні системи електронного документообігу можуть збирати дані про обіг документів, терміни їх розгляду та затвердження, інформацію про учасників процесу тощо. Ці дані можна використовувати для аналізу ефективності процесів, виявлення проблемних моментів і прийняття відповідних управлінських рішень.

6. Зменшення витрат. Завдяки використанню електронного документообігу можна зменшити витрати на папір, друк, доставку та зберігання документів у паперовому вигляді.

Оперативний контроль електронного документообігу – це процес моніторингу та управління рухом і станом електронних документів у системі електронного документообігу (ЕДО). Його мета полягає в забезпеченні своєчасного та правильного виконання всіх операцій, пов'язаних із створенням, передачею, зберіганням і обробкою документів у електронній формі.

Основні функції оперативного контролю:

- відстеження стану документів – моніторинг того, на якому етапі опрацювання знаходиться документ, хто його розглядає та які дії були виконані;
- контроль термінів виконання – забезпечення виконання завдань у встановлені строки, попередження або інформування про прострочення;
- управління доступом – перевірка прав доступу до документів та забезпечення конфіденційності інформації;
- звітність та аналіз – можливість отримання звітів про документообіг для оцінки ефективності роботи системи та швидкості обробки документів.

В українському законодавстві не існує обмежень щодо використання єдиної інформаційної програми для здійснення бізнес-процесів на підприємстві. Сучасні системи документообігу повинні бути здатні інтегруватися з обліковими системами користувачів, надавати можливість завантаження чи створення документів у різних електронних форматах. Для організації внутрішнього електронного документообігу підприємству вистачає придбати відповідне програмне забезпечення для генерації електронних підписів.

Системи workflow – це системи, які регулюють правильність порядку виконання завдань з документами. Модифікацією даних систем є Business Process Management (BPM) - дозволяють керувати процесами в динаміці й збирати та аналізувати статистику виконання діловодних процесів.

Створення та налаштування системи ЕДО з функціями оперативного контролю потребує значних фінансових витрат, особливо для малих та середніх підприємств. Необхідність навчання персоналу – для ефективного використання системи потрібно навчати співробітників, що займає час та вимагає додаткових ресурсів.

Технічні проблеми та збої – як і будь-яка технологічна система, зокрема ЕДО може мати технічні проблеми, такі як збої в роботі, втрати даних або проблеми з безпекою. Це може призвести до затримок у виконанні завдань або втрати документів.

Залежність від IT-інфраструктури – для надійної роботи системи необхідно мати стабільне інтернет-з'єднання та відповідну технічну базу. Відсутність надійної інфраструктури може уповільнити або унеможливити процес документообігу.

Загроза кібербезпеці – електронний документообіг є привабливою ціллю для хакерів. Недостатній рівень захисту може призвести до несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації або її втрати.

Проблеми з юридичною валідністю – у деяких випадках електронні документи можуть бути спірними з точки зору законодавства, що може вимагати додаткових юридичних процесів для підтвердження їхньої законності.

Складність інтеграції – впровадження оперативного контролю ЕДО може бути складним процесом через необхідність інтеграції з уже існуючими системами та робочими процесами підприємства.

Існує багато програм, які дозволяють здійснювати оперативний контроль електронного документообігу (ЕДО). Ось кілька популярних рішень:

1. M.E.Doc. Це одна з найпопулярніших систем для електронного документообігу в Україні. M.E.Doc - дозволяє здійснювати оперативний контроль над документами, подавати податкову звітність та обмінюватися електронними документами з контрагентами. Система також інтегрується з бухгалтерськими програмами.
2. Вчасно. Онлайн-платформа для обміну електронними документами, яка пропонує функції контролю. А саме сповіщення про нові документи, термін підписання та обробки, можливість створення звітів. "Вчасно" орієнтоване на бізнес, де важливий швидкий і надійний документообіг.
3. DocuSign. Це міжнародна платформа для електронного підпису та управління документами. Вона дозволяє не тільки підписувати документи, але й контролювати їхній статус, перевіряти, хто вже переглянув чи підписав документ, і відслідковувати терміни.
4. Microsoft SharePoint. Корпоративна система управління документами, яка надає можливості для контролю та співпраці. SharePoint дозволяє контролювати версії документів, керувати правами доступу та забезпечувати робочі процеси для автоматизації документообігу.
5. Zoho Docs. Хмарна платформа для зберігання та управління документами, яка забезпечує контроль доступу, можливості для співпраці та автоматизоване сповіщення про зміни або нові документи.

Важливо відзначити, що разом із всіма перевагами сучасного електронного документообігу прийдуть і свої виклики та проблеми. Оскільки можливий несанкціонований доступ до конфіденційної інформації, некваліфіковані дії користувачів, технічні несправності та віруси, які можуть завдати шкоди системі. Ці ризики підкреслюють важливість ретельного планування та впровадження електронного документообігу в організації. Необхідно враховувати не лише технічні аспекти, але й відповідність стандартам безпеки даних, контроль доступу до інформації, а також проведення регулярних оновлень та аудиту безпеки.

Відтак, оперативний контроль електронного документообігу є важливим елементом ефективного управління інформаційними потоками в бізнес-структурах. Він забезпечує своєчасну перевірку, аналіз та коригування процесів, пов'язаних із створенням, обробкою та збереженням електронних документів. Завдяки цьому підвищується продуктивність, зменшуються ризики втрат або порушень цілісності даних, а також забезпечується виконання нормативних вимог щодо документообігу.

УДК 334.716:351:863

М.І. Байдюк[*], здоб. ОС «магістр» *(ІФНТУНГ, Івано-Франківськ)*

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Економічна безпека підприємства є важливою компонентною сучасної безпеки підприємства. Від стану системи управління підприємством, розуміння економічної ситуації в країні, технологічного рівня розвитку, технічного оснащення виробничих процесів, політичної ситуації в країні, правової стабільності, доступу до критично важливих ресурсів ринку формують поле економічної безпеки підприємства. Чим краще економічна ситуація в країні, тим ефективніше працюють суб’єкти господарювання.

Сучасна наукова економічна література містить багато різноманітних методичних підходів щодо проведення діагностики економічної безпеки підприємств. В основі пропонованих науковцями методик, об’єктом яких виступає напряму чи опосередковано економічна безпека, можна віднести економіко-математичний, ресурсний, інвестиційний, фінансовий, екологічний тощо.

В сучасних умовах формування фінансової звітності та інших статистичних форм звітності, Г.В. Кошельок та Г.О. Пудичева [1] зазначають, що менеджери підприємств змушені використовувати біля 100 показників, характеризуючи техніко-економічний стан суб’єкта господарювання, однак

[*] Науковий керівник – В.С. Ніценко, д-р екон. наук, проф. (*ІФНТУНГ, Івано-Франківськ)*

більша частина показників або не використовується, або не є необхідною у процесі виробничо-господарської діяльності підприємств.

П.Т. Колісніченко [2] досліджуючи методику використання показників для цілей економічної безпеки підприємств, зазначає, що сучасний підхід до побудови системи показників потребує перегляду та уточнення. На його думку, існуючі методики часто містять дублюючі показники, тому потрібно подавати аналіз у меншому обсязі, але більш інформативним наповненням.

У свою чергу, Г.В. Кошельок й І.П. Малікова [3] притримуються іншої думки, зазначаючи про відсутність комплексного підходу до методики оцінки економічної безпеки підприємства, що ускладнює процедуру проведення такого дослідження.

Щодо використання методичного інструментарію для цілей економічної безпеки підприємств, слушною є підхід, пропонований Н.О. Бабіною [4] щодо розробки пропозицій на базі сучасних економіко-математичних та статистичних методів дослідження, які мають бути інтегровані у єдину комплексну модель в умовах динамічних змін. Нею приводиться перелік зазначених методів, серед яких: регресійний аналіз, теорії нечітких систем, багатофакторний статистичний аналіз, експертних оцінок тощо.

Окрім систематизації та екстраполяції інтегрального підходу до методики оцінки діагностики економічної безпеки підприємств, на думку С.М. Шкарлета [5] важливо запровадити до методики розрахунку часовий вимірник, що підвищить ефективність та точність проведених прогнозних значень досліджуваного показника в умовах економічної нестабільності. Доповнюючи вищенаведене дослідження, С.Б. Довбня та Н.Ю. Гічова [6] виробили власний методичний підхід, заснований на часовому вимірі, який має класифікуватися на три форми економічної безпеки: поточна, тактична й стратегічна економічна безпека.

Л.В. Фролова [7], не дивлячись на попередні досягнення у науковій площині щодо методики проведення діагностики економічної безпеки підприємства, пропонує використовувати системний підхід з виділенням системи показників, заснованих на визначенні обсягів, тенденцій, питомої ваги, співвідношення та ефективності. Однак, надмірна деталізація кожного елемента економічної безпеки підприємства (фінансових, управлінських, маркетингових, матеріальних, нематеріальних тощо) за наведеними показниками суттєво ускладнює проведення такого виду аналізу.

Більш сфокусовано дослідження Н.С. Ситник та Л.І. Джиговської [8] на вузькому аспекті екномічної безпеки, а саме на фінансовій безпеці. Ними наведено методику оцінки рівня фінансової безпеки підприємства з виділенням двох основних показників: аналіз фінансового становища та п’ятифакторна модель Альтмана.

Узагальнений вигляд системи показників економічної безпеки та економічного стану торгового підприємства представлено на наступному рисунку.

Рисунок 1 – Система показників економічної безпеки
Джерело: складено й уточнено автором на основі [8].

Інформаційні джерела

1. Кошельок Г.В., Пудичева Г.О. Економічна безпека енергетичних підприємств. Економіка та суспільство. 2021. No 28. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-43.
2. Колісніченко П. Т. Науково-методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2017. No 16. С. 38-44.
3. Кошельок Г.В., Малікова І.П. Методичні підходи до оцінки економічної безпеки підприємства. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2021. № 5 (32). С. 62-69.
4. Бабіна Н.О. Сучасні технології підтримки економічної безпеки у корпорації. Новітні технології корпоративного менеджменту в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій: кол. моногр.; За ред. д.е.н. С.В. Захаріна. К.: КНЛУ, 2014. С. 226-236.
5. Шкарлет С.М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: моногр. К.: Книжкове вид-во НАУ, 2007. 436 с.
6. Довбня С., Гічова Н. Діагностика рівня економічної безпеки підприємств. Фінанси підприємств. 2008. No 4. С. 88–97.
7. Фролова Л.В. Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2016. No 3 (177). С. 199–209.
8. Ситник Н.С., Джиговська Л.І. Методика оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства: зміст та функціональні складники. Причорноморські економічні студії. 2019. Вип. 46-2. С. 65-70. https://doi.org/10.32843/bses.46-33.

УДК 657.6:631.11

Ю.Г. Баранова, здоб. ступ. PhD *(ННЦ «Інститут аграрної економіки», Київ)*

ВПЛИВ ЯКОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ НА ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ АГРОПІДПРИЄМСТВ

В умовах сучасного стану аграрного сектору та зростання вимог до прозорості управління підприємствами інтегрована звітність стає важливим інструментом для оцінки ефективності їхньої діяльності. Особливого значення набуває якість інформаційних потоків, зокрема фінансового та нефінансового характеру, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та формування звітності, яка задовольняє потреби зацікавлених сторін.

Узгодженість, повнота та надійність інформації в інтегрованій звітності агропідприємств сприяє не тільки підвищенню прозорості, але й забезпеченню їхньої стійкості та конкурентоспроможності. Водночас, високоякісні інформаційні потоки дозволяють відобразити реальний вплив агропідприємств на навколишнє середовище, соціальну сферу та економіку, що стає особливо актуальним в контексті сучасних викликів сталого розвитку.

В основі змісту поняття «інформаційний потік» лежить інформація. Законом України «Про інформацію» визначено, що інформація – це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1].

Відповідно для прийняття ефективних управлінських рішень на будь-якому підприємстві важлива інформація, яка є доступною, точною та своєчасною. Це створює потребу в систематизації та організації інформації, що, в свою чергу, призводить до цілеспрямованого та організованого руху даних, що й становить суть інформаційного потоку.

Науковець О. Височан розглядаючи інформацію крізь призму бухгалтерського обліку визначає, що вона формується суб'єктом, подібно хвилі, проходить мережу фільтрів облікової системи, де частина відбивається, тобто не приймається обліковою службою до опрацювання, частина поглинається – використовується для внутрішньооблікових потреб, частина заломлюється – змінюється для формування вихідних відомостей у відповідь на запити користувачів, а решта, у вигляді доведеної інформації потрапляє на границю споживання кінцевим користувачем [2, с. 154].

На нашу думку дане визначення дозволяє краще зрозуміти, що інформаційний потік в обліковій системі координат є багаторівневим процесом, де інформація проходить різні етапи фільтрації з метою забезпечення її якісних характеристик та для досягнення релевантності та відповідності потребам користувачів.

В контексті формування інтегрованої звітності ґрунтовною є думка науковців Л. Ловінської, А. Озеран та Р. Коршикової, які вважають, що «як у мирний час, так і в умовах війни головна вимога управління до інформації – це її корисність для обґрунтування управлінських рішень. Корисною така

інформація буде тоді, коли вона є достовірною та міститиме саме ті відомості, які змістовно задовольняють запит управління» [3, с. 94].

В Україні критерії якості облікової інформації визначаються в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Концептуальній основі фінансової звітності (табл. 1).

Таблиця 1 – **Якісні характеристики інформації в обліку**

Концептуальна основа фінансової звітності		НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»
Основоположні якісні характеристики	доречність	доречність
	суттєвість	
	правдиве подання	достовірність (правдивість)
Посилювальні якісні характеристики	зіставність	зіставність
	можливість перевірки	
	своєчасність	
	зрозумілість	дохідливість і зрозумілість

Джерело: систематизовано автором за [4], [5].

На основі даних таблиці можна зазначити, що якість інформаційного потоку визначається насамперед ступенем корисності для прийняття рішень. Аналіз нормативних документів показує, що в системі бухгалтерського обліку корисність інформації залежить від таких характеристик, як доречність, правдиве подання, зіставність та зрозумілість. Чим більше цих характеристик присутнє в інформації, тим вона цінніша для користувачів. При цьому доречність інформації забезпечує можливість своєчасного реагування на зміни ринкової кон'юнктури та ефективного планування операційної діяльності агропідприємства. Правдиве подання забезпечує високий рівень достовірності та об'єктивності, що особливо важливо в умовах підвищених ризиків і невизначеності, характерних для аграрного сектора. Зіставність дозволяє користувачам оцінити динаміку показників у часі, а також порівнювати результати діяльності з іншими підприємствами галузі, що сприяє формуванню конкурентної стратегії. Зрозумілість, у свою чергу, особливо важлива для користувачів, які не мають спеціалізованих знань, але потребують інформації для прийняття інвестиційних або управлінських рішень.

Зазначимо, що з огляду на специфіку діяльності агропідприємств якість інформаційних потоків є одним із визначальних чинників, що впливає на формування методології інтегрованої звітності. Висока якість інформаційних потоків є критично важливою для забезпечення достовірності, повноти та своєчасності даних, які відображають фінансові та нефінансові аспекти діяльності підприємства. Інформаційні потоки в агропідприємствах мають свої унікальні особливості, такі як сезонність виробництва, значні коливання цін на сільськогосподарську продукцію, залежність від природних і кліматичних умов, а також вплив соціально-економічних факторів, що зумовлює необхідність

підвищеної уваги до їх якості. Тому, в силу специфіки аграрного сектора, часто користувачі інформації не в змозі чітко інтерпретувати отриману інформацію, оскільки це вимагає спеціальних знань та навичок. Саме тому особливу роль у підвищенні якості інформаційних потоків відіграє стандартизація даних і впровадження сучасних інформаційних технологій, які можуть забезпечити зручну візуалізацію й автоматизацію процесів обробки інформації. Це, у свою чергу, сприятиме створенню інформаційного середовища, яке полегшить прийняття обґрунтованих рішень і посилить довіру до підприємств з боку стейкхолдерів, забезпечуючи їхню стійкість у довгостроковій перспективі.

Таким чином, якість інформаційних потоків є ключовим фактором у процесі формування інтегрованої звітності агропідприємств. Узгодженість, повнота та достовірність інформаційних потоків забезпечують прозорість діяльності підприємства та підвищують його стійкість. Інтегрована звітність, що базується на високоякісних інформаційних потоках, сприяє підвищенню довіри інвесторів, партнерів та суспільства, що в свою чергу дозволяє агропідприємствам успішно функціонувати та розвиватися в умовах сучасної економіки. В процесі досягнення Цілей сталого розвитку агропідприємствам важливо вдосконалювати управління інформаційними потоками, інтегруючи сучасні технологічні рішення та стандарти звітності.

Перспектива подальших досліджень полягає в розробці концептуальної моделі інформаційного забезпечення інтегрованої звітності агропідприємств на основі фінансових і нефінансових інформаційних потоків.

Інформаційні джерела

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text (дата звернення: 30.10.2024).
2. Височан О. Характеристики обліково-інформаційних потоків в теорії облікових фільтрів. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2015. Вип. 4. С. 154–159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2015_4_32. (дата звернення: 30.10.2024).
3. Ловінська Л., Озеран А., Коршикова Р. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в умовах воєнного стану в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 4. С. 92–106.
4. Концептуальна основа фінансової звітності: Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.09.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text (дата звернення: 30.10.2024).
5. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 : станом на 3 січ. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 30.10.2024).

УДК 657

І.А. Бігдан, канд**.** екон. наук, доц. *(ХСЄФК, Харків)*

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Нематеріальні активи залишаються об'єктом пильної уваги як широкого кола науковців, так і світової бізнес-спільноти. Цінність, яку мають об'єкти різноманітних прав, і генерування майбутніх економічних вигід від їх використання в сучасних умовах розвитку інформаційної (цифрової) економіки, безспірна. Разом з тим, створення новітніх інформаційних технологій, (нанотехнології, штучний інтелект, цифрові технології), формування великих баз даних, широкий розвиток комунікаційних технологій потребує переосмислення методології обліку прав володіння та використання об'єктів інтелектуальної діяльності як в Україні так і на світовому рівні.

По-перше, це стосується питань визнання активами нових об'єктів нематеріальних активів в обліку з відображенням в класифікаційних групах – права на об'єкти промислової власності. авторське право та суміжні з ним права. Відповідно до НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи» процедура визнання передбачає ймовірність отримання в майбутньому економічних вигод від використання нематеріальних активів та достовірну оцінку їх вартості. Як свідчить світова практика, використання в економіках світу об'єктів прав - інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерний зір, мікроелектромеханічні системи МЕМИ, мережі 5G нового покоління, інші) забезпечує підвищення продуктивності праці, зміцнення життєдіяльності суспільств.

Достовірна оцінка вартості нематеріальних активів – створених або придбаних базується на принципах та методах оцінки, Однак, в обліковому законодавстві витрати на дослідження, метою яких є отримання нових наукових та технічних знань, віднесені на витрати іншої операційної діяльності, отже не визнаються у складі прав інтелектуальної власності. Придбані об'єкти прав шляхом обміну на неподібний об'єкт, внесення до статутного капіталу підприємства, безоплатного отримання, отримані внаслідок об'єднання підприємств оцінюються за справедливою вартістю, однак, порядок облікового оцінювання зазначених активів не регламентовано.

Щодо торговельних марок, права на володіння та використання ними віднесені до групи нематеріальних активів – права на комерційні позначення, Сьогодні в Україні добре відомі 230 торговельних марок. Найдорожчі за цінністю це торговельні марки в сфері телекомунікацій «КИЇВСТАР», «Lifecell», в сфері логістики «НОВА ПОШТА», в сфері фінансових послуг державний банк «ПриватБанк», унікальний продукт – перший віртуальний банк «monobayk». Втім, в обліку визнаються лише придбані права на торговельні марки. Витрати на створення торговельних марок відносяться до витрат діяльності, що суперечить правилам визнання нематеріальних активів, отриманих в результаті

їх створення – розробки. На доцільність капіталізації таких витрат неодноразово зазначало багато науковців.

По-друге, використання прав інтелектуальної власності підвищує ділову репутацію підприємств та країни. Національною економічною стратегією на період до 2030 року стратегічною ціллю визначено підвищення репутації держави як значущого своєрідного нематеріального активу. Сильна репутація країни веде до зростання експорту, збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій, збільшення привабливості країни для туристів та залучення до країни талановитих спеціалістів тощо. Урядом зазначена необхідність комплексного підходу до питання формування та підвищення своєї репутації.

На макрорівні витрати на підвищення ділової репутації не підлягають капіталізації та відносяться до витрат діяльності. Втім, ділова репутація забезпечує підприємству стабільне функціонування на ринку товарів та послуг, отже отримання певних економічних вигод. Оцінка ділової репутації ускладнена багатьма чинниками, перш за все, відсутністю законодавчого її визначення. Закон України «Про банки та банківську діяльність» ділову репутацію трактує як відомості, зібрані НБУ про відповідність діяльності юридичної особи, у тому числі керівників юридичної особини та власників істотної участі у такій юридичній особі, вимогам закону, діловій практиці та професійній етиці. В інформаційному листі Вищого господарського суду України від 28.03.2007 р. № 01-8/184 визначено, що ділову репутацію юридичної особини становить престиж її фірмового (комерційного) найменування, торговельних марок та інших належних їй нематеріальних активів серед кола споживачів її товарів та послуг. Відповідно до Цивільного Кодексу України ділова репутація може бути предметом договору комерційної концесії. Право на недоторканість ділової репутації належить юридичній особі, а її приниження розглядається як завдання моральної шкоди.

Підтримуємо позицію багатьох науковців щодо необхідності відображення в обліку ділової репутації, відокремлення її від гудвілу, попередньо орієнтуючись на МСФЗ 22 «Об'єднання компаній». Ділова репутація – перевищення вартості купівлі над придбаним інтересом у справедливій вартості ідентифікованих придбаних активів і зобов'язань станом на дату здійснення операції обміну. Гудвіл (який виникає в результаті придбання) – це платіж, на який погоджується новий власник підприємства в надії отримати в майбутньому економічний зиск. Ділова репутація як нематеріальний ресурс відповідає усім вимогам його облікового визнання, але потребує врахування особливого статусу – вартісного еквіваленту економічних вигод у формі доходу від придбаних прав власності на інші підприємства завдяки налагодженій клієнтській базі, діловим зв'язкам, високому рівню кваліфікації персоналу, сучасним технологіям управління тощо.

Введення в систему обліку нових об'єктів нематеріальних активів є вимогою сьогодення. Невідображення в обліку окремих об'єктів прав відповідно до діючих вимог Н(П(С)БО 8 занижує реальну вартість господарських ресурсів та в цілому ринкову вартість підприємств. Це потребує внесення змін до діючого законодавства, зокрема, і облікового.

УДК 657.1

Ю.А. Біла, канд. екон. наук, доц. (*ЗУНУ, Тернопіль*)

КЛАСИФІКАЦІЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ АКТИВІВ З ЦІЛЛЮ ОБЛІКУ

Використання біоенергетичних активів, як альтернативного джерела енергії, є інструментом створення енергетичної та екологічної незалежності підприємств. Завдання бухгалтерського обліку надати своєчасну та достовірну інформацію про дані активи з метою створення ефективної стратегії управління ними. Оскільки біоенергетичні активи є елементом енергетичної стратегії країни та світу, важливість даних переходить з мікроекономічного рівня на макроекономічний [1; 2]. Це свідчить про необхідність формування якісної теоретичної бази, що буде основою для формування методичних рекомендацій обліку біоенергетичних активів. Створення їхньої класифікації дозволить окреслити нові напрямки удосконалення облікових процедур та методів для формування новітньої парадигми обліку, а також сприятиме збільшенню внутрішнього гудвілу підприємства [3].

Відповідно до технологічного процесу створення біопалива біоенергетичні активи за джерелом виникнення можна поділити на: первинні та вторинні.

1. Первинні – біоенергетичні активи, що створені природою і є сировиною для виробництва відновлювальної енергії (енергетичні культури та біомаса, що використовуються з енергетичною ціллю). Характерною особливістю таких активів є те, що вони створюються біологічним шляхом згідно із законами природи.

2. Вторинні – біоенергетичні активи, що створені людиною та є кінцевим продуктом біоенергетики (біопаливо, що виготовляється у результаті переробки первинної сировини). Основною ознакою даних активів є створення за допомогою людської діяльності.

За характером участі у господарському процесі всі активи у бухгалтерському обліку поділяються на оборотні та необоротні. Згідно з визначенням поданим в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»:

- «оборотні активи – гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи використання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу;
- необоротні активи – всі активи, що не є оборотними» [4; 5].

Відповідно до поданих визначень, оборотними біоенергетичними активами є: однорічні енергетичні культури (цукрове сорго, соняшник, кукурудза, соя, ріпак), біомаса, біопаливо. До необоротних біоенергетичних активів доцільно віднести багаторічні енергетичні культури (міскантус, просо прутоподібне, тополя енергетична, павлонія, верба енергетична), які обліковуватимуться як багаторічні насадження.

За походженням біоенергетичні активи доцільно класифікувати:

- рослинного походження (енергетичні культури, рослинна біомаса,

біопаливо 1-го, 2-го та 4-го покоління);

- тваринного походження (біомаса, біопаливо 4-го покоління).
- мікроводорості (біомаса, біопаливо 3-го покоління).
- промислові та побутові відходи (біомаса).

За терміном використання біоенергетичні активи слід класифікувати на довгострокові і поточні.

Поточні біоенергетичні активи – біоенергетичні активи, що здатні приносити економічні вигоди протягом періоду, що не є більшим за 12 місяців. До поточних біоенергетичні активів пропонуємо включити енергетичні рослини, процес життєдіяльності яких становить менше 12 місяців (соя, цукрове сорго, соняшник, кукурудза, ріпак), або використання яких більше одного року не є недоцільним (біомаса, біопаливо).

Довгострокові біоенергетичні активи – усі біоенергетичні активи, які не є поточними. До довгострокових біологічних активів відносяться багаторічні насадження таких культур: тополя енергетична, міскантус, просо прутоподібне, павлонія, верба енергетична.

Інформаційні джерела

1. Bila Yu. Bioenergy Assets as an Innovative Accounting Object: Definition and Recognition Criteria. *Oblik i finansi*. 2023. P. 5-10. DOI: https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4(102)-5-10
2. Bila Y. Bioenergy assets in the global climate scenario: multilevel model of functions. 2023. *Herald of Economics*. 3. 131-143. DOI: https://doi. org/10.35774/visnyk2023.03.131
3. Судин Ю. Гудвіл у системі бухгалтерського обліку: компоненти і класифікація. *Облік і аудит.* Вісник ТНЕУ. 2016. № 2. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3952/1/Судин Ю..pdf (дата звернення: 26.07.2024).
4. Задорожний З.-М. В., Крупка Я. Д., Омецінська І. Я. Концепція розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в Україні : монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 320 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/5793/1/Kontseptsia_rorvytku_buhgalterskogo_obliku-2015.pdf (дата звернення: 26.07.2024).
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 №73 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.

УДК 657.1:338.43

С.В. Богдан, здоб. ступ. PhD *(ДПУ, Ірпінь)*

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ АГРОРЕГЕНЕРАТИВНИМИ ПРОЄКТАМИ

Сучасні тенденції сталого розвитку та зростаючі вимоги до екологізації аграрного сектору обумовлюють необхідність впровадження інноваційних агрорегенеративних проєктів, які спрямовані на відновлення природних ресурсів та забезпечення сталого землекористування. Управління такими проєктами

вимагає не лише інтеграції екологічних та економічних факторів, але й розробки та вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення для прийняття стратегічно обґрунтованих рішень. У зв'язку з цим, постає завдання створення ефективної інформаційної інфраструктури, яка дозволить забезпечити моніторинг, контроль та оцінку ефективності використання ресурсів, екологічного стану ґрунтів та економічних показників. Обліково-аналітичні системи повинні бути адаптовані до специфіки агрорегенеративних процесів, зокрема, щодо довгострокових інвестицій, циклічності виробничих процесів, впливу природних факторів та регуляторних вимог у сфері охорони навколишнього середовища.

Агрорегенеративний проєкт – це комплексна ініціатива, спрямована на відновлення екологічних, біологічних та соціально-економічних функцій аграрних ландшафтів шляхом інтеграції стійких методів сільськогосподарського виробництва з акцентом на відновлення деградованих екосистем. Такий підхід базується на використанні регенеративних практик, що сприяють підвищенню продуктивності ґрунтів, поліпшенню якості водних ресурсів, відновленню біорізноманіття, а також забезпеченню довготривалої економічної стабільності агробізнесу [3, с. 92].

Особливості агрорегенеративних проєктів полягають у тому, що вони враховують як природні екологічні цикли, так і соціально-економічний контекст регіону, де впроваджуються. Зокрема, такі проєкти зосереджені на зниженні рівня антропогенного навантаження на агроекосистеми через перехід до природоорієнтованих практик землекористування, таких як мінімальний обробіток ґрунту, агролісівництво, полікультурні системи землеробства та інтегроване управління шкідниками.

Обліково-інформаційне забезпечення управління агрорегенеративними проєктами є ключовим інструментом для ефективного планування, моніторингу та аналізу ресурсів, процесів і результатів таких проєктів [2]. Це забезпечення включає низку систем і методів, що дозволяють інтегрувати економічні, екологічні та соціальні аспекти в загальну стратегію управління. Основні компоненти обліково-інформаційного забезпечення можна поділити на наступні елементи:

Фінансовий облік і звітність. Фінансовий облік забезпечує контроль за витратами і доходами агрорегенеративного проєкту. Він охоплює такі аспекти:

– бюджетування та планування витрат на етапі проектування та реалізації проєкту;

– контроль фінансових ресурсів через облік витрат на матеріали, зарплати працівників, інвестиції в інфраструктуру, екологічні технології та інші витрати;

– оцінка рентабельності та економічної ефективності проєкту на кожному етапі через аналіз звітності та фінансових показників.

Управлінський облік. Управлінський облік в агрорегенеративних проєктах зосереджується на збиранні, аналізі та презентації інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень за напрямами:

– облік екологічних витрат включає оцінку впливу проєкту на навколишнє середовище та впровадження екологічно чистих технологій, таких як сидерація, мінімальна обробка ґрунту тощо;

– моніторинг продуктивності ресурсів через відслідковування використання водних, земельних та інших природних ресурсів, що дозволяє оцінювати екологічну сталість проєкту;

– оцінка ефективності інноваційних рішень (наприклад, біоінженерних технологій, відновлюваних джерел енергії) через аналіз їхнього впливу на продуктивність і довгострокову економічну стабільність.

Екологічний облік. Екологічний облік є важливою складовою агрорегенеративного проєкту, оскільки він дозволяє оцінювати та відслідковувати вплив на довкілля за напрямами:

– моніторинг викидів парникових газів та аналіз динаміки їх скорочення внаслідок впровадження регенеративних практик;

– облік ресурсів екосистем включає оцінку відновлення ґрунтових ресурсів, водних екосистем і біорізноманіття, що є ключовими показниками екологічної стійкості проєкту;

– звіти про соціально-екологічну відповідальність проєкту перед стейкхолдерами, включаючи державні органи, інвесторів та місцеві громади.

Інформаційно-аналітичні системи. Інформаційні системи забезпечують обробку, зберігання та аналіз великих обсягів даних, що є критично важливими для управління агрорегенеративними проєктами:

– автоматизовані системи управління (наприклад, ERP-системи) інтегрують фінансові, виробничі та екологічні дані, що дозволяє в реальному часі здійснювати моніторинг і коригування процесів;

– ГІС-системи (геоінформаційні системи) дозволяють здійснювати просторовий аналіз земельних ділянок, моніторити зміни в ландшафтах, управління водними ресурсами та контролювати ерозійні процеси;

– системи обліку вуглецевого сліду дозволяють вести облік і моніторинг викидів парникових газів і розробляти стратегії їх зниження.

Звітність за принципами ESG (Environmental, Social, Governance). Зважаючи на глобальні тренди впровадження сталих практик, агрорегенеративні проєкти активно використовують стандарти ESG для формування звітності щодо впливу на екологічні, соціальні та управлінські аспекти:

– звітування за екологічними показниками дозволяє оцінювати ефективність регенеративних практик з точки зору відновлення природних ресурсів, зниження викидів та захисту біорізноманіття;

– соціальні аспекти зосереджуються на впливі проєкту на місцеві громади, створенні робочих місць, підвищенні продовольчої безпеки та економічної стійкості;

– управлінські аспекти охоплюють прозорість процесів прийняття рішень, залучення інвесторів та дотримання міжнародних стандартів сталого розвитку.

Тож, обліково-інформаційне забезпечення агрорегенеративних проєктів базується на інтеграції фінансових, управлінських та екологічних облікових даних у комплексну систему, що дозволяє ефективно управляти всіма аспектами

проєкту. Використання сучасних інформаційних технологій, таких як ERP і ГІС, разом з принципами ESG, дає змогу забезпечити стійкість, прозорість та довгострокову економічну ефективність агрорегенеративних ініціатив.

Таким чином, ефективне обліково-аналітичне забезпечення таких проєктів дозволяє здійснювати багаторівневий моніторинг екологічних, економічних, виробничих і соціальних показників для оперативного прийняття управлінських рішень. Комплексний підхід до впровадження агрорегенеративних технологій забезпечує довгострокову економічну рентабельність і екологічну збалансованість сільськогосподарського виробництва.

Інформаційні джерела

1. Богдан С. В. Економічна безпека агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 1 (10). С. 129-136.
2. Краєвський В. М. Обліковий механізм забезпечення економічної безпеки аграрного бізнесу. *Український економічний часопис*, 2023. № 1. С. 18-22
3. Трембіцька О. І., Богдан С. В. Регенеративне сільське господарство у забезпеченні еколого-економічної безпеки. *Агросвіт*. 2023. № 21. С. 89-96

УДК 338.43:004.91

Л.Р. Воляк, канд. екон. наук, доц. *(НУБіП України, Київ)*

СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ

Системи підтримки прийняття рішень (СППР) мають значну роль в аграрному секторі, адже вони допомагають підвищувати ефективність управління ресурсами, оптимізують процеси прийняття рішень та мінімізують ризики, пов’язані з виробничими процесами. Вони забезпечують обробку великих обсягів даних, зокрема інформації про кліматичні умови, стан ґрунтів, показники врожайності, що дозволяє аграріям точніше планувати і прогнозувати результати діяльності. СППР можуть допомогти у розробці стратегій, спрямованих на підвищення врожайності, зниження витрат та сталий розвиток сільського господарства. Сучасні СППР підтримують інтеграцію з технологіями точного землеробства, такими як дрони та сенсори, що збирають дані про стан полів у режимі реального часу.

Дослідження у галузі систем підтримки прийняття рішень підприємствами аграрного сектору є доволі актуальними останнім часом. Зокрема Дудар Т. стверджує, що в умовах відсутності ефективних систем управління, агрофірми не можуть досягти повної потенційної ефективності та конкурентоспроможності на ринку [1].

Ульянченко О. та Білоусько Т. зазначають, що для ефективного управління агрофірмами необхідно мати інформаційну базу даних та інтелектуальну систему управління [2].

У свою чергу, Шацька З. Я., та Прима В. І. зазначають, що використання інформаційних технологій, зокрема технологій штучного інтелекту, дозволяє значно покращити ефективність управління агрофірмою та досягти більшого рівня автоматизації процесів [3].

Негрей М.В. ззагачає, що процеси цифровізації аграрного сектору України відповідають сценарію «легкої цифровізації», що характеризується базовим рівнем цифровізації сільського господарства, обмеженим контролем даних та суттєвою різницею в цифровій грамотності і впровадженні технологій між різними зацікавленими сторонами в аграрному секторі [4].

Системи підтримки прийняття рішень (СППР) в агробізнесі можуть бути класифіковані на три основні типи: стратегічні, тактичні та операційні. Стратегічні СППР спрямовані на довгострокове планування, розробку глобальних стратегій розвитку та досягнення масштабних цілей компанії. Такі системи допомагають аграрним підприємствам формувати стратегії, пов’язані з оптимізацією використання ресурсів, розширенням ринку та впровадженням інновацій. Тактичні СППР, у свою чергу, зосереджені на середньостроковому плануванні і зазвичай використовуються для управління конкретними проектами або поліпшення ефективності поточних процесів, таких як управління сезонними роботами. Операційні СППР допомагають вирішувати щоденні виробничі питання, пов’язані з обробкою даних у реальному часі, контролем за виробничими процесами, управлінням запасами та моніторингом стану посівів.

Основні функціональні можливості СППР включають аналіз даних, прогнозування, оцінку ризиків і управління ресурсами.

Таким чином, СППР в аграрному бізнесі виконують важливу роль, допомагаючи оптимізувати кожен етап виробничого процесу – від планування до управління поточними операціями. Це дозволяє аграрним компаніям більш ефективно реагувати на виклики ринку і забезпечувати стабільний розвиток навіть у мінливих умовах.

Системи підтримки прийняття рішень (СППР) пропонують численні переваги для аграрного сектору, особливо в оптимізації виробничих процесів. Використання СППР дозволяє фермерам ефективніше планувати агротехнічні операції, що, в свою чергу, зменшує витрати на добрива, пестициди та воду, адже ресурси розподіляються точніше. Такі системи також сприяють підвищенню продуктивності завдяки швидшому аналізу даних і наданню рекомендацій в реальному часі, що є важливим для прийняття оперативних рішень, особливо в умовах непередбачуваних кліматичних змін. Дослідження показують, що завдяки СППР можна підвищити врожайність та дохідність господарства, оскільки система дозволяє зосередитися на ефективному використанні наявних ресурсів.

Разом з тим, впровадження СППР супроводжується певними викликами та обмеженнями. Одним із головних бар'єрів є доступ до якісних даних, оскільки ефективність СППР значно залежить від обсягу й точності інформації, зокрема кліматичних даних і стану ґрунтів. Технологічні бар'єри також можуть обмежувати впровадження таких систем, особливо у малих господарствах, які не завжди мають доступ до сучасних технологій і фінансових ресурсів для

інтеграції СППР. Крім того, адаптація персоналу до нових технологій вимагає навчання і часу, що може уповільнити процес інтеграції та вплинути на початкову ефективність використання СППР.

Перспективи розвитку систем підтримки прийняття рішень (СППР) в аграрному бізнесі значно розширюються завдяки сучасним технологічним трендам, таким як штучний інтелект, великі дані та Інтернет речей (IoT). Використання штучного інтелекту у СППР дозволяє створювати прогностичні моделі, які враховують дані про стан ґрунтів, погодні умови, врожайність і навіть ринкові ціни. Це забезпечує більш точне прогнозування врожаю та оптимізацію виробничих процесів. Великі дані, оброблені алгоритмами штучного інтелекту, надають фермерам можливість здійснювати ефективне управління ресурсами на основі статистичних моделей та прогнозів.

Інтернет речей відкриває додаткові можливості для розвитку СППР, адже сенсори в полях і на сільськогосподарському обладнанні можуть збирати й передавати дані в режимі реального часу. Завдяки цьому фермери можуть контролювати стан посівів і вчасно реагувати на зміни. Так, наприклад, виявлення змін у вологості ґрунту або появи шкідників може сприяти своєчасному застосуванню агротехнічних заходів, що покращує ефективність використання ресурсів і зменшує екологічний вплив. Завдяки інтернету речей та аналізу великих даних, аграрний бізнес стає більш екологічно стійким, адже оптимізуються витрати на добрива та зменшується використання хімічних засобів захисту рослин.

Загалом, впровадження цих технологічних трендів у СППР здатне значно підвищити продуктивність і конкурентоспроможність аграрного сектору. Прогнозується, що з розвитком цифрових рішень аграрний бізнес стане більш адаптованим до кліматичних змін і ринкових коливань, що дозволить фермерським господарствам ефективно планувати і керувати ризиками. Це сприятиме стійкому розвитку сільського господарства в умовах глобальних викликів, таких як зміни клімату та зростаючий попит на продовольство.

Для аграрних підприємств, які планують інтеграцію СППР, варто зосередитися на етапах поступового впровадження. Спершу доцільно інвестувати в базові сенсори та системи збору даних, що дозволить отримувати дані про стан ґрунту та кліматичні умови. Далі можна розглянути використання комплексних СППР, які підтримують прогнозування та аналіз даних у реальному часі, а також впровадження системи на основі штучного інтелекту для підвищення точності рішень. Таким чином, поступова інтеграція СППР не тільки допоможе мінімізувати витрати, але й підвищить конкурентоспроможність аграрного бізнесу, забезпечуючи довготривалий розвиток у мінливих ринкових умовах.

Інформаційні джерела

1. Дудар Т. Розвиток інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2019. № 1. С. 60-69.

2. Ульянченко О., Білоусько Т. Актуальні проблеми та перспективи розвитку підприємств агробізнесу. «Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення». VII Міжнародна науково-практична конференція. 2021.м. Харків: ТОВ «ПромАрт», (с. 96).

3. Шацька З. Я., Прима В. І. Особливості впровадження інформаційних технологій в аграрному секторі України. Агросвіт. № 13-14. С. 2022. 60-64. DOI:10.32702/2306-6792.2022.13-14.60.

4. Негрей М. В. Цифрова трансформація аграрного сектору: перспективи, виклики та рішення. Наукові записки НаУКМА. Економічні наукм. 2023. № 8(1). С. 94–100. https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.94-100

УДК 331.556(477)(063)

Ю.С. Герасименко, д-р екон. наук, проф. *(БІНПО, Біла Церква)*

МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ПРАЦІ

Актуальність теми міграції робочої сили та її впливу на український ринок праці є надзвичайно високою в сучасних умовах. Після подій 2014 року, а також внаслідок повномасштабної війни, що почалася в 2022 році, Україна зіштовхнулася з масштабними міграційними процесами, які впливають на економічну стабільність, демографічний стан і ринок праці.

Чинники актуальності:

а) масштабний відтік населення – через військовий конфлікт мільйони українців виїхали за кордон, що значно скоротило працездатне населення країни та створило серйозний дефіцит робочої сили в певних галузях;

б) зміни в демографічній структурі – велика частка мігрантів становлять молоді, активні люди, що посилює проблему старіння населення та знижує рівень народжуваності в країні;

в) перекази грошових коштів – внесок трудових мігрантів у вигляді грошових переказів є значним джерелом підтримки національної економіки. Однак коливання в обсягах цих переказів можуть впливати на стабільність економічної ситуації;

г) дефіцит кваліфікованих кадрів - відтік висококваліфікованих працівників, зокрема в галузях охорони здоров'я, ІТ, інженерії та освіти, ставить під загрозу конкурентоспроможність економіки та її розвиток у середньостроковій перспективі;

д) виклики для політики реінтеграції - повернення мігрантів після завершення війни потребуватиме державних програм підтримки реінтеграції, створення нових робочих місць та розвитку інфраструктури.

Міграція робочої сили, з одного боку, загрожує поглибленням соціально-економічних проблем в Україні, таких як старіння населення, зменшення темпів економічного зростання та втрата кваліфікованих працівників. З іншого боку, вона відкриває нові можливості, зокрема підвищення стандартів праці та заробітної плати, впровадження інновацій через повернення досвідчених працівників та розвиток міжнародної співпраці [1].

Актуальність теми міграції робочої сили для України обумовлюється необхідністю розробки стратегічних заходів для збереження людського капіталу в країні та забезпечення економічного відновлення в післявоєнний період.

Міграція робочої сили є важливим фактором, що впливає на ринок праці України. Вона має як позитивні, так і негативні аспекти для національної економіки та суспільства.

Позитивні наслідки міграції робочої сили:

– українські працівники за кордоном регулярно надсилають гроші додому, що становить суттєве джерело іноземної валюти та підтримує платіжний баланс країни. За даними НБУ, обсяги грошових переказів можуть перевищувати мільярди доларів на рік;

– деякі українські працівники, повертаючись додому після роботи за кордоном, привозять нові знання, навички, професійний досвід, що може позитивно позначитися на розвитку місцевого ринку праці;

– міграція може послабити тиск на внутрішній ринок праці та зменшити рівень безробіття, особливо в регіонах із високим рівнем незайнятості.

– Негативні наслідки міграції робочої сили:

– багато висококваліфікованих фахівців виїжджають за кордон, що призводить до дефіциту робочої сили в певних галузях;

– значний відтік молодих працівників призводить до старіння населення та скорочення активної робочої сили в Україні, що може негативно вплинути на продуктивність економіки;

– держава інвестує значні кошти в освіту та підготовку фахівців, які потім працюють за кордоном, не повертаючи вкладених ресурсів до національної економіки.

Потенційні заходи для зменшення негативного впливу:

1. Підвищення рівня заробітної плати, покращення умов праці та створення соціальних гарантій можуть мотивувати працівників залишатися в країні.

2. Створення нових робочих місць та підтримка інноваційних галузей може допомогти в утриманні висококваліфікованих кадрів в Україні.

3. Створення програм для реінтеграції трудових мігрантів, які повертаються, зокрема надання їм допомоги у відкритті власного бізнесу, може сприяти розвитку економіки.

Міграція робочої сили є складним явищем, що вимагає зваженого підходу з боку уряду та розробки комплексної стратегії для максимізації її позитивного впливу на український ринок праці та мінімізації негативних наслідків [2].

Міжнародна трудова міграція, як переміщення робочої сили через кордони держав, сьогодні привертає значну увагу дослідників, оскільки має комплексні

наслідки для соціально-економічного стану окремих країн та світу загалом. Кризові ситуації можуть призводити до погіршення умов на національному ринку праці, що лише посилює тенденції до зовнішньої міграції з країни. Саме тому в умовах повномасштабного російського вторгнення міжнародна трудова міграція вимагає більш детального аналізу: вона може як посилювати негативний вплив на національні ринки праці, так і, при відповідному державному регулюванні, сприяти подоланню кризових наслідків.

У результаті дослідження впливу міграції робочої сили на український ринок праці можна зробити висновок, що цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки для економіки країни. З одного боку, відтік кваліфікованих кадрів призводить до дефіциту робочої сили у певних секторах, що може негативно впливати на продуктивність і розвиток національної економіки. З іншого боку, зовнішня міграція робочої сили сприяє притоку валютних коштів через грошові перекази, що частково підтримує економічну стабільність та сприяє розвитку малого та середнього бізнесу.

В умовах кризи та нестабільності міграція робочої сили також є індикатором та адаптаційним механізмом для населення, яке шукає кращих умов праці та проживання за кордоном. Тому для мінімізації негативних наслідків і максимізації позитивних ефектів доцільно розробляти комплексні державні політики, спрямовані на регулювання трудової міграції, підтримку повернення кваліфікованих кадрів та створення привабливих умов для роботи і розвитку в Україні.

Інформаційні джерела

1. ЦЕС. 2024. Українські біженці. Майбутнє за кордоном та плани на повернення. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/final_final-cor.pdf
2. Воєнні мігранти: світовий досвід та українські особливості. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://help-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Policy-war-migranti-final-1.pdf

УДК 657

Т.Є. Дем’яненко, мол. наук. співроб. *(ННЦ «ІАЕ», Київ)*

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ В ФОРМАТІ XBRL: РОЗГЛЯД ОНОВЛЕНИХ ДОДАТКОВИХ ФОРМ ЗВІТНОСТІ

Підприємствам, які складають фінансову звітність (у тому числі консолідовану) на підставі таксономії за Міжнародними стандартами фінансової звітності («МСФЗ») необхідно подавати звітність в електронному форматі – iXBRL.

Розглянемо оновлені в 2024 році додаткові форми звітності для подання до НКЦПФР в блоці МСФЗ.

Нові форми звітування до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (надалі – НКЦПФР) успішно інтегровані в програмне рішення M.E.Doc.

А саме, доступні до використання наступні форми згідно:

1) Рішення НКЦПФР від 27.06.2023 № 713 [2] та Наказ НКЦПФР від 15.11.2023 № 103 [4]:

- Q2010003 – Інформація, що подається до НКЦПФР суб'єктом аудиторської діяльності, який надає послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності або іншого обов'язкового завдання підприємству, що становить суспільний інтерес, нагляд за яким здійснює НКЦПФР, початок дії з 17.11.2023 р.;
- Q2020003 – Інформація, що подається до НКЦПФР суб'єктом аудиторської діяльності, який надає послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності юридичній особі, що має тісні зв'язки з підприємством, що становить суспільний інтерес, обов'язковий аудит фінансової звітності якого він також проводить, нагляд за яким здійснює НКЦПФР, початок дії з 17.11.2023 р.;
- Q2040002 – Інформація, що подається до НКЦПФР суб'єктом аудиторської діяльності, який надає послуги з обов'язкового аудиту фінансової звітності підприємству, що становить суспільний інтерес, нагляд за яким здійснює НКЦПФР про порушення, що могли мати місце або мали місце, зокрема шахрайство щодо фінансової звітності такого підприємства та відносно яких не вжиті відповідні заходи щодо їх усунення, початок дії з 17.11.2023 р.;
- Q2050001 – Інформація, що подається до НКЦПФР суб'єктом аудиторської діяльності, який надає аудиторські послуги відповідно до законодавства підприємству, що становить суспільний інтерес, яке є надавачем фінансових послуг, нагляд за яким здійснює НКЦПФР про встановлені факти недотримання встановлених пруденційних вимог та нормативів, початок дії з 01.01.2024 р.;

Порядок складання та подання даної звітності визначено в ст. 36 Закону України від 21.12.2017 № 2258-VIII «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» (далі - Закон №2258) [1]:

Так, суб'єкт аудиторської діяльності повинен повідомляти про будь-яку інформацію щодо питань:

1. порушення законодавства з питань, що належать до компетенції НКЦПФР, у тому числі в частині кількісних показників з урахуванням рівня суттєвості;

2. суттєвої загрози або сумнівів щодо можливості підприємства продовжувати діяльність на безперервній основі;

3. наявності модифікованої думки (думки із застереженням, негативної або відмови від висловлення думки).

Здійснювати це невідкладно (негайно), але не пізніше дати підписання аудиторського звіту (якщо інше не передбачено Законом №2258).

2) Рішення НКЦПФР від 27.06.2023 № 714 [3] та Наказ НКЦПФР від 30.10.2023 № 95 [5]:

- Q2030103 – Повідомлення, що подається до НКЦПФР підприємством, що становить суспільний інтерес, про суб’єкта аудиторської діяльності, який надаватиме послуги з обов’язкового аудиту фінансової звітності, початок дії з 29.10.2023 р.;
- Q2030203 – Повідомлення, що подається до НКЦПФР юридичною особою за підприємство, що становить суспільний інтерес, про суб’єкта аудиторської діяльності, який надаватиме послуги з обов’язкового аудиту фінансової звітності, початок дії з 29.10.2023 р.;
- Q2030303 – Повідомлення, що подається до НКЦПФР підприємством, що становить суспільний інтерес – компанією з управління активами як емітента інвестиційних сертифікатів пайового інвестиційного фонду, про суб’єкта аудиторської діяльності, який надаватиме послуги з обов’язкового аудиту фінансової звітності, початок дії з 29.10.2023 р.

Підприємства, які становлять суспільний інтерес, котрі відповідно до законодавства подають фінансову звітність разом з аудиторським звітом (звітом незалежного аудитора) до НКЦПФР, зобов'язані до підписання договору з суб'єктом аудиторської діяльності подати Повідомлення до НКЦПФР підприємства, що становить суспільний інтерес, про суб'єкта аудиторської діяльності, який надаватиме послуги з аудиту фінансової звітності, за вищезазначеними формами.

Стислий аналіз нововведень. Зокрема, були внесені такі зміни:

- додана нова форма звітності – Q2050001;
- повідомлення до НКЦПФР підприємством, що становить суспільний інтерес, про суб’єкта аудиторської діяльності, який надаватиме послуги з аудиту фінансової звітності, розділено на три окремі документа:
- Q2030103 «Повідомлення ПСІ про вибір аудитора»;
- Q2030203 «Повідомлення ЮО про вибір аудитора»;
- Q2030303 «Повідомлення КУА про вибір аудитора»;
- додані нові інформаційні рядки щодо спільного проведення обов’язкового аудиту фінансової звітності або іншого обов’язкового завдання та кількості суб’єктів аудиторської діяльності (САД), що залучені до спільного проведення;
- запроваджено новий блок «Перелік дочірніх підприємств (у разі складання консолідованої звітності)» з фіксацією найменування юридичної особи та її ідентифікаційного коду;
- введено поняття ознаки фінансової звітності на рівні: «Окрема фінансова звітність», «Фінансова звітність», «Консолідована фінансова звітність»;
- забезпечено докладне висвітлення даних щодо ознаки напрямів діяльності учасників ринків капіталу та організованих товарних ринків;
- додано поле «Примітки» в цілях розкриття додаткової інформації по кожній з вищезазначених форм.

Інформаційні джерела

1. Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text
2. Рішення НКЦПФР від 27.06.2023 № 713. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/-show/z1456-23#Text
3. Наказ НКЦПФР від 15.11.2023 № 103
4. Рішення НКЦПФР від 27.06.2023 № 714. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/-show/z1383-23#Text
5. Наказ НКЦПФР від 30.10.2023 № 95.

УДК 336.2

Д.К. Донченко, здоб. ОС (*ОДАУ, Одеса*)
Н.А. Гребейникова, викл. *(ОДАУ, Одеса)*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК: ЗМІНИ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

У сучасному світі бухгалтерський облік переживає революційні зміни, зумовлені швидким розвитком цифрових технологій. Цифрова епоха вплинула на всі аспекти бізнесу, і бухгалтерія не є винятком. Традиційні методи ведення обліку, які базувалися на паперових документах і ручних розрахунках, поступово витісняються автоматизованими системами, що забезпечують швидкість, точність і прозорість.

Бухгалтерський облік – це спосіб суцільного документального спостереження й контролю за господарською та фінансовою діяльністю підприємств і організацій й відповідного відображення отриманої інформації. Суть бухгалтерського обліку визначають такі його властивості: систематичне і послідовне відображення всіх господарських операцій у міру їх здійснення; документальне обґрунтування господарських операцій; застосування різних способів обробки облікової інформації – рахунків, подвійних записів, балансу та ін. [1] В обліку застосовують різні вимірники для відображення господарських засобів і процесів, що здійснюються на підприємстві, а також їх кількісних та якісних характеристик. Значення бухгалтерського обліку полягає в тому, що він: **з**абезпечує прозорість (чітке ведення обліку дозволяє зацікавленим сторонам (інвесторам, кредиторам, податковим органам) отримувати достовірні дані про фінансовий стан підприємства.); підтримує управлінські рішення (правильна облікова інформація допомагає керівництву аналізувати результати діяльності, планувати бюджет, контролювати витрати та оптимізувати ресурси.); сприяє дотриманню законодавства (бухгалтерський облік є необхідним для виконання нормативних вимог, що регулюють фінансову звітність та оподаткування.); підвищує ефективність бізнес-процесів (автоматизація облікових процесів дозволяє зменшити витрати часу на обробку даних та знизити ризик помилок.).

Актуальність теми “бухгалтерський облік в умовах цифровізації” є невід’ємною складовою розвитку бізнесу та економіки в цілому. Бухгалтерський

облік, як одна з ключових функцій управління підприємством, також зазнає суттєвих змін під впливом новітніх технологій. Актуальність цієї теми полягає в необхідності адаптації облікових процесів до нових реалій та викликів, які постають перед фахівцями у цій сфері.

Сучасні технології розвиваються з неймовірною швидкістю, що вимагає від бухгалтерів постійного оновлення знань і навичок. Впровадження нових програмних рішень, автоматизація облікових процесів, а також використання штучного інтелекту стають необхідністю для підтримки конкурентоспроможності підприємств. Цифрові рішення дозволяють автоматизувати рутинні облікові процедури, що значно знижує витрати часу та зусиль. Це не лише підвищує ефективність роботи бухгалтерів, але й дозволяє їм зосередитися на більш важливих завданнях, таких як стратегічний аналіз фінансових даних та планування.

Переходом від традиційних методі введення бухгалтерії до автоматизованих систем є важливим кроком, що дозволяє підвищити ефективність, точність та прозорість облікових даних. Традиційні методи бухгалтерського обліку передбачають використання паперових документів, ручного введення даних та обробки інформації. Основою таких методів є: ручний облік, часозатратність та високий ризик помилок. Щодо переваг автоматизованих систем то порівняно з традиційними методами вони мають ефективність, точність та швидкість. Таким чином перехід від традиційних методів до автоматизованих систем у бухгалтерії є необхідним кроком для підвищення ефективності, точності та прозорості облікових процесів. Сучасні технології дозволяють бухгалтерам зосередитися на стратегічних завданнях, що сприяє розвитку підприємства в умовах швидко змінюваного бізнес-середовища.

Вибір програмного забезпечення для бухгалтерського обліку залежить від потреб конкретного підприємства, його розміру, галузі та бюджету. В Україні існує чимало різних розробників ПЗ, які пропонують програми-аналоги 1С для бухгалтерського обліку та подання звітності. Одні із найбільш популярних програм, які пропонує український ІТ-ринок є так як:

1. MASTER: Бухгалтерія – це програма для ведення бухгалтерського та податкового обліку від платформи MASTER. У програмі є модулі для обліку виробництва, складу, управління кадрами.

2. M.E.DOC – програма дозволяє швидко створити або завантажити звіт з облікової системи, підписати його КЕП, надіслати до органу контролю та отримати квитанцію про доставлення.

3. Dilovod – це український онлайн-сервіс для ведення управлінського, бухгалтерського обліку, обліку товарних запасів та складання звітності.

4. iFin – онлайн-сервіс подання електронної звітності. Дозволяє створювати, перевіряти та здавати електронну звітність до органів контролю.

5. Дебет Плюс – це українська програма, що допомагає автоматизувати бухгалтерський, оперативний та фінансовий облік. В цій програмі можна вести весь облік підприємства, користуючись типовими налаштуваннями проводок, документів та звітів.

6. SMARTFIN.UA – це бухгалтерська програма, в якій є всі необхідні інструменти для ведення бухгалтерського обліку ФОП: розрахунок зарплати, кадрова документація, звітність та облік доходів. [2]

Отже, використання програмного забезпечення для бухгалтерського обліку, є важливим кроком у модернізації фінансових процесів підприємств. Кожна з цих систем має свої унікальні переваги та недоліки, що робить їх підходящими для різних типів бізнесу.

Таким, чином зміни в бухгалтерському обліку відображають еволюцію бізнес-середовища та технологій. Автоматизація, нові законодавчі вимоги та підвищена увага до прозорості фінансової звітності стали ключовими факторами, що впливають на практику обліку. Підприємствам важливо адаптуватися до цих змін, щоб залишатися конкурентоспроможними та відповідати сучасним вимогам ринку. Успішна реалізація нових підходів до бухгалтерського обліку може суттєво підвищити ефективність управлінських процесів і забезпечити стабільний розвиток бізнесу.

Інформаційні джерела

1. Бухгалтерський облік: предмет, суть та значення, види та принципи. Реферат. Освіта.UA. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/accountant/16353/.
2. Нестеренко К. Переходимо на українське: 7 програм для бухгалтерського обліку на заміну російському ПЗ. Aktiv Financial Academy. URL: https://finacademy.net/ua/materials/article/perehodimo-na-ukrayinske.
3. Жук В. М., Замлинський В. А., Найда А. В. Облік та звітність в інформаційному забезпеченні аграрної політики: шанси від громадянського суспільства. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 2. С. 52 – 58.
4. Замлинський В. А., Волошина О. В., Степаненко С. В. Облікова політика і економічна безпека в системі управління підприємством. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9, № 1. С. 56-61.DOI https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-9
5. Kryukova I., Zamlynskyi V., Vlasenko T. Architecture of corporate reporting on the sustainable development of business entities in the agrarian sector as a tool of sustainable agri-management. *Ekonomika APK*. № 30(2). P. 38-48. DOI:https://doi.org/10.32317/2221-1055.202302038.

УДК 657.1:658.114(477)

І.В. Жураковська, канд. екон. наук, доц. *(ЛНТУ, Луцьк)*

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

В практичні діяльності для опису системи обліку, яка використовується на підприємствах малого бізнесу, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, часто зустрічається термін «спрощена система обліку». Поняття спрощеної системи обліку тісно пов’язано з податками, так як вперше використано саме в Податковому кодексі України. Але спрощення в обліку для малого бізнесу передбачалось ще з самих початків незалежності України.

Спрощення обліку для малого бізнесу було передбачено наступними нормативно-правовими актами:

1996 рік – Наказ Міністерства фінансів України № 112 від 31.05.96 р. «Про Вказівки про склад та порядок заповнення облікових регістрів малими підприємствами», втратив чинність на підставі наказу Мінфіну України № 440.

1998 рік – Наказ Міністерства фінансів України № 196 від 30.09.98 р. «Про затвердження Положення про спрощену форму бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва», втратив чинність на підставі наказу Мінфіну України № 440.

2000 рік – Закон № 2063-III від 19.10.2000 р. «Про державну підтримку малого підприємництва». Постанова Кабінету Міністрів України № 419 від 28.02.2000 р. «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності». Наказ Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000 р. «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва"». Наказ Міністерства фінансів України № 356 від 29.12.2000 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку».

2001 рік – Наказ Міністерства фінансів України № 186 від 19.04.2001 №186 «Про затвердження спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку».

2003 рік - Наказ Міністерства фінансів України № 422 від 25.06.2003 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами».

2011 рік - Наказ Міністерства фінансів України №720 від 15.06.2011 про затвердження Методичних рекомендацій із застосування регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, який було прийнято для забезпечення виконання статті 154 ПКУ.

Спрощена система обліку тісно пов'язана з змінами в законодавстві, яке передбачало особливі спрощені правила обліку для малого бізнесу. Поштовхом до таких змін було визнання ролі малого бізнесу в економічному розвитку України на законодавчому рівні. Визначальним можна вважати Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» № 2063-III від 19.10.2000 р. на зміну якому прийшли правила, передбачені ПКУ.

Основні етапи спрощення обліку для малого бізнесу наведено на рис. 1.

Тільки з прийняттям у 2010 році Податкового кодексу України стало використовуватись на законодавчому рівні поняття «спрощена система обліку», але її застосування можливе було лише для певної категорії малих підприємств з прив'язкою до пільгового оподаткування, що завершилось у 2016 році з відміною пільгового оподаткування податком на прибуток.

На сьогодні відсутні будь-які спрощення щодо бухгалтерського обліку малого бізнесу - юридичних осіб, окрім спрощеного плану рахунків і спрощено фінансового звіту. Декларована на законодавчому рівні «спрощена система обліку» стосується лише підприємців.

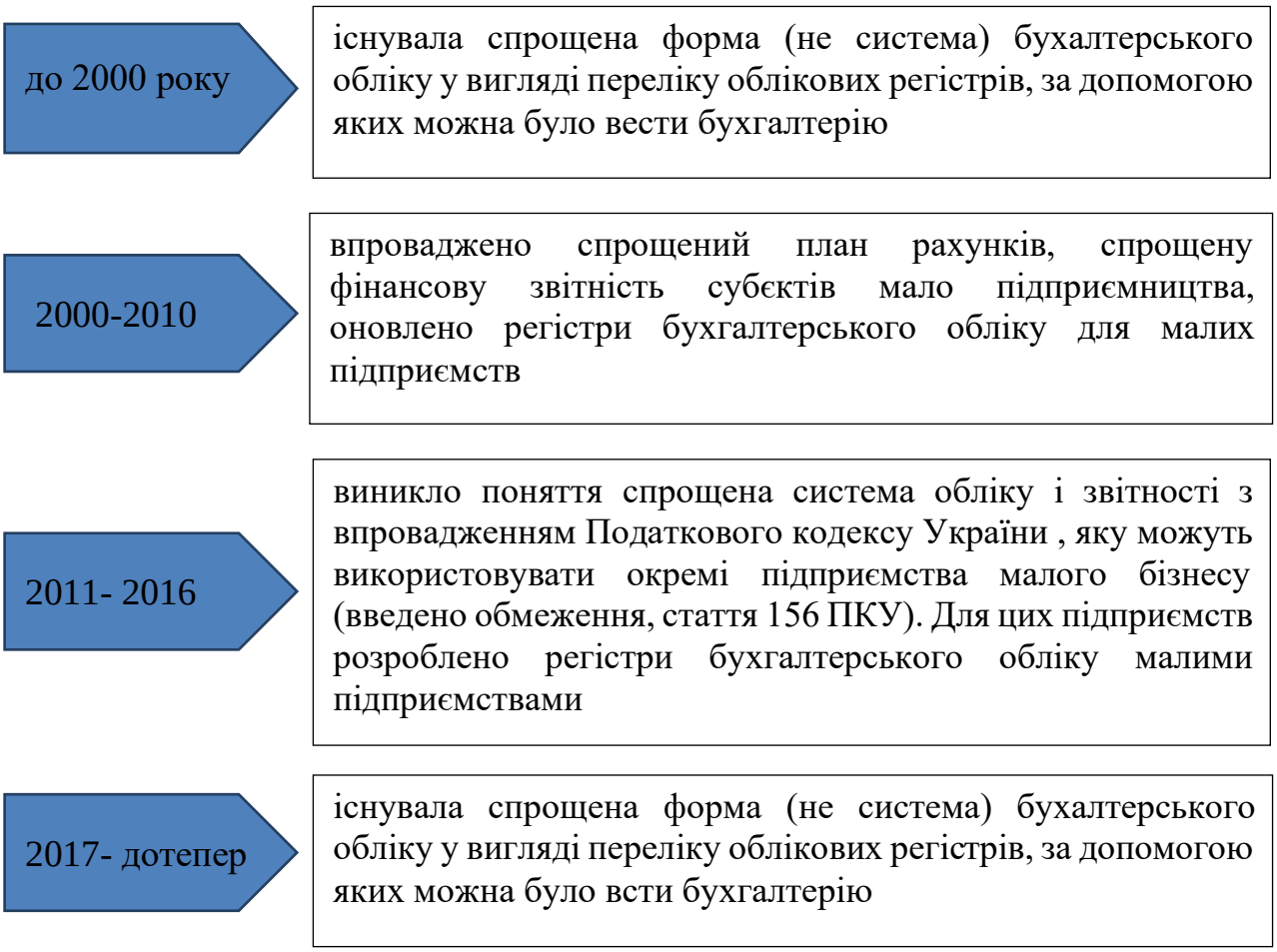

Рисунок 1 - Етапи розвитку спрощеної системи обліку для малого бізнесу в Україні

Поняття «спрощена система обліку» хоч і широко використовується на практиці для опису облікових процесів на малих підприємствах, однак нами не знайдено методичного обґрунтування його застосування. Це зумовлює певні зловживання, так як контролюючі органи можуть вимагати від малого бізнесу той же обсяг облікової інформації, як і в більших за розміром.

Тому подальші дослідження мають передбачати розробку методики спрощення обліку малого бізнесу, щоб реалізувати всі державні програми і стратегії для його підтримки і розвитку.

УДК 657.1:336.221

П.А. Зіневич, здоб. ОС «магістр» (*ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Харків*)
Т.В. Розіт, канд. екон. наук, доц. (*ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Харків*)

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Війна в Україні створила нові, надзвичайно важкі умови для українського бізнесу. У зв'язку зі зруйнованою інфраструктурою, нестабільною економікою та відтоком капіталу, підприємства змушені знаходити нові шляхи забезпечення фінансової стійкості. У таких умовах особливого значення набуває ефективна податкова політика та належна організація обліку податку на прибуток. Сучасні облікові системи повинні забезпечувати точне та своєчасне відображення податкових зобов’язань, що є ключовим для підтримки життєздатності бізнесу та залучення міжнародних партнерів. Водночас інтеграція до європейського економічного простору відкриває можливості для фінансової підтримки та стратегічного партнерства, що є важливим фактором стабільності для української економіки.

З наближенням України до європейських стандартів підприємства стикаються з новими вимогами до організації обліку. Однією з головних вимог є відповідність звітності Міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ), які прийняті у більшості країн ЄС. Зокрема, МСФЗ 12 регулює принципи відображення податкових активів і зобов'язань, що виникають через розбіжності між податковим та бухгалтерським обліком. Цей стандарт сприяє більш прозорому та точному відображенню фінансових результатів і підвищує інвестиційну привабливість компаній, які прагнуть відповідати європейським вимогам.

Введення МСФЗ вимагає від підприємств глибоких змін в облікових підходах та принципах складання фінансової звітності. Це означає не тільки перегляд існуючих методик, але й адаптацію до нових підходів відображення відстрочених податкових активів і зобов'язань, що виникають через тимчасові розбіжності між обліковою та податковою базами. На практиці це дозволяє підприємствам планувати податкові зобов’язання більш обґрунтовано та прогнозувати фінансові ресурси, що є важливим під час війни, коли будь-яка помилка може коштувати значних втрат.

Окрім того, впровадження європейських стандартів потребує значних витрат на підготовку персоналу, що здатен ефективно застосовувати нові підходи у фінансовій звітності. Це вимагає від українських компаній інвестицій в освіту та навчання, а також залучення кваліфікованих фахівців, що володіють знаннями та навичками з управління податковим обліком у відповідності до міжнародних стандартів. Особливо це важливо в умовах воєнного стану, коли підприємства не мають часу на помилки чи неефективні процеси.

Автоматизація та використання сучасних інформаційних технологій дозволяють компаніям значно підвищити якість і оперативність облікових процесів. У впровадженні міжнародних стандартів інформаційні системи обліку відіграють вирішальну роль, оскільки вони здатні генерувати звітність згідно з європейськими нормами і швидко адаптуватися до змін у законодавстві. Автоматизація також мінімізує людські помилки, які можуть дорого коштувати під час податкових перевірок. Використання хмарних облікових платформ, що дозволяють зберігати дані на віддалених серверах, особливо важливе в умовах війни, оскільки надає доступ до фінансових даних з будь-якої точки та забезпечує їх безпеку.

Крім того, автоматизація значно спрощує процес підготовки та подання звітності для податкових органів, що особливо важливо в умовах військових дій, коли ресурси та час є обмеженими. Використання автоматизованих рішень дозволяє підприємствам ефективніше контролювати податкові зобов’язання та уникати додаткових витрат, пов'язаних із виправленням помилок. Це сприяє стабільності та передбачуваності фінансових результатів, що є ключовим фактором для залучення інвесторів у складний для країни період.

В умовах війни забезпечення стабільного податкового контролю є необхідною умовою для підтримки національної економіки. Податковий контроль дозволяє державі відстежувати надходження до бюджету, які є життєво необхідними для фінансування оборонних і соціальних програм. У цих умовах автоматизовані системи, такі як контроль за ПДВ та міжнародні системи обміну податковою інформацією, стають важливими інструментами у виявленні потенційних порушень та мінімізації податкових зловживань. Це дозволяє державі підтримувати стабільність у податковій сфері та забезпечувати прозорість бізнес-операцій навіть у кризовий період.

Важливу роль у забезпеченні прозорості також відіграє налагоджений аудит податкової звітності підприємств, що дозволяє вчасно виявляти недоліки і коригувати податкові дані. Підприємства, що прагнуть підтримувати високий рівень відповідності стандартам звітності, можуть розраховувати на додаткові переваги у вигляді довіри інвесторів та спрощеної взаємодії з податковими органами. Це також забезпечує можливість підприємствам своєчасно і безпечно адаптуватися до умов, що постійно змінюються.

Таким чином, процес адаптації податкового обліку та контролю до європейських стандартів є складним, але вкрай необхідним кроком для українських підприємств. Це дозволяє не лише підвищити рівень довіри до українського бізнесу, але й забезпечує його конкурентоспроможність у міжнародному масштабі. Підприємства, що готові інвестувати у відповідність міжнародним стандартам, отримують доступ до більш широких можливостей фінансування та співпраці з європейськими партнерами. Завдяки дотриманню стандартів МСФЗ та підвищенню прозорості облікових даних українські компанії стають надійними партнерами для інвесторів, що допомагає залучати капітал у країну, що перебуває в стані війни.

Загалом, процес інтеграції до європейських стандартів у сфері податкового обліку та контролю сприяє сталому розвитку економіки України та зміцненню

національної економічної безпеки. Автоматизація облікових процесів та підвищення кваліфікації кадрів дозволяють підприємствам адаптуватися до нових умов і відповідати зростаючим вимогам міжнародного ринку. Перспективи розвитку податкової системи України полягають у її гармонізації з європейськими практиками, що дозволить українським підприємствам конкурувати на європейському ринку та залучати додаткові інвестиції.

Успішне впровадження міжнародних стандартів та прозорого податкового контролю надасть можливість підприємствам не тільки забезпечувати власну стабільність, але й сприяти економічній стійкості країни. Це є критично важливим завданням для України в умовах війни, адже підтримка національного бізнесу та залучення іноземного капіталу є основою для відновлення економіки та післявоєнної відбудови. Підприємства, що вже сьогодні адаптуються до вимог європейських стандартів, створюють умови для сталого зростання і майбутнього процвітання країни.

Інформаційні джерела

1. European Commission // Ukraine: EU report notes important steps taken in the implementation of the reform agenda. URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_4706 (дата звернення: 26.10.2024).
2. Малишкін О. Податок на прибуток: генезис облікового забезпечення // *Бухгалтерський облік і аудит* 2017. №9 С. 5-17.
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 12 (МСФЗ 12). Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання: (Редакція станом на 01.01.2013) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_067#Text (дата звернення: 26.10.2024).
4. Податковий Кодекс України від (Редакція станом на 01.10.2024) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.

УДК 657.1:336.71

М.Г. Кіор, здоб. ОС «магістр» (*ОДАУ, Одеса*)
А.Ю. Дончук, здоб. ОС «магістр» (*ОДАУ, Одеса*)
Н.А. Гребейникова, викл. (*ОДАУ, Одеса*)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РУХУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Найбільш актуальним для власників агробізнесу є забезпечення раціонального використання власних та позикових ресурсів для створення ринкової вартості, що спроможна здійснити покриття різного роду витрат, дотримати необхідного рівня доходів на умовах, що не будуть надто ризиковими для вкладників капіталу. Максимізації прибутку агровиробників, як в поточному

періоді, так і на перспективу, також є не менш важливим для малих і великих підприємств, враховуючи нестабільність і не постійність грошових потоків.

Війна ускладнила або унеможливила ведення ефективної господарської діяльності, що спричинило погіршення фінансової дисципліни, призвело до кризи не платежів та відобразилося на платіжному стані підприємств. Однією з ознаки неплатоспроможності є зростання на підприємстві дебіторської та кредиторської заборгованості, зумовленою погіршенням їхньої ліквідності та платоспроможності, наслідком якої може стати банкрутство, яке включає в себе ряд об'єктивних і суб'єктивних факторів, які під час військового становища і по його завершенню вимагатимуть застосування нестандартних рішень, які впливатимуть на рівень неплатоспроможності підприємства.

Для ефективного управління рухом грошових коштів, дебіторською та кредиторською заборгованістю першочергово необхідно провести комплексний аналіз стану розрахунків з кредиторами та дебіторами, який передбачає врахування зовнішніх і внутрішніх факторів, якісних та кількісних показників, визначення середньої величини заборгованості, її частки у загальній сумі активів і пасивів підприємства, оцінювання заборгованості за строками погашення, виявлення ризиків і загроз щодо неповернення боргів. Проведення такого аналізу дає змогу приймати ефективні управлінські рішення щодо управління оборотними коштами підприємства.

Непогашення створюють проблеми платоспроможності, негативно впливають на ритмічність функціонування підприємства та його платоспроможності, відзначається на формуванні фінансових результатів, скороченні суми чистого прибутку і рентабельності діяльності. В обліку зобов'язання входять до категорії активів і пасивів, тобто за бухгалтерською термінологією становлять дебіторську і кредиторську заборгованість. Аналіз фінансової звітності будь-якого підприємства в динаміці свідчить, що завжди існує певний мінімум дебіторської і кредиторської заборгованості, що відображається у балансі.

Тема формування і відображення зобов'язань розглядалась провідними вченими, зокрема В.М. Жуком, І.О. Крюковою, В. А. Замлинським, О.А. Дяченко, М.С. Пушкарем, В.В. Сопком, Р.Л. Хом'яком, Н.В. Чабановою [1-6] та іншими.

Для різних видів дебіторської заборгованості можуть застосовуватися різні методи розрахунку резерву сумнівних боргів передбачені П(С)БО 10. До таких методів відносяться: визначення платоспроможності окремих дебіторів, визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, метод на підставі класифікації дебіторської заборгованості з визначенням коефіцієнта сумнівності за кожною групою дебіторської заборгованості. Ці методи, до речі, відповідають і міжнародній практиці обліку резерву сумнівних боргів. Необхідно зазначити, що несвоєчасність обліку, оцінки та погашення поточної кредиторської заборгованості викликає погіршення рівня ділової репутації компанії та його кредитного рейтингу.

Важливим у ситуації, що склалася, є проведення оцінки активів за теперішньою вартістю. Це пов’язано з тим, що отримані сьогодні гроші є значно дорожчими, ніж ті, які будуть отримані в майбутньому, оскільки існує ризик неповернення грошей, за період очікування грошей можливе зростання цін на активи та можливість інвестувати вільні грошові кошти вже сьогодні для того, щоб отримати додаткові прибутки.

У бухгалтерському обліку безнадійною заборгованістю вважають поточну дебіторську заборгованість, щодо якої є впевненість у її неповерненні боржником або за якою минув строк позовної давності (п. 4 НП(С)БО 10). Упевненість у неповерненні дебіторської заборгованості ґрунтується на таких обставинах, з яких однозначно (тобто на 100 %) можна говорити про те, що її не буде погашено. Чітких критеріїв класифікації безнадійної заборгованості в бухгалтерському обліку немає. Тому підприємство може на власний розсуд указати в Положенні про облікову політику, за якими саме ознаками заборгованість варто зараховувати до безнадійної. На практиці поширеним є варіант, коли під час визначення складу безнадійної дебіторської заборгованості орієнтуються на "податкові" критерії такої заборгованості, прописані в пп. 14.1.11 ПКУ. А втім, це обов'язково лише для "високодохідних" платників податку на прибуток (з річним доходом за попередній рік понад 40 млн грн), які проводять коригування фінансового результату до оподаткування на різниці, передбачені в ПКУ (пп. 134.1.1 ПКУ). Через певні причини частина боргів залишається часто неповерненою. Тому підприємство завжди має сумніви щодо повного погашення його дебіторської заборгованості. Підставою для визнання в бухгалтерському обліку резерву сумнівних боргів на підприємстві буде складений первинний документ – розрахунок резерву (по кожній однорідній групі заборгованості).

Суми сумнівних боргів за розрахунками підприємства з іншими підприємствами та організаціями (включаючи іноземні), а також з окремими особами підлягають резервуванню і віднесенню в кінці звітного року на рахунок «Прибутки і збитки». Сумнівний борг - це дебіторська заборгованість підприємства, що не погашена у зазначені строки і не забезпечена відповідними гарантіями. Резерви за сумнівними боргами будуть створюватися на підставі результатів проведеної наприкінці звітного року інвентаризації дебіторської заборгованості підприємства. Резерв коригує дебіторську заборгованість до її чистої реалізаційної вартості, дозволяє підприємству показати, що відповідна сума не може бути стягнута з дебіторів. Таким чином, в умовах ризику неплатоспроможності покупців підприємство попереджає виникнення втрат від сумнівної дебіторської заборгованості.

Розмір резерву визначають окремо за кожним сумнівним боргом залежно від фінансового стану (платоспроможності) боржника та оцінки можливості погашення боргу в повній або частковій сумі. Якщо до кінця року (наступного за роком створення резерву по сумісному боргу) цей резерв в якій-небудь частині не буде використаний, то невитрачені суми додаються до прибутку відповідного року. Резерви за сумнівними боргами обліковують на спеціальному субрахунку, що відкривається до рахунка «Забезпечення майбутніх витрат і платежів».

Правильне визначення суми резерву сумнівних боргів допоможе адекватно оцінити стан активів і фінансові результати діяльності підприємства. Нарахування суми резерву сумнівних боргів за звітний період відображається у звіті про фінансові результати в складі інших операційних витрат.

Доцільним є започаткування на підприємствах практики складання бюджетів грошових потоків, що дозволить контролювати платоспроможність суб'єкта на кожну звітну дату, визначати напрями та доцільність використання як власних, так і залучених грошових коштів, своєчасно виявляти негативні тенденції з грошовими операціями.

Інформаційні джерела

1. Kryukova I., Zamlynskyi V., Vlasenko T. Architecture of corporate reporting on the sustainable development of business entities in the agrarian sector as a tool of sustainable agri-management. *Ekonomika APK*. № 30(2). P. 38-48. DOI:https://doi.org/10.32317/2221-1055.202302038.
2. Москалюк Г.О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрями удосконалення і розвитку. Ефективна економіка. 2013. №. 4.
3. Новицька Н.В. Теоретичні аспекти понять «дебіторська заборгованість» і «кредиторська заборгованість». Актуальні проблеми економіки. 2012. №. 2. С. 286–290.
4. ЖУК, В., ЗАМЛИНСЬКИЙ, В., ДЯЧЕНКО, О. (2023). РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У СТАНОВЛЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 318(3), 29-33. https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-4
5. Жук В. М., Замлинський В. А., Найда А. В. Облік та звітність в інформаційному забезпеченні аграрної політики: шанси від громадянського суспільства. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 2. С. 52 – 58.
6. Замлинський В. А. Облікова політика і економічна безпека в системі управління підприємством / В. А. Замлинський, О. В. Волошина, С. В. Степаненко // Український журнал прикладної економіки та техніки. – 2024. – Том 9, № 1. – С. 56-61.DOI https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-9

УДК 657.01:005

М.А. Константінов, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*
П.І. Такшин, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*
Н.Б. Кащена, д-р екон. наук, проф. *(ДБТУ, Харків)*

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ У ФОКУСІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні підприємства функціонують у динамічному бізнес-середовищі, яке вимагає адаптивності та інноваційних підходів до управління капіталом для досягнення фінансової стійкості. Аналітичне забезпечення відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки надає необхідні інструменти для обґрунтування стратегічних і оперативних рішень.

Як невіддільна частина системи управління капіталом аналітичне забезпечення орієнтоване на формування повної, достовірної та релевантної інформації, що дозволяє керівникам підприємств приймати рішення, спрямовані на зростання ефективності використання капіталу. Це стосується як короткострокових питань оптимізації фінансових потоків, так і довгострокових стратегій капіталізації бізнесу.

Інформація, що отримується в процесі аналітичного забезпечення, дозволяє:

- оцінювати поточний стан капіталу підприємства та його структуру;
- прогнозувати зміни в економічному середовищі бізнесу;
- виявляти резерви для підвищення фінансової стійкості та ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства [1].

Фінансова стійкість підприємства є критерієм, що визначає ефективність управління капіталом [2]. Вона полягає у здатності підприємства зберігати баланс між власними і залученими коштами, забезпечувати ліквідність активів і підтримувати рентабельність навіть у нестабільних умовах. Це досягається через оптимізацію структури капіталу, ефективне використання фінансових ресурсів і створення резервів для покриття можливих втрат. Отже, аналітичне забезпечення управління капіталом відіграє ключову роль у досягненні фінансової стійкості, адже дозволяє своєчасно ідентифікувати проблемні зони, оцінювати ризики і пропонувати альтернативні рішення.

Система аналітичного забезпечення управління капіталом підприємства інтегрує інформаційну, методичну, технічну та організаційну складову (рис. 1).

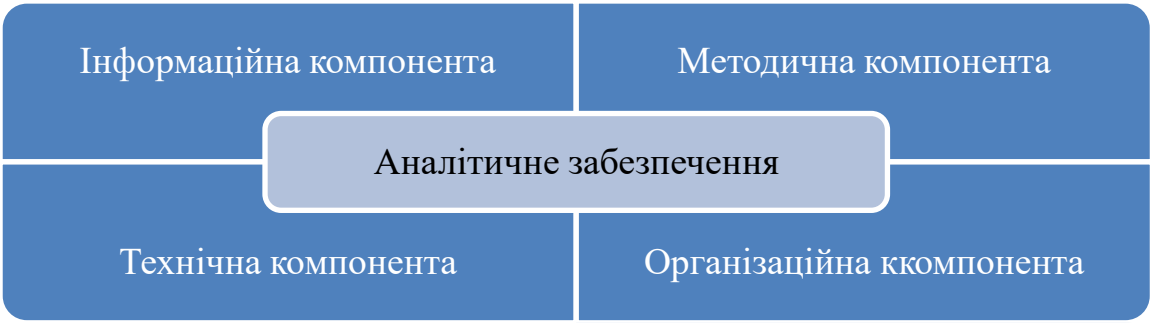

Рисунок 1- Складові системи аналітичного забезпечення управління капіталом підприємства

Інформаційна складова системи аналітичного забезпечення управління капіталом охоплює широкий спектр даних, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Вона включає не лише бухгалтерську звітність, фінансові показники та операційні дані підприємства, але й зовнішню інформацію, яка впливає на фінансовий стан і стратегію розвитку підприємства, його стійкість.

Методичну основу системи аналітичного забезпечення управління капіталом формують сучасні інструменти і методи аналізу [3], зокрема:

– фінансовий та коефіцієнтний аналіз, що дозволяють оцінити ліквідність, платоспроможність і рентабельність підприємства;

– сценарний аналіз, який допомагає моделювати потенційні зміни і їх вплив на фінансовий стан;

– методи управління ризиками, що забезпечують можливість попереджувати негативні наслідки зовнішніх і внутрішніх факторів.

Інтеграція цих підходів створює умови для комплексного аналізу капіталу, що враховує не лише поточні показники, а й перспективи розвитку.

Не менш важливими аспектами системи аналітичного забезпечення управління капіталом є організаційне та технічне забезпечення. Організаційне забезпечення – продукує фундамент усієї системи та упорядковує аналітичний процес за всіма його напрямами, а технічне – забезпечує технічно-програмний супровід реалізації розрахунково-аналітичних процедур і операцій.

Організаційне забезпечення включає комплекс заходів, спрямованих на ефективну організацію процесу збору, обробки та аналізу інформації для прийняття управлінських рішень. Основним елементами цієї складової є регламентація порядку і термінів підготовки аналітичної інформації, чіткий розподіл обов'язків між структурними підрозділами і забезпечення координації управлінських впливів між усіма учасниками процесу, включаючи менеджмент, фінансовий, аналітичний та бухгалтерський відділи, IT-відділ та зовнішніх консультантів. Якість і своєчасність аналітичної інформації, що формується в межах системи, забезпечується ефективністю інфокомунікаційної взаємодії між різними рівнями управління, контролем за дотриманням регламентів і своєчасністю виконання аналітичних процедур, а також періодичним аудитом і вдосконаленням процесів аналізу для підвищення ефективності управління капіталом.

Критично важливою складовою системи аналітичного забезпечення управління капіталом, що сприяє її ефективній роботі, є технічне забезпечення. Воно включає інструменти, технології та інфраструктуру, необхідні для збору, обробки, зберігання та аналізу даних, що використовуються для прийняття управлінських рішень.

Основу технічного забезпечення становлять сучасні програмні платформи, зокрема системи управління підприємством (ERP), бізнес-аналітики (BI-системи) та хмарні рішення, що забезпечують інтеграцію великих обсягів даних, їх обробку в реальному часі та візуалізацію ключових показників і тим самим сприяють оптимізації процесів обробки інформації, а також спеціалізоване програмне забезпечення для фінансового аналізу та прогнозування. Ці системи забезпечують інтеграцію різних потоків даних і дозволяють отримувати комплексну інформацію для аналізу в реальному часі.

Так, хмарні технології уможливлюють масштабованість, доступність та безпеку даних, дозволяючи підприємствам зберігати великі обсяги інформації, проводити складний аналіз і забезпечувати доступ до даних з будь-якої точки світу. Автоматизувати процеси збору та обробки даних, що значно скорочує час на виконання рутинних операцій і знижує ризик людських помилок, дозволяють відповідні інструменти автоматизації. Централізоване зберігання структурованих і неструктурованих даних, що полегшує їх доступність для подальшого аналізу в межах системи управління капіталом, забезпечує

підсистема управління базами даних (DWH). Крім того, для роботи з великими обсягами даних використовуються технології обробки великих даних (Big Data) і штучного інтелекту (AI), які дозволяють ідентифікувати приховані тенденції, ризики та можливості. Використання прогнозних інструментів, що базуються на алгоритмах машинного навчання, дозволяє підприємствам не лише оцінювати поточний стан, а й передбачати можливі ризики і тенденції.

Технічне забезпечення також включає інструменти кібербезпеки, які гарантують захист конфіденційної інформації від несанкціонованого доступу, зловживань або втрат. Сюди відносяться системи контролю доступу, шифрування даних, резервне копіювання та антивірусні програми.

– системи контролю доступу, що чітко регламентують право доступу до певних даних, зокрема апаратні чи програмні рішення, які перевіряють особу користувача через паролі, біометрію або багатофакторну автентифікацію;

– шифрування даних, що забезпечує перетворення інформації у закодований формат, який можна розшифрувати лише за допомогою спеціальних ключів;

– резервне копіювання, що у разі технічних збоїв, атак програм-вимагачів або інших надзвичайних ситуацій гарантує швидке відновлення важливих даних через регулярне створення копій і збереження їх у безпечному місці, як-от у хмарних сервісах або на захищених фізичних носіях;

– антивірусні програми та системи захисту від шкідливого ПЗ, що слугують для виявлення, блокування та видалення небезпечних програм, які можуть завдати шкоди пристроям або даним, зокрема із додатковими функціями виявлення підозрілої активності у мережах або системах;

– системи моніторингу та управління загрозами, що постійно аналізують активність в інформаційній системі, виявляючи підозрілі або потенційно небезпечні дії, чим забезпечується оперативне реагування на загрози, зменшуючи ризик їхнього впливу.

На завершення зазначимо, що інтеграція аналітики в систему управління підприємством сприяє реалізації стратегічних ініціатив і досягненню сталого розвитку. Аналітичне забезпечення управління капіталом охоплює комплекс заходів, спрямованих на систематичний збір, обробку та аналіз фінансових даних, і є основою фінансової стійкості підприємства. Цей процес дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення, що базуються на реальних показниках діяльності підприємства, прогнозах та оцінці можливих ризиків. Використання сучасних методів і інструментів аналітики дозволяє підвищити ефективність управління, мінімізувати ризики й забезпечити довгострокову стабільність. Завдяки такому підходу підприємство отримує можливість не лише оцінити поточний стан свого капіталу, але й забезпечити його оптимальну структуру, підвищити ефективність використання ресурсів та знизити фінансові ризики.

Інформаційні джерела

1. Кащена Н.Б., Чміль Г.Л. Концептуальні основи оцінки вартості капіталу підприємств роздрібної торгівлі. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2012. Вип. 2. С. 38–45.
2. Kashchena N., Nesterenko I., Kovalevska N. Monitoring of natural capital indicators as tool for achieving sustainable development goals Improving living standards in a globalized world: opportunities and challenges. Monograph. Editors: Tetyana Nestorenko, Tadeusz Pokusa. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2021. P. 156-166. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/514.
3. Кащена Н. Б., Янчева Л. М. Екосистема бізнес-аналітики як мастхев інформаційно-аналітичного сервісу управління підприємствами торгівлі. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2024. Вип. 1 (35). С. 44-55.

УДК 658.155

К.М. Крамаренко, канд. екон. наук, доц. *(НАНГУ, Харків)*

ОБЛІК ЦІЛЬОВОГО ФІНАНСУВАННЯ РОЗПОРЯДНИКІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

Бюджетні установи задовольняють соціальні, культурні та інші потреби суспільства за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Специфіка та складність аналізу діяльності розпорядників бюджетних коштів визначається перш за все різноспрямованістю діяльності окремих установ, обсягом наданих суспільних послуг. Ефективність використання бюджетних коштів досягається за умов чіткого планування, раціональної організації бухгалтерського обліку [1].

Варто відзначити, що побудова системи бухгалтерського обліку, що враховує особливості діяльності розпорядників бюджетних коштів, визначає ефективність їхнього управління. Неправильне трактування змісту господарських операцій, підходи до відображення в обліку тих чи інших об’єктів впливають відповідним чином на інформацію, що відображається у фінансовій та бюджетній звітності. Особлива увага процесу бюджетного фінансування приділяється в сучасних умовах, коли відчувається гостра потреба у коштах для фінансування потреб сектору безпеки і оборони.

Поняття «капітал» асоціюється з поняттям «власність». Це пов’язано з тим, що в момент створення установ їх стартовим капіталом є вартість майна. Оскільки виникнення заборгованості є нормальним процесом діяльності розпорядників бюджетних коштів, надалі капітал визначається за вирахуванням із загальної суми активів суми зобов’язань [2, 3]. Поняття та склад власного капіталу розкрито в НП(С)БОДС 101 «Подання фінансової звітності» [3]. Власний капітал включає такі складові: внесений капітал, капітал в дооцінках, фінансовий результат; капітал в підприємствах; цільове фінансування. Очевидно, що більшість розпорядників бюджетних коштів не матимуть такої складової, як капітал у підприємствах.

Варто відзначити, що у нормативно-правових актах з регулювання бухгалтерського обліку в державному секторі не міститься визначення терміна «цільове фінансування». Відповідно до Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі [4] рахунок 54 «Цільове фінансування» призначено для обліку та узагальнення інформації про наявність та рух коштів фінансування заходів цільового призначення, зокрема коштів, які спрямовуються на придбання необоротних активів (у тому числі землі, нематеріальних активів тощо), на будівництво (придбання), модернізацію, реконструкцію та реставрацію (у тому числі житла (приміщень), інших об'єктів), на створення державних запасів і резервів; на придбання фінансових інвестицій, капітальних активів тощо. Отже, в бухгалтерського обліку цільовим фінансуванням називають суми коштів, спрямовані на збільшення капіталу суб'єкта державного сектору.

Щоб вчасно і в повному обсязі отримати з бюджету кошти на фінансування капітальних видатків слід виконати такі дії: запланувати капітальні видатки у кошторисі; забезпечити казначейське обслуговування (надати до органу ДКСУ затверджений кошторис, річний план закупівель); вчасно зареєструвати та прийняти до виконання бюджетні зобов'язання і бюджетні фінансові зобов'язання з відповідним відображенням в обліку; оплатити зареєстровані бюджетні фінансові зобов'язання; відобразити в обліку кошти цільового фінансування.

Правила відображення коштів господарських операцій на рахунку 54 «Цільове фінансування» під час придбання, створення власними силами (включаючи будівництво) і поліпшення необоротних активів будуть ідентичними. Тобто, для придбання основних засобів (незалежно за яким КЕКВ чи 2210 «Предмети, матеріали, обладнання та інвентар», чи 3110 «Придбання обладнання і предметів довгострокового користування» запланована закупівля) застосовується субрахунок 5411 «"Цільове фінансування розпорядників бюджетних коштів».

В кожній із цих ситуацій в обліку відображають накопичення капітальних інвестицій, а під час введення в експлуатацію - формування (збільшення) первісної вартості необоротного активу. Тобто, коли установа отримує з бюджету суми, призначені саме на перелічені заходи, їх варто зараховувати не на рахунок 70 «Бюджетні асигнування», а одразу на рахунок 54 «Цільове фінансування». Під час введення в експлуатацію активу, придбаного (створеного) за рахунок цільового фінансування, формують внесений капітал на суму його первісної вартості. Якщо додаткові витрати на створення (поліпшення) необоротних активів сплачено за рахунок поточних асигнувань, то на підставі документів, що свідчать про понесені додаткові витрати, необхідно вилучити їх суму з доходів звітного періоду.

Якщо установа купує, створює або поліпшує необоротні активи за рахунок спеціального фонду (власних надходжень), то витрачену суму на придбання і доведення об'єкта до придатного стану також необхідно вилучити зі складу доходів і відобразити як цільове фінансування**.** Якщо для придбання основних засобів планується використати залишки коштів спецфонду, що надійшли у

минулому звітному періоді, то в бухгалтерських проведеннях з вилучення сум, що будуть включені до первісної вартості застосовують не рахунки доходів, а рахунок 5511 «Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду» або 5512 «Накопичені фінансові результати виконання кошторису».

Субрахунок 5411 «Цільове фінансування розпорядників бюджетних коштів» не застосовується у разі: оприбуткування раніше не врахованих на балансі необоротних активів, які виявлені в результаті інвентаризації; оприбуткування основних засобів, отриманих від ліквідації та розбирання необоротних активів; безоплатного отримання необоротних активів (крім внутрішнього переміщення в межах органу, уповноваженого управляти об'єктами державної (комунальної) власності).

Бюджетні установи, що утримуються коштом держбюджету, отримують кошти окремих субвенцій із місцевого бюджету на програми соціально-економічного й культурного розвитку регіонів, щоб оплатити капітальні чи поточні витрати на необхідний КЕКВ, що також є цільовим фінансуванням. В обліку слід вилучати з доходу звітного періоду трансферти в частині, що включається до первісної вартості необоротних активів, придбаних за рахунок таких коштів.

Проблемним питанням є відображення в обліку формування державних запасів і резервів, які створюються також із використанням цільового фінансування. Проте, у Типовій кореспонденції відсутні проведення із застосуванням рахунку 5411 під час придбання таких активів. Оскільки Державні запаси і резерви обліковують на рахунку 1814 «Державні матеріальні резерви та запаси» у складі інших нефінансових активів, то їх облік ведеться аналогічно обліку запасів.

Таким чином, правильна організація планування та обліку цільового фінансування бюджетних установ є передумовою ефективного використання бюджетних коштів бюджетними установами, у тому числі й сектору безпеки і оборони України.

Інформаційні джерела

1. Коваль Л.В., Мазур А.М. Особливості аналізу доходів та витрат розпорядників бюджетних коштів. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9430.

2. Ларікова Т.В. Методологічні основи бухгалтерського обліку капіталу закладів вищої освіти. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво.* 2019. № 3 (108). С. 262 – 269.

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності" : Наказ МФУ від 28 грудня 2009 р. № 1541 / Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10#Text.

4. Про затвердження деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку в державному секторі : Наказ МФУ від 29 грудня 2015 р. № 1219 / Міністерство фінансів України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-16#n24.

УДК 004:657-057.1

С.О. Кузнецова, канд. екон. наук, доц. *(НТУ «ХПІ», Харків)*

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗВІТНОСТІ ЗА СЕГМЕНТАМИ ЗА МСФЗ

Фінансова звітність є важливим інструментом для обґрунтованого прийняття рішень інвесторами, кредиторами, аналітиками та іншими зацікавленими сторонами. Однак загальна фінансова звітність великих компаній, особливо багатогалузевих та мультинаціональних, не завжди надає достатньо інформації про різні напрямки їхньої діяльності, що ускладнює оцінку реального фінансового стану кожного окремого бізнесу в межах організації. Тому актуальним є питання впровадження звітності за сегментами, яка дозволяє отримати детальнішу інформацію про різні види діяльності, що веде компанія, а також їхній внесок у загальні фінансові результати.

Звітність за сегментами привертає увагу як науковців, так і практиків у сфері фінансового обліку та звітності, особливо після впровадження МСФЗ 8. Серед ключових досліджень варто відзначити праці, що охоплюють теми теоретичних і практичних аспектів використання звітності за сегментами в умовах глобалізації ринків, а також переваги і виклики, з якими стикаються компанії при її впровадженні.

Сміт відзначає, що "звітність за сегментами стала важливим джерелом інформації для інвесторів, оскільки вона забезпечує доступ до показників, що дозволяють оцінити результати діяльності компанії в різних частинах бізнесу" [1]. Автор стверджує, що прозорість даних, наданих за МСФЗ 8, є одним із факторів, що зменшують інформаційну асиметрію між керівництвом компаній та інвесторами.

Згідно з дослідженням Брауна, "сегментна звітність сприяє зниженню ризиків, пов'язаних з інвестиційними рішеннями, завдяки можливості глибше оцінити кожен напрямок діяльності компанії" [2]. Він зазначає, що інвестори можуть краще зрозуміти фінансові показники за кожним сегментом, що підвищує довіру до компанії.

У роботі Лі та Чена зазначено, що "МСФЗ 8 стимулює компанії більше уваги приділяти стратегічним показникам, особливо в умовах глобальних ринкових змін, що сприяє ефективнішому управлінню" [3]. Вони підкреслюють, що деталізація даних сприяє підвищенню ефективності у прийнятті рішень.

Дослідження Джонса зосереджене на проблемі ідентифікації операційних сегментів [4]. Він стверджує, що "правильна ідентифікація сегментів є основою ефективної звітності за сегментами, оскільки дозволяє уникнути викривлення фінансових показників компанії".

Блек та Грін у своїй роботі наголошують на складності розподілу спільних витрат між сегментами, оскільки "такі витрати часто мають непрямий зв'язок з певним сегментом, що може ускладнювати об’єктивну оцінку фінансових

результатів кожного з них" [5]. Вони рекомендують компаніям використовувати стандартизовані методики для розподілу таких витрат.

Робота Вілкінсона підкреслює необхідність дотримання балансу між розкриттям інформації та збереженням комерційної таємниці: "звітність за сегментами повинна забезпечувати прозорість, але не ставити компанію в невигідне конкурентне положення"[6]. Це стає особливо актуальним для компаній, що працюють в умовах високої конкуренції.

За дослідженням Паркера, «МСФЗ 8 забезпечує не тільки виконання вимог щодо фінансової звітності, а й підвищує відповідальність керівників за фінансові результати окремих сегментів» [7]. Автор відзначає, що така відповідальність стимулює керівництво покращувати ефективність кожного бізнес-напрямку.

Звітність за сегментами – це специфічна фінансова звітність, що розкриває інформацію про окремі операційні сегменти компанії. Вона забезпечує деталізацію показників, які описують результати діяльності, фінансовий стан та інші аспекти конкретних напрямів діяльності компанії. Відповідно до Міжнародного стандарту фінансової звітності (МСФЗ) 8 «Операційні сегменти», операційний сегмент – це компонент компанії, який займається бізнесовою діяльністю, здатен створювати дохід та нести витрати, результати діяльності якого регулярно оцінюються керівництвом для прийняття управлінських рішень та щодо якого доступна окрема фінансова інформація.

Діаграма відображає відсоток компаній у різних регіонах світу, що застосовують звітність за сегментами відповідно до Міжнародного стандарту фінансової звітності (МСФЗ) 8 (рис. 1). Найвищий рівень використання звітності за сегментами спостерігається в Європі (90%) та Північній Америці (85%), що свідчить про високу регуляторну прозорість і суворі стандарти звітності в цих регіонах. Це пов’язано із тісною інтеграцією в міжнародні фінансові ринки та високими вимогами до фінансової прозорості, що підвищує привабливість для інвесторів.

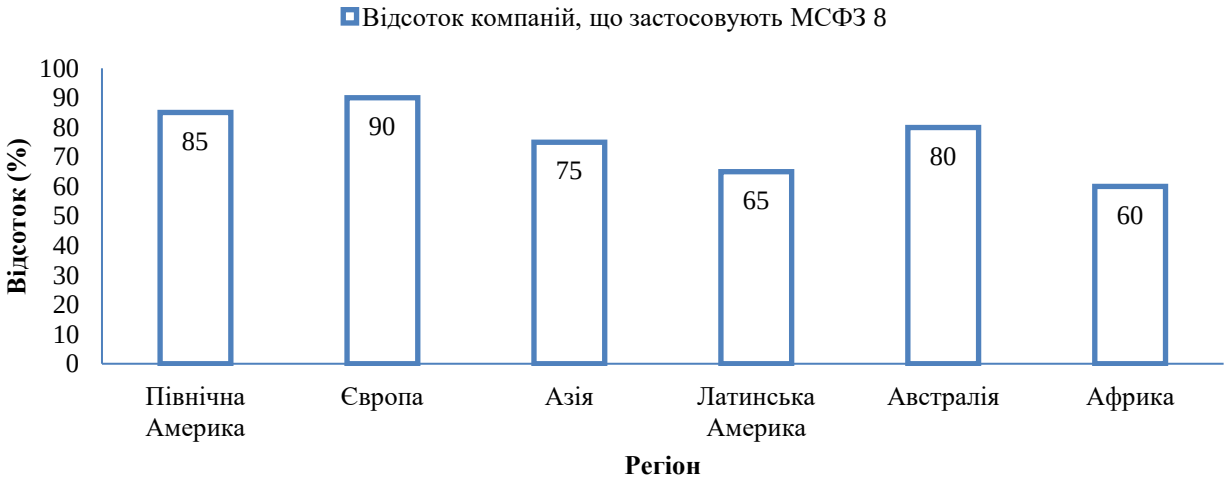

Рисунок 1 – Компанії у різних регіонах світу, що застосовують звітність за сегментами відповідно до Міжнародного стандарту фінансової звітності 8

Менш поширеним є використання звітності за сегментами в Африці та Латинській Америці, де цей показник становить відповідно 60% і 65%. Це може бути обумовлено специфічними національними стандартами, які не завжди вимагають сегментної звітності, а також обмеженими ресурсами для забезпечення дотримання міжнародних стандартів. Таким чином, аналіз демонструє, що застосування МСФЗ 8 сприяє підвищенню прозорості та надає інвесторам краще розуміння фінансової діяльності компаній на глобальному ринку.

Операційні сегменти визначаються не за стандартними правилами бухгалтерського обліку, а на основі внутрішнього управлінського обліку, що робить їх ідентифікацію максимально наближеною до реальних умов функціонування бізнесу. Це означає, що сегментування має відповідати внутрішній структурі компанії, яка дозволяє керівництву ефективно відстежувати та оцінювати результати діяльності за різними бізнес-напрямками.

Звітність за сегментами є важливим інструментом підвищення прозорості діяльності компаній для зовнішніх користувачів фінансової інформації. Вона дозволяє інвесторам, аналітикам та іншим користувачам фінансової звітності отримати глибше розуміння ключових джерел доходу компанії, з'ясувати її конкурентні переваги в окремих сегментах ринку та оцінити ризики, пов'язані з різними напрямками діяльності. Завдяки цьому користувачі звітності можуть приймати більш обґрунтовані рішення щодо інвестування чи кредитування, виходячи не тільки з загальних фінансових показників, але й з даних про окремі сегменти.

Для внутрішнього управління звітність за сегментами також має вагоме значення. Вона дає змогу керівництву компанії ефективніше контролювати діяльність за окремими напрямками, виявляти сильні та слабкі сторони кожного з них, оптимізувати розподіл ресурсів та приймати більш точкові управлінські рішення. У випадку, коли компанія працює у різних регіонах чи галузях, звітність за сегментами допомагає визначити, які ринки та продукти є найбільш прибутковими, і, відповідно, спрямовувати зусилля на їхній розвиток.

Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ) 8 "Операційні сегменти" регламентує порядок підготовки та подання звітності за сегментами. Згідно з МСФЗ 8, компанії зобов'язані розкривати інформацію про кожен сегмент, який відповідає певним критеріям суттєвості. Основні критерії, за якими сегмент має бути окремо розкритий у звітності, такі:

1. Сегмент генерує понад 10% сукупних доходів компанії.
2. Сегмент має понад 10% сукупних активів компанії.
3. Сегмент здійснює понад 10% загальних витрат компанії.

Якщо жоден сегмент не відповідає зазначеним критеріям, компанія все одно зобов'язана об’єднати дрібні сегменти так, щоб вони досягли мінімального порогу суттєвості.

Одним із викликів впровадження звітності за сегментами є необхідність формування достовірної інформації, яка буде коректно відображати результати діяльності різних сегментів. Це потребує значних ресурсів для ведення якісного управлінського обліку та ефективної сегментації операцій. Крім того, компаніям необхідно вирішувати питання розподілу загальнокорпоративних витрат між

сегментами, що може викликати складнощі, адже неправильний розподіл може призвести до викривлення фінансових результатів певного сегменту.

Також важливою проблемою є забезпечення достатньої прозорості інформації без порушення комерційної таємниці. Інформація, яка подається у звітності за сегментами, може стати доступною для конкурентів, що змушує компанії балансувати між повнотою розкриття і збереженням конфіденційності.

Звітність за сегментами є важливим компонентом сучасної фінансової звітності, який дозволяє надати більш детальну інформацію про фінансові результати окремих частин бізнесу. Це сприяє підвищенню прозорості діяльності компанії для зовнішніх користувачів та полегшує прийняття обґрунтованих управлінських рішень на основі даних про діяльність різних сегментів. Запровадження звітності за сегментами згідно з МСФЗ 8 забезпечує не лише відповідність міжнародним стандартам, але й підвищує конкурентоспроможність компанії на ринку, надаючи можливість для більш ефективного управління ресурсами та гнучкої адаптації до ринкових змін.

Інформаційні джерела

1.Smith, J. (2012). Segment Reporting: Insights into Business Transparency. Journal of International Accounting, 18(3), 301-319.

2.Brown, R. (2014). Segment Reporting and Investor Decision-Making. Accounting and Business Research, 44(2), 123-141.

3.Lee, T., & Chen, W. (2015). Global Market Dynamics and Segment Reporting. Journal of Financial Reporting, 29(1), 89-105.

4.Jones, M. (2017). Operational Segments Identification in IFRS 8. Financial Management Review, 23(4), 212-230.

5.Black, S., & Green, P. (2018). Challenges in Cost Allocation for Segment Reporting. Management Accounting Quarterly, 40(2), 75-88.

6.Wilkinson, D. (2019). Balancing Transparency and Competitive Advantage in Segment Reporting. International Accounting Standards Review, 34(3), 193-207.

7.Parker, A. (2020). Segment Reporting and Managerial Accountability. Strategic Finance Journal, 19(2), 67-81.

УДК 657

О.В. Лега, канд. екон. наук, доц. *(ПДАУ, Полтава)*
Н.П. Чечель, здоб. ОС «магістр» *(ПДАУ, Полтава*
О. О. Гриценко, здоб. ОС «магістр» *(ПДАУ, Полтава*

ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Операційна діяльність є основною для підприємства, тому що вона безпосередньо пов'язана з виробництвом товарів або наданням послуг, які є основною метою функціонування підприємства [1].

З точки зору функціонування підприємства, операційна діяльність

підприємства - це основний процес, в якому здійснюється виробництво товарів або надання послуг, вона включає в себе наступні елементи – рис. 1.

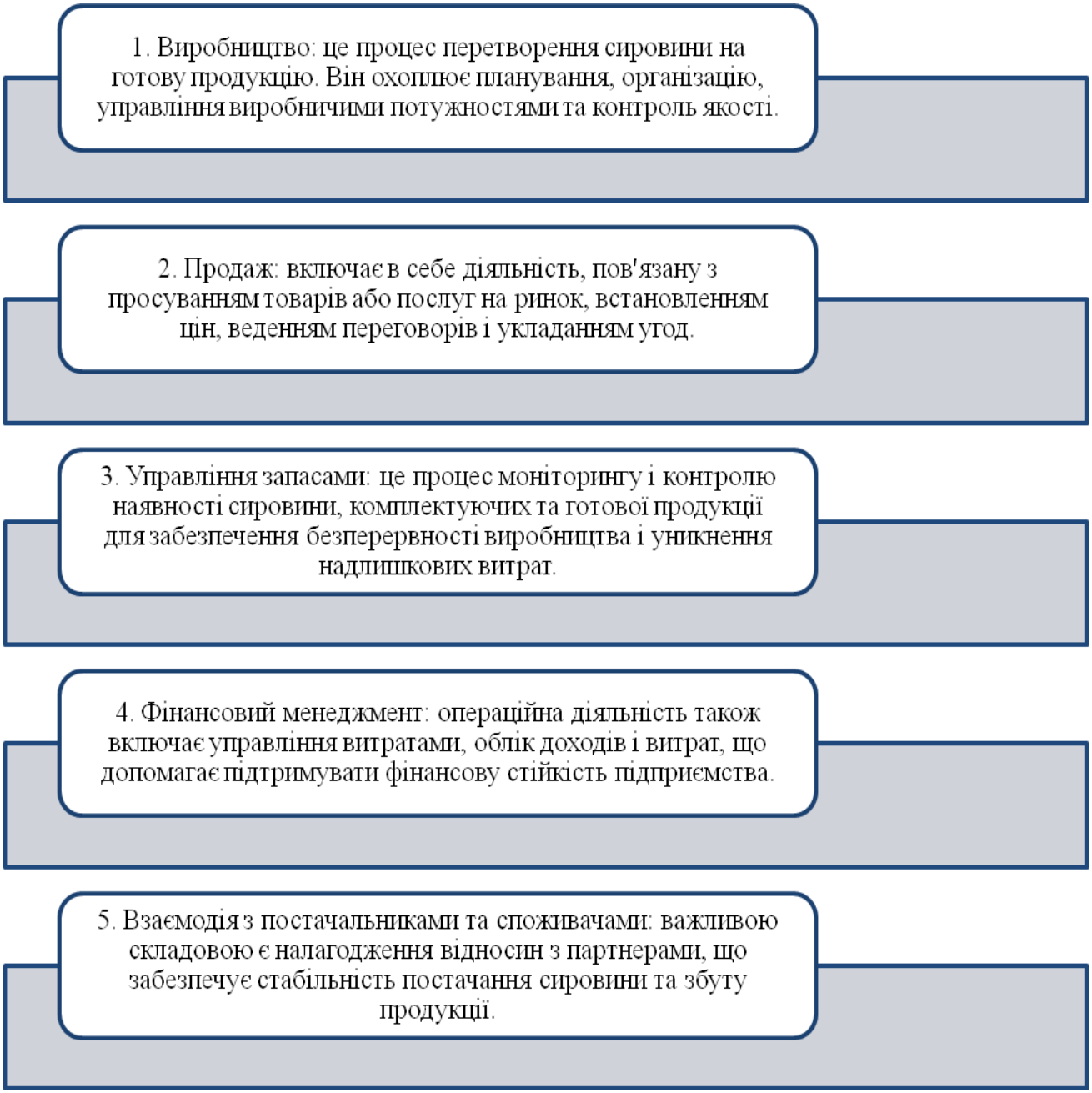

Рисунок 1 - Елементи операційної діяльності*

*узагальнено на підставі [1, 2, 3, 4, 5]

Операційна діяльність є ключовим об'єктом економіки підприємства, оскільки вона безпосередньо визначає його здатність створювати вартості, забезпечувати прибуток і підтримувати стійкість (табл 1).

Вона охоплює всі основні процеси, які підприємство здійснює для досягнення своєї головної мети - виробництва товарів або надання послуг.

Ось чому операційна діяльність так важлива для економіки підприємства.

Таблиця 1 - **Операційна діяльність як складова економіки підприємства***

Складові операційної діяльності	Об’єкт	Характеристика
Основне джерело доходів і прибутку	Операційна діяльність є безпосереднім джерелом доходів і прибутку підприємства, адже саме через продаж товарів або надання послуг підприємство генерує основні фінансові потоки	Доходи від реалізації продукції або послуг: це основні грошові надходження, які підприємство отримує від своєї основної діяльності
		Прибуток від операційної діяльності: після покриття витрат на виробництво, збут і управлінські витрати операційна діяльність формує прибуток, який є основним показником ефективності підприємства
Визначення ефективності використання ресурсів	Операційна діяльність включає процеси, що безпосередньо пов'язані з використанням усіх ресурсів підприємства: праці, капіталу, сировини, матеріалів і технологій	Продуктивність ресурсів: оцінка ефективності використання ресурсів дозволяє підприємству оцінити, наскільки раціонально і ефективно використовуються його матеріальні та нематеріальні активи.
		Оптимізація витрат: економіка підприємства також залежить від здатності оптимізувати витрати на операційній діяльності, що веде до зниження собівартості та підвищення рентабельності.
Формування конкуренто-спроможності	Операційна діяльність безпосередньо впливає на конкурентоспроможність підприємства на ринку, оскільки від ефективності операційних процесів залежить здатність підприємства пропонувати продукти або послуги за конкурентоспроможними цінами та з високою якістю	Якість продукції: операційна діяльність включає контроль якості продукції, що важливо для підтримки репутації підприємства і задоволення потреб споживачів.
		Скорочення витрат: ефективна операційна діяльність дозволяє підприємству знижувати витрати на виробництво і таким чином пропонувати більш конкурентоспроможні ціни.
Управління витратами і прибутковістю	Операційна діяльність підприємства включає не тільки виробництво, а й управління витратами, що безпосередньо впливає на фінансовий результат	Контроль за постійними і змінними витратами: розуміння і управління витратами на виробництво, збут і управління дозволяє забезпечити стабільний рівень прибутку.
		Визначення точок беззбитковості: операційна діяльність також включає аналіз точок беззбитковості, що важливо для оцінки того, скільки потрібно продати продукції, щоб покрити всі витрати і почати отримувати прибуток.
Забезпечення гнучкості та	Операційна діяльність також включає гнучкість підприємства до змін у	Адаптація до змін в попиті: підприємства повинні бути здатні оперативно реагувати на зміни в попиті,

Складові операційної діяльності	Об’єкт	Характеристика
адаптації до ринкових умов	ринкових умовах, що важливо для підтримки економічної стійкості.	оптимізуючи обсяги виробництва та управління запасами.
		Гнучке управління ресурсами: удосконалення операційних процесів дозволяє більш ефективно управляти ресурсами, що важливо в умовах змін на ринку або при зміні технологій.
Підвищення інвестиційної привабливості	Ефективна операційна діяльність позитивно впливає на фінансові результати підприємства, що підвищує його інвестиційну привабливість	Забезпечення стабільного грошового потоку: рентабельне і ефективне функціонування операційної діяльності забезпечує стабільний грошовий потік, що є важливим для залучення інвестицій.
		Фінансова стійкість: операційна діяльність допомагає забезпечити фінансову стабільність підприємства, що є ключовим для довгострокового розвитку.

*узагальнено на підставі [1, 2, 3, 4, 5]

Отже, операційна діяльність є основою економіки підприємства, оскільки вона безпосередньо впливає на його фінансові результати, забезпечує формування конкурентних переваг, ефективне використання ресурсів і гнучкість у реагуванні на зміни ринкових умов. Без належної організації і управління операційною діяльністю підприємство не зможе забезпечити сталий розвиток і досягти високих фінансових показників.

Інформаційні джерела

1. Глушко, А., Бикова, М. Управління ефективністю операційною діяльністю підприємства в аспекті забезпечення фінансово-економічної безпеки. *Економічний простір*. 2023. № 184. С. 143-147. URL: https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-25(дата звернення 12.10.2024).

2. Крамарчук С., Галабіцька М. Управління операційною діяльністю організації в сучасних умовах. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів*: Матеріали доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Тернопіль, 4 травня 2023 року). С. 85-86.

3. Матюха М. М. Впровадження управлінського обліку операційної діяльності. *Наукові перспективи*. 2023. № 2 (32). С. 314-326.

4. Правдюк Н. Л. Рентабельність операційної діяльності: обліково-аналітичний аспект. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2018. № 12. С. 124–141.

УДК 351: 311.312

О.А. Луценко, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
Л.А. Поливана, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ СТАТИСТИКИ

Стратегія розвитку державної статистики України обумовлює необхідність продовження реформ у статистичній системі, підвищення якості оцінки розвитку економіки та соціальної сфери, повне задоволення інформаційних потреб суспільства, реалізації євроінтеграційного розвитку. Дослідження показують, що комплексне реформування національної системи органів державної статистики та її адаптація відповідно до нормативних документів ЄС та міжнародних стандартів є надзвичайно важливим і актуальним завданням статистики в Україні.

Пріоритетні напрями розвитку офіційної статистики сформовані на виконання рішень Уряду, положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, з метою забезпечення відповідності діяльності органів державної статистики Кодексу норм європейської статистики та Фундаментальним принципам офіційної статистики, схваленим Генеральною Асамблеєю ООН [1, 2.].

Програма розвитку офіційної статистики до 2028 року [3] розроблена відповідно до вимог статті 22 Закону України "Про офіційну статистику"[4], з метою визначення перспективних завдань та стратегічних напрямів розвитку офіційної статистики, забезпечення постійного підвищення якості офіційної державної статистичної інформації та затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2023 р. № 989 [5].

З метою забезпечення стійкості функціонування національної економіки в умовах воєнного стану та подальшого її зростання та повоєнного відновлення на новітній організаційно-технологічній основі та у взаємодії з міжнародними партнерами, необхідно під час реалізації Програми вирішити питання щодо забезпечення якісною й надійною офіційною державною статистичною інформацією державні органи для забезпечення прийняття ними виважених управлінських рішень.

Зважаючи на те, що Україна у 2022 році набула статусу країни кандидата на членство в ЄС особливої уваги в заходах з реалізації Програми приділено питанню гармонізації національної статистичної системи з міжнародними та європейськими нормами і стандартами, узгодженню діяльності виробників офіційної статистики з основними принципами діяльності офіційної статистики та Кодексом норм європейської статистики, посиленню координаційної ролі Держстату в національній статистичній системі для забезпечення використання єдиної термінології, визначень, статистичних класифікацій та методів, узгоджених із загальноприйнятими принципами міжнародної та європейської статистичної практики.

У межах Програми розвитку офіційної статистики до 2028 р. передбачено заходи, спрямовані на подальше задоволення зростаючих потреб користувачів в офіційній державній статистичній інформації, удосконалення елементів і формату доступу і включає такі напрями та завдання [3]:

1) гармонізація національної статистичної системи з міжнародними та європейськими нормами і стандартами.

За цим напрямом передбачено вжити ряд заходів для імплементації міжнародних та європейських норм і стандартів у сфері демографічної та соціальної статистики, економічної та галузевої статистики, статистики навколишнього середовища та багатогалузевої статистики, методології збирання, оброблення, аналізу та поширення даних.

Крім того, передбачено заходи з впровадження міжнародних та європейських статистичних класифікацій, еталонних метаданих для Європейської статистичної системи, забезпечення координації збору даних за індикаторами цілей сталого розвитку ЄС;

2) цифрова трансформація.

За цим напрямом передбачено вжити заходів з розвитку інформаційних систем органів державної статистики, впровадження цифрових технологій під час використання адміністративних даних та підвищення рівня цифрової грамотності персоналу;

3) відкритість і доступність статистичної інформації.

Цей напрям передбачає вдосконалення поширення статистичної інформації, а саме: впровадження веб-порталу офіційної статистики та перенесення на нього історичної статистичної інформації, впровадження підсистеми веб-порталу офіційної статистики «Персональний кабінет» для зовнішніх користувачів та створення інтерактивної візуалізації (дашбордів) результатів державних статистичних спостережень.

Також розроблено План заходів з виконання Програми розвитку офіційної статистики до 2028 року.

Інформаційні джерела

1. Регламент Європейського Парламенту І Ради ЄС №223\2009 від 11 березня 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_030-09#Text.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page

3. Програма розвитку офіційної статистики до 2028 року. URL:https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/proekt/proekt_05.06.23/proekt.pdf.

4. Про офіційну статистику: від 16.08.2022р. № 2525-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2524-20#Text.

5. Про затвердження Програми розвитку офіційної статистики до 2028 року Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2023 р. № 989 URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-prohramy-rozvytku-ofitsiinoi-s989-150923

УДК 658.114

О.М. Ляпун, здоб. ступ. PhD *(ДБТУ, Харків)*

ІНТЕГРОВАНИЙ ОБЛІК В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасні підприємства функціонують в умовах динамічних змін бізнес-середовища, що постійно ускладняється і вимагає високого рівня гнучкості та маневреності. Зміна зовнішніх і внутрішніх умов ведення бізнесу визначає необхідність активної адаптації управлінських підходів до нових реалій. У цьому контексті особливої актуальності набуває інтегрований облік – сучасна інноваційна концепція інформаційної підтримки управління підприємством. Це не лише інновація, а й вимога часу, яка інтегрує в єдиній системі різні сфери діяльності підприємства, змінюючи ландшафт інформаційного поля даних для прийняття рішень.

На відміну від традиційного підходу інтегрований облік дозволяє об'єднати економічні, екологічні, соціальні, а також стратегічні й операційні аспекти діяльності підприємства [1]. Ця інтеграція сприяє більш глибокому розумінню внутрішніх і зовнішніх процесів, що дає змогу ефективно реагувати на виклики і приймати обґрунтовані рішення.

Як показали проведені дослідження, наразі більшість підприємств стикається з проблемою розрізненості даних і процесів. Традиційна фінансова звітність, хоч і залишається основою для прийняття рішень, не завжди враховує нефінансові аспекти, такі як екологічна відповідальність, соціальні зобов'язання або якість управління. Це створює розрив між розробкою стратегії та її реалізацією.

Інтегрований облік, базуючись на принципах цілісності, прозорості, інноваційності та спрямованості на майбутнє, ефективно усуває ці недоліки, поєднуючи в собі:

– фінансові показники, що дозволяють оцінити економічну ефективність;

– нефінансові індикатори, які відображають інноваційний потенціал, стан довкілля, рівень задоволеності клієнтів тощо;

– стратегічні ініціативи, що сприяють досягненню довгострокових цілей.

Головна мета інтегрованого обліку – формування цілісної інформаційної системи, яка забезпечує підприємство повною, достовірною та релевантною інформацією, необхідною для ефективного управління діяльністю та реалізації стратегічних ініціатив.

Основними завданнями інтегрованого обліку є:

– забезпечення прозорості діяльності підприємства;

– інтеграція фінансових і нефінансових даних для формування повної картини стану підприємства;

– автоматизація процесів обліку та звітності;

– підвищення рівня контролю за виконанням стратегічних і операційних завдань.

Сучасне підприємство є складною системою, де кожен підрозділ впливає на загальну ефективність. Інтегрований облік допомагає вирішити конфлікти інтересів між підрозділами, об'єднавши їх у спільному інформаційному просторі. Впровадження системи інтегрованого обліку через реалізацію його функціональних завдань в інформаційній системі управління підприємством забезпечує підвищення ефективності управління за такими напрямами як:

– ідентифікація проблемних зон (слабких місць в діяльності підприємства), зокрема таких як неефективні процеси чи зайві витрати;

– оптимізація та раціоналізація використання ресурсів (фінансових, матеріальних, технологічних, людських);

– підтримка стратегічного планування, через формування інформаційного забезпечення розробки стратегічних рішень, орієнтованих на досягнення довгострокових цілей;

– формування інтегрованої звітності, через представлення документу, що відповідає міжнародним стандартам й демонструє інвесторам, клієнтам і партнерам реальний стан і потенціал підприємства.

На практиці застосування інтегрованого обліку неможливе без новітніх інформаційних технологій і обізнаності персоналу. Тому його впровадження потребуватиме навчання персоналу й новітніх управлінських систем. Об'єднати всі підрозділи підприємства в єдиний інформаційний простір дозволяють ERP-системи (системи планування ресурсів підприємства). Такі системи забезпечують автоматизацію облікових процесів, зменшення ймовірності помилок, підвищення швидкості обробки даних і якості прийнятих рішень.

Отже, інтегрований облік дає змогу підприємству адаптувати свої управлінські практики відповідно до реальних умов. Серед основних переваг:

– підвищення прозорості діяльності;

– розширення можливостей для залучення інвесторів завдяки інтегрованій звітності;

– скорочення витрат часу і ресурсів на складання звітності для різних користувачів;

– формування єдиної бази даних для всіх підрозділів.

На завершення зазначимо, що інтегрований облік – це не лише методологічний підхід, але й стратегічний інструмент для ефективного управління підприємством. Його впровадження дозволяє адаптуватися до викликів сучасного бізнес-середовища, підвищити ефективність діяльності та забезпечити стійкий розвиток підприємства. Головне завдання інтегрованого обліку – об'єднати всі складові діяльності підприємства в єдину систему, яка слугуватиме основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Інформаційні джерела

1. Pylypenko K. A., Babiy I. V., Volkova N. V., Feofanov L. K., Kashchena N. B. Structuring Economic Security of the Organization. Journal of Security and Sustainability. 2019. Issue № 9 (1). P. 27-38. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/9303/1/Kashchena_Structuring_economic_security_article_2019.pdf

2. Кащена Н. Б., Нестеренко І. В., Чміль Г.Л. Управління інноваційними біокластерами в умовах цифровізації: організаційно-методичний аспект. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 69. С. 71–78. DOI: https://doi.org/10.32782/infrastruct69-13

УДК 657.471.12:331.214.72

Т.О. Меліхова, д-р екон. наук, проф. *(ЗНУ, Запоріжжя)*
Є.В. Меліхов, здоб. ступ. PhD *(ЗНУ, Запоріжжя)*
Б.С. Ковачев, здоб. ОС «магістр» *(ЗНУ, Запоріжжя)*

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

З розвитком ІТ-технологій використання ІТ продуктів не стоїть на місті, а відбувається постійна розробка нового програмного забезпечення. У процесі експлуатації на нематеріальні активи, пов'язані з комп'ютерними програмами впливають фізичний та моральний знос. Застаріли програмні продукти підлягають своєчасному списанню.

Для підвищення ефективності управління підприємством удосконалена організація облікового процесу нематеріальних активів, а саме розроблені до Акту вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів: графік документообігу (табл. 1), зведений графік документообігу (табл. 2), операграма (табл. 3).

Таблиця 1 – **Графік документообігу Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів**

№	Назва документа	Хто подає документ	Термін подання	Порядок подання	Кому подається	Термін перевірки документів
1	Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів	Комісія подає бухгалтеру	Під час прийому або передачі	Бухгалтер, головному бухгалтер	бухгалтерію	Протягом робочого дня оформлення

Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований.

Первинні документи необхідні для відображення інформації про здійсненні господарські операції у регістрах бухгалтерського обліку, вони повинні містити достовірні дані і складатися в момент здійснення господарської операції або безпосередньо після її закінчення.

Таблиця 2 – **Зведений графік документообігу Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів**

Найменування документу		Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів
Створення документу	Кількість примірників	2
	Відповідальність за виписку	Члени комісії, головний спеціаліст
	Відповідальність за оформлення	Члени комісії, головний спеціаліст
	відповідальність за виконання	Голова комісії
	Строк виконання	Під час прийому або передачі
Перевірка документів	Відповідальний за перевірку	Головний бухгалтер
	Хто надає	бухгалтер
	Порядок надання	бухгалтер
	Строк надання	до 28 числа
Обробка документів	Хто виконує	бухгалтер
	Строк виконання	1 день
Передача до архіву підприємства	Хто виконує	бухгалтер
	Строк виконання	По закінченню звітного періоду

Таблиця 3 – **Оперограма Акту вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів**

Операція	Комісія	Керівник	Головний бухгалтер	Бухгалтер	Відповідальна особа за НА
Створення наказу					
Оформлення протоколу					
розпорядження про виведення об'єкта НА з експлуатації					
огляд об'єкта НА					
Підписання акту головою і членами комісії, а також особою, відповідальною за використання НА,					
Затвердження акту					
перший примірник акту					
другий примірник акту					

Графік документообігу – це затверджений порядок обробки інформації, яка подана в первинних документів.

Операграма – організаційний документ, що регламентує процес опрацювання вхідних або вихідних документів, складений за допомогою таблиці, рядки якої відведено для позначення операцій з обліку, реєстрації, погодження, а колонки (графи) – для зазначення відповідальних виконавців.

Отже, удосконалена організація облікового процесу нематеріального активу на прикладі форми Акту вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів розроблені наступні форми: графік документообігу, зведений графік документообігу, операграма. Запропоновані форми документів знизять вірогідність помилок в організації обліку, прискорять рух документів та підвищать ефективність управління підприємством.

Інформаційні джерела

1. Макаренко А.П., Меліхова Т.О., Чакалова Н.С. Організація бухгалтерського процесу на підприємстві : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо-професійних програм «Облік, аналіз, контроль в управлінні підприємством» та «Оподаткування». Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 200 с.

УДК 657.1.012

З.П. Мирончук, канд. екон. наук, доц. *(ЛНУП, Дубляни)*
Н.Є. Ціцька, канд. екон. наук, доц. *(ЛНУП, Дубляни)*

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО КОНСАЛТИНГУ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Бухгалтерський консалтинг – це комплекс послуг, що надаються професійними бухгалтерами або консалтинговими компаніями для підтримки та оптимізації фінансової діяльності бізнесу. Основна мета цих послуг – допомогти компаніям ефективно управляти обліковими процесами, забезпечити відповідність законодавчим нормам та підвищити загальну фінансову стабільність організації.

Як зазначає Соколенко Л. Ф. бухгалтерський консалтинг – це складний механізм надання кваліфікованих консультацій з питань фінансового управління та оподаткування підприємства, спрямований на оптимізацію його фінансових потоків та максимізацію прибутковості. Також ще декілька основних нормативних актів визначають сутність і порядок організації і проведення бухгалтерського консалтингу, зокрема Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" - цей закон встановлює загальні принципи організації бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку - ці нормативні документи надають деталізовану інформацію щодо проведення облікових операцій та складання

фінансової звітності. Листи Міністерства фінансів України та інші нормативні акти - такі листи надають додаткові роз'яснення з питань бухгалтерського обліку та оподаткування. Кодекс законів про працю України та інші трудові законодавчі акти - ці нормативи регулюють взаємовідносини між працівниками та підприємствами у сфері фінансового управління.

Бухгалтерський консалтинг охоплює різні аспекти фінансового обліку, податкового планування, підготовки звітності, аналізу ефективності та управлінського обліку. Послуги можуть надаватися як на постійній основі, так і одноразово для вирішення конкретного питання чи проблеми.

Основними завданнями які повинен виконувати бухгалтерський консалтинг є: 1) проведення оптимізації облікових процесів, при якому консультанти допомагають автоматизувати рутинні облікові операції та налаштувати ефективні робочі процеси, що зменшують помилки та забезпечують швидкість виконання фінансових операцій. Наприклад, можуть бути впроваджені сучасні облікові системи або програмне забезпечення для обробки великих обсягів даних, що знижує навантаження на персонал та забезпечує точність даних;

2) здійснення фінансового аналізу та планування, це коли консультанти можуть проводити глибокий аналіз фінансових показників компанії, розробляти бюджети, прогнози та фінансові моделі. Цей аналіз допомагає власникам бізнесу зрозуміти реальний фінансовий стан компанії та прогнозувати майбутні фінансові потоки, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень;

3) здійснення податкового планування та оптимізації, при якому однією з основних послуг бухгалтерського консалтингу є допомога у податковому плануванні та оптимізації податкового навантаження. Консультанти знаходять законні способи мінімізувати податкові зобов'язання компанії, аналізуючи можливості для отримання податкових пільг або оптимізації витрат;

4) проведення підготовки та аудит фінансової звітності, при цьому бухгалтерський консалтинг забезпечує підготовку фінансової звітності відповідно до національних або міжнародних стандартів, таких як МСФЗ (IFRS). Це важливо для прозорості бізнесу та дотримання вимог контролюючих органів. Також часто здійснюється внутрішній аудит, щоб упевнитися в правильності облікових даних і виявити можливі порушення;

5) проведення підтримки в прийнятті управлінських рішень, при цьому бухгалтерський консалтинг включає консультації, які допомагають керівникам і власникам бізнесу приймати стратегічні рішення. Наприклад, консультанти можуть дати рекомендації щодо інвестицій, злиття або розподілу активів. Завдяки аналізу ключових фінансових показників консультанти допомагають керівництву бачити реальну ситуацію і зменшувати ризики;

6) забезпечення відповідності нормативним вимогам, при цьому консультанти також слідкують за змінами в законодавстві і забезпечують відповідність облікових і фінансових процесів вимогам регулюючих органів. Це дуже важливо для уникнення штрафів і покарань за порушення законодавства;

7) захист від фінансових ризиків та шахрайства, при цьому бухгалтерські консультанти аналізують потенційні ризики та впроваджують контрольні механізми для захисту активів компанії. Наприклад, вони можуть встановлювати внутрішній контроль, щоб уникнути фінансових зловживань, чи допомагати у страхуванні від фінансових втрат.

На сьогоднішній день все більше відбувається вплив цифрових технологій на традиційні бухгалтерські послуги: від ручного обліку до автоматизації процесів. Сучасні цифрові технології, такі як спеціалізовані програми, хмарні обчислення та автоматизація рутинних завдань, змінили підхід до ведення бухгалтерського обліку.

Автоматизація процесів знизила потребу в рутинних завданнях, як-от підготовка документів, перевірка звітності та розрахунок податків. Тепер завдання, що раніше вимагали годин, можуть бути виконані за хвилини завдяки автоматичному обробленню даних.

На проведення бухгалтерського консалтингу також має вплив сучасна цифровізація даних. Зокрема, важливими інструментами та системами, які трансформують бухгалтерський консалтинг є:

- ERP-системи (системи управління ресурсами підприємства) ERP-системи, такі як SAP, Oracle, Microsoft Dynamics, об’єднують всі основні процеси компанії, включаючи фінансовий облік, управління запасами, продажі, закупівлі та HR. ERP-система дозволяє інтегрувати фінансові дані з усіх відділів компанії в єдину базу, що значно спрощує бухгалтерський облік;
- програми для автоматизації обліку та звітності Спеціалізовані програми, такі як Master Бухгалтерія, QuickBooks, Xero та інші, автоматизують ведення бухгалтерії, включаючи облік витрат, доходів, підготовку звітності та податковий облік;
- хмарні технології або хмарні сервіси, такі як Google Cloud, Amazon Web Services (AWS), дозволяють зберігати та обробляти дані онлайн, що дає можливість доступу до фінансової інформації з будь-якого місця, де є Інтернет. Це особливо корисно для компаній, де працівники або клієнти можуть перебувати у віддаленому режимі;
- блокчейн для підвищення прозорості та безпеки, він стає інструментом, що підвищує прозорість та безпеку фінансових даних. Він дозволяє створювати незмінні записи транзакцій, які важко підробити або видалити. Блокчейн знижує ймовірність фінансових шахрайств і підвищує довіру до облікових даних компанії.

Таким чином, бухгалтерський консалтинг в умовах трансформації процесів і поглиблення цифровізації даних стає невід’ємною частиною стратегічного управління фінансами і сприяє стабільності та розвитку компанії у динамічному бізнес-середовищі.

Інформаційні джерела

1. Соколенко Л. Ф. Розвиток процесів цифровізації як передумова трансформації організаційно-методологічних засад бухгалтерського обліку. Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 4 (90). С. 167-175.

2. Про внесення змін Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні": Закон України від 05.10.2017 № 2164–VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#Text (дата звернення: 29.10.2024).
3. Король С.Я., Клочко А.О. Цифрові технології в обліку й аудиті. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. № 1. С. 170-176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2020_1_31.

УДК 657.375:331.101

Ю.С. Нежид, д-р філософії (PhD) з менеджменту *(ННЦ «Інститут аграрної економіки», ТДВ «Інститут обліку і фінансів», Київ)*

ОЦІНКА ТА РОЗКРИТТЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В ІНТЕГРОВАНІЙ ЗВІТНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

В умовах глобалізації та швидких технологічних змін спостерігається зростання уваги ключових стейкхолдерів, зокрема інвесторів, до екологічних, соціальних та управлінських аспектів діяльності підприємств. Ця тенденція спонукає до зміни вимог щодо інформаційного забезпечення звітності. Перехід від традиційної фінансової звітності до інтегрованої вимагає нових підходів до оцінки вартості бізнесу.

Так, успіх підприємства ґрунтується на ефективному використанні різних видів капіталів, які відіграють визначну роль у збереженні цінності, вносять свій вклад у бізнес-моделі організації та знаходять своє відображення в інтегрованій звітності. До основних видів капіталів належать фінансовий, виробничий, інтелектуальний, людський, соціальний і природний капітал (рис. 1). Збалансоване управління цими капіталами є ключовим фактором для досягнення стійкості та конкурентоспроможності підприємства в сучасному економічному середовищі [1, с. 39].

Рисунок 1– Структура капіталів, що формують бізнес-модель підприємства
Джерело: побудовано автором за [1].

Визначено, що фінансовий та виробничий капітали зазвичай відображаються у традиційній звітності підприємства, тоді як інтегрована звітність охоплює ширший спектр показників. Вона включає інтелектуальний, соціальний і людський капітали, які тісно пов'язані з діяльністю підприємства, а також природний капітал, який створює середовище для існування та розвитку всіх інших видів капіталу. Такий підхід забезпечує цілісне розуміння ресурсів і процесів, що сприяють стійкому розвитку підприємства.

На нашу думку, людський капітал відіграє ключову роль у структурі капіталів підприємства, оскільки він є основою для створення інновацій, підвищення продуктивності та забезпечення конкурентних переваг. Цей вид капіталу включає знання, навички, досвід і мотивацію працівників, що сприяють досягненню стратегічних цілей організації.

Згідно з визначенням Т. Давидюк «людський капітал – це сформований або розвинений у результаті інвестицій в освіту, професійну підготовку та накопичений людиною певний запас здоров’я, виробничих і загальнолюдських знань, навичок, здібностей, вмінь, які дозволяють їй успішно виконувати свою професійну діяльність і які доцільно використовувати для одержання певного результату, що сприяє зростанню продуктивності праці й ефективності виробництва, завдяки цьому впливає на зростання доходів його власника, прибутку підприємства та національного багатства країни» [2, с. 8].

Наведене визначення категорії «людський капітал» підкреслює його роль як ключового ресурсу, що формується завдяки інвестиціям в освіту та професійну підготовку та акцентує увагу на продуктивних здібностях і мотиваціях, які сприяють зростанню економічної ефективності, що є важливим чинником для розвитку підприємств і національної економіки загалом. В табл. 1 наведено орієнтовний перелік фінансових та нефінансових показників оцінки людського капіталу в інтегрованій звітності.

Таблиця 1 **– Фінансові та нефінансові показники оцінки людського капіталу**

Складові людського капіталу	Фінансові показники	Нефінансові показники
Компетенції	Інвестиції в навчання (в розрахунку на одного працівника)	Рівень кваліфікації, частка сертифікованих працівників
Продуктивність діяльності працівників	Рівень оплати праці, показники продуктивності	Здатність до розв’язання проблем, адаптивність
Досвід, знання, освіта	-	Середній стаж, досвід роботи в галузі, успішність проєктів, рівень освіти
Рівність	-	Співвідношення працівників за статтю, віком

Джерело: побудовано автором за [1], [3].

Представлена табл. 1 підкреслює важливість взаємозв'язку між фінансовими та нефінансовими показниками підприємств. Так, інвестиції в навчання працівників сприяють підвищенню їх кваліфікації, що, у свою чергу, впливає на продуктивність та рівень оплати праці. Успішність проєктів і досвід роботи є важливими нефінансовими аспектами, які визначають конкурентоспроможність підприємства. Крім того, рівність у колективі, вимірювана співвідношенням працівників за статтю та віком, підкреслює значення різноманітності для розвитку організації. Таким чином, комплексне управління людським капіталом є ключовим чинником для забезпечення сталого розвитку підприємств. На основі аналізу практики формування інтегрованої звітності в табл. 2 фрагментарно наведено показники оцінки людського капіталу в звітності аграрних підприємств.

Таблиця 2 **– Показники оцінки людського капіталу в інтегрованій звітності аграрних підприємств**

Джерело	Фінансові показники	Нефінансові показники
Річний звіт Kernel	Інвестиції в навчання; Середній рівень оплати праці; Витрати на розвиток персоналу тощо.	Рівень кваліфікації працівників; Обсяг навчання працівників; Рівень задоволеності працівників тощо.
Річний звіт МНР	Інвестиції в розвиток; Середній рівень оплати праці; Витрати на навчання тощо.	Гендерна рівність; Кількість сертифікованих працівників; Програми соціальної відповідальності та підтримки працівників тощо.

Джерело: побудовано автором за [4], [5].

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що інвестиції в розвиток людського капіталу, такі як навчання, підвищення кваліфікації та соціальна відповідальність, безпосередньо впливають на продуктивність праці та конкурентоспроможність підприємства. Нефінансові показники, такі як рівень задоволеності працівників та гендерна рівність, також є ключовими для оцінки людського капіталу, оскільки вони визначають мотивацію працівників і формують позитивний імідж компанії.

Таким чином, інтегрована звітність, яка містить як фінансові, так і нефінансові показники, стає важливим елементом стратегічного управління підприємствами, сприяючи їхньому стійкому розвитку. Збалансований підхід до оцінки людського капіталу в контексті інтегрованої звітності може суттєво підвищити прозорість діяльності підприємства та довіру з боку стейкхолдерів, що є необхідною умовою для досягнення успіху в умовах сучасних викликів.

Інформаційні джерела

1. Integrated Reporting Framework. *Integrated Reporting*. URL: https://integratedreporting.ifrs.org/resource/international-ir-framework/ (date of access: 30.10.2024).

2. Давидюк Т. Бухгалтерський облік в системі управління людським капіталом: теорія та методологія : автореф. дис. … д-ра екон. наук : 08.00.09. Житомир, 2011. 36 с.

3. Чуєнков А., Король С. Оцінка капіталів в інтегрованій звітності. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Т. 4, № 51. С. 202–217. URL: https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.51.2023.4115 (дата звернення: 30.10.2024).
4. Financial Reports - Kernel. *Kernel*. URL: https://www.kernel.ua/investor-relations/financial-reports/ (date of access: 30.10.2024).
5. Investor relations & corporate governance. *МХП*. URL: https://mhp.com.ua/en/mhp-se (date of access: 30.10.2024).

УДК 658.5:657:004.9

І.В. Нестеренко, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*

СМАРТ-АНАЛІТИКА В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ: ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасний світ бізнесу перебуває під впливом глобалізаційних процесів, які формують нові виклики для вітчизняних підприємств. Підвищення конкуренції, швидкість змін у технологіях і вимоги до прозорості та відповідності стандартам змушують підприємства шукати нові підходи до управління. Одним з найперспективніших рішень у цьому контексті є впровадження смарт-аналітики — сучасного підходу до аналізу даних, що дозволяє глибше розуміти бізнес-процеси та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. Смарт-аналітика поєднує технології великих даних, штучного інтелекту та прогнозної аналітики, забезпечуючи точне та своєчасне оброблення інформації для управління підприємством [1, с. 74].

Активний розвиток смарт-аналітики розпочався у 2010-х роках, коли такі технологічні гіганти, як IBM, Google і Microsoft, почали впроваджувати алгоритми машинного навчання та обробки великих даних у свої бізнес-аналітичні платформи. Масштабування даної галузі пов'язано із впровадженням IoT, особливо у сферах виробництва, роздрібної торгівлі та фінансових послуг, де зростаючі обсяги даних вимагали нових рішень для їхнього ефективного використання. Завдяки цьому смарт-аналітика швидко поширилася як інструмент для точного прогнозування, автоматизації рішень та персоналізації обслуговування, особливо у великих корпораціях і технологічно розвинених країнах, як-от США та країни ЄС [2, с. 154].

Сучасні інструменти смарт-аналітики охоплюють такі напрями, як великі дані, штучний інтелект, машинне навчання та прогнозна аналітика. Завдяки аналітиці великих даних підприємства можуть здійснювати точне прогнозування ринкових тенденцій, попиту на продукцію та динаміки цін, що дозволяє бізнесу краще планувати свої ресурси та знижувати ризики.

Смарт-аналітика дозволяє визначити оптимальні способи використання ресурсів, включно з людським капіталом, фінансами та матеріальними ресурсами. Технології штучного інтелекту дають змогу автоматично коригувати

плани, виявляти неефективні процеси, сегментувати клієнтську базу, прогнозувати поведінку споживачів та адаптувати маркетингові стратегії до потреб окремих сегментів, що сприяє підвищенню рівня задоволеності клієнтів.

За допомогою інструментів смарт-аналітики можна ідентифікувати потенційні ризики, здійснювати їх кількісну оцінку та розробляти стратегії мінімізації. Зокрема, підприємства можуть контролювати кредитні ризики, ризики постачання та ринкові ризики в реальному часі.

Сучасні аналітичні системи дозволяють автоматизувати створення звітності, обробку транзакцій і контроль відповідності нормативним вимогам, що значно знижує навантаження на персонал та підвищує прозорість бізнесу. Тому, застосування смарт-аналітики дає змогу підприємствам підвищити свою ефективність за кількома напрямами. По-перше, вона забезпечує більш оперативне та обґрунтоване прийняття рішень завдяки наданню актуальних та точних даних. По-друге, смарт-аналітика сприяє скороченню витрат за рахунок оптимізації процесів та автоматизації рутинних операцій. Нарешті, завдяки аналітичним прогнозам і можливості вчасно адаптуватися до ринкових змін, підприємства знижують ризики та підвищують свою стійкість в умовах конкурентного середовища [3, с. 503].

Попри значні переваги, впровадження смарт-аналітики в управлінні підприємством супроводжується певними труднощами:

- високі витрати на впровадження - інвестиції в технології смарт-аналітики можуть бути значними, особливо для малих і середніх підприємств;
- проблеми з безпекою даних - використання великих масивів даних може створювати додаткові ризики для конфіденційності та безпеки;
- недостатня кваліфікація персоналу - зростає потреба у кваліфікованих спеціалістах, здатних ефективно працювати з інноваційними технологіями та використовувати результати аналізу для прийняття управлінських рішень.

У майбутньому очікується подальше вдосконалення інструментів смарт-аналітики, зокрема за рахунок інтеграції з іншими технологіями, такими як, блокчейн, хмарні обчислення та Інтернет речей (IoT). Так, швидкий розвиток IoT визнано одним із провідних досягнень в інформаційно-комунікаційних технологіях, що відіграє ключову роль у створенні інноваційних рішень для суспільства, громадян, бізнесу та урядів. IoT також активно використовує потенціал великих даних і методи машинного навчання, що відкриває нові можливості для ефективного управління та аналітики. Варто підкреслити, що ЄС визначає IoT як один із пріоритетів розвитку єдиного цифрового ринку. Крім того, IoT охоплює низку горизонтальних політик, таких як захист даних і кібербезпека. У робочому документі ЄС “Європейська стратегія щодо даних” наголошується, що для реалізації єдиного ринку IoT необхідно вирішити проблему роботи з великими обсягами різноманітних підключених пристроїв, забезпечити їх надійну ідентифікацію та, за можливості, виявляти їх для подальшого інтегрування у відповідні системи IoT [4, с. 8].

Використання смарт-аналітики в бухгалтерському обліку має низку особливостей, що підвищують ефективність і точність облікових процесів:

1. Автоматизація рутинних операцій. Смарт-аналітика дозволяє автоматизувати обробку великих обсягів даних, що скорочує час на виконання повсякденних завдань, як-от облік витрат та доходів, складання звітності й контроль за фінансовими транзакціями.

2. Прогнозування та управління ризиками. Завдяки алгоритмам машинного навчання смарт-аналітика може прогнозувати фінансові показники, оцінювати ризики й виявляти аномалії у фінансових даних, що допомагає мінімізувати ймовірність помилок і шахрайства.

3. Персоналізація звітності. Смарт-аналітика дозволяє створювати адаптивні, індивідуалізовані звіти відповідно до потреб різних підрозділів, керівництва та аудиторів, підвищуючи зрозумілість та точність облікової інформації.

4. Інтеграція з іншими бізнес-системами. Смарт-аналітика ефективно поєднується з іншими інформаційними системами, такими як CRM і ERP, що забезпечує обмін даними й комплексний підхід до фінансового аналізу.

5. Покращення прийняття рішень. Завдяки обробці великих обсягів інформації смарт-аналітика надає управлінцям та бухгалтерам можливість приймати більш обґрунтовані фінансові рішення, спираючись на реальні, своєчасні дані [5, с. 33].

Отже, в умовах Індустрії 4.0 смарт-аналітика допомагає виявляти тренди, прогнозувати потреби виробництва, оцінювати ризики та автоматизувати управлінські процеси [6].

Таким чином, смарт-аналітика є невід'ємною складовою сучасного управління, особливо в умовах глобалізації, де швидкість реагування на зміни ринку має критичне значення. Вона дозволяє здійснювати всебічний аналіз даних для підвищення ефективності бізнес-процесів, скорочення витрат і забезпечення кращої адаптивності до ринкових змін. У світлі глобальних тенденцій до цифровізації бізнесу, смарт-аналітика сприяє зміцненню позицій підприємств на міжнародному ринку завдяки інноваційним підходам до обробки великих даних і автоматизації управлінських функцій.

Інформаційні джерела

1. Bashynska I.O. Smartization as an alternative to innovative activity. Management mechanisms and development strategies of economic entities in conditions of institutional transformations of the global environment : monograph : in 2 vol. / ed. by M. Bezpartochnyi. Riga : Landmark SIA, 2019. Vol. 2. P. 73–81.

2. Kashchena N., Kovalevska N., Nesterenko I. (2022). Organizational and methodological aspects of audit of integrated reporting of enterprise. Zeszyty naukowe wyższej szkoły technicznej w Katowicach. No. 14. P. 153–164. DOI: https://doi.org/10.54264/0040

3. Кащена Н.Б., Нестеренко І.В. Цифровізація та екологізація інноваційного розвитку бізнесу: маркетингові аспекти повоєнного відновлення. Маркетинг у підприємництві, біржовій діяльності та торгівлі в SMART-суспільстві: управлінський, інноваційний та методичний виміри : колективна монографія / За наук. ред. І.В. Перевозової. Львів: Видавець Кошовий Б.-П.О., 2023. С. 482-504. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/31522

4. Осауленко О. Г., Горобець О. О. Імплементація інструментарію Smart-статистики в офіційну статистику. Статистика України. 2023. № 1. С. 7–18. DOI: 10.31767/su.1(100)2023.01.01

5. Ковалевська Н.С., Нестеренко І.В., Янчева І.В., Лопін А.О. Диджиталізація обліково-аналітичного забезпечення природоохоронної діяльності підприємства. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2021. Вип. 1 (33). С. 32–43. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/3302/1/%2b%d1%80%d0%b5%d0%bf.3.pdf

6. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution: what it means and how to respond. URL: https://www.weforum.org/ about/the-fourth-industrial-revolution-by-klaus-schwa

УДК: 657.421.3

А.С. Осьмірко*, здоб. ОС «бакалавр» *(НАСОА, Київ)*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЯХ

У сучасній економіці нематеріальні активи стають дедалі важливішим елементом зростання вартості бізнесу. Вони охоплюють інтелектуальну власність, ділову репутацію (гудвіл), програмне забезпечення, ліцензії та ноу-хау, які часто визначають конкурентні переваги компаній. Водночас українські підприємства стикаються з численними труднощами в оцінці та відображенні таких активів у фінансовій звітності. Ці проблеми мають не лише локальний характер, але й зумовлюють системні ризики, впливаючи на інвестиційну привабливість країни та розвиток бізнесу. На цьому тлі важливим є аналіз причин та наслідків поточних проблем, а також розробка можливих шляхів їх вирішення.

«Нематеріальні активи є складними об’єктами для обліку, адже вони не мають фізичної форми, а їх вартість залежить від ринкової динаміки та специфіки компанії. На перший погляд, їх облік може здаватися простим: оцінити первісні витрати та відображати поступове зменшення вартості через амортизацію. Однак практика свідчить, що все набагато складніше. Наприклад, гудвіл, який виникає внаслідок придбання компанії за ціною, вищою за балансову вартість активів, є суб'єктивним елементом, і його точна оцінка може бути викликом навіть для досвідчених фахівців» [1]. Крім того, «оцінка інтелектуальних активів, як-от патентів або авторських прав, потребує врахування багатьох факторів, серед яких – потенціал майбутніх доходів та ринковий попит. Проте, в Україні поки що бракує усталених методик, які дозволяли б робити такі оцінки прозорими та зрозумілими. Це призводить до викривлень у фінансовій звітності та знижує довіру інвесторів, особливо іноземних» [2].

Однією з ключових проблем є наявність розбіжностей та відмінностей у врегулюванні питань облікового відображення об’єктів бухгалтерського обліку

* Науковий керівник – Л.С. Новіченко, канд. екон. наук, доц. *(НАСОА, Київ)*

відповідно до вимог Національних положень бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) та Міжнародними стандартами фінансової звітності (далі – МСФЗ). Дана ситуація призводить до виникнення ризиків та труднощів у залученні іноземних інвестиції, а також ускладнює процеси виходу на міжнародні ринки. Використання механізму переоціненої вартості є елементом фінансових маніпуляцій, які дозволяють суб'єкту господарювання завищувати або навпаки занижувати вартість активів, що відображені у фінансовій звітності, з метою створення бажаного фінансового стану на звітну дату.

На окрему увагу заслуговує питання нарахування та списання амортизації нематеріальних активів. На практиці наявні випадки, коли відсутнє чітке розуміння порядку визначення строків корисного використання, і як результат виникають помилки у розрахунках. Амортизація може бути або занадто швидкою, що призводить до зниження прибутковості на папері, або надто повільною, що створює ілюзію фінансової стабільності. У будь-якому випадку, це викривлює реальний стан справ і ускладнює управлінські рішення. Особливу увагу слід приділити обліку інновацій та витрат на дослідження і розробки . У багатьох українських компаніях ці витрати не відображаються як нематеріальні активи, що позбавляє підприємства можливості показати свій інноваційний потенціал у фінансовій звітності. Це, своєю чергою, знижує привабливість компаній для інвесторів та стримує розвиток інноваційної економіки в цілому.

Відсутність ефективних підходів до оцінки та обліку нематеріальних активів має низку негативних наслідків. По-перше, це зменшує інвестиційну привабливість компаній. Бізнес, який не здатний надати достовірні дані про свої активи, втрачає довіру з боку потенційних інвесторів. По-друге, через викривлену звітність компанії стають менш конкурентоспроможними на міжнародному ринку, що особливо критично для підприємств, орієнтованих на експорт. По-третє, недооцінка вартості нематеріальних активів створює ризики для операцій зі злиття та поглинання, оскільки компанії можуть продаватися за заниженими цінами або з непередбачуваними наслідками для покупців. Важливо також зазначити, що відсутність прозорості у цій сфері відкриває можливості для шахрайства. Недосконалі методи оцінки дозволяють суб'єктивно трактувати вартість активів, що може використовуватися для маніпуляцій зі звітністю, наприклад, для зниження податкового навантаження або створення ілюзії платоспроможності.

Для покращення ситуації необхідно насамперед гармонізувати національні стандарти з міжнародними. Це дозволить підвищити прозорість звітності та зробить її зрозумілою для іноземних інвесторів. Важливим кроком також є розвиток інституту професійних оцінювачів, які зможуть надавати якісні та незалежні оцінки нематеріальних активів. Необхідно запровадити навчальні програми та сертифікацію для таких фахівців, щоб підвищити рівень компетентності в цій сфері.

Проблеми оцінки та обліку нематеріальних активів в Україні мають комплексний характер і вимагають системного підходу до їх розв'язання. Гармонізація стандартів, підвищення кваліфікації оцінювачів та розвиток культури обліку інновацій є ключовими елементами цього процесу. Вирішення

цих проблем не лише сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості українських компаній, але й стимулюватиме розвиток національної економіки, зміцнюючи її конкурентні позиції на світових ринках.

Інформаційні джерела

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38). Нематеріальні активи. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050#Text.
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text.

УДК 657.1

Б.В. Санак*, здоб. ОС «бакалавр» *(НАСОА, Київ)*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ

Адміністративні витрати важлива складова та елемент забезпечення сталого розвитку підприємства. Зокрема, саме даний вид витрат займає значну питому вагу у складі операційних витрат підприємства. Ефективне управління та мінімізація адміністративних витрат залежать безпосередньо від інформації, яка накопичується та обробляється в системі бухгалтерського обліку підприємства. Уникнути виникнення адміністративних витрат неможливо, оскільки дані витрати відносяться до функціонування підприємства в цілому і є передумовою для належного загального управління підприємством.

Обсяг адміністративних витрат у звітному періоді безпосередньо впливає на базу оподаткування податком на прибуток. Відповідно правильне відображення на рахунках бухгалтерського обліку адміністративних витрат впливає на податкові результати діяльності суб'єкта господарювання, а також впливає на формування передумов для забезпечення стабільності управлінських бізнес-процесів, дотримання вимог діючого законодавства.

Відповідно до вимог національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку основними складовими адміністративних витрат є наступні: витрати на оплату праці адміністративного персоналу, бухгалтерії, фахівців юридичного відділу, відділу кадрів, а також відрахування на соціальні заходи із заробітної плати даних працівників. До складу адміністративних витрат також належать витрати на ремонт, поліпшення та амортизацію основних засобів, які використовуються адміністративним персоналом, телекомунікаційні та послуги зв'язку, інтернет, поштове обслуговування. Зазвичай юридичні послуги, отримані зовнішні консультаційні послуги з питань бухгалтерського

* Науковий керівник – Л.С. Новіченко, канд. екон. наук, доц. *(НАСОА, Київ)*

обліку та управлінської діяльності відображаються у складі адміністративних витрат. Списання канцтоварів, а також інших матеріалів для потреб адміністрації також відображаються у складі адміністративних витрат. Разом з тим, витрати на страхування автотранспорту, майна підприємства недоцільно відображати у складі адміністративних витрат, оскільки за своїм економічним змістом та характеристиками це є витрати майбутніх періодів, і їх доцільно відображати саме в складі зазначеного виду витрат.

На сьогодні проблемним питанням залишається документальне оформлення виникнення адміністративних витрат. Документування адміністративних витрат є ключовим процесом у формуванні прозорості та точності бухгалтерського обліку. Він дозволяє підприємству правильно фіксувати, аналізувати та звітувати про витрати, пов'язані з управлінською діяльністю. Відображення наданих підприємству послуг в частині адміністративної діяльності зазвичай документально підтверджується актами наданих послуг від контрагентів. Разом з тим, списання МШП, канцтоварів, матеріалів для забезпечення адміністративних потреб оформлюється актом на списання. При цьому зазвичай на підприємстві відсутні накази на списання таких товарно-матеріальних цінностей. Недостатню увагу також приділено розробці узагальнюючих та зведених документів щодо обліку адміністративних витрат, що в подальшому впливає на ефективність внутрішнього контролю за даним видом витрат.

Погоджуємось з думкою авторів Подмешальська Ю.В., Феофанов Л.К., Романова О.В., що «узагальнення облікових даних про фактичні адміністративні витрати бухгалтер може здійснювати в узагальненій аналітичній відомості. Форму узагальненої відомості бухгалтер може розробити самостійно, з урахуванням вимог управлінського персоналу щодо отримання інформації, та використовувати в умовах роботи в інформаційній системі. Мета узагальненої аналітичної відомості – надання управлінському персоналу облікових даних про фактичні адміністративні витрати протягом звітного періоду» [22].

Колодяжна Н.С., Корнієцька М.О., Чайка О.В. вважають, що «ведення бухгалтерського обліку адміністративних витрат за групами і субрахунками, відображення їх у зведеному документі – Відомості адміністративних витрат, впровадження системи нормування (планування) адміністративних витрат дозволить вдосконалити ефективність внутрішнього контролю у господарствах і здійснювати його у певній послідовності: визначення законності господарської операції; забезпечення наявності первинних облікових документів; забезпечення синтетичного і аналітичного обліку адміністративних витрат; забезпечення правильності, обґрунтованості і повноти віднесення (списання) адміністративних витрат на рахунок фінансових результатів; здійснення аналізу адміністративних витрат; прийняття управлінських рішень» [1, с. 33].

Використання узагальнюючих документів для облікового відображення адміністративних витрат дозволяє систематизувати інформацію про понесені адміністративні витрати на конкретний період часу, а також здійснювати порівняльний аналіз динаміки даного виду витрат за їх елементами та складовими. Оформлення зведених аналітичних відомостей адміністративних

витрат також є важливим інформаційним джерелом для здійснення внутрішнього контролю за оптимальністю та доцільністю здійснення того чи іншого виду адміністративних витрат.

Належна система внутрішнього контролю адміністративних витрат дозволяє оптимізувати їх структуру витрат, зменшити необґрунтовані витрати та підвищити ефективність управлінських рішень. Основними шляхами оптимізації адміністративних витрат є впровадження автоматизації управлінських бізнес-процесів та запровадження електронного документообороту, скорочення обсягу адміністративних витрат за рахунок використання аутсорсингу, стимулювання процесів економії та зменшення витрат на оренду, сплату комунальних послуг. Важливим напрямом оптимізації адміністративних витрат є підвищення та удосконалення мотивації управлінського персоналу що впровадження ресурсозберігаючих технологій, підвищення кваліфікації персоналу в частині виконання посадових обов'язків з найбільш високими результатами та уникненням необґрунтованих втрат.

Інформаційні джерела

1. Колодяжна Н.С., Корнієцька М.О., Чайка О.В. Шляхи удосконалення обліку адміністративних витрат. ВІСНИК СНТ ННІ БІЗНЕСУ І МЕНЕДЖМЕНТУ ХНТУСГ. 2020. Вип. 2. С. 29-33

2. Подмешальська Ю.В., Феофанов Л.К., Романова О.В. Облік та контроль адміністративних витрат на торгівельному підприємстві для прийняття управлінських рішень. Ефективна економіка. 2021. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/106.pdf

УДК 657.424

Н.В. Овсюк, д-р екон. наук, проф. *(НАСОА, Київ)*

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВИКЛИКІВ

В даний період інвестиційна діяльність в Україні здійснюється в умовах досить нестабільного соціально-економічного середовища. Безперервне зростання вартості будівництва, залежність від дороговартісного банківського кредитування, а також небажання фінансових установ вкладати засоби в довгострокові проекти в значній мірі стримують збільшення об'ємів капітальних вкладень, капітального будівництва та введення виробничих потужностей і об'єктів будівництва, що обумовлює складний фінансовий стан підприємств та організацій і повільний розвиток виробництва продукції.

Інвестиційна діяльність, пов'язана зі здійсненням капітальних інвестицій, має виключно важливе значення, оскільки створює базис для стабільного розвитку економіки країни.

В країнах із розвиненою ринковою економікою під інвестиціями прийнято розуміти використання капіталу у двох напрямках: реальні (прямі) інвестиції (real investment) – вкладення в матеріальні активи; фінансові (непрямі) інвестиції (portfolio investment, financial investment).

Капітальні інвестиції відіграють вагому роль в умовах існуючих соціально-економічних викликів, а також в контексті післявоєнної економічної відбудові України. Враховуючи дослідження Світового банку за 2023 рік, післявоєнна економічна реконструкція в Україні потребуватиме майже 411 мільярдів доларів США, що у 2,6 рази перевищує величину довоєнного ВВП, що визначався у 2022 році [6].

Визначений обсяг інвестицій потрібний для здійснення відбудови зруйнованих будівель, ремонту інфраструктурних об’єктів та формування нового економічного потенціалу країни. Наведені дані свідчать про загальні масштаби капітальних інвестицій та потребують ведення ретельного обліку і здійснення регулярного моніторингу для досягнення максимальної ефективності.

Економіки, що відновлюються після війни, певною мірою стикаються з такими основними проблемами:

- необхідністю збільшення капітальних інвестицій;
- створенням прийнятних умов для залучення іноземних інвестицій.

Якщо проаналізувати досвід Хорватії, то потрібно відмітити, що капітальні інвестиції в державний сектор зросли на 25% у післявоєнне десятиліття 1990-х років, що дозволило відновити основні інфраструктурні об’єкти. За інформацією Європейського банку реконструкції та розвитку, інвестиції в інфраструктуру становлять понад 40% від загального обсягу капітальних інвестицій у країнах, що відновлюються після збройного конфлікту [3].

В Україні передбачається, що тільки у відновлення енергетичного сектору буде здійснено інвестування близько 150 мільярдів доларів США [4]. При чому, для забезпечення прозорості та ефективного використання фінансових ресурсів, ці інвестиції повинні обліковуватися відповідно до МСФЗ [5].

Капітальні інвестиції, здійснені для післявоєнного відновлення економіки, потребують особливого підходу до реалізації облікового процесу, через масштабність та складність інвестиційних проектів. Важливим аспектом виступає проведення індексації вартості активів відповідно до існуючого рівня інфляції. Зокрема, в країнах з високою післявоєнною інфляцією (наприклад, в Іраку після конфлікту 2003 року) облік капітальних інвестицій вимагав особливого підходу для коригування вартості активів відповідно до змін інфляції [1].

В Україні, де інфляція дорівнювала 26,6% у 2022 році, важливо достовірно визначити загальну вартість зруйнованих необоротних активів та знецінення нових інвестицій [2]. Без цього немає можливості забезпечити достовірність та прозорість фінансової звітності, особливо у сфері державних послуг.

Доволі часто повоєнна економічна нестабільність може супроводжуватися різкими коливаннями валютних курсів, що суттєво ускладнює облік вартості активів і зобов'язань. В Україні, наприклад, гривня знецінилася майже на 30% по

відношенню до долара США, що зумовило підприємства, які обліковували свої капітальні активи та зобов'язання в іноземній валюті, здійснювати їх переоцінку. Таким чином, суб’єктам господарювання необхідно постійно переоцінювати власні активи, що ще більше ускладнює обліковий процес та впливає на результати фінансово-економічної діяльності [1].

Здійснення капітальних інвестицій завжди потребує наявності ресурсної бази, а також створення джерел фінансування інвестицій, інформацію про які можна одержати з даних бухгалтерського обліку. У сучасній практиці розрізняють п’ять основних джерел фінансування капітальних інвестицій (рис. 1).

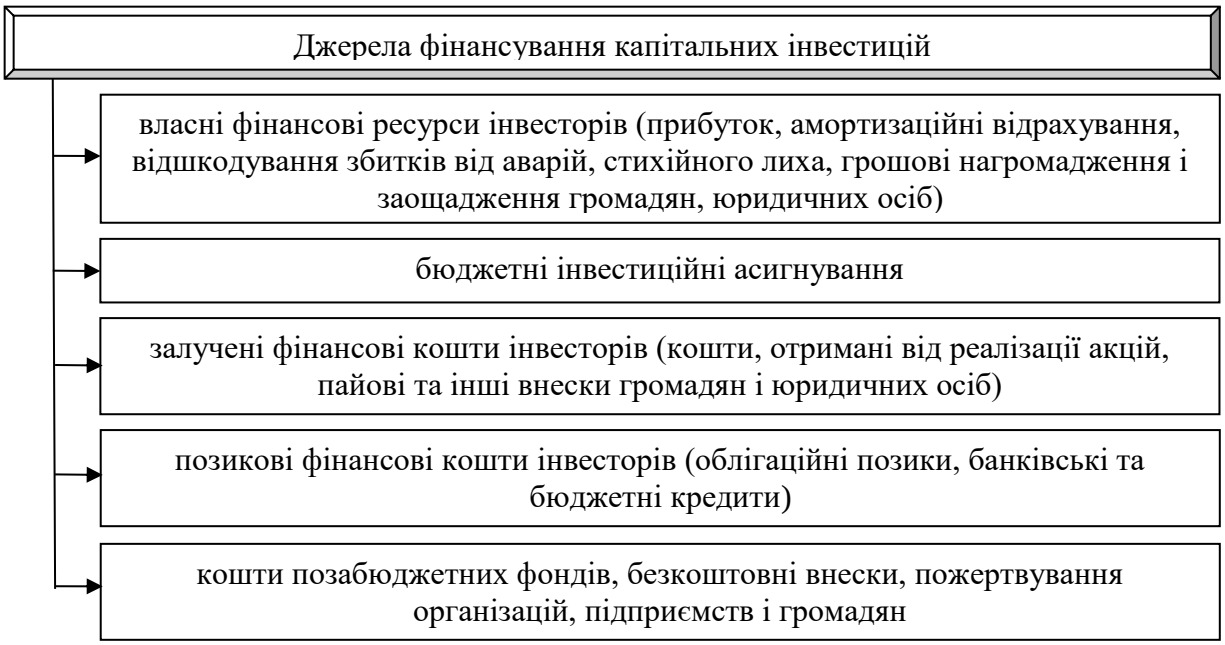

Рисунок 1- Джерела фінансування капітальних інвестицій

Незважаючи на сучасні соціально-економічні виклики, на початку 2024 року зберігалася відносна курсова стійкість національної валюти, але економічні аналітики прогнозують подальші коливання. У зв'язку з цим, ведення обліку капітальних інвестицій обумовлює врахування ризику коливань валютних курсів, а також запровадження стратегії хеджування для мінімізації можливих втрат.

У післявоєнний період значну увагу необхідно приділяти управлінському обліку капітальних інвестицій, враховуючи контроль витрат та оцінку ефективності інвестиційних проектів. Згідно з аналізом Міжнародного валютного фонду здійсненим у 2023 році, країни, які запровадили системне управління капітальними інвестиціями, змогли скоротити нецільове використання коштів на 20% за п'ять повоєнних років.

Україна планує запровадити подібну систему для реалізації контролю за використанням міжнародної фінансової допомоги та інвестицій на відновлення економіки. Зазначене сприятиме вдосконаленню бухгалтерського контролю, зокрема запровадженню автоматизованої системи моніторингу та звітності за інвестиційними проектами.

Дійове управління капітальними інвестиціями, враховуючи контроль витрат та моніторинг інвестиційних проектів, виступає ключем до забезпечення прозорості та зниження інвестиційних ризиків, пов'язаних із змінами економічного середовища. Впровадження автоматизованих систем бухгалтерського обліку сприятимемо підвищенню ефективність і достовірності фінансової звітності. Таким чином, прозорий і релевантний облік капітальних інвестицій у післявоєнних економіках є важливим фактором, що сприяє економічному відновленню та стабільності і вимагає постійного вдосконалення та інноваційних підходів для забезпечення сталого розвитку.

Інформаційні джерела

1. Заболотний О. І. Бухгалтерський облік капітальних інвестицій в умовах економічної нестабільності: нові підходи та практичні аспекти. Київ: АТ «Державна облікова палата України», 2023. 320 с.
2. Кривенко О. С. Управлінський облік капітальних інвестицій: нові методи та інструменти. Харків: Видавництво "Фактор", 2023. 280 с.
3. Луцишин С. В. Аналіз міжнародного досвіду обліку капітальних інвестицій в умовах післявоєнної відбудови. Львів: Видавництво "Каменяр", 2022. 250 с.
4. Мельниченко Т. В. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку в післявоєнній економіці: виклики та рішення. Київ: Видавництво "Ліра-К", 2023. 310 с.
5. Писаренко І. В. Економічна стабільність та капітальні інвестиції: ролі бухгалтерського обліку в умовах кризи. Харків: Видавництво "Інноваційний розвиток", 2023. 300 с.
6. Собенко Н. Світовий банк назвав суму, потрібну на відновлення України. URL: https://suspilne.media/422325-svitovij-bank-nazvav-sumu-potribnu-na-vidnovlenna-ukraini/ (дата звернення 30.10.2024).

УДК 364.3:339.9

С.А. Попель, канд. екон. наук *(ХУУП ім. Л.Юзькова, Хмельницький)*
А.П. Кубіна, здоб. ОС «бакалавр» *(ХУУП ім. Л.Юзькова, Хмельницький)*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Зарубіжний досвід фінансування соціального забезпечення відображає різноманітні підходи до організації систем соціального захисту населення. У різних країнах ці системи можуть варіюватися залежно від економічного розвитку, політичних пріоритетів та соціальних традицій. Основні моделі фінансування включають державне фінансування через податки, внески працівників і роботодавців, а також приватні ініціативи. Вивчення цих підходів дозволяє зрозуміти, як ефективно забезпечувати соціальну підтримку та адаптувати її до конкретних умов кожної країни.

У світовій практиці виділяють три основні моделі фінансування соціального забезпечення: ліберальну (англосаксонську), консервативну

(континентальну) та соціал-демократичну (скандинавську). Джерела фінансування соціальних програм включають: страхові внески працівників та роботодавців, бюджетні кошти (податкові надходження), кошти недержавних фондів та організацій, а також добровільні внески громадян. Важливим аспектом є забезпечення оптимального співвідношення між різними джерелами фінансування для досягнення стійкості системи та ефективного розподілу соціальної відповідальності між державою, бізнесом та громадянами. В розвинених країнах спостерігається тенденція до диверсифікації джерел фінансування та посилення ролі недержавного сектору в наданні соціальних послуг [4, с. 37].

Німеччина традиційно вважається однією з країн з найрозвиненішими системами соціального забезпечення в Європі, що підтверджується і даними за 2023 рік, представленими в таблиці 1. Порівняння ключових показників соціального захисту Німеччини та України дозволяє оцінити масштаби та ефективність соціальних програм в обох країнах та виявити основні відмінності [1, с. 90].

Таблиця 1 – **Порівняльна характеристика показників соціального забезпечення Німеччини та України за 2023 рік**

Показник	Німеччина	Україна
Витрати на соціальний захист (% від ВВП)	29,3	7,9
Пенсійні видатки (% від ВВП)	10,1	8,5
Розмір мінімальної пенсії	514 євро	2980 грн (~68 євро)
Середня пенсія	1,543 євро	5816 грн (~132 євро)
Рівень безробіття, %	5,7	18,3
Допомога по безробіттю	449 євро	1500 грн.
Витрати на охорону здоров'я (% від ВВП)	11,3	3,3

Джерело: узагальнено авторами на основі [2; 3]

Порівняльний аналіз систем фінансування соціального забезпечення Німеччини та України виявляє як спільні риси, так і суттєві відмінності. Обидві країни використовують страхову модель соціального захисту, де фінансування відбувається за рахунок страхових внесків працівників та роботодавців. Проте німецька система характеризується вищим рівнем диверсифікації джерел фінансування, чітким розподілом відповідальності між учасниками та значно більшими обсягами фінансування (29,3% ВВП проти 7,9% в Україні). Ключовими перевагами німецької моделі є висока автономність страхових фондів, прозорість адміністрування, ефективна система електронного обліку та контролю, а також значна участь роботодавців у фінансуванні соціальних програм.

Німецька система соціального забезпечення базується на принципах соціальної держави та страхової моделі Бісмарка, що передбачає тісний взаємозв'язок між соціальними виплатами та трудовою діяльністю. Структура системи включає п'ять основних компонентів: пенсійне страхування, медичне

страхування, страхування на випадок необхідності догляду, страхування від нещасних випадків та страхування на випадок безробіття. Кожен з цих напрямків має власні механізми фінансування, але всі вони базуються на принципі солідарного розподілу відповідальності. Фінансування здійснюється переважно за рахунок страхових внесків, які сплачуються порівну роботодавцями та працівниками (крім страхування від нещасних випадків, яке повністю фінансується роботодавцями). Держава бере участь у фінансуванні через федеральні субсидії та покриття дефіциту бюджетів страхових фондів.

Особливістю німецької моделі є чітке розмежування відповідальності між усіма учасниками системи. Роботодавці зобов'язані реєструвати працівників у системі соціального страхування та своєчасно сплачувати внески. Працівники, також, беруть активну участь у фінансуванні через сплату страхових внесків, розмір яких залежить від рівня заробітної плати. Держава виступає гарантом соціального захисту, забезпечуючи законодавчу базу, контроль та додаткове фінансування, а адміністрування соціальних виплат здійснюється через систему самоврядних страхових організацій (кас), які мають значну автономію в управлінні коштами та наданні послуг. Важливим елементом є наявність електронної системи обліку та автоматизованої обробки даних, що забезпечує прозорість та ефективність адміністрування.

Ефективність німецької моделі підтверджується високим рівнем соціального захисту населення та фінансовою стійкістю системи. За даними статистики, система охоплює близько 90% населення обов'язковим медичним страхуванням, забезпечує високий рівень пенсійного забезпечення (середня пенсія становить близько 48% від середньої заробітної плати) та ефективний захист від соціальних ризиків. Важливим показником ефективності є також високий рівень задоволеності населення якістю соціальних послуг та довіри до системи соціального страхування. Разом з тим, система постійно адаптується до нових викликів, таких як демографічні зміни та цифровізація, що дозволяє підтримувати її ефективність у довгостроковій перспективі [1, с. 94-95].

Для підвищення ефективності системи соціального забезпечення в Україні необхідно впровадити низку заходів, запозичених у німецькій моделі, що передбачає автоматизацію процесів обліку та контролю, оптимізацію механізмів призначення і виплати соціальної допомоги, а також активнішу участь соціальних партнерів у розробці та реалізації соціальної політики. Особливу увагу варто приділити розвитку недержавного пенсійного забезпечення та впровадженню обов'язкового медичного страхування. Водночас необхідно враховувати відмінності в економічному потенціалі країн, рівні доходів населення та історичні особливості розвитку систем соціального захисту. Ключовим завданням є поступова трансформація української системи з урахуванням успішних елементів німецької моделі при збереженні соціальної стабільності та фінансової стійкості.

Отже, вивчення зарубіжного досвіду фінансування соціального забезпечення, зокрема, на прикладі Німеччини, демонструє ефективність страхової моделі Бісмарка, що базується на чіткому розподілі відповідальності між державою, роботодавцями та працівниками. Порівняння німецької та

української системи виявляє значні відмінності в обсягах фінансування та рівнів соціального захисту, що передбачає потребу додаткового впровадження в Україні успішних елементів німецької моделі – процесів автоматизації, розвитку недержавного пенсійного забезпечення та впровадження обов'язкового медичного страхування, враховуючи при цьому місцеві економічні умови. та соціальні особливості.

Інформаційні джерела

1. Сидорчук А.А. Система соціального захисту населення в Німеччині: сучасний стан і перспективи розвитку. *Економічний вісник.* 2023. № 2. С. 89-96.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua
3. Офіційний сайт Федерального статистичного управління Німеччини. Соціальна статистика. URL: https://www.destatis.de/DE/Home/_inhalt.html
4. Баранник Л. Б. Соціальний захист громадян : навчальний посібник / Вид. 2-ге, доповнене і перероблене. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2017. 246 с.

УДК 657:658.8

І.П. Порсюрова, канд. екон. наук, доц. *(ННІ «УІПА» ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЯМИ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

В сучасних умовах економічних викликів, що постають перед закладами ресторанного бізнесу, зумовлені якісно новими вимогами споживачів до інновацій та зручностей, новими технологіями управління взаємодією з клієнтами й появою нових, невеликих закладів, які мобільно реагують на зміну кон'юнктури ринку. За допомогою якісних маркетингових досліджень підприємства ресторанного бізнесу здійснюють дослідження ринку, а саме потенційні ринки збуту та їх ємність, визначають учасників ринку, тобто частки споживачів, конкурентів, визначається ступінь монополізації ринку, що впливає на інноваційний розвиток та отримання прибутку. Завдання маркетингових досліджень інновацій полягає в тому, щоб оцінити інформаційні потреби й забезпечити керівництво підприємства інформацією: точною, надійною, обґрунтованою та сучасною, яку необхідно відобразити на рахунках бухгалтерського обліку. Вищезазначене актуалізує розгляд питання щодо відображення в системі обліку маркетингових досліджень інновацій в ресторанному бізнесі.

Успішність роботи закладів ресторанного бізнесу залежить від того, наскільки в повній мірі його продукція або послуги можуть задовольнити основні потреби клієнтів. Для визначення ефективної маркетингової стратегії та

тактики роботи на ринку підприємствам необхідні максимально надійні, об'єктивні, повні та релевантні дані стосовно розвитку ринку в цілому та споживчої поведінки зокрема [1].

Маркетингові дослідження – це систематизований процес визначення, збирання, накопичування, оброблення та аналізу інформації щодо поточного стану та прогнозу ринку товарів і послуг, попиту та пропозиції, поведінки споживачів, ринкової кон'юнктури, динаміки цін з метою кращого просування товарів на ринок, збільшення їх збуту, продажів [2]. Маркетингове дослідження – це послуга, яка надається сторонньою особою, в межах надання таких послуг є дві сторони: замовник і виконавець. При цьому витрати на придбання таких послуг несе замовник, а виконавець, відповідно, отримує оплату за надання послуг і несе витрати на їх надання. В системі обліку згідно з п. 19 П(С)БО 16 «Витрати», витрати на дослідження ринку (маркетингові дослідження) належать до збутових витрат замовника. Відповідно з Інструкцією № 291, відображаються за дебетом рахунка 93 «Витрати на збут».

Результати маркетингових досліджень дозволяють потенційним та вже діючим закладам ресторанного бізнесу розглянути можливі напрямки розвитку та обрати найбільш перспективні та оптимальні з них. В основному, дослідження проводять для визначення потенційної ніші при виході на нові ринки та/або диверсифікації продукції (товарів, послуг) на існуючому, при проведенні ребрендингу, для підвищення ефективності цінової політики, інструментів та напрямків просування продукції (товарів, послуг), політики збуту та розробки методів стимулювання продажів.

Вбачаємо, що за допомогою інструментарію маркетингового дослідження (маркетингове дослідження ринку, аналітичне дослідження ринку, дослідження споживачів, аналіз конкурентів, маркетинговий аудит та ін.) дозволяє приймати ефективні рішення щодо інноваційного розвитку закладів ресторанного бізнесу.

На рис. 1 наведено види інструментарію маркетингових досліджень інновацій в ресторанному бізнесі, щоб бути конкурентоздатним та швидкоадаптованим до зовнішніх змін, підприємствам ресторанного бізнесу необхідно ефективно впроваджувати у власну діяльність маркетингові інновації [1].

Маркетингові дослідження впливають на інноваційний розвиток закладів ресторанного бізнесу, тому що отримані результати це інструмент для стратегічного управління та розвитку підприємства, а саме за допомогою інформації про інновації дозволяє бізнесу: розробляти плани і програми інноваційної діяльності; здійснювати обґрунтування проєктів створення нових продуктів; розробляти ефективні організаційні форми управління реалізацією інноваційних проєктів; керувати ресурсним забезпеченням інноваційних програм та проєктів [4].

За умов правильного і ефективного впровадження маркетингові інновації можуть зміцнити позиції підприємства і в більшій мірі сприяти задоволенню потреб споживачів, завоюванню нових сегментів ринку, зміцненню конкурентоспроможності підприємства, покращенню його іміджу, отриманню кращих результатів та більш високої ефективності [5]. Маркетингові інновації

тісно поєднуються, переплітаються та синергетично взаємодіють із продуктовими, процесовими та організаційними інноваціями.

Рисунок 1 – Види інструментарію маркетингових досліджень інновацій в ресторанному бізнесі

Джерело: автором сформовано на базі [3]

Поширеними маркетинговими інноваціями у сфері ресторанного господарства на вітчизняному ринку є:

– створення під єдиною торговельною маркою у різних містах України мережі закладів ресторанного господарства (створення спеціальних програмних продуктів, що комп'ютеризують виконання завдань тощо);

– розробка нових форматів або концепції розвитку закладів ресторанного бізнесу (інновації, що направлені на створення закладів з меню зі стравами, напоями однієї асортиментної групи визначеного нового формату або концепції);

– розробка нового обладнання для упакування, приготування та зберігання продукції закладів ресторанного бізнесу;

– розробка та впровадження інновацій, що пов'язані з товарами, продукцією закладів ресторанного бізнесу (розробка нових рецептур, фірмові страви, маркетингова система знижок, бонусів, проведення акцій дня, рекламні прийоми через соціальні мережі тощо).

Отже, облік маркетингових досліджень є важливою складовою інноваційного розвитку закладів ресторанного бізнесу, адже синергія яка відбувається між обліком та маркетингом є ефективне забезпечення управління діяльністю та визначення пріоритетних напрямків стратегії розвитку підприємства в цілому.

Інформаційні джерела

1. Порсюрова І. П., Ботін М. С. Маркетингові дослідження як інструмент інноваційного розвитку закладів ресторанного бізнесу. Бізнес Інформ. 2024. № 4. С. 360–366.
2. Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених у результаті науково-технічної діяльності, затверджені наказом Держкомітету України з питань науки, інновацій та інформатизації від 13.09.2010 р. № 18. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/FIN58763?an=333.
3. Коваль Л.М., Заячковська Г.А. Маркетингові інновації закладів ресторанного бізнесу. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2020. Випуск 3(77)-2. С. 128-133.
4. Соколенко А. С. Інноваційні ресторанні технології : конспект лекцій для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності 241 – Готельно-ресторанна справа / К. В. Свідло, А. С. Соколенко, М. І. Писаревський ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2022. 151 с.
5. П’ятницька Г. Т., П’ятницька Н. О. Вплив інноваційних змін на діяльність підприємств ресторанного господарства. Економіка розвитку. 2013. № 1(65). С. 122-126.

УДК 338.35.077

Н.І. Рижикова, д-р. екон. наук, проф. *(ДБТУ, Харків)*

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Аграрний сектор є важливою складовою частиною економіки України, що має значний вплив на соціально-економічний розвиток країни.

Соціально-економічний розвиток аграрного сектору України має велике значення для національної економіки. Аграрна галузь не лише забезпечує продовольчу безпеку країни, але й створює робочі місця, сприяє розвитку сільських територій та генерує валютні надходження через експорт сільськогосподарської продукції. Важливим аспектом є те, що аграрний сектор тісно пов'язаний з іншими галузями економіки, такими як переробна промисловість, транспорт та торгівля, що підкреслює його роль у формуванні економічної стабільності.

Крім того, ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення аграрного сектору може допомогти у виявленні проблемних ділянок, підвищенні конкурентоспроможності продукції та оптимізації витрат. В умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій, використання сучасних інформаційних технологій стає надзвичайно актуальним для аграрної галузі, що дозволяє не

лише адаптуватися до змінюваних умов ринку, але й займати лідируючі позиції на міжнародній арені.

Аграрний сектор України грає ключову роль у формуванні економічної стабільності країни. За останні роки спостерігається поступове зростання сільськогосподарського виробництва, яке забезпечує не лише внутрішні потреби, але й істотну частину експорту. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році обсяги виробництва сільськогосподарської продукції зросли на 5,7% у порівнянні з попереднім роком, що свідчить про відновлення галузі після негативних наслідків пандемії COVID-19.

Зайнятість у аграрному секторі залишається на високому рівні, зокрема, у сільському господарстві працює приблизно 13% населення країни. Це важливий фактор, оскільки аграрний сектор забезпечує робочими місцями не лише жителів сільських територій, але й сприяє розвитку пов'язаних галузей, таких як переробка та логістика. Проте, відзначається тенденція до зменшення кількості малих фермерських господарств, що потребує уваги з боку держави.

Експорт сільськогосподарської продукції залишається одним із основних джерел валютних надходжень для України. У 2022 році експорт агропродовольчої продукції склав близько 22 мільярдів доларів США, що становить приблизно 40% загального експорту країни. Основними товарними групами є зернові, олійні культури, а також продукція тваринництва. Водночас, імпорт агропродовольчих товарів також має значний обсяг, зокрема, це стосується продуктів, які не виробляються в Україні у достатній кількості.

Таким чином, аграрний сектор України демонструє позитивні тенденції, проте для подальшого розвитку необхідно зосередитися на модернізації виробничих процесів, покращенні інформаційно-аналітичного забезпечення, а також на підтримці малих та середніх підприємств у цій галузі.

Сучасні інформаційно-аналітичні системи (ІАС) в аграрному секторі України відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності управлінських процесів та прийняття рішень. Основними системами, що використовуються в цій галузі, є системи управління агрономічною інформацією, моніторингу сільськогосподарських культур, а також платформи для аналізу ринкових даних.

Серед переваг існуючих ІАС можна виділити можливість оперативного збору та обробки даних, що дозволяє аграріям швидко реагувати на зміни в умовах ринку. Наприклад, застосування геоінформаційних технологій сприяє точному моніторингу земельних ресурсів, що в свою чергу підвищує ефективність використання ресурсів. Також ІАС забезпечують доступ до даних про ціни на сільськогосподарську продукцію, що сприяє кращому плануванню виробництва та збуту.

Проте, незважаючи на численні переваги, існують і суттєві недоліки. По-перше, багато аграрних підприємств стикаються з проблемами інтеграції цих систем у свою щоденну діяльність. Високі витрати на впровадження та обслуговування ІАС можуть стати серйозною перешкодою, особливо для малих і середніх фермерських господарств. По-друге, недостатня кваліфікація персоналу у використанні новітніх технологій часто призводить до неефективного використання систем.

Важливим аспектом є також необхідність удосконалення існуючих аналітичних інструментів, зокрема, розробки адаптованих моделей прогнозування, що враховують специфіку українського аграрного ринку. Це включає в себе не лише агрономічні дані, але й соціально-економічні фактори, які можуть впливати на результати. Додаткова увага повинна бути приділена підвищенню рівня інформаційної грамотності серед аграріїв, що забезпечить більш ефективне використання наявних систем.

Для покращення інформаційно-аналітичного забезпечення аграрного сектору України доцільно запровадити ряд рекомендацій, що враховують сучасні технології, аналітичні інструменти та управлінські практики.

По-перше, важливо інтегрувати сучасні технології, такі як Інтернет речей (IoT) та штучний інтелект (ШІ), у процеси агровиробництва. Використання IoT дозволить здійснювати моніторинг стану ґрунтів, культури та погоди в реальному часі, що зробить управлінські рішення більш точними та своєчасними. Штучний інтелект може бути застосований для прогнозування врожайності, виявлення захворювань рослин та оптимізації витрат на ресурси.

По-друге, необхідно розробити адаптовані аналітичні інструменти, які враховують специфіку українського аграрного ринку. Це може включати системи, що поєднують дані про погодні умови, ринкові ціни та соціально-економічні показники. Впровадження таких систем дозволить аграріям приймати обґрунтовані рішення, знижуючи ризики та підвищуючи конкурентоспроможність.

По-третє, важливим є розвиток навчальних програм для аграріїв, що забезпечать підвищення рівня інформаційної грамотності. Це може включати тренінги та семінари, на яких фермери отримуватимуть знання про використання новітніх технологій та аналітичних систем. Підвищення кваліфікації спеціалістів забезпечить ефективніше використання інформаційно-аналітичних ресурсів.

Крім того, доцільно створити платформи для обміну інформацією та досвідом між аграріями, науковцями та державними органами. Це дозволить не лише покращити доступ до актуальної інформації, але й сприятиме спільному вирішенню проблем, що виникають у аграрному секторі.

Загалом, впровадження цих рекомендацій сприятиме створенню більш ефективної інформаційно-аналітичної системи, яка відповідатиме потребам аграрного сектору України і забезпечить його стійкий розвиток.

Таким чином, аграрний сектор України має потенціал для подальшого зростання, проте для цього необхідно усунути існуючі бар'єри та запровадити інноваційні рішення.

Інформаційні джерела

1. Державна служба статистики України. (2022). Офіційна статистика. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

2. Міністерство аграрної політики та продовольства України. (2022). Звіт про стан аграрного сектору. URL: https://minagro.gov.ua

3. Іванченко, О. В. (2021). Інформаційно-аналітичні системи в аграрному секторі: сучасний стан та перспективи. Вісник аграрної науки. № 3, с. 25-30.

4. Коваленко, Т. Ю. (2019). Інноваційні технології в аграрному секторі: досвід України. Міжнародний журнал аграрних наук, 12(4), 67-72.
5. Лисенко, В. І. (2020). Прогнозування аграрного виробництва в умовах змін клімату. Аграрний вісник, 8, 15-19.
6. Food and Agriculture Organization of the United Nations. (2022). Ukraine: Country Profile. URL: http://www.fao.org/countryprofiles/index/en/?iso3=UKR

УДК 657.333.1

Ю.Б. Скорнякова, канд. екон. наук, доц. *(ЗНУ, Запоріжжя)*
О.С. Косарева, здоб. ОС «магістр» *(ЗНУ, Запоріжжя)*

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ В ПЛОЩИНІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Активна інтеграція в світовий економічний простір є одним із вагомих чинників соціально-економічного розвитку нашої країни на сучасному етапі. На мікрорівні це означає, що все більше вітчизняних підприємств долучається до зовнішньоекономічної діяльності. Помітну роль у процесі активізації економічних відносин з іншими країнами відіграють підприємства малого бізнесу, що варто визнати безперечно позитивним фактом, адже це призводить до демонополізації зовнішньоекономічної діяльності та в цілому є важливим чинником соціально-економічного розвитку України.

Підприємства малого бізнесу, що долучаються до зовнішньоекономічної діяльності, стикаються із організаційним питанням забезпечення формування якісної системи відображення в обліку операцій, що таку діяльність складають, зокрема розрахунків в іноземній валюті. Зазначена складова обліку набуває особливої актуальності, адже ефективне здійснення зовнішньоекономічної, зокрема імпортно-експортної та інших видів діяльності, потребує постійного прийняття дієвих управлінських рішень, що в свою чергу є неможливим без якісної інформаційної підтримки.

Відображення в обліку розрахунків в іноземній валюті насамперед означає, що певні облікові об’єкти (грошові кошти та кошти у розрахунках) мають бути відображені одночасно як в іноземній валюті, так і в національній валюті України – гривні, адже систематизація інформації та її презентація у звітності відбувається саме у національній валюті. В умовах активної зміни курсу гривні до іноземних валют відображення в обліку зазначених операцій призводить до систематичного формування так званих «курсових різниць», що мають бути відображені в обліку. Регламентує зазначений процес в площині вітчизняного законодавства Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», яке зокрема «визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції в іноземних валютах … в грошовій одиниці України» [1]. Саме даним

нормативним документом передбачене розмежування статей балансу на «монетарні» та «немонетарні», а також порядок визнання курсових різниць за монетарними статтями на дату балансу і на дату здійснення господарської операції.

Відображення курсових різниць на дату здійснення господарських операцій на практиці актуалізує додаткове питання. А саме як діяти в умовах, коли в наслідок розрахунку відбувається поступова (частинами) компенсація дебіторської та кредиторської заборгованостей, що оцінені у іноземній валюті та відповідно визнаються монетарними статтями. Пунктом 8 НП(с)БО 21 передбачені два альтернативних варіанти відображення в обліку курсових різниць, а саме або в межах здійснення господарської операції, або за всією статтею відповідно. Звісно рішення щодо вибору конкретного порядку відображення в обліку розрахунків в іноземній валюті має бути послідовним. Тому, маючи зазначений вибір, кожне підприємство має самостійно визначитися з цього питання, обравши таким чином елемент власної облікової політики.

Проблематика формування облікової політики малих підприємств відображення в обліку курсових різниць за монетарними статтями на дату здійснення господарських операцій схематично представлена на рисунку 1.

Аналізуючи наведені вище альтернативні підходи щодо визнання курсових різниць, варто зазначити, що за умови коректного визначення курсових різниць за монетарними статтями на дату балансу, на квартальні (річні) показники фінансової звітності малого підприємства щодо фінансових результатів, активів та зобов’язань жодним чином не впливає порядок визнання курсових різниць протягом періоду – в межах здійснення господарської операції або за всією монетарною статтею. Наявна відмінність буде полягає у визнанні сум доходів та витрат від курсових різниць – за другого підходу вони будуть більшими на однакову суму, яка в умовах постійного коливання курсу національної грошової одиниці буде цілком помітною. Таким чином, визнання курсових різниць за всією статтею буде провокувати постійне визнання певних сум фактично «фіктивних» доходів та витрат, у той час як визнання курсових різниць в межах здійснення господарської операції такі «фіктивні» доходи та витрати якщо не виключає, то суттєво мінімізує. Враховуючи, що доходи та витрати є надзвичайно важливим елементом фінансової звітності малого підприємства, їх фіктивне завищення є неприпустимим, навіть за умови, що це здійснюється на однакові суми і відповідно не впливає на розмір фінансових результатів. Саме тому, на нашу думку, визначення в обліковій політиці малого підприємства порядку відображення курсових різниць за монетарними статтями балансу на дату здійснення господарської операції в межах здійснення господарської операції є доцільним, адже такий підхід дозволяє уникнути зайвого завищення доходів та витрати на фактично «фіктивні» суми, що в свою чергу позитивно впливатиме на прозорість та інформативність фінансової звітності малого підприємства щодо доходів та витрат.

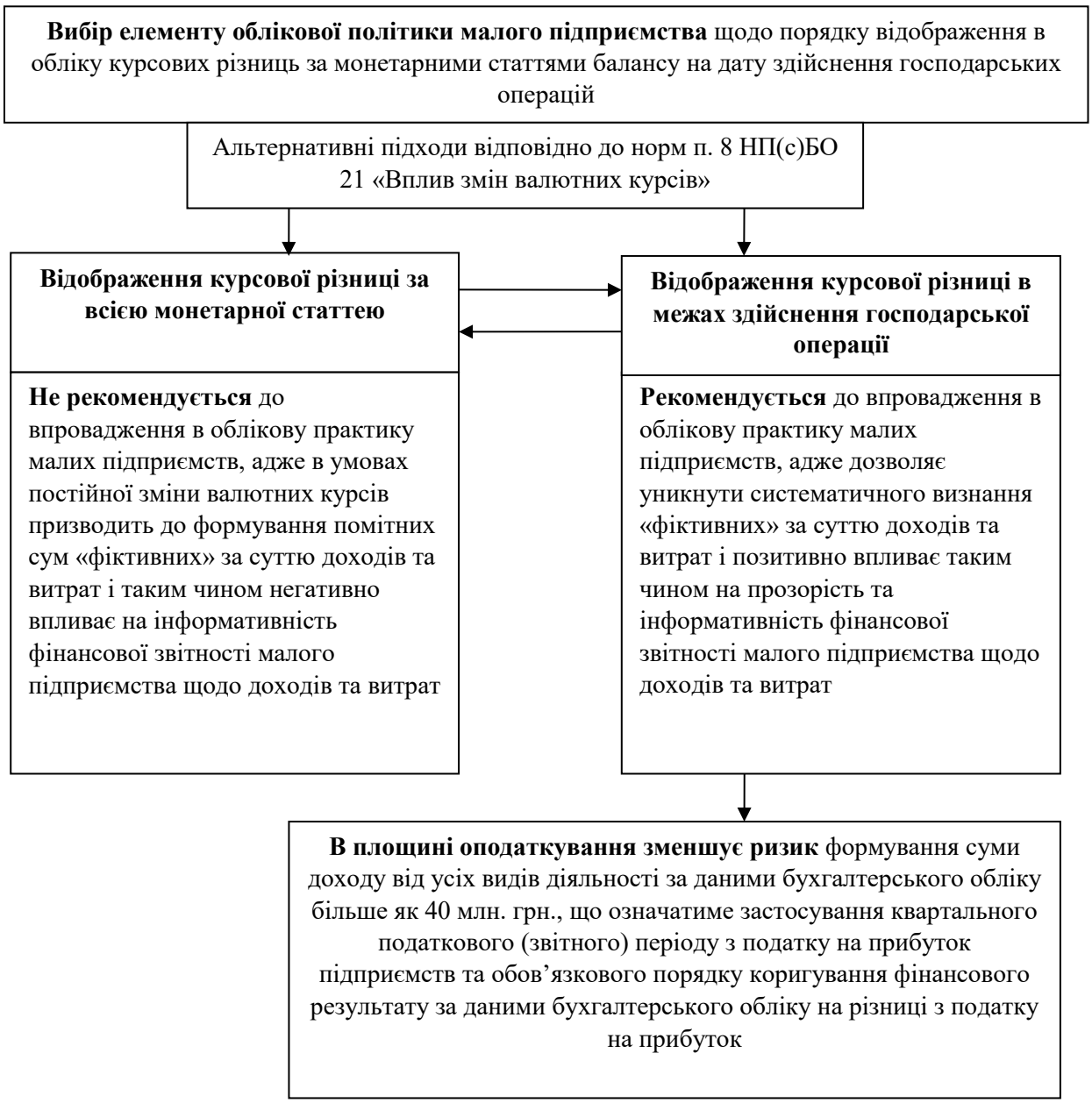

Рисунок 1 – Формування облікової політики малих підприємств щодо відображення в обліку розрахунків в іноземній валюті

Додатково варто зазначити, що обґрунтований підхід щодо формування облікової політики відповідає фіскальним інтересам тих підприємств малого бізнесу, що є платниками податку на прибуток, адже зменшує ризик формування показника річного доходу від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначеного за правилами бухгалтерського обліку за календарний рік, у сумі більшої за 40 млн. грн. Останнє означатиме неможливість застосування в наступному календарному році річного податкового (звітного) періоду з податку на прибуток (відповідно до пп. 137.5 ПКУ [2]) і неможливість визначення об'єкту оподаткування податком на прибуток без коригування фінансового результату до оподаткування на усі різниці (відповідно до пп. 134.1.1 ПКУ [2]), що в свою чергу призведе до ускладнення роботи із формування податкової звітності та цілком можливо до підвищення податкового навантаження в частині податку на

прибуток.

Інформаційні джерела

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»: Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193. Дата оновлення: 17.02.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.10.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

УДК 004:657-057.1

К.С. Сметаніна, здоб. ОС «бакалавр» *(ТДАТУ імені Дмитра Моторного)*
Л.А. Сахно, канд. екон. наук, доц. *(ТДАТУ імені Дмитра Моторного)*

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Сучасний бізнес потребує адаптації до нових викликів, зокрема у контексті європейської інтеграції. На шляху до ЄС українським підприємствам важливо впроваджувати інноваційні трансформації в обліково-аналітичному забезпеченні для забезпечення прозорості, ефективності та конкурентоспроможності. Це дозволить підвищити якість управління бізнесом, а також спростить процес інтеграції у загальноєвропейський ринок. В умовах сучасної цифрової економіки роль обліково-аналітичних систем значно зросла, оскільки вони забезпечують інформаційне підґрунтя для прийняття рішень на різних рівнях управління [1].

Метою даного дослідження є аналіз та визначення основних напрямів інноваційних трансформацій в обліково-аналітичному забезпеченні українських підприємств у контексті їх інтеграції до ЄС, а також дослідження впливу цих змін на ефективність управління.

Інноваційні зміни в обліково-аналітичному забезпеченні є невід'ємною складовою інтеграційного процесу України до ЄС. Вимоги європейського ринку, такі як прозорість, підзвітність та відповідність міжнародним стандартам фінансової звітності, потребують від підприємств модернізації обліково-аналітичних систем. Особливо важливою є цифровізація облікових процесів, яка сприяє підвищенню швидкості та точності інформаційних потоків, що, в свою чергу, покращує управлінські рішення на стратегічному та тактичному рівнях [2].

Інноваційні трансформації в обліково-аналітичному забезпеченні управління бізнесом включають кілька ключових аспектів:

– Впровадження міжнародних стандартів обліку та звітності.

Однією з основних вимог для інтеграції в європейський ринок є адаптація системи обліку до міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS). Це дозволяє підприємствам надавати більш прозору та зрозумілу інформацію для

іноземних інвесторів та партнерів, що є важливою умовою для залучення інвестицій [1].

– Цифровізація обліково-аналітичних процесів.

Впровадження новітніх інформаційних технологій в обліково-аналітичні процеси підприємств сприяє автоматизації рутинних операцій, що підвищує точність даних та мінімізує людський фактор. Наприклад, використання спеціалізованих програмних продуктів (ERP-систем) дозволяє централізовано управляти ресурсами підприємства, забезпечуючи повну інтеграцію між різними підрозділами, такими як фінанси, логістика та маркетинг [3].

– Аналітична підтримка управлінських рішень.

Сучасні обліково-аналітичні системи повинні не тільки забезпечувати достовірність даних, але й надавати інструменти для прогнозування та оцінки ризиків. Завдяки розвитку інноваційних інструментів бізнес-аналітики, керівництво компаній отримує можливість прогнозувати тенденції ринку, оцінювати вплив різних управлінських рішень та швидко реагувати на зміну зовнішніх умов [2].

– Інтеграція з глобальними інформаційними мережами.

Для успішної інтеграції в міжнародне середовище підприємствам необхідно забезпечити сумісність своїх обліково-аналітичних систем із міжнародними базами даних та інформаційними мережами. Це сприяє підвищенню якості даних, дозволяє ефективніше відстежувати глобальні економічні тенденції та адаптувати стратегію розвитку бізнесу до змін на міжнародному ринку [4].

Інноваційні трансформації в обліково-аналітичному забезпеченні управління бізнесом є ключовим фактором для інтеграції українських підприємств у європейський економічний простір. Впровадження міжнародних стандартів, цифровізація процесів та розвиток бізнес-аналітики сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємств та відкривають нові можливості для їх розвитку на глобальному рівні. Підприємства, які активно впроваджують інновації в обліково-аналітичну сферу, отримують значну перевагу, забезпечуючи ефективність управлінських рішень та прозорість фінансових операцій [1, 3].

Інформаційні джерела

1. Кузнєцова Т. Інноваційні підходи до обліково-аналітичного забезпечення: виклики та перспективи. Економіка та управління, 2021. – С. 45–52.

2. Петрова Н., Лозова М. Європейська інтеграція та обліково-аналітичні трансформації: проблеми та рішення. Фінанси України, 2020. – С. 12–19.

3. Черненко О. Цифрова трансформація обліку та звітності на підприємствах України. Журнал економічних досліджень, 2019. – С. 30–37.

4. Дмитренко І. Впровадження ERP-систем в управлінні підприємствами: досвід та перспективи. Менеджмент та бізнес-адміністрування, 2022. – С. 78–85.

УДК 336.2

В.М. Слуквіна*, здоб. ОС «магістр» *(ОДАУ, Одеса)*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день цифрові технології є не тільки частиною звичайного побутового життя, але є і невід'ємною часткою у сфері бізнес-процесів. Трансформацію оподаткування прискорила не тільки глобалізація, а й перехід на онлайн-формат у всіх сферах життя під час пандемії COVID-19 та війна також внесла свої корективи. Слід зауважити, що через перехід на цифрові технології не слід забувати про важливість правового регулювання та організаційного забезпечення оподаткування.

По-перше, податок на прибуток фізичних осіб і підприємств є необхідною умовою для неперервного функціонування країни, оскільки завдяки йому наповнюється бюджет країни, працюють сектори економіки та реалізуються проекти. Однак через збільшення обсягу інформації та ускладнення регулювання податків використання тільки традиційних методів недостатньо. Діджиталізація систем управління стає все більш важливою.

По-друге, реалізація сучасних технологій у податковій сфері дозволяє органам державного фінансового контролю ефективно проводити заходи щодо перевірки дотримання податкового законодавства та прискорювати процес сплати податків, зборів і виконання певних зобов'язань. Головні переваги цифровізації податкової системи включають у себе: електронну взаємодію органів державного фінансового контролю з платниками податків, запобігання незаконних дії та злочинів, зменшення часу на проведення податкових перевірок.

Слід зазначити, що цифровізація податкової системи України стає зручною не тільки для держави, але і для платників податків. Існують такі електронні сервіси для податківців - «Електронний кабінет платника», сервіси ДПСУ (Державної податкової служби України),застосунок «Дія» та середовище «Дія.City". Вищезазначені сервіси постійно удосконалюються та оновлюються,

* Науковий керівник – В.А. Замлинський, д-р екон. наук, проф. *(ОДАУ, Одеса)*

мають спрощений вид обміну електронними документами з відповідними органами, можливість ведення електронної звітності, перегляду цієї звітності.

В електронному кабінеті платника податків є такі опції, як:

1)податковий календар - де можна ознайомитися з термінами сплати податків і поданням звітності;

2)стан розрахунків з бюджетом;

3)листування з органами ДПСУ;

4)облікові дані;

5)пошук інформації в реєстрах;

6)подання декларації про майновий стан і доходи в електронному вигляді;

7)сплата податків (фізичним особам); 8)перегляд даних СЕА ПДВ(Система електронного адміністрування ПДВ).

Також сучасні електронні можливості ДПСУ надають можливості для перевірки надійності ділового партнера, зокрема щодо сплати податків. Окрім цього,кожний ФОП може подавати звітність щодо свого бізнесу до «Єдиного вікна подання електронної звітності». Для платників податків є можливість проведення оплати податків через електронний кабінет.

У спробі урегулювати відносини оподаткування в умовах розбудови цифрової економіки вже існує та повністю функціонує Єдиний портал державних послуг – «Дія», у переліку можливостей цього додатку є і ті, що прямо чи опосередковано пов’язані з оподаткуванням. Наприклад, реєстрація ФОП, надання одноразової допомоги ФОПам, довідки про доходи.

Окрім цього, у лютому 2022 року була започаткована особлива правова модель електронного резиденства, становлення віртуальних активів та віртуальної економічної зони - “Дія.City”. “Дія.City”- це унікальне економічне та правове електронне середовище для ІТ-індустрії. Особливостями цього режиму є:

1) низькі податкові ставки-податок на доходи фізичних осіб - 5 %,ЄСВ – 22% від мінімальної зарплати та 1,5 % військового збору.

2) альтернативна модель найму- можна підписати GIG-контракт, доступний лише резидентам Дія Сіті.

GIG-контракт - це особлива гнучка форма залучення спеціалістів, яка поєднує в собі ознаки трудового та цивільно-правового договору. По-іншому можна сказати , що це система, коли співробітників не приймають в певний штат, а наймають на конкретні проєкти, де вони у визначений дедлайн вирішують поставлені задачі. На жаль, є і недолік у цього нововведення, така форма регулювання відносин не створюватиме жодних стимулів та переваг для регулювання відносин з суб’єктами ІТ-індустрії. Здається цілком логічним збереження успішних умов ведення діяльності, які на сьогоднішній день вже склалися в індустрії та запровадження додаткових заходів мотивування подальшого розвитку цієї галузі. Наприклад, одним зі шляхів вирішення цього недоліку може бути впровадження досвіду Європейського Союзу через закріплення механізмів у податковому законодавстві України, спрямованих на забезпечення єдиних фіскальних правил як для традиційного, так і для цифрового бізнесу, серед яких можна виділити:

1) податки з обороту цифрових компаній

2)оподаткування доходів від надання цифрових послуг

3)податки з транзакцій цифрового бізнесу.

Отже, впровадження новітніх технологій в систему оподаткування відкриває нам нові можливості в онлайн форматі. Але слід завжди удосконалювати та стимулювати подальший розвиток цих технологій та забезпечувати єдині правила та закони для традиційного та цифрового бізнесу.

Інформаційні джерела

1. Бухгалтерський облік: зміни в цифрову епоху. URL: https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1a46ab7a-2613-448d-b98b-1cf0b479b21e/content
2. Оподаткування в умовах цифровізації економіки: до питання правового регулювання. URL: https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/719700f3-9886-440a-808d-b8e8eaec2d1b/content
3. Дія Сіті — унікальний правовий та податковий простір для ІТ-компаній в Україні. URL: https://rv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/648470.html
4. Гіг-контракти. Що це таке? Які умови та особливості таких контрактів? URL: https://biz.ligazakon.net/news/205724_gg-kontrakti-shcho-tse-take-yak-umovi-ta-osoblivost-takikh-kontraktv
5. Цифровізація системи обліку, звітності та оподаткування в сучасних економічних умовах. URL: https://oj.tsatu.edu.ua/index.php/zbirnyk/article/download/605/578/
6. ДПС: Цифровізація у сфері оподаткування є важливою складовою розвитку цифрової економіки. URL: https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/568593.html
7. Жук В. М., Замлинський В. А., Найда А. В. Облік та звітність в інформаційному забезпеченні аграрної політики: шанси від громадянського суспільства. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 2. С. 52 – 58.
8. Замлинський В. А. Облікова політика і економічна безпека в системі управління підприємством / В. А. Замлинський, О. В. Волошина, С. В. Степаненко // Український журнал прикладної економіки та техніки. – 2024. – Том 9, № 1. – С. 56-61.DOI https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-1-9
9. Kryukova I., Zamlynskyi V., Vlasenko T. Architecture of corporate reporting on the sustainable development of business entities in the agrarian sector as a tool of sustainable agri-management. *Ekonomika APK*. № 30(2). P. 38-48. DOI:https://doi.org/10.32317/2221-1055.202302038.

УДК 657

О.М. Чабанюк, канд. екон. наук, доц., ст. наук. співроб. (*ЛТЕУ, ЛНДІСЕ, Львів*)

НАПРЯМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Облік і оподаткування в сільському господарстві мають особливості, зумовлені специфікою діяльності та виробництва аграрної продукції. Основним завданням обліку витрат і розрахунку собівартості продукції є повне і точне відображення витрат на виробництво з метою контролю над матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами [1, с. 79].

Собівартість сільськогосподарської продукції формується з усіх витрат підприємства, що виникають у процесі виробництва, виконання робіт або надання послуг. Для обліку витрат сільськогосподарських підприємств застосовують рахунок 23 «Виробництво», який має декілька субрахунків:

- «Рослинництво»
- «Тваринництво»
- «Допоміжні виробництва»
- «Підсобні (промислові) виробництва»

На рахунку 23 ведеться синтетичний та аналітичний облік, що охоплює різні види витрат, а також продукцію, яка виробляється. Аналітичний облік зазвичай деталізується за видами продукції або групами продукції. На великих підприємствах такий облік може додатково включати поділ за підрозділами або центрами витрат і відповідальності [2, 3].

Загальний фінансовий результат від основної діяльності сільськогосподарських підприємств формується за трьома основними компонентами:

1. Фінансові результати від первісного визнання сільськогосподарської продукції та додаткових біологічних активів. Це включає доходи, які підприємство отримує на стадії первинного обліку продукції та активів, що створюються в результаті біологічних процесів.
2. Фінансові результати від реалізації сільськогосподарської продукції та біологічних активів як запасів. Продукція оцінюється за справедливою вартістю, з урахуванням витрат, які можуть виникнути на місці продажу.
3. Фінансовий результат від зміни справедливої вартості біологічних активів на дату балансу. Оцінка таких активів також здійснюється за справедливою вартістю, із врахуванням можливих витрат на продаж.

Ці фінансові результати забезпечують відображення реальних змін у вартості біологічних активів та продукції, а також надають точні дані для фінансового аналізу і прийняття управлінських рішень.

Доходи від реалізації запасів сільськогосподарської продукції та біологічних активів, оцінених за справедливою вартістю (за вирахуванням очікуваних витрат на місці продажу), розраховуються відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Цей стандарт встановлює правила визнання доходів, щоб забезпечити правильне відображення виручки від реалізації [7, с. 84].

Собівартість реалізованих біологічних активів та сільськогосподарської продукції відповідає їхній вартості в обліку на момент реалізації. Тобто, собівартість дорівнює тій справедливій вартості, яка зафіксована на дату продажу. Це дозволяє точно відобразити реальні витрати підприємства, що пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції, та формує основу для визначення фінансового результату від основної діяльності .

Зміни у вартості біологічних активів на дату балансу, які оцінюються за справедливою вартістю (з урахуванням очікуваних витрат на продаж), відображаються у складі інших операційних доходів або інших операційних

витрат. Таким чином, збільшення вартості біологічних активів включається до інших операційних доходів, а зменшення — до інших операційних витрат.

Для довгострокових біологічних активів оцінка на дату балансу проводиться відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи». Сума дооцінки (якщо балансова вартість збільшується) та сума уцінки (якщо вартість знижується) таких активів фіксується в обліку на цю дату.

Фінансовий результат від вибуття довгострокових біологічних активів, як і для інших основних засобів, визначається та відображається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби».

Інформаційні джерела

1. Мединська, Т. В., Чабанюк. О. М. Застосування спеціальних податкових режимів та особливості обліку в аграрній сфері. Теоретико-методологічні аспекти підвищення конкурентоспроможності прикордонного регіону : кол. монографія / За ред. В. І. Захарченко та М. М. Меркулова. Одеса: Атлант, 2018. 163 с. (с. 78-90)
2. Чабанюк О. М. Теорія та методологія обліку, оподаткування, аудиту та аналізу в системі інформаційного забезпечення управління суб'єктами господарювання: кол. монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. О. А. Сарапіної; ХНТУ. Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В. С., 2018. 273 с.
3. Мединська ТВ, Чабанюк ОМ. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність:[навчально-практичний посібник]. К.: Алерта. 2017.
4. Лобода Н. О.,Чабанюк О. М., Сподарик Т.І. Фіскальне навантаження у національній економіці: динамічний аспект. № 2. С. 292-299.
5. Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Сенишин Б.Б. Податковий контроль у структурі фіскальної політики (функціональний аспект). Бізнес інформ. 2021. № 3. С. 148-155
6. Лобода Н. О., Чабанюк О. М., Мосолова Ю. О. Спрощена система оподаткування як мікроекономічний фіскальний регулятор. Бізнес Інформ. 2021. №4. С. 228–234.
7. Теоретико-методологічні аспекти підвищення конкурентоспроможності прикордонного регіону : кол.моногр. / За ред. В.І. Захарченко та М.М. Меркулова. Одеса: Атлант, 2018. 163 с.

УДК 657.1:658.5

Є.Д. Шевченко, здоб. ступ. PhD *(ДПУ, Ірпінь)*

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНУ СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ВИТРАТАМИ

В сучасних умовах глобалізації економіки та зростаючих вимог до екологічної відповідальності, інтеграція принципів сталого розвитку в обліково-аналітичні системи стає надзвичайно актуальною. Обліково-аналітичні системи відіграють ключову роль у формуванні управлінських рішень, тому їх адаптація до принципів сталого розвитку є необхідною умовою для досягнення не лише

економічної, а й екологічної ефективності в управлінні логістичними витратами підприємств.

Сталий розвиток передбачає інтеграцію економічних, соціальних і екологічних аспектів у процеси прийняття рішень. Згідно з визначенням, сталий розвиток – це розвиток, який задовольняє потреби сучасного покоління, не ставлячи під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби [3]. В контексті логістики, це означає необхідність впровадження екологічних практик, які б зменшували негативний вплив на навколишнє середовище, зокрема, через оптимізацію витрат.

Обліково-аналітичні системи забезпечують інтеграцію даних, необхідних для ефективного моніторингу та аналізу витрат, що є основою для формування стратегій управління [1, с. 48]. Залучення принципів сталого розвитку до обліково-аналітичних систем може бути реалізоване через:

– вимірювання екологічних витрат: заміна традиційних фінансових показників на екологічні, що дозволяє оцінити вплив логістичних процесів на довкілля;

– впровадження екологічних ключових показників ефективності (KPI): визначення ключових показників ефективності, пов'язаних із сталим розвитком, що дозволяє відстежувати прогрес у зменшенні екологічного впливу;

– застосування інтегрованих звітів: формування звітності, яка відображає як фінансові, так і нефінансові результати, зокрема в контексті екологічної стійкості.

Застосування обліково-аналітичної системи для зменшення екологічного впливу логістичних витрат передбачає ряд інструментів [3, с. 869], які можуть бути інтегровані в управлінські процеси, серед них:

1) аналіз життєвого циклу (LCA): цей підхід дозволяє оцінити вплив продукції на довкілля на всіх етапах її життєвого циклу, від виробництва до утилізації. Інтеграція LCA в ОАС забезпечить більш повну картину екологічних витрат;

2) оптимізація ланцюгів постачання: використання алгоритмів оптимізації, які враховують не лише витрати, а й екологічні показники. Це може включати оптимізацію маршрутів доставки, вибір екологічних засобів транспорту тощо;

3) моніторинг і управління енергоспоживанням: інтеграція даних про енергоспоживання у системи обліку дозволяє виявити надмірні витрати енергії та зменшити їх за рахунок впровадження енергоефективних технологій.

Попри численні переваги, інтеграція принципів сталого розвитку в обліково-аналітичну систему стикається з низкою викликів. Перш за все, це потребує змін у корпоративній культурі, оскільки сталий розвиток має стати пріоритетом на всіх рівнях організації. Крім того, недостатня підготовка кадрів та брак відповідних знань можуть стримувати процес інтеграції. Перспективи інтеграції полягають у розвитку технологій, які дозволяють автоматизувати процеси збору та аналізу екологічних даних. Інноваційні рішення, такі як блокчейн та Інтернет речей (IoT), можуть істотно поліпшити прозорість і відстежуваність логістичних витрат.

Таким чином, інтеграція принципів сталого розвитку в обліково-аналітичні системи є невід'ємною складовою ефективного управління логістичними витратами в умовах сучасної економіки. Вона дозволяє не лише зменшити екологічний вплив, але й підвищити конкурентоспроможність компаній, які прагнуть досягти більшої стійкості в своїй діяльності. Перехід до сталих практик управління логістичними витратами може стати важливим кроком у реалізації стратегій корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку, що в свою чергу відкриває нові можливості для бізнесу в умовах глобальних викликів.

Інформаційні джерела

1. Shevchenko Ye. Logistics costs as an object of management in the accounting and analytical system of an enterprise. *Economics of Systems Development*. 2024. Vol. 6, №1. P. 46-53.
2. Кононенко Л. В., Ніколаєва С. П. Трансформація системи обліково-аналітичного забезпечення як складової управління підприємством в умовах сталого розвитку та діджиталізації суспільства. *Економічний простір*. 2022. № 177. С. 69-75.
3. Титенко Л. В., Богдан С. В., Муравський О. Ю. Аналітичне забезпечення оцінки ефективності логістичного менеджменту підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2018. №5. С. 867-872.

УДК 657.37

Н.С. Шевчук, д-р філософії (PhD) з обліку і оподаткування *(НРЗВО «КПДІ», Кам'янець-Подільський)*

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ: ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙ В ОБЛІКУ ЗА СТАНДАРТАМИ ЄС

5 січня 2023 року набула чинності Директива щодо корпоративної звітності про сталий розвиток (CSRD) [2], яка модернізує та посилює вимоги до соціальної та екологічної інформації, яку підприємства зобов'язані відображати у своїх звітах. Відтепер ширший спектр великих підприємств, а також малі та середні, які зареєстровані на фондових біржах, зобов'язані звітувати про свою стійкість. Окрім того, деякі підприємства, що знаходяться за межами Європейського Союзу, також підпадатимуть під ці вимоги, якщо їхній річний обіг на ринку ЄС перевищує 150 мільйонів євро.

Підприємства, які підпадають під дію Директиви CSRD, зобов'язані звітувати відповідно до Європейських стандартів звітності про сталий розвиток (ESRS). Ці стандарти були розроблені в рамках проекту EFRAG (Європейська консультативна група з фінансової звітності), яка є незалежним органом, що об'єднує різноманітні зацікавлені сторони, включаючи представників бізнесу, інвесторів, регуляторів та експертів у сфері сталого розвитку.

В Україні, в умовах інтеграції в європейські структури, дотримання стандартів ESRS стає все більш актуальним для українських підприємств, які прагнуть відповідати європейським вимогам. Це особливо стосується

підприємств, які мають намір залучити інвестиції або співпрацювати з європейськими партнерами. У цьому контексті Кабінет Міністрів України 18 жовтня 2024 р. схвалив Стратегію запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку [3]. Ця стратегія передбачає адаптацію національних стандартів звітності до вимог Європейських стандартів звітності про сталий розвиток (ESRS), що сприятиме підвищенню прозорості, відповідальності та довіри до українських підприємств на міжнародному рівні. Реалізація цієї стратегії має на меті не лише гармонізацію національних стандартів з європейськими, а й створення сприятливих умов для розвитку підприємств в Україні. Адаптація до ESRS забезпечить системний підхід до звітності про сталий розвиток, що включає екологічні, соціальні та управлінські аспекти.

Європейськими стандартами звітності із сталого розвитку (ESRS) визначається порядок розкриття інформації за такими напрямами:

– щодо екології - пом’якшення наслідків зміни клімату; адаптація до зміни клімату; водні та морські ресурси; використання ресурсів та економіка замкненого циклу; забруднення; біорізноманіття та екосистеми;

– щодо соціального середовища - рівні можливості для всіх; умови праці; повага до прав людини;

– щодо управління - роль органів управління та нагляду на підприємстві; ділова етика та корпоративна культура; управління та якість відносин із діловими партнерами; системи внутрішнього контролю та управління ризиками [3].

Крім того, гармонізація національного законодавства з вимогами європейського законодавства, зокрема у сферах бухгалтерського обліку та аудиту, є важливим аспектом у забезпеченні інтегрованої звітності. Інтегрована звітність об’єднує фінансову та нефінансову інформацію, що дозволяє підприємствам більш комплексно оцінювати свій вплив на економічні, соціальні та екологічні аспекти.

У сучасному бізнес-середовищі інтегрована звітність виступає необхідним інструментом для управління підприємствами, які прагнуть відповідати стандартам ЄС. Вона здатна ефективно відображати вимоги Європейських стандартів звітності про сталий розвиток (ESRS), забезпечуючи інтеграцію даних про фінансові результати з інформацією про екологічні та соціальні наслідки діяльності підприємства.

Інтегрована звітність − вид бухгалтерської звітності який виник в результаті становлення концепції сталого розвитку, що розкриває економічний зміст звітної інформації, щодо фінансового, виробничого, людського, інтелектуального, природного і соціального капіталу та цілісне відображення діяльності підприємства – стратегії, ризиків, стійкості бізнес-моделі підприємства, метою складання якої є задоволення конкретних інформаційних потреб управлінської системи та зовнішніх користувачів [4, с.99].

Інтегрована звітність, як інструмент відображення стандартів ESRS:

По-перше, це комплексний підхід до звітності. Інтегрована звітність дозволяє підприємствам синхронізувати фінансові та нефінансові показники, що є критично важливим для виконання вимог стандартів ESRS. Це забезпечує

більш глибоке розуміння впливу підприємства на суспільство та навколишнє середовище.

По-друге, це відповідність стандартам. Структура інтегрованої звітності відповідає основним вимогам стандартів ESRS, зокрема щодо прозорості, достовірності та своєчасності інформації. Це полегшує процес комплаєнсу для підприємств, оскільки вони можуть використовувати єдину платформу для представлення всієї релевантної інформації.

По-третє, це підвищення прозорості діяльності підприємства. Інтегрована звітність сприяє підвищенню прозорості підприємств у їхній взаємодії з зацікавленими сторонами. У сучасному економічному середовищі, де зростає увага до сталого розвитку, така прозорість є критично важливою для формування довіри з боку інвесторів і споживачів.

По-четверте, це конкурентні переваги для бізнесу. Підприємства, які впроваджують інтегровану звітність, здобувають конкурентні переваги на ринку. Відповідність стандартам ESRS не лише підвищує рівень довіри до підприємств, а й відкриває нові можливості для залучення інвестицій, оскільки інвестори все більше оцінюють не лише фінансові показники, а й соціальні та екологічні результати діяльності підприємств.

По-п’яте, інтегрована звітність відкриває інноваційні можливості для підприємств, стимулює до впровадження інновацій у бізнес-процесах. Оскільки підприємства стають більш свідомими щодо свого впливу на навколишнє середовище та суспільство, це спонукає їх шукати нові рішення для підвищення ефективності використання ресурсів і зменшення негативних екологічних впливів.

Отже, інтегрована звітність не лише відповідає сучасним вимогам бізнесу, але й є науково обґрунтованим інструментом для забезпечення відображення стандартів ESRS. Однак, Незважаючи на численні переваги інтегрованої звітності, її впровадження в Україні стикається з низкою проблем, які можуть ускладнити відповідність вимогам Європейських стандартів звітності про сталий розвиток (ESRS). Багато українських підприємств недостатньо інформовані про концепцію інтегрованої звітності та її можливості. Також, незважаючи на наявність ESRS, в Україні ще не розроблені чіткі національні стандарти та методології для Звіту з управління (інтегрованої звітності), який був запроваджений у 2018 році. Це створює невизначеність для підприємств, які прагнуть адаптувати свої процеси звітування відповідно до нових вимог.

Інформаційні джерела

1. Жук В.М. Золота епоха в розвитку теорії бухгалтерського обліку. Економіка та суспільство. 2023 № 53. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-22

2. Офіційний сайт European Commission. URL: https://finance.ec.europa.eu

3. Про схвалення Стратегії запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2024 р. № 1015-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1015-2024-%D1%80#Text

4. Шевчук Н.С. Інтегрована звітність: поняття та економічна сутність. Економіка АПК. 2018. № 12. С. 95–102. URL: https://doi.org/10.32317/2221-1055.201812095.

УДК 330.341.1:631.1:338.432

Л.В. Шовкун-Заблоцька, канд. екон. наук, доц., *(ДБТУ, Харків)*
А.А. Кальє, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Поняття «інновація» охоплює процес створення та впровадження нових ідей, продуктів, послуг чи методів, що сприяють значному покращенню або навіть трансформації у певній галузі. Інновації можуть стосуватися різних сфер, включаючи технології, управління, бізнес-моделі та соціальні зміни, і зазвичай мають на меті підвищення ефективності, продуктивності або якості життя.

Інновація відрізняється від вдосконалення, оскільки представляє собою впровадження принципово нових продуктів, послуг або підходів, що змінюють правила гри у певній галузі та створюють нову цінність. Вдосконалення, у свою чергу, є покращенням уже існуючих продуктів або процесів без радикальних змін. Важливо розуміти цю різницю, оскільки інновація забезпечує суттєвий прорив, тоді як вдосконалення лише оптимізує існуючі рішення.

Існує декілька основних типів інновацій: - продуктові інновації; - процесні інновації; - бізнес-модельні інновації; - соціальні інновації.

Інноваційний процес зазвичай складається з декількох послідовних етапів. Початковий етап включає зародження ідеї та її оцінку на предмет здійсненності. На наступному етапі проводиться дослідження можливостей її реалізації, після чого ідея проходить стадію розробки, де формується кінцевий продукт або послуга. Потім цей продукт проходить етап тестування, на якому визначається його ефективність і можливість впровадження на ринок. Завершальним етапом є комерціалізація, коли продукт чи послуга виходять на ринок і стають доступними для споживачів.

Інституційна підтримка інноваційного процесу відіграє ключову роль у забезпеченні успішного розвитку нових ідей і технологій. Державна підтримка, зокрема гранти та венчурне фінансування, а також спеціальні фонди є важливими інструментами стимулювання інновацій. Окрім фінансової допомоги, інституційна підтримка може включати надання консультаційних послуг, технічної підтримки та освітніх програм для підприємців. Такі заходи сприяють зниженню фінансових ризиків, зменшують витрати та забезпечують доступ до ресурсів, необхідних для розробки та впровадження інноваційних рішень.

Інновації є потужним драйвером розвитку сучасного суспільства, створюючи нові можливості для економічного зростання, соціального прогресу та екологічної стійкості. Вони формують фундамент для адаптації до стрімких змін у глобальній економіці, сприяючи сталому розвитку та ефективнішому використанню ресурсів. Інновації здатні радикально змінювати підходи до ведення бізнесу, державного управління та надання послуг, забезпечуючи

підвищення конкурентоспроможності як окремих організацій, так і економіки загалом.

Сучасна економіка значною мірою залежить від здатності до інновацій, що відкривають доступ до нових ринків, залучають інвестиції та забезпечують стійкий розвиток. Вони сприяють створенню високотехнологічних робочих місць і зміцнюють позиції країни на міжнародній арені. При цьому інноваційні процеси дають змогу швидше та гнучкіше реагувати на виклики, пов'язані з екологічною безпекою, змінами клімату та підвищенням соціальної відповідальності бізнесу.

Інституційна підтримка є важливим чинником успішного впровадження інновацій. Вона допомагає знизити ризики і збільшити ефективність нових рішень, сприяє розвитку наукових досліджень, створенню стартапів і підтримує підприємців, які прагнуть впроваджувати новаторські ідеї. Державні програми, гранти та партнерські проекти, які об'єднують бізнес та наукові установи, сприяють розвитку інноваційної інфраструктури та стимулюють пошук рішень для складних соціальних проблем.

Потенціал інновацій поширюється не лише на економіку, але й на соціальні аспекти, зокрема покращення рівня життя, доступність медицини, освіти та підвищення соціальної згуртованості. Інноваційні рішення, орієнтовані на суспільні потреби, сприяють розвитку культури відповідального ставлення до ресурсів та навколишнього середовища, допомагають створювати інклюзивне суспільство та зменшувати нерівність.

Загалом, інновації є не лише інструментом економічного зростання, а й важливою складовою процесів трансформації суспільства. Вони забезпечують можливості для більш гармонійного розвитку, поєднуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти в єдиній системі стійкого розвитку. Сучасні держави мають усвідомлювати важливість інноваційного розвитку як ключового елемента на шляху до довготривалої стабільності та благополуччя своїх громадян.

Інформаційні джерела

1. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку / Й. А. Шумпетер. – Гарвард: Гарвардський університет, 1934.

2. Тідд Дж., Бессант Дж., Павітт К. Управління інноваціями: Інтеграція технологічних, ринкових та організаційних змін. К. Павітт. Вілей, 2005.

3. Чесбро Г. В. Відкрита інновація: Новий імператив для створення та отримання прибутку від технологій. Гарвард: Гарвардський бізнес-прес, 2006.

4. Інновації та продуктивність / Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). ОЕСР, 2019.

5. Шовкун-Заблоцька Л.В. (2024) Формування ефективного механізму інноваційного менеджменту на підприємствах. Збірник наукових праць «Вчені записки» («Scientific notes»). 2024. №36(3) С. 214-226

УДК 657

О.С. Якубишин, здоб. ступ. PhD *(ВНАУ, Вінниця)*
О.А. Подолянчук, канд. екон. наук, доц. *(ВНАУ, Вінниця)*

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТОВІРНОСТІ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Сьогодні усі суб'єкти господарювання, в тому числі і сільськогосподарські підприємства, працюють в умовах ризиків, нестабільності та невизначеності, що пов'язано з викликами війни та змінами податкового законодавства. Тому, проблеми оподаткування та ведення обліку податкових розрахунків є предметом дослідження і дискусій як науковців, так і практиків.

Узагальнені показники щодо податкових зобов'язань суб'єктів господарювання містяться у податковій звітності.

В Податковому кодексі України (ПКУ) визначення податкової звітності не розкривається. Трактування змісту податкової звітності наведено в Наказі державної податкової служби України «Про затвердження методичних рекомендацій щодо приймання та комп'ютерної обробки податкової звітності платників податків в органах ДПС України». Нормативний документ визначає, що податкова звітність – це документи, які відповідно до Кодексу подаються платниками податків до органів ДПС і на підставі яких здійснюються нарахування та/або сплата податку, збору (обов'язкового платежу) [3].

Формами податкової звітності є податкові декларації, розрахунки, звіти, які засвідчують розрахунки по нарахуванню та сплаті різних видів податків і платежів. Відповідно ПКУ, Податкова декларація (розрахунок) – документ, що подається платником податків до контролюючого органу у строки, встановлені законодавством, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата податку (обов'язкового платежу) [2].

Залежно від терміну подання податкова звітність поділяється на: місячну, квартальну і річну [2].

На сьогодні порядок формування і подання податкових декларацій відбувається в електронному форматі. На рівні держави та комерційних структур розроблені різні програмні продукти, які дають можливість здійснювати електронне адміністрування податків.

Серед переваг електронного адміністрування можна виокремити: економію робочого часу, підтвердження доставки і прийняття звітності, оперативність обробки інформації, автоматичне формування показників, можливість формування електронного архіву тощо. Недоліком є нестабільний інтернет та необізнаність деяких суб'єктів підприємництва в частині ведення обліку з використанням електронних ресурсів.

Інформаційним джерелом для її формування є дані бухгалтерського обліку, з врахуванням вимог конкретної форми. За даними бухгалтерського обліку визначається база оподаткування і сума податкового зобов'язання по сплаті податку чи збору (внеску). В системі бухгалтерського обліку, як цілісного

процесу узагальнення інформації, відбувається виявлення, вимірювання, реєстрація, накопичення та узагальнення інформації про податкові платежі підприємства як платника податків. При цьому бухгалтерський облік виконує інформаційну, оціночну, розподільчу та контрольні функції.

Сукупність рахунків, які призначено для розрахунків за податками узагальнено на рис. 1.

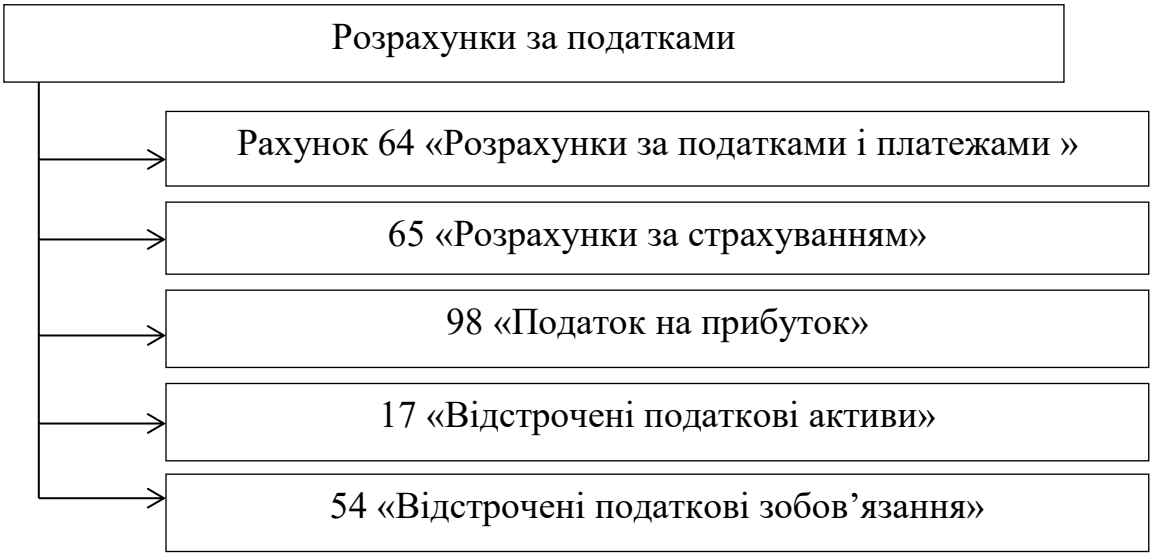

Рисунок 1 – Обліковий супровід розрахунків за податками
Джерело: узагальнено автором за [1]

За даними рис. 1 спостерігається незначна кількість рахунків, призначених для облікового забезпечення податкових операцій. Тому, на разі науковцями обговорюються питання належної організації податкового обліку та розробки організаційно-інформаційної системи облікового забезпечення податкових розрахунків, що забезпечить повноту і об'єктивність визначення сум податкових зобов'язань. Належним чином організований облік податкових розрахунків забезпечить баланс низького рівня податкового навантаження та зниження податкових ризиків.

Інформаційні джерела

1. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text

2. 2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

3. Про затвердження методичних рекомендацій щодо приймання та комп'ютерної обробки податкової звітності платників податків в органах ДПС України: Наказ державної податкової служби України URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0516837-12#Text

УДК 338.512

Л.М. Янчева, канд. екон. наук, проф. *(ДБТУ, Харків)*
Н.С.Акімова, канд. екон. наук, проф. *(ДБТУ, Харків)*

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНТРОЛЮ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Інновації все більше впливають на розвиток національних економік і суспільства, однак вважаються «розмитим» поняттям для їх обліку та вимірювання. Саме тому спільнотою експертів ОЕСР були розроблені методичні вказівки щодо збору, звітності й використання даних в сфері інновацій, відомі як Керівництво Осло [1, с.3].

Даний документ визнається добровільним міжнародним стандартом. Він надає загальні статистичні рекомендації відносно спостережень і аналізу інноваційної діяльності, її впливу на економічне зростання [2, с. 170].

Комплексне забезпечення управління інноваційною діяльністю повинно містити нормативно-правове, методичне, фінансове, кадрове та інформаційне забезпечення. Найбільш значущим фактором у системі інформаційного забезпечення управління інноваційною діяльністю має обліково-аналітична інформація.

Прийняття управлінських рішень щодо розробок та впровадження інновацій здійснюється на підставі повної, правдивої та достовірної інформації, яка надається системою бухгалтерського обліку [3, с. 146].

У цих умовах для залучення інвесторів важливо оперативно відстежувати результативність інновацій за даними бухгалтерського обліку та публічної фінансової звітності. У цьому процесі важлива роль фінансово-господарського контролю інновацій. Фінансово-господарський контроль інновацій - це система спостереження та перевірки інноваційної діяльності, що проводяться компетентними суб’єктами для забезпечення оцінки ефективності та ризиків цієї діяльності, достовірності відображення здійснюваних операцій в обліку та звітності, їх відповідності законодавству та внутрішнім документам організації, збереження активів та виконання зобов’язань.

На наш погляд, поряд з фінансово-господарським контролем інновацій невід’ємна роль ефективності реалізації інноваційних проектів належить управлінському контролю. У процесі контролю формується інформація, яка допомагає виявляти відхилення від намічених показників, а в процесі управління здійснюються дії щодо усунення відхилень і досягнення встановлених цілей. Так управлінський контроль включає дві функції: обліково-інформаційну та коригуючу (управлінську).

Зважаючи на це, для управління бізнесом питання ведення обліку та проведення контролю інноваційної діяльності потребують більш глибокого теоретичного та методологічного осмислення.

Система інформаційного забезпечення та система контролю не можуть

бути побудовані незалежно один від одного, вони залежать один від одного змістовно, оскільки дані системи обліку використовують у системі контролю.

Контроль інноваційної діяльності, на наш погляд, не може проводитися лише в рамках традиційних методик контролю у зв'язку з тим, що важко прогнозувати інновації, у тому числі витрати, пов'язані з ними, і, відповідно, оцінювати ризики як довкілля, так і внутрішні ризики, пов'язані із здійсненням НДДКР. Кожен проект унікальний і вимагає спеціальної методику контролю, яка б простежувала виконання встановлених контрольних показників для інноваційного проекту. Вибір напрямів контролю безпосередньо залежить від виду, способу та сфери реалізації інноваційного проекту. При виборі виду контролю інноваційної діяльності необхідно керуватися критерієм «витрати – вигоди».

Важливим фактором при виборі інноваційного проекту є період, протягом якого буде відшкодовано понесені витрати, та час, необхідний для отримання розрахункового прибутку. Одним із методів оцінки є метод визначення терміну окупності інвестицій.

Термін окупності визначається підрахунком числа років, протягом яких інвестиції будуть погашені за рахунок отримуваного доходу. Якщо грошові доходи надходять за роками нерівномірно, то термін окупності дорівнює періоду часу, протягом якого кумулятивний дохід перевищить величину інвестицій. Метод розрахунку терміну окупності притаманний для ранжування інвестиційних проектів з різними термінами окупності.

На наш погляд, контроль показників ефективності інноваційного проекту та розрахунок термінів їхньої окупності доцільно проводити в рамках попереднього контролю. Попередній контроль інноваційних проектів є експертизою відбору проектів, який має передбачати три рівні.

Перший рівень - попередній розгляд проекту, на якому здійснюється відбір проектів і складається мотивовані висновки щодо відхилених проектів. На другому рівні експертизи встановлюється рейтинг інноваційного проекту. Рейтинг проекту (R) розраховується за формулою:

$$R = rl+r2, \quad (1)$$

де оцінка rl - враховує наукову цінність проекту;

оцінка г2 - враховує реальність виконання проекту вчасно.

Показник rl оцінює ймовірність того, що виконання проекту може призвести: до нових принципових результатів; забезпечити суттєве просування у межах цього напряму; вплинути на прогрес у цій чи суміжній науковій галузі. Показник г2 враховує: науковий рівень керівника та потенціал очолюваного ним колективу; науковий доробок та публікації по темі; інформаційне, лабораторне та матеріальне забезпечення проекту; коректність розподілу задачі за етапами, результатами та термінами роботи. Експерт оформляє анкету, у якій обґрунтовуються відповідні оцінки.

На третьому рівні дається висновок щодо проекту та приймається рішення про фінансування.

Попередній контроль дозволить оцінити вигідність здійснення інноваційних проектів шляхом зіставлення запланованих витрат та очікуваних доходів, у тому числі дисконтованих. У цьому випадку основними показниками, які використовуються для розрахунків ефективності інноваційних проектів, є: індекс прибутковості витрат дисконтований; індекс прибутковості інвестицій дисконтований; внутрішня норма рентабельності; дисконтований термін окупності. Основний алгоритм розрахунків показників за даною методикою наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – **Порядок розрахунку показників ефективності інноваційних проектів**

Показники	Формула розрахунку	Пояснення
Внутрішня норма повернення капітальних вкладень	$\sum_{t=tн}^{tк} \frac{NPV_t}{(1+IRR)^{(t-tн)}} = 0$	NPV - потік готівки у поточних цінах IRR - внутрішня норма повернення капітальних вкладень *tK* - останній рік розрахунку
Індекс прибутковості інвестицій	$PI = 1 + \frac{\sum_{t=tн}^{tк} \frac{NPV_t}{(1+d)^{(t-tн)}}}{\sum_{t=tн}^{tк} \frac{KV_t}{(1+d)^{(t-tн)}}}$	*KV* — капітальні вкладення d - коефіцієнт дисконтування
Індекс прибутковості дисконтова них витрат	$Bcs = \frac{\sum_{t=tн}^{tк} \frac{P_t}{(1+d)^{(t-tн)}}}{\sum_{t=tн}^{tк} \frac{O_t}{(1+d)^{(t-tн)}}}$	P_t-притоки грошових коштів O, - відтоки грошових коштів
Строк окупності капітальних вкладень	$\sum_{t=tн}^{Tок} \frac{NPV_t}{(1+d)^{(t-tн)}}$	Ток - срок окупності

Таким чином, запропонована методика проведення контролю інноваційної діяльності включає декілька напрямків контролю виконання кошторису витрат, кошторису доходів та витрат окремих інноваційних проектів, контроль джерел фінансування інноваційних проектів, а також контроль показників ефективності інноваційних проектів. Вибір одного з напрямів контролю залежить від виду, способу та сфери реалізації інноваційного проекту та від того, які показники виконання інноваційного проекту необхідно контролювати та інших факторів.

Інформаційні джерела

1. OECD/Eurostat. Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities / 4th Edition, 2018. OECD Publishing, Paris/ Eurostat, Luxembourg. DOI: https://doi.org/10.1787/9789264304604-en

2. Корват О. В. Удосконалення нормативно-правового забезпечення обліку інноваційної діяльності. *Право та інновації*. 2024. № 2 (46). С. 169–178. DOI: https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2(46)

3. Король Г.О., Ізвєкова І. М., Єрьоміна О.Л.Методичні підходи до обліку і аудиту інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. *Проблеми економіки та політичної економії*. 2018, №2 С. 145-159. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pepe_2018_2_9.

Секція 2

БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГ ТА АУДИТ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІАСПЕКТИ, ОЦІНКА ЯКОСТІ ПОСЛУГ

UDC 657.1

Angela Popovici, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor *(Academy of Economic Studies of Moldova, Chişinău, Republic of Moldova)*

ACCOUNTING FOR PRE-CONTRACT CONSTRUCTION COSTS

The integration of the Republic of Moldova into the European economic space necessitates the harmonization of local enterprises' accounting practices with the requirements of European Union (EU) Directives and International Financial Reporting Standards (IFRS). This need particularly concerns the accounting of contract costs, which is one of the most complex and critical areas of accounting for any construction organization.

The procedure for determining, recognizing, and accounting for construction contract costs in the Republic of Moldova is established by the National Accounting Standard (NAS) "Construction Contracts," approved on January 1, 2014, and developed based on Directive 2013/34/EU and IFRS (IAS) 11 "Construction Contracts" [1; 2].

Costs reimbursable by the client that are necessary for the simultaneous execution of one or more construction contracts to generate revenue are considered contractual construction costs. Direct contractual costs are directly associated with the performance of work under the construction contract and may be included in the contractual construction costs directly.

The composition of direct contractual construction costs according to NAS "Construction Contracts" is as follows:

1. Pre-contract costs related to contract conclusion;
2. Direct material costs;
3. Direct personnel-related costs;
4. Direct costs for operating construction machinery, technical installations, equipment, and tools directly used in contract execution;
5. Other direct costs related to the contract.

This article examines aspects of accounting for pre-contract costs concerning their composition, recognition, evaluation, accounting, and presentation of relevant cost information in financial statements.

Pre-contract costs are those directly related to the conclusion of a construction contract and incurred before its signing, as stated in Section 18 of NAS "Construction Contracts" [2].

According to Section 27 of NAS "Construction Contracts," pre-contract costs are included in the contractual construction costs if they [2]:

1. Can be separately identified;
2. Can be reliably estimated;
3. There is a likelihood of contract conclusion.

According to Section 1, Appendix 1 of NAS "Construction Contracts," pre-contract construction costs include [2]:

- Travel expenses;
- Representation expenses;
- Fees for participating in tenders to secure the contract;
- Other similar contractual costs related to concluded contracts.

According to Section 28 of NAS "Construction Contracts," pre-contract construction costs are initially accounted for as prepaid expenses and recorded in Account 261 "Current Prepaid Expenses" [2; 3]. Representation expenses related to the subsequent conclusion of a construction contract are recorded as follows [3]:

Debit to Account 261 "Current Prepaid Expenses"

Credit to Accounts 521 "Current Commercial Liabilities", 522 "Current Liabilities to Affiliated Parties", 544 "Other Current Liabilities" etc.

Travel expenses related to the subsequent conclusion of a construction contract are recorded as follows [3]:

Debit to Account 261 "Current Prepaid Expenses"

Credit to Accounts 226 "Employee Receivables" 532 "Liabilities to Personnel for Other Operations"

Subsequently, pre-contract costs are included in contractual costs or charged to current expenses in accordance with Section 28 of NAS "Construction Contracts" [2].

Thus, if pre-contract costs for a contract are incurred in one reporting period and the contract is likely to be concluded in another reporting period, the corresponding costs, initially recorded as current prepaid expenses, are included in contractual costs and recorded in Account 811 "Core Operations," as per Section 30 of NAS "Construction Contracts" [2]. The full inclusion of pre-contract costs in the construction contract value is recorded with the following accounting entry [3]:

Debit to Account 811 "Core Operations"

Credit to Account 261 "Current Prepaid Expenses"

If the contractor incurred pre-contract costs but the construction contract was not concluded, these costs, according to Section 31 of NAS "Construction Contracts," are recognized as current expenses in the reporting period in which it was determined that the contract was not concluded. In this case, the accounting entry is as follows [2; 3]:

Debit to Account 713 "Administrative Expenses" or Account 714 "Other Operating Expenses"

Credit to Account 261 "Current Prepaid Expenses"

If the contract was concluded in the reporting period when the pre-contract costs were incurred, these costs, depending on the materiality threshold specified in the contractor's accounting policies, may be included in the construction contract costs as per Section 29 of NAS "Construction Contracts" [2]:

- In full in the reporting period in which the contract was concluded;
- By amortizing them evenly across reporting periods over the contract term;
- Based on other rational methods provided for in the contractor's accounting policies.

It is important to remark that the deduction of pre-contract costs must be made in accordance with Article 24 of the Tax Code [4], regardless of whether they are included in construction costs or current expenses. The main point is that the construction entity must have a supporting document confirming that these costs or expenses were incurred within the scope of its business activities, regardless of whether a construction contract was concluded or not.

It should be noted that as of January 1, 2020, changes were introduced in NAS "Construction Contracts" regarding specific disclosure requirements in the explanatory notes [4]. Thus, the explanatory notes for entities preparing full financial statements, in addition to the information required by the Accounting and Financial Reporting Law [5], must include at a minimum information regarding the description of construction contracts in progress as of the reporting date.

In conclusion, accounting for pre-contract costs in construction is an important aspect of financial management in the construction industry that requires special attention. According to the NAS "Construction Contracts," pre-contract costs may be included in the contract value if they can be separately identified, reliably estimated, and there is a likelihood of contract conclusion. Proper reflection of such costs in accounting, whether as prepaid expenses or current expenses, ensures transparency and reliability of financial reporting. Additionally, the changes that came into effect on January 1, 2020, emphasize the importance of disclosure in the explanatory notes, allowing users of financial statements to better understand the current and future obligations of the entity. It is essential for companies operating in the construction sector to adhere to established standards and regularly review their accounting policies to ensure compliance with current requirements and accounting practices. Thus, clear and accurate accounting for pre-contract costs not only enhances financial reporting but also helps construction organizations plan and manage their resources more effectively.

Information sources

1. Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings. Available at https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0034&from=en.

2. National Accounting Standard "Construction Contracts". Official Gazette no. 233-237 of 22.10.2013. Available at https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125822&lang=ro#

3. The general chart of accounts, approved by the Order of the Ministry of Finance of the Republic of Moldova no. 119 of 06.08.2013. Available at

https://mf.gov.md/sites/default/files/legislatie/Planul%20general%20de%20conturi%20contabile.pdf
4. Fiscal code of the Republic of Moldova. No. 1163-XIII of April 24, 1997. Available at https://sfs.md/ro/pagina/codul-fiscal
5. Accounting and Financial Reporting Law no. 287 of 15.12.2017. Official Gazette, no. 1-6 of 05.01.2018. Available at https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125231&lang=ro#

УДК 657.6:004

І.І. Афанас'єва, канд. екон. наук, доц. *(НАСОА, Київ)*
Є.С. Трембовецька, здоб. ОС *(НАСОА, Київ)*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ АУДИТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Стрімкий розвиток цифрових технологій призводить до фундаментальної трансформації методів, прийомів та процедур аудиту. Сучасні технологічні рішення значно оптимізують процеси збору, обробки та аналізу інформації, що дозволяє суб'єктам аудиторської діяльності зосередитися на більш складних аналітичних завданнях та якісній інтерпретації результатів перевірки.

Експерти прогнозують, що діджиталізація та впровадження новітніх технологій у бізнес-процеси сприяють значному економічному зростанню у глобальному масштабі та окремих сферах економіки. Очікується, що до 2030 року світова економіка може отримати додатковий приріст у розмірі понад 13 трильйонів доларів, що призведе до зростання світового ВВП більш ніж на 16% від поточного рівня. Автоматизація бізнес-процесів за прогнозами спеціалістів може принести світовій економіці майже 9 трильйонів доларів додаткової вартості. Зазначена тенденція цифровізації має безпосередній вплив на розвиток аудиторської діяльності, створюючи нові можливості для підвищення ефективності та якості аудиторських послуг [1].

В сучасному аудиті важливу роль відіграє роботизована автоматизація процесів (RPA), яка дозволяє оптимізувати рутинні операції та підвищити ефективність роботи суб'єктів аудиторської діяльності. Програмне забезпечення RPA здатне автоматично обробляти дані та здійснювати обмін інформацією між різними IT-системами відповідно до встановлених алгоритмів. Впровадження таких віртуальних інструментів суттєво знижує операційні витрати, мінімізує ризик помилок та забезпечує надійний захист даних. Це дозволяє аудиторам зосередитись на складніших аналітичних завданнях, здійснюючи контроль за роботою автоматизованих систем. Спеціалісти зазначають, що важливим доповненням до RPA стають технології оптичного розпізнавання тексту (OCR) та обробки природної мови (NLP), які працюють на базі штучного інтелекту (AI). OCR забезпечує ефективну цифровізацію документів, дозволяючи швидко переводити паперові носії в електронний формат та здійснювати повнотекстовий пошук. У свою чергу NLP відповідає за ідентифікацію мови, що розширює можливості системної взаємодії [2].

Значним проривом у сфері аудиту стало впровадження передових AI-рішень провідними компаніями галузі. Зокрема, інноваційний чат-бот DARTbot, розроблений компанією Deloitte у 2023 році, дозволяє фахівцям отримувати експертні консультації із складних бухгалтерських питань в інтерактивному режимі. Зазначимо, що особливу увага при розробці було приділено убезпеченню даних, що забезпечується використанням ізольованого середовища та певних протоколів шифрування [3].

Серед сучасних інструментів аудиту варто відмітити DataSniper, який забезпечує глибокий аналіз даних та автоматизує процеси виявлення помилок. Інноваційним рішенням для аудиторів стала платформа DataSnipper, яка пропонує комплексну автоматизацію ключових аудиторських процесів. Система дозволяє автоматично здійснювати пошук необхідних документів, створювати перехресні посилання між різними типами документів, зокрема між електронними таблицями Excel та PDF-файлами. Ключовими перевагами DataSnipper є автоматизація тестування, прискорення контрольних перевірок та спрощення документообігу. Особливо важливою є функція автоматичної перевірки математичної точності фінансової звітності, внутрішньої узгодженості даних та їх відповідності показникам попередніх періодів, що суттєво мінімізує ризики помилки та підвищує якість аудиторських досліджень [4].

Програмні продукти «CaseWare IDEA», «ACL» та «TeamMate» пропонують розширені можливості для аналізу великих масивів даних, проведення комплаєнс-перевірок та генерації аналітичних звітів. Особливої уваги заслуговують рішення від технологічних гігантів - Microsoft та Google, які активно інтегрують штучний інтелект у продукти для бізнесу. Зазначені інструменти допомагають автоматизувати процеси аналізу даних, прогнозування та виявлення закономірностей, що значно підвищує ефективність аудиторських процедур та якість отриманих результатів. Технологічні гіганти Microsoft та Google пропонують потужні AI-рішення, які доцільно застосувати в аудиторській діяльності. Microsoft AI представляє собою комплексний набір технологій, що включає машинне навчання, інтелектуальні боти та когнітивні служби. У сфері аудиту особливо корисними стають можливості автоматизованого аналізу великого масиву даних. Технології штучного інтелекту дозволяють не лише автоматизувати рутинні операції з обробки даних, але й забезпечувати глибокий аналіз фінансової інформації, створюючи додаткові можливості для оцінки ризиків та прогнозування фінансових показників. Інтеграція таких рішень суттєво спрощує процеси передачі, обробки та аналізу даних, позитивно впливає на точність, швидкість та результативність аудиторської перевірки [5].

Впровадження цифрових технологій в аудиторську практику, як і будь-яка значна трансформація, має свої переваги та обмеження (табл. 1).

Таблиця 1 – **Переваги та виклики діджиталізації аудиту**

Переваги	Виклики/Обмеження
Автоматизація рутинних процесів	Значні витрати на етапі впровадження
Підвищення точності аналізу	Необхідність постійного перенавчання персоналу
Зменшення ризику людської помилки	Потенційні кібербезпекові ризики
Прискорення аудиторських перевірок	Часткова втрати персонального контролю
Можливість швидкої обробки великих масивів даних	Залежність від технологічної справності обладнання

Оцінка переваг та обмежень впровадження технологічних рішень дозволяє суб'єктам аудиторської діяльності більш виважено підходити до діджиталіації процесів аудиту, забезпечуючи збалансований підхід до впровадження інноваційних технологій. Діджиталізація аудиту стає процесом професійної трансформації в умовах цифрової економіки. Впровадження інноваційних технологій, таких як RPA, AI, OCR та NLP, докорінно змінює традиційні підходи до проведення аудиту, підвищує його ефективність, точність та швидкість.

Таким чином, технологічні рішення від провідних компаній Microsoft і Google, та спеціалізовані платформи, такі як DataSnipper, демонструють масштабність потенціалу штучного інтелекту в оптимізації процесів аудиту. Незважаючи на виклики, що пов'язані з впровадженням цифрових технологій, стратегічна перевага використання усіх можливостей інформаційних технологій очевидна. Аудиторські фірми, які вчасно адаптуються до зазначених змін, отримують значні конкурентні переваги та можливість швидко оптимізувати аудиторські процедури.

Інформаційні джерела

1. Використання технологій на основі штучного інтелекту в аудиті | Kreston Ukraine. *Kreston Ukraine*. URL: https://kreston.ua/vykorystannia-tekhnolohiy-na-osnovi-shtuchnoho-intelektu-v-audyti/ .
2. Robot Process Automation: Explore the double role of audit | Deloitte Switzerland | Audit. *Deloitte Switzerland*. URL: https://www2.deloitte.com/ch/en/pages/audit/articles/robots-strengthen-the-digital-workforce.html .
3. Deloitte Launches Innovative 'DARTbot' Internal Chatbot – Press Release. *Deloitte United States*. URL: https://www2.deloitte.com/us/en/pages/about-deloitte/articles/press-releases/deloitte-launches-innovative-dartbot-internal-chatbot.html .
4. DataSnipper - Intelligent Automation Platform. *DataSnipper - Intelligent Automation Platform*. URL: https://www.datasnipper.com/?r=0 .
5. Підвищення ефективності: діджиталізація процесів в аудиті. *Міжнародна аудиторська компанія BDO - BDO*. URL: https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2024/digitalisation-of-audit-processes .

УДК 657.6:004.42

А.О. Вітрук, здоб. ОС «магістр» *(ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*
Т.Л. Слюніна, канд. екон. наук, доц. *(ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

У контексті цифрової трансформації, аудит розрахунків із заробітної плати набуває нових викликів та можливостей. Використання автоматизованих систем дає можливість зменшити витрати часу на рутинні розрахунки, знижує ризик помилок, пов'язаних з людським фактором, і підвищує точність даних. Проте, цифровізація також додає нові виклики, такі як кібер-ризики, потреба в адаптації аудиторських методів до технологічних змін, та дотримання оновлених регуляторних вимог.

Метою даної роботи є розгляд викликів, що виникають у процесі аудиту розрахунків із заробітної плати через цифрову трансформацію, і визначення ефективних підходів до управління ними.

Одним з ключових аспектів цифрової трансформації є автоматизація розрахункових процесів, що знижує потребу в ручній роботі. Наприклад, автоматизовані системи, такі як ERP-системи (Enterprise Resource Planning), дозволяють підприємствам проводити розрахунки зарплати автоматично на основі наявних даних, що забезпечує підвищену точність та швидкість [1]. Але тут виникає новий виклик для аудиторів — перевірка коректності роботи цих систем. Аудитори мають враховувати ризик програмних помилок, які можуть залишатися непоміченими через надмірну залежність від автоматизованих алгоритмів.

Крім того, цифровізація збільшує загрози у сфері кібербезпеки. Приклади несанкціонованого доступу до фінансових даних через вразливості у системах автоматизації стали дедалі частішими. Якщо системи розрахунків із заробітної плати зламуються, дані про зарплату співробітників можуть опинитися у відкритому доступі або бути використаними у шахрайських схемах. Це знижує довіру до безпеки аудиторських процесів, а тому аудитори повинні не лише перевіряти фінансові дані, але й аналізувати надійність систем безпеки, застосовуючи методи, які дозволяють оцінити захищеність даних.

Ще один сучасний виклик — використання штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних. Штучний інтелект може ефективно виявляти нетипові операції або аномалії в нарахуваннях заробітної плати, що дозволяє швидко виявляти шахрайство. Наприклад, якщо один із співробітників систематично отримує більші надбавки порівняно з іншими без обґрунтування, штучний інтелект здатен звернути увагу на таке відхилення. Але ці інструменти часто працюють за закритими алгоритмами, що ускладнює аудиторам їх перевірку. Це викликає потребу у нових підходах до оцінки коректності таких систем.

Цифрова трансформація також вимагає від аудиторів відповідності до нових регуляторних норм. Наприклад, стандарти обліку можуть регулярно

змінюватися, а цифрові системи повинні швидко адаптуватися до цих змін, щоб відповідати актуальним вимогам. Для аудитора це означає необхідність моніторингу відповідності системи розрахунків актуальним нормам та вимогам і застосування процедур, що забезпечують повну відповідність.

Розглянемо основні переваги цифрових технологій, які впливають на якість та організацію аудиту розрахунків із заробітної плати.

По-перше, цифрові технології, особливо автоматизовані облікові системи, значно покращують точність і прозорість даних про заробітну плату, які використовуються у звітності. Наприклад, автоматичний розрахунок податків та утримань дозволяє знизити ризик помилок та спрощує процес формування щомісячних і річних звітів. Завдяки цьому аудитори можуть зосередитися на стратегічніших завданнях, таких як оцінка ризиків чи розслідування потенційного шахрайства, замість того, щоб витрачати час на перевірку рутинних розрахунків.

По-друге, автоматизація дозволяє аудиторам використовувати спеціалізовані аналітичні інструменти, які допомагають у виявленні аномалій і шахрайства. Наприклад, за допомогою інструментів аналізу даних можна відстежувати відхилення у нарахуваннях заробітної плати порівняно із середніми показниками у галузі, що допомагає аудиторам ефективніше виявляти можливі порушення.

По-третє, важливою перевагою цифровізації є забезпечення прозорості даних, доступних для аудиту. Автоматизовані системи дозволяють аудиторам отримувати легкий доступ до даних про кожен етап облікових операцій, що дає можливість краще відстежувати обґрунтованість витрат та відповідність процесів внутрішнім політикам підприємства.

Наслідком використання цифрових технологій є зростання вимог до забезпечення захисту даних. Аудиторські компанії повинні постійно оновлювати технічні можливості в галузі кібербезпеки, щоб знизити ризик несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації. Впровадження багатофакторної автентифікації, шифрування даних, регулярних перевірок систем безпеки та моніторингу підозрілих активностей стає обов’язковим компонентом аудиторської роботи.

Також зростають вимоги до самих аудиторів: цифрова трансформація вимагає від аудиторів нових знань і навичок у галузі IT та роботи з цифровими системами. Для успішного проведення аудиту заробітної плати аудитори повинні володіти знаннями про роботу ERP-систем, штучного інтелекту, аналіз даних та кібербезпеку. Це веде до зростання попиту на спеціалістів із цифрових технологій та появу нових спеціалізацій в аудиторській галузі, зокрема фахівців з IT-аудиту та експертів з даних. Компанії також заохочують розвиток компетенцій своїх співробітників через програми підвищення кваліфікації, що забезпечує аудиторам можливість працювати в умовах цифрової економіки та ефективніше вирішувати виклики, що виникають.

У цьому контексті перспективою розвитку є тісніша співпраця аудиторів із фахівцями з кібербезпеки для створення більш комплексних підходів до захисту даних та забезпечення безпеки систем розрахунків із заробітної плати.

Не менш важливою перспективою є потреба у вдосконаленні регулятивної бази. Регуляторні зміни повинні враховувати особливості роботи автоматизованих систем обліку та встановлювати відповідні вимоги для їх перевірки, що забезпечить стабільність і точність аудиторських процесів у цифрову епоху. Наприклад, міжнародні стандарти аудиту можуть бути доповнені вимогами щодо перевірки автоматизованих систем, оцінки якості даних, забезпечення кібербезпеки тощо. Це допоможе аудиторам отримати чіткі інструкції щодо перевірки цифрових систем обліку, зокрема розрахунків із заробітної плати. Такі зміни сприятимуть підвищенню довіри до аудиту в умовах цифрової економіки та забезпечать належний рівень відповідності законодавчим нормам.

Отже, цифрова трансформація надає численні переваги, одночасно створюючи нові виклики у сфері аудиту розрахунків із заробітної плати. Аудитори мають використовувати новітні технології та адаптувати свої методи до цифрової реальності, приділяючи особливу увагу кібербезпеці та відповідності нормативним вимогам. Підвищення кваліфікації аудиторів у сфері цифрових технологій, розвиток регуляторної бази та впровадження нових підходів до перевірки — це важливі кроки на шляху до забезпечення надійності та ефективності аудиторських процесів у майбутньому.

Інформаційні джерела

1. Enterprise resource planning/ Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Enterprise_resource_planning

УДК 657.6

О.В. Волошина, наук. співроб. *(ННЦ «ІАЕ», Київ)*

ОСНОВНІ ЦІЛІ ЯКОСТІ ЩОДО ПРИЙНЯТТЯ ТА ПРОДОВЖЕННЯ ВІДНОСИН З КЛІЄНТАМИ ТА КОНКРЕТНИХ ЗАВДАНЬ

Кожна аудиторська фірма має чітко визначити цілі якості, що стосуються прийняття та продовження відносин з клієнтами й конкретних завдань. Відповідно до МСУЯ 1 «Управління якістю для фірм, що виконують аудити чи огляди фінансової звітності, або інші завдання з надання впевненості чи супутніх послуг» [1] до них безпосередньо відноситься судження компанії стосовно прийняття або продовження відносини з клієнтом чи конкретного завдання. Воно є доречним, спираючись на:

- конкретну інформацію про характер та умови завдання, чесність й етичні цінності клієнта, достатню для змістовного обґрунтування таких суджень;
- здатність фірми виконувати завдання згідно професійних стандартів та застосовних нормативних та правових вимог.

Що стосується отриманої інформації про характер й обставини завдання, то вона може включати:

- сферу діяльності конкретного суб'єкта господарювання для якого виконується завдання та відповідні регулятивні фактори;
- характер суб'єкта господарювання (його бізнес-модель та способи фінансування, діяльність, власність й управління, організаційна структура);
- характер основного предмета перевірки і критерії, які застосовуються. Зокрема, у разі інтегрованої звітності основний предмет перевірки може включати екологічну, соціальну інформацію чи інформацію про безпеку та здоров'я, а застосовними критеріями можуть виступати показники оцінки, що встановлені визнаним органом експертів.

Зазвичай отримана інформація для підтвердження суджень компанії про етичні цінності й чесність клієнта включає перелік осіб та ділову репутацію основних власників клієнта, ключових керівників і посадовців, наділених найвищими повноваженнями. Слід зазначити, що на характер та обсяг такої інформації можуть вплинути наступні фактори:

- ✓ основний характер замовника, включаючи складність його структури власності й управління;
- ✓ інформація про ставлення основних власників суб'єкта господарювання, ключового керівництва та осіб, наділених найвищими повноваженнями, до агресивної інтерпретації стандартів бухгалтерського обліку і середовища внутрішнього контролю;
- ✓ характер операцій клієнта, його ділова практика;
- ✓ вказівки на накладені замовником обмеження в обсязі робіт;
- ✓ агресивна зацікавленість клієнта в якомога низьких гонорарах фірми;
- ✓ ознаки причетності замовника до відмивання грошей чи іншої злочинної діяльності;
- ✓ особи та ділова репутація пов'язаних сторін;
- ✓ причини пропонованого затвердження фірми й відмови від повторного затвердження попередньої фірми.

Зауважимо, що аудиторська компанія може отримувати необхідну інформацію з різних як внутрішніх так і зовнішніх джерел. Наприклад, при роботі з новим клієнтом здійснюється запит інформації у поточних чи попередніх надавачів професійних бухгалтерських послуг клієнту дотримуючись відповідних етичних вимог. У випадку відносин з наявним клієнтом, інформація отримується з попередніх або поточних завдань, чи запитується у іншого персоналу фірми, що виконував завдання для клієнта. Можливе також обговорення з третіми сторонами (юрисконсультами, банкірами та колегами по галузі) та фоновий пошук за відповідними базами даних.

Разом з тим, отримана інформація в ході прийняття та продовження роботи фірмою часто може бути актуальною й для команди із завдання при плануванні та виконанні завдання. А деякі професійні стандарти можуть напряму вимагати від команди із завдання отримання та розгляд такої інформації. Так, згідно з параграфом 23 МСА 220 (переглянутий) «Управління якістю аудиту фінансової

звітності» партнер із завдання при плануванні та виконанні аудиторського завдання враховує отриману інформацію в процесі прийняття і продовження [2].

Не забуваймо про встановлені вимоги щодо врахування конфлікту інтересів в процесі прийняття чи продовження відносин з клієнтом, конкретного завдання та комунікації з попередньою або поточною аудиторською компанією при прийнятті завдання, що є аудитом чи перевіркою фінансової звітності.

До речі, на здатність суб'єкта аудиторської діяльності виконувати завдання відповідно до професійних стандартів, нормативних та правових вимог може вплинути: наявність у нього відповідних ресурсів для виконання завдання; наявність доступу до інформації або до осіб, що надають таку інформацію; здатність фірми та команди із завдання виконувати свої обов'язки з дотриманням відповідних етичних вимог.

Аудиторська фірма при визначенні наявності ресурсів для виконання завдання може враховувати обставини виконання завдання, крайній термін подання звітності, наявність експертів необхідних для залучення, потреби в технологічних ресурсах (IT-додатках) та інтелектуальних ресурсах (методології, тематичних і галузевих посібниках, доступі до джерел інформації). Однак, на наше переконання, найважливіше проаналізувати наявність в компанії осіб, які володіють відповідними навиками та компетенцією, включаючи достатній час для виконання завдання. Тобто важливо вивчити наявність:

- ❖ осіб, що відповідатимуть за загальне керівництво та контроль за виконанням завдання;
- ❖ осіб, які мають достатні знання у відповідній галузі та знання основного предмету перевірки або критеріїв, що повинні застосовуватися при підготовці інформації щодо основного предмету перевірки, володіють досвідом роботи з відповідними нормативними вимогами, вимогами до звітності;
- ❖ осіб для виконання окремих аудиторських процедур стосовно фінансової інформації компонента для аудиту фінансової звітності групи.

До цілей якості щодо прийняття та продовження відносин з клієнтами й конкретних завдань безпосередньо відносяться також фінансові й операційні пріоритети фірми. Вони, як правило, не призводять до появи хибних суджень стосовно прийняття або продовження відносини з клієнтом чи конкретного завдання.

Фінансові пріоритети, зрозуміло, можуть бути зосереджені на прибутковості фірми, адже, отримані за виконання завдань гонорари, безперечно, впливають на фінансові ресурси фірми.

Що стосується операційних пріоритетів, то вони можуть включати стратегічні пріоритетні області, наприклад, зростання частки ринку фірми, нові пропозиції послуг або галузева спеціалізація. Звісно, можуть виникнути обставини, за яких фірма буде задоволена узгодженим гонораром за завдання, проте їй не слід приймати чи продовжувати виконання завдання або відносини з клієнтом. На наше переконання, таке може трапитись, коли клієнту не вистачає чесності й етичних цінностей.

Слід зазначити, що можуть бути й інші обставини, при яких встановлений за завдання гонорар недостатній, враховуючи характер та обставини виконання

такого завдання, і це, відповідно, може знизити здатність аудиторської компанії виконувати завдання згідно професійних стандартів, правових й нормативних вимог. Так, кодекс Ради з Міжнародних стандартів етики для бухгалтерів стосується різних видів винагород та гонорарів, включаючи обставини, що можуть створити загрозу для дотримання основоположного принципу належної ретельності та професійної компетентності, коли встановлений гонорар за виконання завдання занадто низький.

Отже, чітке визначення аудиторською фірмою основних цілей щодо прийняття і продовження відносин з клієнтами та конкретних завдань вимагає особливої уваги, адже від цього залежить їх майбутнє.

Інформаційні джерела

1. Міжнародний стандарт з управління якістю (МСУЯ) 1 «Управління якістю для фірм, що виконують аудити чи огляди фінансової звітності, або інші завдання з надання впевненості чи супутніх послуг». 2022. IFAC (МФБ) URL: http://surl.li/qwdwzm.

2. Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 220 (переглянутий) «Управління якістю аудиту фінансової звітності». 2022. IFAC (МФБ) URL: http://surl.li/igvdnq.

УДК 658.5:338.242

Є. В. Воронюк, викл. *(ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Харків)*

AGILE-ТРАНСФОРМАЦІЯ В КОНТЕКСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕНН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Досягнення стану економічно безпечного функціонування та стратегічного розвитку є основним прагненням кожного підприємства. Сучасні умови ведення бізнесу, як на глобальному, так і на локальному рівнях, характеризуються швидкими змінами в економіко-правовому ландшафті. В таких умовах кожен суб’єкт господарювання прагне підвищити адаптивні властивості підприємства за рахунок впровадження більш гнучких стратегій у реалізації бізнес-процесів.

У Cambridge Dictionary слову «agile» надається таке визначення – можливість рухатись і думати швидко і розумно [1]. Якщо застосувати це визначення як підхід до інтерпретації поняття «бізнес-процес» за міжнародним стандартом ISO 9000:2015 [2], можна сказати, що agile бізнес-процеси мають здатність швидко перебудовуватися відповідно до нових потреб або умов зовнішнього та внутрішнього середовища, а також розумно керувати ресурсами для досягнення максимальної ефективності та якості результатів.

Відповідно до вищенаведеного, agile бізнес-процеси за ISO 9000:2015 можна описати як процеси, що мають високу гнучкість, швидкість адаптації та здатність до постійного вдосконалення, водночас забезпечуючи відповідність стандартам якості та задоволення потреб зацікавлених сторін.

Agile-трансформація – це процес перетворення організаційної структури та культури в такий, що сприяє цілковитій гнучкості бізнесу [4].

Економічну безпеку підприємства та процес її організації і забезпечення можна розглядати як суб'єктивно усвідомлений стан, який визначається людиною, що здійснює управлінський вплив, на основі оцінки актуальних загроз для підприємства. Цей стан відображає «зони можливостей», що визначаються кількісними та якісними економічними критеріями, правовими нормами, інтересами стейкхолдерів (постачальників, кредиторів, інвесторів тощо) та рівнем соціальної відповідальності [3].

Економічна безпека підприємства з позиції Agile-підходу – це динамічний стан системи, який дозволяє їй постійно адаптуватися до змінних загроз і можливостей у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Він забезпечується через гнучкі управлінські рішення, що приймаються на основі швидкої оцінки ризиків і зворотного зв'язку із ключовими стейкхолдерами. Цей підхід передбачає швидку реакцію на небезпеки, ефективне використання «вікон можливостей» та безперервну оптимізацію бізнес-процесів з урахуванням правових норм, економічних індикаторів та принципів забезпечення соціальної відповідальності.

Історично Agile-підхід сформувався у сфері розробки програмного забезпечення, проте основні аспекти Agile Manifesto доречні й для підприємств в інших секторах економіки. Вони полягають у пріоритетності: людського капіталу і комунікації над процесами та інструментами; працюючого продукту над вичерпною документацією; співробітництва із замовником над узгодженням умов контракту; готовності до змін над виконанням початкового плану [5]. В організаційному забезпеченні економічної безпеки підприємства ці аспекти також актуальні, оскільки відображають основу її формування, коли рушійною силою є людина, а не методологія. Зовнішнє середовище постійно змінюється, підприємство завжди знаходиться в ситуації невизначеності, в чому і криються ризики та загрози для його безпечного функціонування. І навіть використання сучасних мовних моделей не надає гарантій і захисту, оскільки швидкість змін в економічному, політичному та конкурентному середовищі потребує унікальної людської здатності – творчості. Завдяки творчому підходу до організації та забезпечення економічної безпеки підприємства, де людина є ключовим елементом, з’являється можливість для реалізації гнучкості, як одного з основних аспектів Agile Manifesto.

Автори Agile Manifesto також сформулювали дванадцять принципів Agile-розробки, які можуть бути перенесені в сферу організації та забезпечення економічної безпеки підприємства. Якщо узагальнити сформульовані принципи, вони зосереджені на швидкому постачанні цінного продукту клієнту через гнучкі процеси, які адаптуються до змін на будь-якому етапі проєкту. Основою є тісна співпраця між командою та замовником, самоорганізація команди та постійна комунікація. Важливим показником прогресу є робочий продукт, а не документація, при цьому забезпечується сталість темпів роботи та постійне вдосконалення процесів.

Принципи Agile можна ефективно застосувати для організації та забезпечення економічної безпеки підприємства. Гнучкі підходи дозволяють швидко реагувати на зміни в ринкових умовах, адаптуватися до нових загроз і

викликів, що забезпечує оперативність прийняття рішень і стійкість підприємства. Тісна взаємодія між різними підрозділами та керівництвом сприяє кращому розумінню ризиків, швидкому виявленню проблем і їхньому усуненню. Регулярний моніторинг результатів і постійне вдосконалення процесів допомагає підтримувати стабільний рівень економічної безпеки, забезпечуючи одночасно розвиток та зростання компанії.

Застосування принципів Agile для організації економічної безпеки підприємства передбачає створення адаптивної та швидко реагуючої системи, здатної оперативно вирішувати проблеми, пов'язані з внутрішніми та зовнішніми загрозами. Ключові положення Agile — постійна взаємодія між командами, ітеративний підхід та акцент на гнучкості — дозволяють швидко змінювати стратегії відповідно до нових ризиків або змін у бізнес-середовищі.

Узагальнюючи, Agile-підхід в організації та забезпеченні економічної безпеки підприємства базується на чотирьох стовпах:

1. Ітеративне планування. Agile-принципи пропонують короткі цикли планування (спринти), що дозволяє підприємству регулярно оцінювати ризики, аналізувати зовнішні та внутрішні загрози і швидко приймати коригувальні рішення. Це сприяє безперервному вдосконаленню процесів захисту активів, оптимізації витрат і забезпеченню фінансової стійкості.

2. Крос-функціональна співпраця. Організація економічної безпеки вимагає злагодженої роботи різних відділів: фінансового, юридичного, безпекового, IT та інших. Agile-підхід заохочує командну співпрацю та комунікацію між усіма підрозділами, що дозволяє своєчасно реагувати на нові загрози, обмінюватися інформацією та швидше знаходити оптимальні рішення.

3. Прозорість та моніторинг. Agile принципи передбачають постійну видимість і моніторинг процесів, що забезпечує ефективне управління ризиками. Підприємства можуть впроваджувати системи для прозорого відстеження фінансових, операційних та безпекових показників, що дає змогу швидко реагувати на будь-які аномалії чи загрози.

4. Адаптивність та гнучкість. Головна перевага Agile полягає у здатності швидко адаптувати стратегії залежно від змін у зовнішньому середовищі. Це особливо важливо для підтримки економічної безпеки, оскільки нові ризики можуть з'являтися раптово — від економічних криз до кібератак.

Таким чином, Agile дозволяє підприємствам забезпечувати свою економічну безпеку через постійний процес адаптації, співпраці та контролю, що мінімізує вплив ризиків і сприяє стійкому розвитку в мінливому бізнес-середовищі.

Інформаційні джерела

1. Cambridge Dictionary - Agile. Cambridge University Press & Assessment 2024. URL: https://dictionary.cambridge.org/uk/dictionary/english-ukrainian/agile

2. ISO 9000:2015. Quality management systems — Fundamentals and vocabulary. URL: https://www.iso.org/obp/ui#iso:std:iso:9000:ed-4:v1:en

3. Гаркуша В., Єршова Н. СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ ЩОДО СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА». Економіка та суспільство. 2021. № 28. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34

4. Добровінська Я. В, Матвієнко А. О., Мохонько Г. А. «Особливості впровадження Agile на ІТ-підприємствах України». Стратегічні пріоритети розвитку економіки, обліку, фінансів та права в Україні та світі: збірник тез доповідей міжнародної науковопрактичної конференції (Полтава, 23 січня 2020 р.): у 6 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 1. 59 с. С. 17-19. URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/zbirnik_1_1.pdf#page=18

5. Manifesto for Agile Software Development. URL: https://agilemanifesto.org/iso/en/manifesto.html

УДК 005.572:658

Л.Б. Гнатишин, д-р екон. наук, проф. *(ЛНУП, Львів)*
О.С. Прокопишин, канд. екон. наук, доц. *(ЛНУП, Львів)*
О.І. Малецька, канд. екон. наук, доц. *(ЛНУП, Львів)*

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ КОНСАЛТИНГ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Бухгалтерський консалтинг сьогодні є затребуваною послугою, яка може зацікавити керівників сільськогосподарських підприємств та фермерів. Бухгалтерський консалтинг в сільському господарстві – це вид професійної консультаційної підтримки, спрямований на допомогу сільськогосподарським товаровиробникам в управлінні фінансами, обліком, податками та оптимізації господарської діяльності. Особливості сільського господарства, такі як сезонність виробництва, специфіка обліку біологічних активів, податкові пільги, роблять бухгалтерський консалтинг важливим інструментом для підвищення ефективності управління та прийняття обґрунтованих фінансових рішень. Незалежно від того, чи досягло підприємство суттєвих успіхів у комерційній діяльності, чи лише починаєте свій шлях у бізнесі, якісне бухгалтерське консультування забезпечує швидке і своєчасне прийняття ефективних управлінських рішень, що сприятимуть зміцненню і розвитку підприємства.

Сучасні наукові дослідження проблем консультування здебільшого націлені на вирішення організаційних та управлінських завдань суб’єктів підприємництва, які надають консалтингові послуги [2; 4]. На їх думку доцільніше не розподіляти консалтингові послуги, які надаються підприємствам, за сферами (напрямами) їх діяльності, а використовувати економічний консалтинг. Саме цей вид консалтингу поєднує в собі оцінку всіх складових потенціалу підприємства одночасно, що надає можливість отримати перемогу в конкурентній боротьбі з максимальною вірогідністю [1]. Важко погодитись із таким твердженням, оскільки багато підприємців фізичних осіб є користувачами консалтингових послуг не лише у питаннях оподаткування, а й ведення бухгалтерського обліку загалом. Тому проблематика бухгалтерського консалтингу у сучасних умовах набуває особливої актуальності як щодо процесу його організації, так і впливу на систему управління підприємством.

Потреба сільськогосподарських підприємств у бухгалтерських консультаціях особливо гостро відчувається під час нестандартних, нетипових

або незнайомих ситуацій, коли в умовах обмеженості часу та можливостей на пошук інформації, бухгалтеру потрібно нагально вирішувати проблемні питання. До переваг консультаційного супроводу можна віднести оперативність інформаційної підтримки управлінських рішень; економію часу на пошук потрібних нормативних документів та варіантів рішень проблемних питань, які вже перевірені на практиці; гарантію економічності, обґрунтованості і відповідності законодавчим нормам послуг з бухгалтерського консалтингу, що є запорукою захисту інтересів підприємства перед контролюючими органами та контрагентами; нормалізація та поліпшення фінансового стану підприємства через створення сприятливого клімату для реалізації обраних цілей. Першочергово співпраця здійснюються між бухгалтерами підприємства, яке звернулося до послуг спеціалізованої фірми, та досвідченими фахівцями консалтингової компанії. Співпраця консалтера та замовника послуг здійснюється на договірних засадах.

Основними напрямки бухгалтерського консалтингу в сільському господарстві є:

1. Фінансовий облік та звітність – підтримка у веденні обліку біологічних активів (посівів, худоби), що мають власні методи оцінки; розробка форм звітності, що враховують специфіку сільськогосподарської діяльності.
2. Податковий консалтинг та оптимізація оподаткування – розробка податкової стратегії з урахуванням спеціального режиму оподаткування; консультації з питань ПДВ та особливостей його відшкодування при експорті агропродукції.
3. Управлінський облік та планування – розробка управлінської звітності для керівників, яка допомагає оцінити рентабельність виробництва; контроль витрат і управління доходами; створення прогнозів грошових потоків та планування бюджету з урахуванням сезонних змін у виробництві та обігу продукції.
4. Аналіз витрат та їх оптимізація – розробка методів обліку витрат для оцінки собівартості продукції та визначення точок беззбитковості; оптимізація витрат на закупівлю насіння, добрив, палива та інших ресурсів, необхідних для виробництва.
5. Консультації щодо залучення фінансування та інвестицій – допомога у складанні бізнес-планів та фінансових прогнозів для залучення інвестицій або отримання банківських кредитів; консультації щодо доступу до державних програм підтримки сільського господарства, грантів і субсидій.
6. Консультації з питань автоматизації обліку – впровадження бухгалтерських програм, що забезпечують управління витратами і доходами; підтримка у налаштуванні програм для ведення аграрного бізнесу з урахуванням особливостей обліку біологічних активів.
7. Оцінка вартості активів та аудиторські послуги – оцінка вартості біологічних активів, сільськогосподарської техніки та інших ресурсів, що є критично важливими для планування та отримання інвестицій; проведення аудитів для підтвердження фінансової звітності перед інвесторами та кредиторами.

Загалом сферою професійних інтересів консалтингових фірм є ведення та відновлення бухгалтерського обліку на сільськогосподарському підприємстві, здійснення внутрішнього аудиту. При цьому не слід забувати, що бухгалтерський консалтинг – це сервіс з надання комплексу послуг для підприємств та бізнесу. Серед них: реєстрація підприємства в податковому органі і відкриття рахунку в банку; вибір найоптимальнішої системи оподаткування для подальшої оптимізації податкових відрахувань; контроль за розрахунками з контрагентами та персоналом; контроль за правильністю та своєчасністю подачі фінансової, податкової, статистичної та інших форм звітності; контроль за законністю виконуваних підприємством дій, в тому числі і фінансових; аналіз поточної документації – аудит; вибір програмного забезпечення для ведення бухгалтерського обліку; контроль майна, кадрів, фінансових потоків; методичний та юридичний супровід ліквідації, поділу, об'єднання чи відкриття філій. Такий вид послуг може бути актуальний для фермерських господарств.

Послуга бухгалтерського консалтингу має резон навіть за умови ведення обліку на великому сільськогосподарському підприємстві фаховим бухгалтером чи штатом бухгалтерії. Зумовлено це тим, що фахівець зі сторони може проконтролювати роботу штатного бухгалтера – помітити помилки; звернути увагу на те, як оптимізувати процеси всередині бухгалтерії та підвищити ефективність роботи бухгалтерів. В силу своїх професійних обов'язків, консультанти з консалтингових фірм мають досвід роботи з різними сферами бізнесу, що робить їх конкурентоспроможнішими, порівняно із бухгалтерами підприємств, котрі свої професійні навики реалізують виключно в середині діяльності одного підприємства. Постійний контакт із фіскальними органами, вивчення судових і податкових суперечок і прецедентів та відстеження змін у законодавстві сприяють формуванню у персоналу консалтингових фірм компетентностей, націлених на зниження податкового навантаження підприємств-замовників послуг [3].

Поступове ускладнення методик і форм управління є передумовою зміни підходів до управління сільськогосподарським підприємством та процесами бухгалтерського обліку і оподаткування, що своєю чергою сформувало потребу головних та штатних бухгалтерів у безперервному вдосконаленні управлінської, організаційної і методичної практики новітніми знаннями та навиками через співпрацю із консультантами бухгалтерських консалтингових фірм. Система бухгалтерських консалтингових послуг є інтелектуальною, аналітичною, специфічною діяльністю, в межах якої консультанти-експерти проводять оцінку системи обліку та оподаткування підприємства-клієнта, знаходять проблему низької її ефективності та причину її виникнення, розробляють план усунення проблеми через впровадження ефективного управлінського інструментарію.

Інформаційні джерела

1. Базецька Г. І. Використання економічного консалтингу в процесі розробки управлінських рішень на підприємстві. *Економічна теорія та право*. 2019. №3. С. 62-78.

2. Бербенець О. В. Світові тенденції розвитку управлінського консалтингу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 12. С. 38-43.

3. Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С., Мацьків Г.В. Бухгалтерський консалтинг як інструмент управління підприємством. *Вісник Львівського національного університету природокористування: Економіка АПК.* 2023. №30. С. 44-49.

4. Сорока Л. М., Метіль Т. К., Шевченко-Перепьолкіна Р. І. Управління консалтинговою фірмою. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5(3). С. 5-8.

УДК 657.6:658.787

Ю.С. Іщенко*, здоб. ОС *(СНАУ, Суми)*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

У процесі проведення аудиторської перевірки аудитори обов'язково приділяють увагу виробничим запасам, оскільки дані активи як важлива складова оборотних активів завжди використовується підприємствами. В сучасних динамічних бізнес-умовах для прийняття ефективних управлінських рішень необхідний достовірний інформаційний ресурс. Окреслене актуалізує об'єктивну необхідність застосування в практичному аспекті аудиту як дієвого інструменту менеджменту. Аудиторська перевірка забезпечить управлінський процес достовірним, незалежно оціненим інформаційним ресурсом, використання якого дасть змогу здійснити ефективне управління бізнес-процесами, розробити та імплементувати дієві заходи превентивного контролю, що, в загальній сукупності, сприятиме посиленню можливостей економічного розвитку підприємства [2].

Предмет аудиту виробничих запасів – це операції та господарські процеси, що пов'язані з оприбуткуванням, рухом, використанням та іншим вибуттям запасів, а також різні економічні відносини, які виникають при цьому на підприємстві та за його межами. Порядок перевірки залежить від різних факторів, таких як форма власності, організаційно-правова форма господарюючого суб'єкта, умови функціонування, рівень розвитку конкретного підприємства, його види діяльності, система оподаткування, програмне забезпечення, наявність і ефективність існування системи внутрішнього контролю, тощо [3].

Враховуючи норми МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до міжнародних стандартів аудиту» доцільно зазначити, що під час проведення аудиту виробничих запасів загальні цілі аудитора полягатимуть в наступному: отримати обґрунтовану впевненість у тому, що інформація про виробничі запаси, яка узагальнена у фінансовій звітності не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства чи помилки та

* Науковий керівник – І.М. Назаренко, д-р екон. наук, проф. *(СНАУ, Суми)*

відобразити достовірну інформацію у звіті аудитора і повідомити інформацію, як цього вимагають МСА, відповідно до результатів, отриманих аудитором [1].

Аудит виробничих запасів повинен забезпечити перевірку за наступними напрямами: корелювання положень облікової політики щодо організації обліку виробничих запасів із законодавчо-нормативними документами; дотримання в практичному аспекті працівниками бухгалтерії положень облікової політики щодо ведення обліку виробничих запасів; правильність визначення первісної вартості виробничих запасів; правильність оцінки виробничих запасів у процесі їх вибуття; правильність проведення та визначення результатів інвентаризації виробничих запасів; своєчасність та правильність відображення у первинних документах, регістрах аналітичного та синтетичного обліку інформації, пов'язаної із наявністю та рухом виробничих запасів; правильність узагальнення інформації про виробничі запаси у формах фінансової звітності; узгодженість показників, які узагальнені у формі 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» у додатковій статті фінансової звітності з показниками форми 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

На рисунку 1 узагальнено процедурно-інформаційний базис аудиту виробничих запасів.

Резюмуючи результати дослідження, доцільно зазначити, що чітко спланований кожен етап аудиту виробничих запасів – запорука успішності та результативності незалежного аудиторського контролю, який дозволить ідентифікувати проблемні аспекти, визначити стратегічні управлінські ініціативи, вдосконалити систему управління та внутрішнього контролю щодо досліджуваних активів.

Інформаційні джерела

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року. Ч. I URL: http://surl.li/uprjp.

2. Назаренко І.М., Місюров О.В. Аудит виробничих запасів: особливості, ключові аспекти та послідовність перевірки. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1312 – 1318.

3. Скаско О. І., Костецька Ю.Р. Методика аудиту виробничих запасів підприємства. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. 2022. № 70. С. 89 – 93.

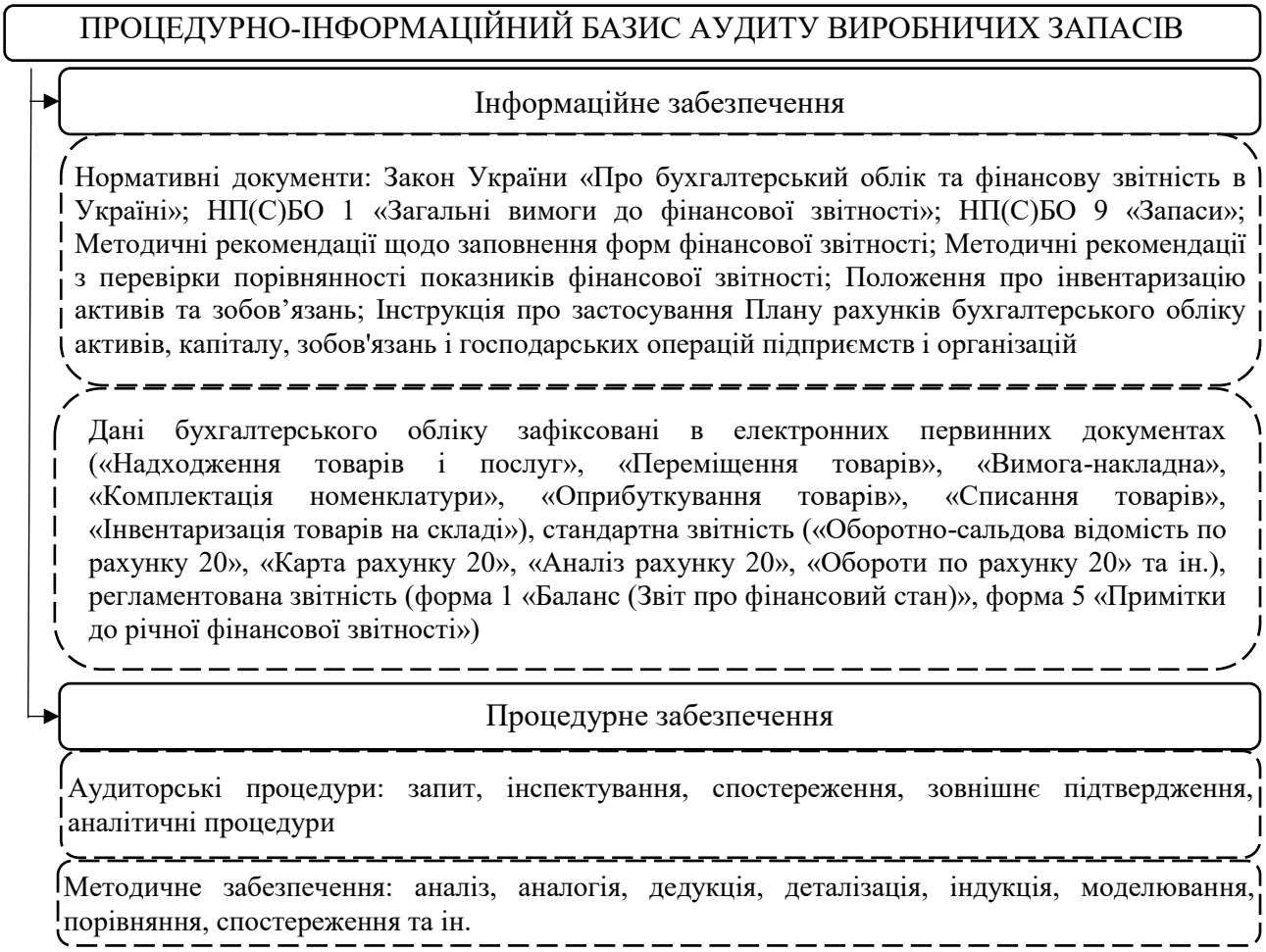

Рисунок 1 - Процедурно-інформаційний базис аудиту виробничих запасів
**Джерело: складено автором.*

УДК 657.6

А.І. Кашперська, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

В умовах євроінтеграційних процесів нашої країни все більшого розповсюдження набуває такий вид контролю діяльності суб'єктів господарювання як аудит. В той же час, з кожним роком все більше підвищуються вимоги до якості його проведення. Безумовно, нормативно-правова база здійснення аудиту та надання аудиторських послуг є основою правового регулювання, а отже, й забезпечення їх якості.

Основні нормативні документи, що є правовим базисом проведення аудиту, можна умовно поділити на ті, які регулюють аудиторську діяльність, та ті, які є правовим підґрунтям контролю якості аудиторських послуг (рис. 1):

Рисунок 1 – Нормативно правове підґрунтя аудиту в Україні

Звісно, що це не повний перелік законодавчих документів, що регулюють проведення аудиторських перевірок та здійснення контролю якості надання аудиторських послуг. Нормативна база аудиту постійно оновлюється та доповнюється. Чимало нововведень було впроваджено після втрати чинності Закону України «Про аудиторську діяльність» та введення в дію Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». Крім того, було внесено певні зміни до Міжнародних стандартів аудиту.

Що стосується контролю якості аудиторських послуг, Додаток до міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг висвітлює концептуальну основу якості аудиту, тобто ключові елементи, які створюють середовище для якості аудиту, а також міжнародну концептуальну основу завдань з надання впевненості. Так, «для того щоб зовнішній аудит досяг своєї мети (підтвердження того, що фінансовій інформації можна довіряти), користувачі фінансової звітності, яка підлягала аудиту, повинні бути впевненими, що аудитори працювали відповідно до прийнятних стандартів і що було виконано «якісний аудит». Отже, якісний аудит

включає аудиторів, які застосовують суворе дотримання процесу аудиту та процедури контролю якості, що відповідають вимогам законодавчих і нормативних актів, а також застосовних стандартів» [1].

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» контроль якості здійснюється шляхом проведення перевірки якості аудиторських послуг суб'єктів аудиту щодо дотримання ними: нормативно-правової бази, в тому числі закону та міжнародних стандартів аудиту; основного принципу – незалежності, а також ефективності внутрішньої системи контролю якості аудиторських послуг суб'єктів аудиторської діяльності.

Контроль управління якістю аудиторських послуг можна поділити на зовнішній та внутрішній. Зовнішній контроль якості аудиторських послуг здійснюють Інспекція із забезпечення якості та Комітет з контролю якості аудиторських послуг (рис. 2).

Рисунок 2 – Зовнішній контроль якості аудиторських послуг

Так, одним з основних завдань Інспекції із забезпечення якості є проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг суб'єктів аудиторської діяльності та організація організовує таких перевірок [2]. Основним завданням Комітету з контролю якості аудиторських послуг є забезпечення проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг суб'єктів аудиторської діяльності, крім тих, які здійснюють обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств, що становлять суспільний інтерес [3].

Щорічно ОСНАД та АПУ затверджуються: плани заходів інспекції/комітету; план-графік проведення перевірок з контролю якості аудиторських послуг та інших перевірок.

Крім того, відповідно до статті 38 Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення правових засад провадження аудиторської діяльності в Україні» від 20.09.2022 р. № 2597-IX, суб'єкти аудиторської діяльності, які мають право здійснювати аудиторські перевірки підприємств, що становлять суспільний інтерес, зобов'язані щорічно до 30 вересня надати Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю інформацію про надані аудиторські послуги за період з 1 липня року, що передує звітному, по 30 червня поточного року через електронний кабінет та в електронній формі.

Внутрішній контроль якості, на відміну від зовнішнього, здійснюється безпосередньо суб'єктами аудиторської діяльності. Так, Міжнародний стандарт управління якістю 1 встановлює відповідальність фірми за її систему управління якістю і вимагає, щоб фірма розробила і запровадила дії у відповідь на ризики якості, пов'язані з виконанням завдань. Такі дії у відповідь включають розробку політик або процедур, що стосуються перевірок якості завдання [4].

Зважаючи на все більший розвиток цифровізації, одним з нововведень АПУ є впровадження та тестування програми Axioma-ISQM, створеної на платформі BAF, на якій працює BAS: Бухгалтерія, призначеної для автоматизації системи управління якістю аудиторської фірми. Суб'єкти аудиторської діяльності, які вже використовують конфігурації BAS, зможуть використовувати програмний продукт Axioma-ISQM без додаткових витрат та обмежень.

Отже, основною метою контролю якості є забезпечення високих стандартів роботи незалежних аудиторів. Відповідальність за якість аудиторських послуг, оцінку ступеня відповідності рівня якості вимогам законодавчої бази, внутрішнім стандартам аудиторської діяльності, передусім, несе керівник аудиторської фірми. Впровадження й реалізація політики та процедур контролю на засадах ефективної системи оцінки якості аудиторських послуг, сприятиме своєчасному виявленню «вузьких місць» та вживанню заходів щодо зниження існуючих ризиків, а також дотримання професійної етики та забезпечення якості послуг.

Інформаційні джерела

1. Додаток до міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2020 року Частина III. URL : https://www.apob.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/Ukr_IAASB_HB_2020-Part_%D0%86%D0%86%D0%86.pdf

2. Положення про Інспекцію із забезпечення якості Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю. URL : https://www.apob.org.ua/?page_id=1315

3. Положення про комітет з контролю якості аудиторських послуг. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v01_7230-19#Text

4. Міжнародний кодекс етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності), видання 2022 р. URL : https://www.ethicsboard.org/publications/mizhnarodniy-kodeks-etiki-profesiynikh-bukhgalteriv

УДК 334.021.01

І.В. Кібкало, здоб. ступ. PhD (*ДБТУ, Харків)*

АУТОСОРИНГ І КОНСАЛТИНГ ЯК СКЛАДОВА УСПІШНОЇ БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний аграрний сектор, особливо в умовах швидких змін та зростаючих конкурентних викликів, потребує гнучких та ефективних рішень для забезпечення стабільного розвитку та підвищення продуктивності. Одним із рішень для підвищення продуктивності та зниження витрат є інтеграція аутсорсингу та консалтингу у бізнес-стратегію. Ці інструменти дозволяють підприємствам оптимізувати діяльність, зосередитися на основних процесах та отримати доступ до експертних знань і технологій.

Аутсорсинг (від англ. outsourcing, "зовнішнє джерело") – це бізнес-стратегія, яка полягає у передачі певних функцій, процесів або завдань зовнішнім компаніям, що спеціалізуються на виконанні конкретних видів діяльності. Метою аутсорсингу є підвищення ефективності підприємства через оптимізацію витрат, зниження навантаження на власні ресурси та концентрацію на основних видах діяльності. Аутсорсинг – це передача певних функцій чи завдань зовнішнім компаніям, що спеціалізуються на конкретних послугах. Наприклад, сільськогосподарські підприємства можуть передати бухгалтерський облік, юридичні послуги, логістику, IT-підтримку чи маркетинг на аутсорсинг. Це звільняє ресурси підприємства, даючи змогу сконцентруватися на головних бізнес-процесах, таких як виробництво і збут продукції [3].

Аутсорсинг може охоплювати широкий спектр функцій, зокрема:

- Фінансові та бухгалтерські послуги – облік, звітність, аудиторські перевірки;
- Юридичні послуги – оформлення документації, представництво в судах, консультування;
- Інформаційні технології – підтримка IT-інфраструктури, розробка програмного забезпечення, кібербезпека; - Маркетинг і реклама — розробка маркетингових стратегій, управління брендом, проведення рекламних кампаній;
- Логістика – складування, перевезення, управління ланцюгом постачання [3].

Консалтинг – це професійна діяльність, яка полягає у наданні консультаційних послуг експертами або спеціалізованими компаніями з метою допомогти підприємствам та організаціям оптимізувати свою діяльність, розв’язувати конкретні проблеми та досягати стратегічних цілей. Консалтинг охоплює різні аспекти бізнесу, від управління та фінансів до маркетингу, IT та людських ресурсів, надаючи об’єктивний погляд на питання, з якими стикається компанія, і пропонуючи найбільш ефективні рішення. Консалтинг – це надання експертних консультацій для оптимізації діяльності підприємства. Консалтингові послуги можуть включати аналіз фінансової діяльності, розвиток маркетингових стратегій, консультування з питань управління персоналом,

впровадження інформаційних технологій тощо. Залучення консультантів допомагає сільськогосподарським підприємствам отримати незалежну оцінку ситуації, розробити стратегічні рішення та підвищити ефективність роботи [3].

Основними напрямами консалтингу є:

- Управлінський консалтинг – удосконалення управлінських процесів, впровадження сучасних моделей управління, розвиток організаційної структури;
- Фінансовий консалтинг – аналіз фінансової діяльності, розробка бюджетів, оптимізація витрат, фінансове планування та оцінка ризиків;
- Маркетинговий консалтинг – створення та просування бренду, розробка маркетингових стратегій, вивчення ринку та споживчих настроїв;
- HR-консалтинг – підбір, навчання та розвиток персоналу, формування корпоративної культури, управління мотивацією та продуктивністю працівників;
- IT-консалтинг – оптимізація та автоматизація бізнес-процесів, впровадження інформаційних систем, забезпечення кібербезпеки [3].

Розглянемо переваги аутсорсингу та консалтингу для сільськогосподарських підприємств в таблицях 1 та 2.

Таблиця 1 – **Переваги аутсорсингу для сільськогосподарських підприємств**

Перевага	Опис
Оптимізація витрат	Аутсорсинг дозволяє знизити витрати, оскільки підприємству не потрібно утримувати штат для виконання завдань, які можна передати зовнішнім виконавцям. Замість цього ресурси можуть бути спрямовані на основну діяльність, яка приносить найбільший прибуток.
Доступ до професіоналів	Завдяки аутсорсингу підприємства мають змогу залучати фахівців високого рівня, які спеціалізуються у певних сферах. Це забезпечує якісне виконання завдань і мінімізує ризики, пов’язані з непрофесійним виконанням роботи.
Гнучкість та адаптивність	Аутсорсинг дозволяє підприємствам швидко реагувати на зміни на ринку, скорочуючи або розширюючи зовнішні послуги залежно від потреб. Це особливо важливо у сільському господарстві, де сезонність та коливання попиту відіграють значну роль.
Підвищення продуктивності	Зосереджуючись на основних бізнес-процесах, сільськогосподарські підприємства можуть ефективніше використовувати свої ресурси та підвищити продуктивність. Звільнення від додаткових операцій дає змогу присвячувати більше часу і ресурсів на вдосконалення виробничих процесів та підвищення якості продукції.

Джерело: складено автором на основі [1, 2]

Таблиця 2 – **Переваги консалтингу для аграрного бізнесу**

Перевага	Опис
Експертний	Консалтингові компанії надають сільськогосподарським

Перевага	Опис
аналіз і стратегічне планування	підприємствам доступ до досвіду і знань у стратегічному плануванні, управлінні фінансами, маркетингу та інноваціях. Це допомагає підприємствам розробляти більш обґрунтовані стратегії та досягати довгострокових цілей.
Оптимізація бізнес-процесів	Консультанти допомагають виявити «вузькі місця» в роботі підприємства, що дозволяє оптимізувати процеси та підвищити ефективність. В аграрному секторі це може включати впровадження сучасних технологій обробки даних для ефективного управління ресурсами та підвищення врожайності.
Зниження ризиків	Консалтингові послуги дозволяють ідентифікувати потенційні ризики та розробити плани їхньої мінімізації. Це важливо для сільськогосподарських підприємств, які стикаються з природними ризиками (зміни клімату, стихійні лиха) та ринковими факторами (зміни в ціні, попиті).
Навчання та розвиток персоналу	Багато консалтингових компаній пропонують тренінги для працівників, що підвищує їхню кваліфікацію та компетентність. В аграрному секторі це допомагає підприємствам залишатися конкурентоспроможними, впроваджуючи інновації та покращуючи виробничі процеси.

Джерело: складено автором на основі [1, 4]Ж

Незважаючи на очевидні переваги, аутсорсинг і консалтинг мають певні виклики. Один із них – це рівень довіри до зовнішніх виконавців та консультантів, особливо у питаннях, пов’язаних із конфіденційною інформацією. Підприємствам слід уважно обирати партнерів, враховуючи їхню репутацію та надійність. Іншим викликом є супровід та контроль за виконанням завдань, особливо коли мова йде про тривалу співпрацю. Для ефективного використання аутсорсингу і консалтингу важливо підтримувати постійний зворотний зв'язок та моніторинг виконання умов співпраці [2].

Аутсорсинг та консалтинг стають невід’ємними елементами успішної бізнес-стратегії для сільськогосподарських підприємств, які прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність і адаптуватися до сучасних умов ринку. Вони дозволяють аграрним підприємствам зосередитися на основних видах діяльності, одночасно забезпечуючи ефективне управління допоміжними процесами та доступ до експертних знань. Таким чином, інтеграція аутсорсингу та консалтингу у бізнес-стратегію допомагає сільськогосподарським підприємствам оптимізувати свою діяльність, скоротити витрати, покращити управлінські процеси та забезпечити стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Інформаційні джерела

1. Березіна Л. М., Воронько-Невіднича Т. В., Логінська І. Я., Шкурупій К. Є. Ключові аспекти управління розвитком агропродовольчої сфери в межах національної економічної стратегії – 2030. *Modern Economics*. 2021. № 30 (2021). С. 34-38. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-05. (дата звернення: 02.11.2024)

2. Воронько-Невіднича Т., Афанасьєва А., Сіренко О. Організаційно-економічні засади досягнення та утримання конкурентних переваг в аграрному бізнесі. *Економіка та суспільство.* 2020. № 22. URL: https://doi.org/10.32782/2524- 11 0072/2020-22-82. (дата звернення: 02.11.2024)

3. Камінська Т. М. Міжнародний бізнес-консалтинг: конспект лекцій для студентів другого (магістерського) освітньо-кваліфікаційного рівня галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» спеціалізації «Бізнесконсалтинг» фінансово-правового факультету. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 89 с.

4, Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції, 28 вересня 2023 р. Полтава : ПДАУ, 2023. 450 с.

УДК 657.6:658.14

А.В. Коновалова, бухгалтер-експерт *(ТОВ НМЦ «ГЛОБАЛ АККАУНТ АУДИТ», Запоріжжя)*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Сучасні цифрові технології стали невід'ємною частиною бізнес-процесів, включно з аудиторськими перевірками на підприємствах малого бізнесу. Використання цифрових інструментів в аудиті дозволяє суттєво підвищити точність і швидкість перевірок, забезпечуючи при цьому зниження витрат на аудит, що особливо важливо для малого бізнесу в Україні.

Малим підприємствам, які часто стикаються з обмеженими фінансовими та людськими ресурсами, цифрові технології допомагають досягати кращих результатів у фінансовій звітності, мінімізуючи при цьому ризики. Автоматизація процесів обліку та аналізу, зберігання даних у хмарних системах, аналітика великих даних та впровадження сучасних програмних продуктів роблять аудит більш доступним і ефективним для малих підприємств.

Використання хмарних технологій, зокрема, стало потужним інструментом для зберігання та обміну інформацією, дозволяючи аудиторам та управлінському персоналу мати доступ до необхідних фінансових даних у режимі реального часу. Хмарні рішення забезпечують надійний захист інформації завдяки шифруванню даних і багаторівневій автентифікації, що є важливим для малих підприємств, які можуть мати обмежені можливості для організації власних систем захисту.

Використання цифрових технологій сприяє підвищенню ефективності та точності аудиту завдяки автоматизації основних процедур збору та обробки даних. Наприклад, автоматизовані системи обліку дають змогу аудиторам зменшити обсяг рутинної роботи, дозволяючи більше часу приділяти аналізу складних аспектів фінансової діяльності. Це забезпечує не тільки економію часу,

а й знижує ризик людських помилок, що є критично важливим для малих підприємств.

За даними Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC), застосування автоматизації може знизити трудовитрати на аудиторську перевірку до 30% і підвищити точність обробки даних [1, С. 23].

Хмарні технології надають підприємствам можливість зберігати великі обсяги фінансових даних у безпечному цифровому середовищі, забезпечуючи їх доступність з будь-якої точки та у будь-який час. Використання хмарних сервісів для аудиту дозволяє аудиторам отримати швидкий доступ до документів і звітності клієнта, що підвищує оперативність аудиторських процедур.

Згідно з дослідженням PwC, впровадження хмарних рішень дозволяє зменшити витрати на інфраструктуру та зберігання даних до 25%, що значно полегшує фінансовий тягар для малих підприємств [2, С. 39].

Крім того, хмарні сервіси забезпечують високий рівень конфіденційності та захисту даних, що дозволяє аудиторам і клієнтам уникати ризиків, пов’язаних з витоком інформації.

Застосування аналітики великих даних (Big Data) є наступним важливим кроком у цифровізації аудиту, дозволяючи аудиторам швидко аналізувати обсяги даних і виявляти приховані ризики. Інструменти Big Data дозволяють виявляти аномалії, тенденції та потенційні ризики у фінансових операціях підприємства, забезпечуючи точність перевірки.

За даними компанії KPMG, використання аналітики великих даних у аудиті підвищує точність аналізу на 35% і допомагає аудиторам виявляти проблеми ще на початкових етапах перевірки [3, С. 17].

Для малих підприємств це відкриває нові можливості управління фінансовими ризиками, покращуючи якість управлінських рішень.

Ефективне використання програмних продуктів, таких як ERP-системи (Enterprise Resource Planning), дає можливість інтегрувати різні бізнес-процеси підприємства в єдину систему, що полегшує доступ до інформації для аудитора і підвищує рівень прозорості звітності. Інтеграція таких рішень сприяє зниженню помилок в облікових даних, що зменшує ризики для аудиторів та спрощує аудит для малих підприємств. ERP-системи дозволяють аудиторам виконувати перевірку на основі даних, які завжди є актуальними, що підвищує точність та актуальність звітності.

Отже, цифрові технології у проведенні аудиту на підприємствах малого бізнесу України стають важливим фактором для підвищення якості та ефективності аудиторських послуг. Автоматизація обробки фінансових даних, використання хмарних технологій, аналітика великих даних та впровадження програмних рішень ERP надають малим підприємствам і аудиторам можливість швидко адаптуватися до вимог ринку, підвищувати точність і надійність фінансової звітності та знижувати витрати на аудит. Впровадження цифрових технологій не тільки оптимізує аудиторські процеси, але й допомагає малим підприємствам вчасно виявляти фінансові ризики, приймати обґрунтовані управлінські рішення та підвищувати свою конкурентоспроможність в умовах сучасної економіки.

Таким чином, завдяки цифровізації аудиту малий бізнес в Україні отримує більше можливостей для розвитку в умовах обмежених ресурсів і змінного ринкового середовища.

Інформаційні джерела

1. International Federation of Accountants. Technology Adoption and Implementation: Key Findings and Insights. IFAC, 2021. С. 23.
2. PwC Global Annual Review 2021 : дослідження та звіт PwC. 2021. С. 39.
3. KPMG. The Future of Auditing in a Digital World : звіт KPMG. KPMG International, 2021. С. 17.

УДК: 657

Л.В. Кудінова, здоб. ОС «магістр» *(СНАУ, Суми)*
О.В. Назаренко, д-р екон. наук, проф. *(СНАУ, Суми*)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ КОНТРОЛЮ ОРЕНДНИХ ОПЕРАЦІЙ НЕОБОРОТНОЇ КОМПОНЕНТИ НЕФІНАНСОВИХ АКТИВІВ У ОРЕНДОДАВЦЯ

За сучасних бізнес умов, дії військового стану перед господарюючими суб’єктами, у зв’язку з присутнім дефіцитом фінансових ресурсів, нагально актуалізується проблема щодо використання наявної та орендованої необоротної компоненти нефінансових активів (основних засобів, нематеріальних активів, інших необоротних матеріальних активів, довгострокових біологічних активів тощо).

Дослідженням особливостей організації обліку, класифікації, організації контрольних процедур оренди необоротних нефінансових активів суб’єктів господарювання присвятили свої наукові праці: К.В. Безверхий, Г.Л. Вознюк, О.О. Дорошенко, Т.Г. Китайчук, С.М. Лайчук, І.Ю. Литвиненко, В.П. Пантелєєв, С.В. Сисюк та інші автори.

За умов функціонування сучасної інноваційної економіки окреслення контурів стратегій розвитку бізнес суб’єкта, окремих галузей має базуватися на достовірному інформаційному супроводженні, конструкція якого передбачає взаємоузгодженість результатів діагностики можливих потенційних небезпек і виявленні потенційних можливостей з урахуванням поточної мінливості бізнес середовища. Озвучена проблематика значно актуалізує потребу пошуку та імплементації нових методів та інструментів управління, застосування яких в практичному аспекті сприятиме оптимізації структури ресурсного потенціалу, вдосконаленню організаційно-виробничих процесів, окресленню напрямів підвищення на перспективу інвестиційної привабливості, визначенню стратегічних орієнтирів, з акцентуванням уваги на перманентні зміни зовнішнього середовища та латентних ризиків [1].

Оренда повинна здійснюватися на основі таких принципів: залучення інвестицій, інвесторів; законності; відкритості (прозорості); інформування орендарів через сайти, засоби масової інформації про об'єкти, порядок і процедуру реалізації; права чинних орендарів на продовження договору оренди на новий термін за спрощених умов ін. [2].

Контроль за збереженням та використанням необоротних нефінансових активів з боку орендодавця забезпечується якістю організацією обліку бухгалтерських операцій з оренди. На основі облікових даних здійснюється формування показників внутрішньої, фінансової та статистичної звітності, які виступають джерелом аналізу ефективності використання майна підприємства.
При перевірці господарських операцій щодо оренди необоротної складової нефінансових активів господарюючого суб'єкта, організація постійного, якісного документального контролю проводиться за: дотриманням умов договорів оренди орендодавцями при залученні додаткового уповноваженого органу управління; дотриманням вимог передбачених договором оренди нерухомого (рухомого) майна – з боку орендодавців; використанням наданого в оренду рухомого (нерухомого) майна - балансоутримувачами; надходженням коштів за оренду майна на рахунки орендодавця - відділом внутрішнього аудиту (фінансового контролю), (або іншим уповноваженим органом у межах виконання ним власних функціональних обов'язків).

Пріоритетні напрями реалізації контрольних дій під час проведення документального контролю процесу оренди необоротних нефінансових активів у орендодавця та орендаря знайшли відображення на рисунку 1.

Для осіб, які здійснюють перевірку, вагомими доказами, в ході контрольних дій, виступає документи, які підтверджують дотримання діючих умов договору оренди або процесу експлуатації орендованих необоротних нефінансових активів. До них слід віднести:

- ✓ договори на страхування орендованих активів;
- ✓ документи щодо нарахування та використання амортизаційних відрахувань (у випадку, коли орендовані активи знаходиться на балансі орендаря);
- ✓ документальне підтвердження (у разі наявності) процесу проведення списання орендованих необоротних нефінансових активів;
- ✓ інші наявні документи, бухгалтерські регістри, форми звітності, в яких можуть бути присутні необхідні для здійснення перевірки відомості.

Дане документальне супроводження повинно бути оформлене належним чином та не містити ніяких виправлень, пропущених сторінок та інше. Копії обліково-організаційних документів, що додаються до матеріалів перевірки, повинні завірятись у визначеному чинним законодавством порядку. Окрім цього, орендар повинен сприяти забезпеченню достовірності представлених документів щодо дотримання діючих договірних зобов'язань.

Проводячи узагальнення, можемо констатувати, що при формуванні системи контролю наявності та руху нефінансових активів та її безпосередньому функціонуванні, слід врахувати той факт, що отримані результати за підсумками

здійснення контролю, виступають досить вагомим критерієм оцінки діяльності окремої господарюючого суб'єкта.

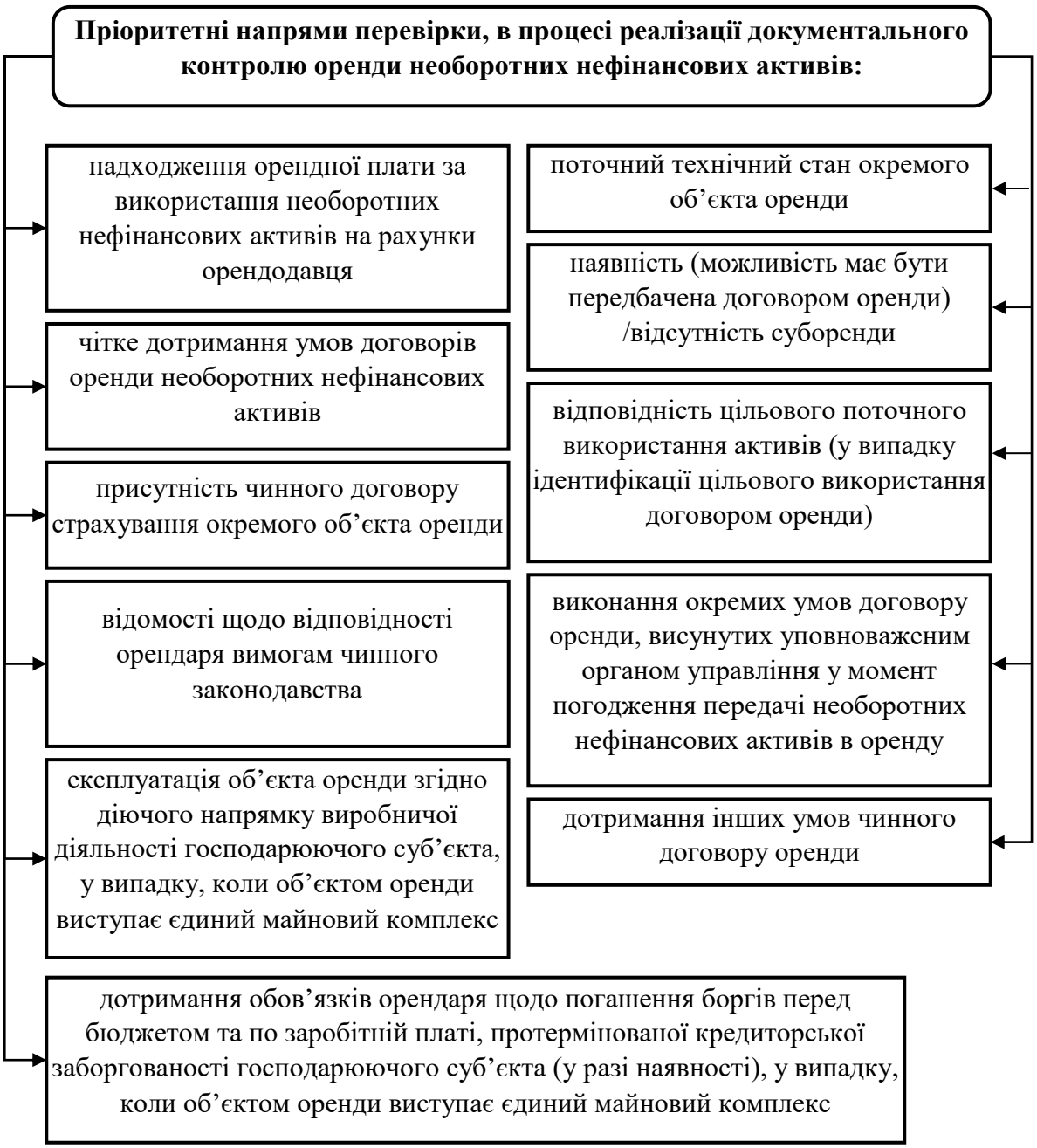

Рисунок 1 – Пріоритетні напрями перевірки при реалізації комплексного документального контролю оренди необоротних нефінансових активів

Джерело: узагальнено автором на підставі [2]

Інформаційні джерела

1. Plaksiienko V., Nazarenko I., Nazarenko O., Sokolenko L. Strategic scenario planning of the agrarian sector development. International Multidisciplinary Scientific Geo Conference Surveying Geology and Mining Ecology Management, SGEM, 2020 August (5.2), pp. 489-496.

2. Назаренко О.В. Контрольно-облікове супроводження оренди необоротних нефінансових активів органів місцевого самоврядування. Moderní aspekty vědy: XX. Díl

mezinárodní kolektivní monografie /Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. str. 434-444

УДК 004:657-057.1

Ю.В. Минич, зав. екон. відділ., викл. вищ. кат. *(Лозівська філія ХАДФК, Лозова)*

АУДИТ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

Аудит грає ключову роль в сучасному бізнес-середовищі, забезпечуючи прозорість та довіру між підприємствами та їхніми зацікавленими сторонами. Ось декілька основних аспектів важливості аудиту:

Прозорість: аудит допомагає підприємствам демонструвати прозорість у фінансовій звітності, що підвищує довіру інвесторів, партнерів та клієнтів.

Виявлення помилок та шахрайств: аудитори мають навички та знання для виявлення потенційних помилок та шахрайств у фінансових звітах, що знижує ризики для компаній.

Забезпечення відповідності: регулярні аудити допомагають підприємствам відповідати національним та міжнародним стандартам, а також регуляторним вимогам.

Оцінка ризиків: аудитори допомагають ідентифікувати та оцінювати ризики, з якими стикається компанія, що дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення.

Сприяння сталому розвитку: аудит ESG-звітності забезпечує, що компанії дотримуються принципів сталого розвитку та відповідально ставляться до екологічних, соціальних та управлінських аспектів.

Аудит виступає гарантом фінансової стабільності та добросовісності компаній, створюючи основу для сталого розвитку та успішної діяльності на ринку.

Короткий огляд змін та викликів, з якими стикаються аудитори сьогодні:

Технологічні зміни: впровадження нових технологій, таких як великі дані, штучний інтелект та блокчейн, змінює спосіб проведення аудиту.

Кібербезпека: зростаючий рівень кіберзагроз вимагає від аудиторів більшої уваги до захисту даних.

Регуляторні зміни: постійні оновлення фінансових регламентів та стандартів вимагають від аудиторів постійного навчання та адаптації.

Глобалізація: аудит багатонаціональних корпорацій стикається з викликами різних регуляторних середовищ.

Сталий розвиток та ESG-звітність: зростає попит на аудит звітів з сталого розвитку та ESG-показників.

Етичні проблеми: аудитори повинні зберігати незалежність та об'єктивність у своїй роботі.

Якість даних: забезпечення точності та достовірності даних, з якими працюють аудитори.

Розширення ролі аудиту: аудитори все частіше займаються оцінкою управління ризиками та контролю якості.

Технологічні досягнення в аудиті значно змінили цей сектор протягом останніх років.

Ось кілька ключових тенденцій:

1. Робота з даними: використання бізнес-аналітики та машинного навчання для аналізу великих обсягів даних, що дозволяє аудиторам ідентифікувати тенденції та ризики.

2. Кібербезпека: зростаюча важливість кібербезпеки при аудиті, зосередження на захисті даних та забезпеченні їх конфіденційності.

3. Робота на віддаленному робочому місці: використання технологій для проведення аудитів віддалено, що стало особливо актуальним під час військового стану.

4. Автоматизація: використання робототехніки та автоматизованих процесів для оптимізації аудиторських завдань, що дозволяє знизити витрати часу та зменшити ризики помилок.

4. Блокчейн: використання технології блокчейн для забезпечення прозорості та надійності даних, особливо в фінансових операціях.

Ці технології допомагають аудиторам працювати ефективніше та точніше, забезпечуючи високий рівень довіри та якості аудиту.

Кібербезпека в аудиті стає все більш важливою темою, оскільки більшість організацій все більше залежать від цифрових технологій. Аудит кібербезпеки включає оцінку та аналіз заходів, які використовуються для захисту інформаційних систем від неправомірного доступу, злому програмного забезпечення, кібератак та інших загроз.

Основні аспекти аудиту кібербезпеки включають:

Оцінка ризиків: ідентифікація потенційних загроз та вразливостей.

Заходи безпеки: перевірка наявності та ефективності заходів безпеки, таких як паролі, шифрування, файєрволи та інші.

Політики та процедури: перевірка відповідності організації внутрішнім політикам та процедурам з кібербезпеки.

Підготовка персоналу: оцінка рівня підготовки співробітників щодо кібербезпеки.

Відповідність стандартам: перевірка відповідності організації міжнародним стандартам кібербезпеки, такими як ISO/IEC 27001.

Регулярні зміни в аудиті відображають динамічний характер сучасного бізнес-середовища. Основні зміни включають:

Оновлення нормативної бази: постійні зміни у фінансових стандартах та регуляторних вимогах, які вимагають від аудиторів бути в курсі нововведень.

Технологічні інновації: використання нових технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та аналітика великих даних, змінює підходи до аудиту.

Екологічні та соціальні стандарти (ESG): зростає важливість аудиту відповідно до екологічних та соціальних стандартів, що сприяє сталому розвитку.

Кібербезпека: збільшення уваги до захисту інформаційних систем від кібератак та забезпечення конфіденційності даних.

Глобалізація: аудит міжнародних компаній вимагає розуміння різних регуляторних середовищ та дотримання міжнародних стандартів.

Ці зміни вимагають від аудиторів постійного навчання та адаптації, щоб забезпечити високу якість аудиту та відповідність новим вимогам.

Сучасні технології значно змінили аудит, роблячи його більш ефективним та точним. Ось кілька прикладів:

Блокчейн: дозволяє забезпечити прозорість та непохитність даних, що особливо важливо для аудиту фінансових звітів.

Розумні системи: використовуються для аналізу великих обсягів даних, що допомагає виявити аномалії та зробити прогнози.

Дрони: використовуються для огляду фізичних об'єктів, таких як склади, що допомагає виявити ризики та порушення.

Аналітичні програми: допомагають аудиторам аналізувати фінансові дані, виявляти тенденції та зробити висновки.

Віртуальна реальність (VR): Використовується для створення віртуальних моделей, що допомагає аудиторам краще зрозуміти структуру та процеси організації.

Аудит бізнес консалтингу включає оцінку ефективності та впливу консалтингових послуг на бізнес-процеси клієнтів. Це може включати аналіз стратегій, оптимізацію операцій, фінансовий аналіз та інші аспекти, що допомагають покращити виробничі процеси та збільшити прибуток.

Майбутнє аудиту виглядає дуже перспективно завдяки швидкому розвитку технологій та змін у бізнес-середовищі.

Ось деякі з прогнозів:

Штучний інтелект та машинне навчання: ці технології допоможуть автоматизувати рутинні завдання аудиторів, дозволяючи їм зосередитися на більш складних і творчих аспектах роботи.

Блокчейн: забезпечить високу прозорість та безпеку фінансових операцій, зменшуючи ризики шахрайства та помилок.

Кібербезпека: з огляду на зростаючу кількість кібератак, аудитори будуть зосереджувати більше уваги на забезпеченні безпеки даних та інформаційних систем.

Аудит сталого розвитку та ESG: зростаючий попит на екологічну та соціальну відповідальність бізнесу призведе до розвитку нових підходів в аудиті.

Аналіз великих даних: використання великих даних дозволить аудиторам проводити більш глибокі та точні аналізи фінансових операцій та ризиків.

Інформаційні джерела

1. Audit as an integral part of business security ensuring organizational and legal aspect. URL: https://knute.edu.ua/file/MjExMzA=/86fcf6dbbbcd5c4a514-cf6c4022d74e9.pdf

2. https://swsu.ru/sbornik-statey/evropeyskiy-soyuz-sovremennye-vyzovy.php

3.chromeextension://oemmndcbldboiebfnladdacbdfmadadm/http://elar.uspu.ru/bitstream/uspu/5693/1/21Boyarkina.pdf
4. https://eternalhost.net/blog/perevody/tsifrovye-tehnologii-v-biznese
5. https://studopedia.org/7-97320.html

УДК 657.6:657.432]:338.124.4

К.З. Мурадова*, здоб. ОС «бакалавр» *(ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*
М.С. Басараба, здоб. ОС «магістр» *(ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*

АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Головна мета будь-якого бізнесу – отримувати прибуток, тому кожне підприємство має господарські операції з різними суб'єктами господарювання і при кожному відвантаженні за вироблені товари або послуги очікується негайне повернення вкладених коштів та отримання доходу. Однак, через економічну кризу та падіння виробництва, покупці не можуть заплатити вчасно постачальнику і утворюється дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів на певну дату, боржниками можуть бути юридичні та фізичні особи. Такі суми є фінансовим активом підприємства, який включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Важливо розуміти, що дебіторська заборгованість є активом тільки тоді, якщо існує можливість отримання економічних вигод та сума повинна бути достовірно визначена [2].

Для будь-якого підприємства дебіторська заборгованість є нормальним та важливим явищем, адже це інструмент кредитування дебітора за отримані ним товари або послуги на безвідсотковій основі. Однак, в умовах економічної нестабільності та невизначеності багато вітчизняних підприємств опинилося на межі фінансової кризи, тому найскладнішою проблемою українського підприємства стала наявність надмірної дебіторської заборгованості.

Економічна криза значно ускладнює процес аудиту через зниження платоспроможності підприємств і зміни в законодавстві – все це створює додаткові ризики для аудиторів та підвищує вимоги до якості аудиторських процедур. Для аудиту українського підприємства становиться актуальним дослідження кредитного ризику, адже з'являється ймовірність значного викривлення показників дебіторської заборгованості, що призводить до завищення активів та викривлення фінансового становища.

Мета аудиту дебіторської заборгованості – підтвердити інформацію щодо повноти, достовірності, законності та правильності відображення в обліку розрахунків з дебіторами та встановити дотримання вимог НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість». Предмет аудиту дебіторської заборгованості –

* Науковий керівник – Ю.С. Глушач, канд. екон. наук, доц. *(ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*

господарські процеси та операції, що пов’язані з розрахунками підприємства з дебіторами, а також відносини, що виникають при цьому на підприємстві та за його межами [1].

Аудит дебіторської заборгованості в умовах економічної кризи повинен включати детальний аналіз ризиків неплатежів, шо виникають через фінансову нестабільність клієнтів та партнерів. У цей процес також входить оцінка адекватності резервів під дебіторську заборгованість і виявлення недоліків в управлінні дебіторською заборгованістю.

Під час аудиту дебіторської заборгованості перевіряється: наявність затверджених документів, що регулюють процеси управління дебіторською заборгованістю; оцінка кредитних лімітів, для уникнення перевищення кредитних ризиків; встановлення відповідності між детальним реєстром дебіторської заборгованості і контрольним рахунком у загальному журналі та перевірка документів, що підтверджують угоди з клієнтами - контракти, рахунки-фактури та платіжні документи [3].

Особливу увагу потрібно приділити ризику шахрайства, яке теж може стати причиною виникнення надмірної дебіторської заборгованості. Тут досліджується розмежування обов'язків між особами, які займаються ідентифікацією боргів, отриманням платежів і списанням боргів. Аудитор також розраховує реальну вартість отриманих платежів та виданих кредитів і резервів під сумнівні борги.

В умовах кризи зростає ризик того, що керівництво підприємства навмисно буде маніпулювати даними про дебіторську заборгованість, щоб покращити показники фінансової звітності.

Під час аудиту найкращим доказом становиться інформація від третіх осіб – дебіторів підприємства, з якими безпосередньо зв’язуються, щоб отримати підтвердження неоплаченої суми дебіторської заборгованості станом на кінець звітного періоду, який вони перевіряють. Часто застосовують цільове тестування, коли перевіряють конкретні рахунки, які містять суттєву суму на балансі. Також бувають практики застосування нестатистичної вибірки, коли аудиторська команда випадковим чином обирає дебіторів і тестує таку вибірку.

Таким чином, аудит дебіторської заборгованості в умовах економічної кризи є складним та багатогранним процесом, що вимагає від аудитора високого рівня професіоналізму та уважності. Результати аудиту дозволять зовнішнім користувачам отримати достовірну інформацію про фінансовий стан підприємства, об’єктивно оцінити активи та прийняти обґрунтовані рішення.

Інформаційні джерела

1. Немченко В.В., Редько О.Ю. Аудит (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту): підручник. К. : Центр учбової літератури, 2012. 540 с.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 (в редакції від 03.11 2020 р).URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99. (дата звернення 20.10.2024)

3. Accounts receivable auditing – AccountingTools. AccountingTools. URL: https://www.accountingtools.com/articles/accounts-receivable-auditing

УДК: 657

О.В. Назаренко, д-р екон. наук, проф. *(СНАУ, Суми)*

КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ АУДИТОРОМ ПИСЬМОВИХ ЗАПЕВНЕНЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ЩОДО ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Відповідність положенням діючих Міжнародних стандартів фінансової звітності, репутація аудиторської фірми, якість проведеного, у відповідності до Міжнародних стандартів (МСА), аудиту, висловлення аудитором немодифікованої думки щодо показників фінансової звітності виступає позитивним сигналом щодо надійності, значно підвищує довіру у користувачів до відповідної представленої інформації. Відзначаючи той факт, що облікове супроводження фінансово-господарської діяльності сучасних бізнес суб'єктів стоїть на шляху уніфікації з міжнародними стандартами, доцільним постає, з метою підвищення якості, формування уніфікованих підходів до процесу аудиту.

На думку Гончарової В. Г., ситуації, які передбачають обов'язкову комунікацію між аудитором та управлінським персоналом у тому числі тими, кого наділено найвищими повноваженнями, можна ідентифікувати у наступні три групи: 1. Доказова. Таке спілкування з відповідним управлінським персоналом використовується аудитором як аудиторські докази. Зокрема, аудиторськими доказами в розумінні МСА є відповіді відповідного управлінського персоналу, надані на зроблені аудитором запити. 2. Інформаційна. Інформаційну роль в аудиті мають ситуації, які в МСА визначені наступними словосполученнями: аудитор повинен повідомляти та аудитор повинен обговорити. 3. Декларативна. Декларативну роль являють собою письмові запевнення управлінського персоналу і за потреби тих, кого наділено найвищими повноваженнями, що надаються аудитору для підтвердження певних питань або додаткової підтримки інших аудиторських доказів [1].

В ході нашого дослідження, було розглянуто саме третю групу. При здійсненні аудиту виникають ситуації, які передбачають комунікацію з управлінським персоналом, включаючи письмові запевнення, які містять частину потрібної інформації для аудитора в ході аудиту фінансової звітності окремого господарюючого суб'єкта. Міжнародний стандарт аудиту (МСА) 580 «Письмові запевнення» висвітлює перелік та зміст питань, відносно яких управлінський персонал повинен обов'язково представити аудитору свої письмові запевнення.

Порядок застосування МСА 580 «Письмові запевнення» слід розглядати разом із іншими МСА. Групування даних МСА та вимоги щодо письмових запевнень управлінського персоналу (де це доречно, ті, кого наділено найвищими повноваженнями), їх зміст та інформаційне наповнення узагальнено

автором на рисунку 1. Аудитор повинен звернутися до управлінського персоналу надати письмове запевнення, що він виконав свої обов'язки щодо складання фінансової звітності відповідно до застосовної концептуальної основи фінансового звітування.

Звернення щодо письмових запевнень надсилається до тих, хто несе відповідальність за складання фінансової звітності. Це можуть бути різні особи залежно від структури корпоративного управління господарюючого суб'єкта, а також від відповідних законів чи нормативних актів; проте часто відповідальною стороною є управлінський персонал. Тому звернення щодо надання письмових запевнень можна надсилати генеральному директору, та фінансовому директору суб'єкта господарювання або іншим особам, що обіймають еквівалентні посади.

Аудитор має звернутися до управлінського персоналу надати письмове запевнення стосовно того, що: він надав всю доречну інформацію і доступ до неї, як узгоджено в умовах завдання з аудиту, усі операції були зареєстровані та відображені у фінансовій звітності.

Аудитор також може попросити управлінський персонал повторно підтвердити розуміння і визнання ним власної відповідальності в письмових запевненнях. Це являється загальноприйнятим в окремих юрисдикціях, але в будь-якому випадку може бути особливо доречним, коли: ті, хто підписали умови завдання з аудиту від імені господарюючого суб'єкта, більше не несуть такої відповідальності; умови завдання з аудиту було підготовлено у попередньому році; існує ознака того, що управлінський персонал неправильно розуміє власну відповідальність; це є доречним через зміну обставин [2].

Додатково, з метою доповнення та розширення інформаційного базису, аудитор може вважати за потрібне звернутися за іншими письмовими запевненнями щодо фінансової звітності. Вони можуть включати такі компоненти:

– чи були прийнятними вибір та застосування облікових політик;

– чи були питання, що наведені далі, якщо вони є доречними відповідно до застосовної концептуальної основи фінансового звітування, визнані, оцінені, подані або розкриті відповідно до неї: плани чи наміри, що можуть впливати на балансову вартість чи класифікацію активів та зобов'язань; зобов'язання – як фактичні, так і умовні; право власності на активи чи контроль над ними, право затримання або обтяження активів та активи, надані в заставу; аспекти законів, нормативних актів і договірних угод, які можуть впливати на фінансову звітність, у тому числі недотримання вимог.

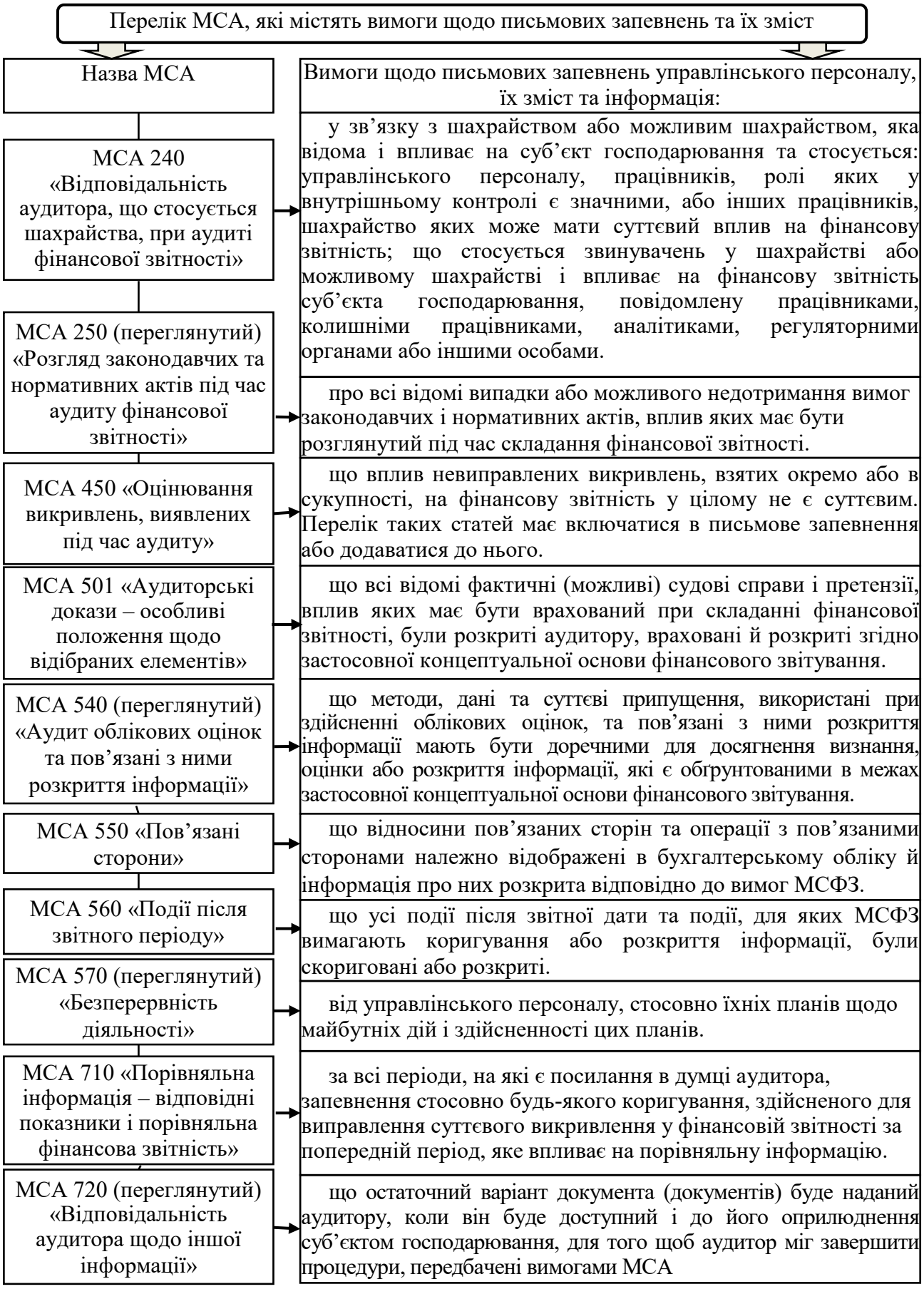

Рисунок 1 – Перелік МСА, які містять вимоги щодо письмових запевнень управлінського персоналу та їх зміст

Джерело: узагальнено автором на підставі [2].

Окремо слід зазначити, що письмові запевнення обов'язково мають бути у формі листа-запевнення, адресованого аудитору. Отримання письмових запевнень повинне передувати даті висловлення аудитором думки щодо фінансової звітності.

Інформаційні джерела

1. Гончарова В. Г. Методичні підходи до формування процедур комунікативного процесу взаємодії з управлінським персоналом під час аудиту. Ефективна економіка. 2020. № 7. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op =1&z=8045 (дата звернення: 27.10.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.7.53

2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року, частина I / Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC), 2024. Ч. 1. 1277с.

УДК 33.021:657.6:658(045)

Т.А. Наумова, канд. екон. наук, доц. (*ДБТУ, Харків*)
Н.С. Акімова, канд. екон. проф. (*ДБТУ, Харків*)
Л.О. Кирильєва, канд. екон. наук, доц. (*ДБТУ, Харків*)

АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТВЕРДЖЕННЯ ЯКОСТІ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Складання фінансової звітності є завершальним етапом облікового процесу на підприємстві. Питання складання фінансової звітності регулюються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1; 2].

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [1;2].

Відповідно до мети складання фінансової звітності можна стверджувати, що Баланс є ключовою формою фінансової звітності, оскільки є основним джерелом інформації про фінансовий та майновий стан підприємства на звітну дату.

Для того, щоб скласти об'єктивну думку про інформацію, яка перевіряється, аудитор повинен [3, с.239-240]:

– визначити, чи отримав він обґрунтовану впевненість щодо відсутності у фінансовій звітності в цілому суттєвих викривлень унаслідок шахрайства або помилки;

– вирішити, чи правильно ця інформація відтворена в обліку і звітності.

Здійснення аудиту фінансової звітності ґрунтується на нерозривності і взаємопов'язаності усіх звітних форм, тому у процесі перевірки аудитор повинен підтвердити достовірність кожної з них, включаючи баланс. З метою розкриття

важливості дослідження балансу під час проведення аудиту фінансової звітності підприємств та глибокого дослідження методики перевірки показників балансу аудитор зможе висловити думку про достовірність показників цієї форми звітності, в результаті чого було використано поняття "аудит" відносно однієї складової аудиту фінансової звітності – балансу.

Не применшуючи наукового доробку вітчизняних та зарубіжних вчених, а також цінності одержаних ними результатів, слід наголосити на низці проблем, які не знайшли свого відображення та вирішення у наукових працях. Так, зокрема, у зв'язку з різночитанням чинних нормативних актів, що регулюють аудиторську діяльність, потребують уточнення поняття "аудит", "аудит балансу підприємства"; класифікація факторів, які впливають на методику проведення аудиту балансу; можливості моделювання методики аудиту балансу; шляхи зменшення ступеня аудиторського ризику та оцінки суттєвості звітних показників, комп'ютеризація аудиторських процедур.

Метою аудиту балансу є висловлення думки про об'єктивність і достовірність, з якою баланс характеризує фінансовий стан підприємства. Аудит балансу - це дослідження відображення у балансі реального фінансового стану підприємства відповідно до визначеного рівня суттєвості, тобто комплекс заходів, що полягає у дослідженні відповідності даних балансу даним інших форм фінансової звітності, даним оборотно-сальдової відомості, Головної книги, регістрів обліку і первинних документів, а також нормативним актам [4].

Отже, показники, або інформація бухгалтерського балансу передбачають різну сукупність тверджень керівництва суб'єкта господарювання. Щоб визначитися з переліком, обсягом аудиторських доказів та процедурами їх отримання, аудитор спочатку визначає для кожної статті бухгалтерського балансу твердження, які містить відповідна стаття, а потім для встановленого твердження визначає доказ, джерело та процедуру його отримання.

Роль та значення незалежного аудиту, як інструменту підтвердження якості фінансової інформації особливо зростає в умовах інформаційної економіки. Інформація є ресурсом, який є вкрай важливим для забезпечення стабільного розвитку як окремого підприємства, так і ринків капіталу, в результаті коливання яких під загрозою можуть опинитися цілі галузі, економічні системи держав, регіонів та світу.

Г.П. Машталяр з даного приводу зазначає, що «Фінансова звітність має суттєвий вплив на фінансово-господарську діяльність підприємства, що проявляється опосередковано, через відповідні дії її основних користувачів. Вона служить одним із прийомів впливу держави на економічні процеси в цілому через регламентування обсягу інформації, що обов'язково повинна розкриватися у фінансовій звітності та граничного терміну оприлюднення фінансової звітності користувачам. Формування фінансової звітності проявляється в послідовній дії сукупності етапів формування даних, контролю, перевірки даних, підтвердження даних аудитором та подання, що становить його внутрішню сторону стосовно підприємства. Зовнішня його сторона проявляється в опрацюванні даних фінансової звітності користувачами та прийманням ними відповідних рішень. На сучасному етапі розвитку економіки та складності

нормативно-правової бази зростає ризик прийняття помилкових рішень на підставі фінансової звітності різними її користувачами. Аудит фінансової звітності виконує надзвичайно важливу функцію щодо підтвердження достовірності та неупередженості поданої користувачам інформації, що допомагає їм у прийнятті правильних рішень. Ефективність аудиторської перевірки фінансової звітності в багатьох аспектах залежить від організації аудиту» [5, с. 159].

Михалків А.А. вважає, що «у сучасних умовах особливе значення при прийнятті ефективних управлінських рішень відіграє фінансова звітність, саме вона є основним джерелом інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання. Постійні зміни податкового та бухгалтерського законодавства призводять до помилок, що, своєю чергою, сприяє підвищенню ролі аудиту фінансової звітності як гаранта достовірності показників фінансової звітності» [6, с.105].

На нашу думку, для підтвердження якості фінансової звітності моделюється як система аудиту так і його методологічний інструментарій. Це зумовлює потребу в удосконаленні організаційних та методологічних положень. Це важливо для того, щоб задовольнити інформаційні потреби користувачів як аудиту так і фінансової звітності, що виступає інформаційною моделлю господарської діяльності. Тому, що баланс інтересів різних учасників суспільних відносин має вагоме значення в сучасному суспільстві. Інформація сьогодні впливає на функціонування як окремого суб'єкта господарювання так і на зміну структури національних економік.

Отже, на підставі проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що основною складовою зазначеного є аудит, який є результуючим інструментом формування якісного інформаційного ресурсу про господарську діяльність підприємства. Аудит має не лише вивчити фінансову звітність на достовірність, але й оцінити її якість та надати рекомендації підприємству, що до удосконалення методології облікового відображення господарської діяльності. У зв'язку із зазначеним ми здійснили моделювання методики аудиту балансу з урахуванням середовища комунікації, процесу передачі інформації, та користувачів, які визначають можливості підвищення якості аудиту в напрямі забезпечення відповідності аудиторської інформації реальним потребам та адекватності її сприйняття. Аудиторська інформація про якість фінансової звітності дозволь дозволить уникнути інформаційних ризиків та слугувати основою для забезпечення певного рівня безпеки як зовнішніх користувачів, основними з яких є інвестори так і внутрішніх користувачів, що представленні менеджментом виробничих підприємств.

Інформаційні джерела

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996–XIV зі змінами та доповненнями / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996–14

2. Про затвердження Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013. № 73 / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/

show/z0336–13#Text

3. Кащена Н.Б., Наумова Т.А., Кашперська А.І. Аудит. Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Видання доповнене та перероблене. Харків: ДБТУ, 2023. 259 с. URL:https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/42690/1/NP_audit_23.pdf

4. Довганинець Х.В., Даньків Й.Я. Методика аудиту бухгалтерського балансу. *Облік, аналіз, аудит і оподаткування в умовах глобалізації економіки: збірник наукових статей випускників з фаху «Облік і оподаткування»*, випуск 8 (2018). Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла». 2018. С.59-68. URL:https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/26094/1/

5. Машталяр Г.П. Організація аудиту фінансової звітності. *Бухгалтерський облік, аналіз, аудит.* 2015. №1(57). С. 158-164. URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.

6. Михалків А.А. Роль аудиту в забезпеченні достовірності фінансової звітності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. №6. Ч.2. С. 105-107. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_2_2016ua/26.pdf

УДК 657:336

Н.М. Позняковська, канд. екон. наук, доц. *(НУВГП, Рівне)*

АУДИТ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГОСУСПІЛЬСТВА

За сучасних загроз і викликів, воєнного часу та повоєнного відновлення країни, проблеми організації та здійснення контролю інститутів громадянського суспільства, учасника відносин держава-бізнес-громада, набувають особливої актуальності. Наукові доробки стосуються передусім організації та методики аудиту діяльності неприбуткових за статусом організацій. І хоча інститути громадянського суспільства так само, як і установи державного сектору, надають суспільно корисні послуги, але зміст, форми, особливості аудиту суб'єктів громадянського суспільства, зокрема громадських, благодійних, професійних, творчих та інших організацій, потребують окремих розвідок.

Державний фінансовий аудит здійснюється Рахунковою палатою України (вищим органом контролю державних фінансів), підзвітною Верховній раді України, та Аудиторською службою України від Кабінету Міністрів України. Вочевидь, інститути громадянського суспільства (ІГС) підлягатимуть державному фінансовому контролю (аудиту) у разі використання ними коштів з Державного та місцевих бюджетів, а також міжнародних організацій, на виконання проєктів та програм, пов'язаних із вирішення суспільно корисних завдань. Використання Рахунковою палатою України Міжнародних стандартів вищих органів фінансового контролю ISSAI [1] для аудиту інститутів громадянського суспільства забезпечить його ефективність, прозорість та підзвітність громадськості. Аудит за Міжнародними стандартами є систематичним процесом об'єктивного отримання і оцінки доказів для визначення відповідності інформації та/ або операцій до встановлених критеріїв та вимог [1]. Державний фінансовий аудит поділяється на: фінансовий аудит, аудит відповідності та аудит ефективності. Фінансовий аудит спрямований на

з’ясування підготовки фінансової інформації організації (установи, підприємства) в усіх суттєвих аспектах відповідно до вимог застосованої концептуальної основи фінансового звітування та нормативно-правової бази. Аудит ефективності (програми, проєкту, діяльності організації) має на мету встановити дотримання принципів ефективності, економічності та результативності при здійсненні програм, проєктів, діяльності організації. Аудит відповідності полягає в оцінці відповідності діяльності, фінансових операцій та інформації вимогам, що регулюють об’єкт аудиту, в усіх суттєвих аспектах.

Незалежний контроль знаходиться у сфері суб’єктів аудиторської діяльності відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [2]. За суб’єктами аудит поділяють на зовнішній і внутрішній. На відміну від зовнішнього аудиту, який стосується передусім історичної фінансової інформації, внутрішній контроль здійснюється службою внутрішнього аудиту задля оцінки функціонування об’єкту аудиту, його структурних ланок, елементів, систем та підсистем, процесів та операцій.

Відповідно до нової редакції Міжнародних стандартів аудиту ISA [3] виділяємо такі види аудиту: фінансової звітності, огляд фінансової звітності, виконання завдань з іншого надання впевненості, окрім фінансового аудиту та огляду фінансової звітності, інші професійні (супутні) послуги. У визначенні аудиту наголошується передусім на місії аудиту виконання завдання з надання впевненості – «завдання, за яким фахівець-практик надає висновок, призначений підвищити ступінь довіри визначених користувачів, інших ніж відповідальна сторона, щодо результату оцінки або визначення предмета перевірки за належними критеріями» [4]. Таким чином, увага зосереджується не на суцільній чи, навіть, вибірковій перевірці-підтвердженні фінансової інформації, а на отриманні під час аудиту впевненості у відповідності об’єкта аудиту виконання ним певних критеріїв та вимог.

Громадські, благодійні та інші організації, які є інститутами громадянського суспільства, підлягатимуть незалежному контролю зі сторони суб’єктів аудиторської діяльності. Проте більшість організацій ІГС є мікро- і малими підприємствами за розміром, і не зобов’язані здійснювати аудит фінансової звітності. З іншої сторони, відповідно до умов грантового договору чи умов проєкту фінансова звітність за результатом реалізації гранту (проєкту) здебільшого потребує аудиту за Міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг [3, 4].

Отже, основними формами незалежного аудиту інститутів громадянського суспільства повинні стати фінансовий аудит, операційний аудит, аудит грантів. Фінансовий аудит полягатиме у підтвердженні фінансової звітності суб’єкта громадянського суспільства. На відміну від фінансового, операційний аудит слугуватиме для оцінки ефективності та результативності, а також відповідності програм, проєктів, грантів, операцій ІГС як об’єкта аудиту вимогам законодавства, правилам та умовам їх виконання.

Важливим напрямом удосконалення інформаційного середовища громадянського суспільства задля забезпечення прозорості та посилення довіри є запровадження незалежного його аудиту з метою виміру ефективності

використання коштів бюджетів та громад та прийняття ефективних управлінських рішень.

Інформаційні джерела

1. INTOSAI Framework of Professional Pronouncements (IFPP) 2024. URL: https://www.intosai.org/focus-areas/audit-standards.html
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19 (дата звернення 02.11.2024)
3. Handbook of International Quality Management, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements 2024. IAASB. URL: https://www.iaasb.org/publications/2023-2024-handbook-international-quality-management-auditing-review-other-assurance-and-related
4. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг 2020. IFAC (МФБ). URL: https://www.mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu

УДК 657.471

І.Т. Райковська, канд. екон. наук, доц. *(ККІБП, Київ)*

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З АУДИТУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У сучасних умовах інтеграції України до європейського економічного простору питання підготовки фахівців з аудиту бізнес-процесів набуває особливого значення. Вимоги Європейського Союзу до якості управління підприємствами та забезпечення прозорості фінансово-економічної діяльності вимагають високої кваліфікації аудитора. Підготовка таких спеціалістів має відповідати міжнародним стандартам та враховувати специфіку європейської інтеграції, що охоплює як нормативно-правові, так і методологічні аспекти.

Аудит бізнес-процесів є ключовим інструментом для підвищення ефективності та прозорості управління підприємствами. У зв’язку з гармонізацією законодавчих норм з європейськими стандартами, аудит забезпечує належний рівень контролю та відповідності діяльності компаній встановленим критеріям. Це сприяє зміцненню економічних зв’язків з країнами ЄС та підвищенню інвестиційної привабливості підприємств.

Основні завдання аудиту бізнес-процесів включають:

- оцінку ефективності операційної діяльності;
- аналіз ризиків та впровадження механізмів управління ними;
- забезпечення відповідності нормативним актам і стандартам ЄС;
- рекомендації щодо оптимізації бізнес-процесів.

Фахівці з аудиту бізнес-процесів повинні володіти знаннями та навичками, які відповідають сучасним вимогам міжнародних стандартів аудиту. До ключових компетенцій належать: глибокі знання міжнародних стандартів аудиту (МСА) та фінансової звітності (IFRS); розуміння європейського регуляторного

середовища, зокрема директив та регламентів ЄС; здатність проводити комплексний аналіз ризиків та пропонувати заходи для їх мінімізації; володіння сучасними методами оцінки бізнес-процесів з використанням інформаційних технологій.

Важливою умовою підготовки кваліфікованих аудиторів є модернізація освітніх програм відповідно до європейських стандартів, що сприятиме формуванню конкурентоспроможних фахівців, здатних працювати в умовах глобалізованої економіки та забезпечувати високий рівень контролю і прозорості в діяльності підприємств.

Відмітимо, що європейські стандарти визначають комплекс кваліфікаційних вимог до аудиторів, що включають не лише технічні знання у сфері бухгалтерського обліку та фінансів, але й компетенції в управлінні бізнес-процесами, оцінці ризиків і відповідності нормативним вимогам. Основними документами, що регулюють ці вимоги, є Міжнародні стандарти аудиту (МСА) та Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS). Таким чином, фахівці повинні володіти знаннями міжнародних стандартів і нормативно-правових актів ЄС, мати навички аналітичного мислення для оцінки складних бізнес-процесів, бути здатними працювати з сучасними інформаційними системами для аудиту, забезпечувати ефективне управління ризиками та надавати рекомендації щодо оптимізації процесів.

На сьогодні в Україні існують певні проблеми з адаптацією освітніх програм до європейських стандартів. Багато навчальних закладів все ще використовують застарілі методики викладання, що не відповідають сучасним потребам бізнесу. Окрім того, недостатньо уваги приділяється практичній підготовці студентів і розвитку компетенцій, які необхідні для роботи в європейському бізнес-середовищі. Головними недоліками є недостатня інтеграція міжнародних стандартів у навчальні програми, обмежений доступ до сучасних аналітичних інструментів і інформаційних платформ, низький рівень міждисциплінарності, що обмежує розуміння взаємозв’язків у бізнес-середовищі.

Для підвищення якості підготовки аудиторів бізнес-процесів необхідно здійснити комплексні заходи з модернізації навчальних програм, зокрема:

1. Інтеграція міжнародних стандартів передбачає забезпечення вивчення МСА та IFRS на рівні, що відповідає практичним вимогам. Програми мають включати курси, що детально розглядають застосування цих стандартів у процесі аудиту.

2. Практико-орієнтоване навчання – впровадження методики викладання, яка базується на реальних кейсах, симуляціях і практичних проєктах, що дозволяють студентам отримати досвід у проведенні аудиту бізнес-процесів.

3. Необхідність навчання студентів роботі з програмним забезпеченням для аудиту, аналізу даних і управління ризиками, яке широко використовується в ЄС. Інформаційні системи, зокрема, ERP та аналітичні платформи, мають стати важливим компонентом навчання.

4. Міжнародне співробітництво та обмін досвідом передбачає розвиток партнерських програм з європейськими університетами та підприємствами,

організацію стажування для студентів і викладачів, участь у міжнародних конференціях і семінарах.

Сучасна підготовка аудиторів має бути орієнтована на розвиток компетенцій, які сприяють ефективному виконанню професійних обов'язків. Компетентнісний підхід передбачає:

– розвиток аналітичного мислення – студенти мають навчитися розпізнавати та оцінювати ризики, приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності;

– комунікативні навички та командна робота, оскільки аудитори часто працюють у мультидисциплінарних командах;

– етична відповідальність – освітні програми повинні включати дисципліни, що висвітлюють питання професійної етики та соціальної відповідальності, яка є важливою складовою роботи аудитора.

Враховуючи вищевикладене, узагальнимо, що освітні заклади повинні враховувати такі аспекти:

1. Використання практико-орієнтованих підходів: інтеграція кейс-методів, симуляцій бізнес-процесів, участь у проєктах з моделювання реальних ситуацій.

2. Вивчення іноземних мов, особливо англійської, оскільки комунікація з міжнародними партнерами та робота з нормативною документацією вимагає високого рівня мовної підготовки.

3. Співпраця з європейськими освітніми та професійними установами: обміни студентами, програми подвійного дипломування, стажування в аудиторських компаніях ЄС.

Ефективними методами навчання в даному напрямі є дистанційні курси та онлайн-платформи, що дозволяють отримати доступ до навчальних матеріалів від провідних європейських університетів; участь у семінарах, тренінгах та воркшопах з фокусом на європейські практики аудиту; постійне оновлення навчальних матеріалів відповідно до змін у міжнародних стандартах та європейських регуляціях.

Всі окреслені вище аспекти підготовки фахівців з аудиту бізнес-процесів дозволяють усунути недоліки, пов'язані з недостатнім фінансуванням освітніх закладів та обмеженими можливостями для оновлення навчальної бази; швидкими змінами в законодавстві ЄС, які потребують адаптації навчальних програм у реальному часі; необхідністю вдосконалення професійної етики та розвитку культури відповідального бізнесу.

Вищенаведене дослідження дає можливість зробити наступні висновки. По-перше, підготовка фахівців з аудиту бізнес-процесів у контексті євроінтеграції є важливим кроком для забезпечення відповідності українських підприємств міжнародним стандартам. Вдосконалення освітніх програм, інтеграція практичних підходів у навчання та активна співпраця з європейськими партнерами є запорукою успішної адаптації до нових економічних умов і підвищення конкурентоспроможності на міжнародному рівні. По-друге, модернізація освітніх програм для аудиторів бізнес-процесів є важливим етапом у реформуванні української системи освіти у напрямку євроінтеграції. Інтеграція європейських стандартів, розвиток практичних навичок, використання сучасних

технологій та міжнародне співробітництво дозволять підготувати фахівців, які відповідатимуть вимогам сучасного ринку праці та сприятимуть розвитку економіки країни у відповідності до європейських цінностей. По-третє, перспективи розвитку фахівців з аудиту бізнес-процесів включають активну участь України у європейських освітніх проєктах, підвищення кваліфікації викладачів, а також розвиток партнерських програм з провідними аудиторськими фірмами ЄС. У майбутньому це забезпечить конкурентоспроможність українських фахівців на європейському ринку праці.

УДК 657.631

А.В. Семенюк, здоб. ОС «бакалавр» *(ТДАТУ ім. Дмитра Моторного, Запоріжжя)*
Л.А. Сахно, канд. екон. наук, доц. *(ТДАТУ ім. Дмитра Моторного, Запоріжжя)*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИСОКИХ СТАНДАРТІВ АУДИТУ В ПЕРІОД НЕСТАБІЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах глобальної економічної нестабільності, зокрема в Україні, забезпечення високих стандартів аудиту набуває особливого значення для підтримки прозорості та довіри в бізнес-середовищі. Поточні соціально-політичні виклики, створюють нові вимоги до аудиторських послуг, що потребує від професіоналів гнучкості та здатності швидко адаптуватися до змін. Якісний аудит, який здатний гарантувати достовірність фінансової звітності, сприяє не лише підвищенню рівня інформаційної прозорості, а й зміцнює довіру між ключовими учасниками економічного процесу — від інвесторів до кінцевих споживачів.

За понад 150 років свого існування аудит перетворився на важливий механізм, який забезпечує об’єктивність та незалежність інформації, що надається акціонерам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам. Ця функція особливо важлива, коли інтереси менеджменту або адміністрації можуть не збігатися з інтересами споживачів інформації, а її недостовірність або необ’єктивність здатні призвести до серйозних фінансових втрат. Щоб уникнути таких ризиків, залучаються аудитори, які володіють спеціалізованими знаннями і досвідом, необхідними для незалежної оцінки інформації [1].

Законодавство України регулює аудиторську діяльність та визначає аудит як перевірку даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності для висловлення незалежної думки про їх достовірність. Водночас аудит слугує не лише інструментом перевірки, але й діагностичним засобом для вдосконалення організаційних процесів і прийняття управлінських рішень [2].

Ситуації економічної кризи вимагають швидкого й ефективного реагування з боку аудиторів, але обмеженість ресурсів змушує компанії переглядати свої стратегічні пріоритети. Основна мета антикризового управління – досягнення цілей з мінімальними витратами та ризиками, що,

однак, часто вимагає відмови від деяких важливих процедур, які є необхідними для дотримання високих стандартів аудиту.

Економічний тиск, зумовлений обмеженням фінансових ресурсів, часто призводить до компромісів у виконанні аудиторських завдань, що негативно позначається на якості та ефективності процесів аудиту. Одним з аспектів, що ускладнює ситуацію, є необхідність адаптації антикризових стратегій, які повинні включати не лише зниження витрат, але й збереження ключових показників якості аудиту. Для цього аудиторські компанії розробляють індивідуальні антикризові плани, що включають прогнозування можливих фінансових ризиків, оцінку рівня ресурсного забезпечення та відповідність методів аудиту поточним умовам. Діагностика кризи та постійний моніторинг змін у внутрішніх і зовнішніх факторах відіграють вирішальну роль у підтриманні високих стандартів аудиту навіть в умовах обмежених фінансових можливостей.

Важливо також зауважити, що розробка ефективної стратегії подолання кризи передбачає реалістичне планування процедур і створення запасних варіантів дій у випадку непередбачених ситуацій. Для збереження якості аудиту в умовах обмежених ресурсів часто використовується ситуаційне планування, яке дозволяє чітко оцінити доступні ресурси та їх оптимальне розподілення, сприяючи мінімізації ризиків і максимізації об’єктивності фінансових перевірок [3].

Забезпечення високих стандартів якості аудиторських послуг вимагає суворого дотримання чітких регуляторних норм і прозорих методів оцінки якості звітності. Однак відсутність конкретних законодавчих вимог та стандартів до перевірки якості аудиторських звітів створює значні труднощі. Невизначеність у нормативному середовищі ускладнює забезпечення послідовності та надійності оцінок, зменшує можливість для незалежної оцінки ризиків та знижує прозорість процесу аудиту.

Принцип безперервності діяльності, якого повинні дотримуватися аудитори, припускає, що активи та зобов’язання підприємства будуть реалізовані у звичайному ході бізнесу.

Втім, в умовах наших реалій, стає складно дотримуватись цього принципу. Такі фактори, як погіршення економічних умов, зростання цін на ресурси, проблеми з ланцюгами поставок та обмеження доступу до капіталу, створюють серйозні ризики для безперервної діяльності багатьох підприємств. За відсутності чітких регуляторних вимог, аудиторські компанії часто змушені приймати суб’єктивні рішення, що впливає на об’єктивність та прозорість звітності.

Також серед ключових аспектів, які аудитори повинні враховувати в умовах кризи, є вплив на персонал, призупинення операцій, знецінення активів, порушення умов кредитних угод, затримки виплат та інші негативні фінансові показники. Всі ці чинники повинні відображатись у звітності, що потребує оновлення законодавчих норм, аби забезпечити якість і прозорість аудиту. Зважаючи на це, є очевидною необхідність вдосконалення нормативної бази для

забезпечення чіткого регулювання у кризових ситуаціях і, як наслідок, підвищення якості та надійності аудиту для зацікавлених сторін.

Складна міграційна ситуація додатково поглиблює дефіцит кадрів. За даними ООН, понад 4,6 мільйона українців були змушені залишити країну через повномасштабне вторгнення. Серед вимушених переселенців є висококваліфіковані фахівці, включно з аудиторами, чий відхід ускладнює підтримку належного рівня внутрішнього контролю та аудитів у компаніях [4].

У відповідь на безпрецедентні загрози для безперервності діяльності, збереження активів та забезпечення фізичної безпеки персоналу, служби внутрішнього аудиту вимушені переглядати свої плани роботи. Замість звичних довгострокових планів більшість компаній переходять до короткострокового планування та реагування на позапланові завдання, зокрема через ускладнений доступ до інформації та активів у зоні бойових дій. Деякі аудити скасовуються, а рекомендації внутрішнього аудиту залишаються без моніторингу, оскільки завдання в умовах воєнного стану стрімко змінюються, а пріоритети менеджменту спрямовані на реагування на поточні загрози.

Така ситуація вимагає від аудиторів гнучкості, а від компаній — відповідних технологічних рішень, зокрема для віддаленої роботи, що стала невід'ємною частиною діяльності підрозділів у нових реаліях.

Незважаючи на численні виклики, український аудит має перспективи для розвитку й забезпечення високих стандартів через інновації, кадрове оновлення та посилення нормативного регулювання. Важливо підтримувати доступ до якісного навчання й залучення нових кваліфікованих робітників. Залучення молодих спеціалістів, які знайомі з новітніми технологіями, разом із досвідченими фахівцями сприятиме підтримці стабільності аудиторських стандартів. Це також створює необхідність для держави та професійних асоціацій розробити програми підтримки аудиторів і підприємств, спрямовані на фінансування навчальних проєктів, а також субсидії на впровадження сучасних IT-інструментів для віддаленого аудиту та моніторингу.

Підтримка нормативних змін може забезпечити прозорість і надійність аудиторських процесів. Зокрема, важливим є розвиток регламентів, що визначатимуть ризик-орієнтовані підходи до аудиту, оновлення стандартів для забезпечення безперервності аудиторської діяльності в умовах обмеженого доступу до інформації та активів, особливо в зоні бойових дій.

Технологічна підтримка у вигляді віддаленого аудиту, цифрового моніторингу й автоматизації аудиторських процесів стає критично важливою для забезпечення стабільності аудиторських стандартів. Використання сучасних IT-інструментів дозволяє не лише компенсувати дефіцит кадрів, а й забезпечити безперебійність аудиту. Це може бути реалізовано шляхом впровадження штучного інтелекту та аналітики великих даних, що надають можливість детального аналізу та моніторингу бізнес-процесів у режимі реального часу.

Розвиток високих стандартів аудиту в Україні в умовах нестабільності є складним, проте досяжним завданням. Незважаючи на виклики, саме впровадження високих стандартів аудиту допоможе підвищити стійкість

підприємств і сприятиме економічній стабільності України, що особливо актуально в умовах сучасних геополітичних та економічних реалій.

Інформаційні джерела

1. Міжнародні стандарти аудиту. URL: https://www.apob.org.ua/?page_id=3482
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 27.10.2024).
3. Глобальні стандарти внутрішнього аудиту. Що змінилось. URL: https://kpmg.com/ua/uk/blogs/home/posts/2024/04/hlobalni-standarty-vnutrishnoho-audytu-shcho-zminylosya.html
4. Обліково-фінансова наука і практика: пріоритети розвитку та місія у воєнний час: матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (16 листопада 2022 р., м. Київ) / Відпов. за вип. Ю.С. Бездушна. К.: ННЦ «ІАЕ», 2022. 243 с. URL: https://magazine.faaf.org.ua/images/stories/zb_conference/zb_conf_16-11-2022.pdf

УДК 657.6

О.Ю. Терновський, здоб. ступ. PhD *(ОНЕУ, м. Одеса)*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВ

Нематеріальні активи (НМА) є одною з найбільш важливих груп необоротних активів всіх господарюючих суб'єктів, а, отже, дослідження методичних аспектів їх аудиту становить інтерес як з теоретичної, так і практичної точок зору.

Дослідженню питань обліку і аудиту нематеріальних активів присвячені праці таких авторів, як: Банасько Т. [1], Грибовська Ю. [2], Овсюк Н., Лесько М., Федорова І. [4] та інших. Між тим, деякі питання продовжують залишатися дискусійними, зокрема, це стосується пошуку напрямів удосконалення методичних засад проведення аудиторської перевірки нематеріальних активів. У сучасній літературі переважно розглядаються аспекти методики аудиту необоротних активів у цілому, без розкриття специфіки власне нематеріальних активів [5]. У межах цього загального питання інтерес становить визначення складу рекомендованих аудиторських процедур перевірки нематеріальних активів у розрізі тверджень. Підбір аудиторських процедур у ході аудиту зазвичай є справою аудитора з урахуванням поставлених завдань перевірки, однак, визначення певного складу процедур, згрупованих за твердженнями може допомогти в практичному контексті, і є важливим з точки зору теоретичних аспектів аудиту. У табл.1 наведено склад рекомендованих аудиторських процедур, які можуть застосовуватися під час аудиторської перевірки нематеріальних активів в розрізі тверджень.

Таблиця 1 – **Рекомендовані аудиторські процедури, що можуть застосовуватися в ході аудиторської перевірки нематеріальних активів у розрізі тверджень**

Твердження	Рекомендовані процедури з перевірки нематеріальних активів під час аудиту в розрізі тверджень
Існування	1. Участь аудитора в проведенні інвентаризації НМА на дату звітності, а за неможливості такої участі – проведення вибіркової інвентаризації на іншу дату з перевіркою проміжних операцій 2. Ознайомлення з результатами попередніх інвентаризацій НМА, проведених підприємством з перевіркою відображення їх результатів в обліку 3. Дослідження інформації звітів незалежного оцінювача (за наявності) відносно переліку наведених у них об'єктів, їх фотофіксації тощо, що можуть слугувати аудиторськими доказами існування відповідних активів 4. Проведення тестів заходів контролю щодо збереження НМА 5. Інспектування документації з обліку нематеріальних активів
Оцінка	1. Ознайомлення з обраними методами (моделями) оцінки нематеріальних активів в обліковій політиці підприємства та коректності їх застосування 2. Дослідження звіту незалежного оцінювача (за наявності) щодо актуальної оцінки нематеріальних активів 3. Перевірка нарахування амортизації нематеріальних активів з контролем того, що амортизація нараховується послідовно і відповідно до облікової політики 4. Ознайомлення з процедурами, які застосовуються на підприємстві в процесі проведення тестування зменшення корисності нематеріальних активів 5. Перевірка договорів і первинних документів з операцій придбання нематеріальних активів звітного періоду, перерахунок первісної вартості і перевірка правильності її визначення в обліку 6. Перевірка бухгалтерських записів стосовно господарських операцій щодо поліпшення нематеріальних активів, які враховуються в збільшення первісної вартості
Права	1. Перевірка правовстановлюючих документів на придбання нематеріальних активів, зокрема, договорів з постачальниками, ліцензійних угод, накладних на придбані активи та таке інше 2. Отримання переліку нематеріальних активів, права на які зареєстровані на підприємство, через інформаційно-аналітичні платформи, наприклад, YouControl тощо 3. Перевірка відсутності будь-яких обмежень у реалізації права власності на нематеріальні активи підприємства, наприклад, застави, обтяжень, обмежувальних угод тощо

Точність	1. Перевірка точності визначення первісної і амортизованої вартості нематеріальних активів шляхом її перерахунку аудитором 2. Перевірка відповідності методів нарахування амортизації, підходу до визначення ліквідаційної вартості тощо, передбачених обліковою політикою підприємства 3. Перерахунок амортизації нематеріальних активів аудитором за звітний період в вибірковому або суцільному порядку 4. Перевірка повноти, правильності і точності відображення нарахованої амортизації НМА в обліку і звітності 5. Перевірка правильності застосування вимог МСФЗ або НП(СБО щодо моменту початку нарахування амортизації нематеріальних активів, що надійшли, та припинення такого нарахування при вибутті нематеріальних активів 6. Перевірка правильності відображення в обліку і звітності операцій придбання, вибуття, поліпшення та інших операцій, що збільшують чи зменшують балансову вартість нематеріальних активів протягом звітного періоду
Повнота	1. Перевірка того, що всі операції щодо нематеріальних активів відображені в обліку і звітності в повному обсязі, не відображених операцій немає 2. Перевірка повноти розкриття інформації щодо нематеріальних активів у фінансовій звітності з урахуванням вимог застосовної Концептуальної основи (МСФЗ, НП(С)БО або іншої)
Відсікання (закриття періоду)	1. Перевірка операцій з придбання і вибуття нематеріальних активів, які здійснені в кінці звітного періоду, чи на початку нового періоду з контролем своєчасності їх відображення в належному звітному періоді 2. Перевірка всіх коригуючих проводок щодо руху нематеріальних активів, нарахування їх амортизації та інших, що здійсненні в обліку

Джерело: складено автором.

На підставі проведеного дослідження було зроблено упорядкування аудиторських процедур, які доцільно використовувати під час проведення аудиторських перевірок суб'єктів господарювання.

Застосування наведеного переліку аудиторських процедур під час проведення аудиту нематеріальних активів дозволяє аудитору підтвердити, що всі нематеріальні активи, які відображені у фінансовій звітності підприємств, в наявності, права на них підтвердженні, їх оцінка відповідає обраній моделі (методу) обліку відповідно до застосовної Концептуальної основи фінансової звітності, операції відносно нематеріальних активів в обліку і звітності відображені точно, в повному обсязі, в належному звітному періоді.

Інформаційні джерела

1. Банасько Т. М. Проблеми та перспективи дослідження нематеріальних активів в Україні. *Економіст*. 2014. № 2. С. 30–33.

2. Грибовська, Ю. Облік нематеріальних активів відповідно до міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 38. *Економіка та суспільство*/ 2023. Вип. № 47. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2172. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-85 (дата звернення: 01.11.2024).

3. Овсюк Н. В., Лесько М. О. Облік нематеріальних активів згідно національних та міжнародних стандартів: шляхи вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. № 31. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/698/671. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-31 (дата звернення: 01.11.2024).

4. Федорова І. В. Ідентифікація нематеріальних активів як початкова стадія їх обліку: проблемні питання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 23. С. 128–131. URL: http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-2-2017/29.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

5. Орєхова А.І., Гольченко Л.В. Організація і методика аудиту необоротних активів. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. № 48. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/48_2020_ukr/52.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

УДК 005.334.4:005.51

О.Д. Тімченко, доц. (ДБТУ, Харків)
С.М. Сукачова, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)
Л.М. Смокова, ст. викл. (ДБТУ, Харків)

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА ТА ЇХ РОЛЬ У БІЗНЕС-ПЛАНУВАННІ

Аналіз основних індикаторів кризового стану підприємства застосовує найбільш популярні з них, такі як п’ятифакторна модель Альтмана, модель Спрінгейта, модель Сайфуліна-Кадикова, модель О.О. Терещенка, коефіцієнт Бівера.

На підставі фінансової звітності АТ «Електромаш» та розрахункових коефіцієнтів, визначено значення складових дискримінантної п’ятифакторної моделі Альтмана (за усередненими показниками), що дозволило нам розрахувати інтегральний показник. Відповідно до встановлених критеріїв ймовірність банкрутства підприємства у 2018-2022 роках залишалась низькою, а ось у 2023 році ризик ймовірності банкрутства значно підвищився, що не протирічить показникам фінансового стану, рівень яких показував на наявність глибоких проблем у цих періодах.

В цілому, модель є відносно простою в застосуванні, оскільки потребує лише базових фінансових даних, які доступні з фінансової звітності підприємства, і за відгуками спеціалістів вона має високу точність у прогнозуванні банкрутств, особливо для промислових компаній.

Проведення розрахунків без усереднення показників дало дещо інший

результат. У 2020 році ризик ймовірності банкрутства підвищувався, а у 2023 році він був високий, що більшою мірою співвідноситься з проведеними раніше розрахунками. Логіка наших міркувань була наступною: оскільки на конкретну дату складається певне співвідношення активів та пасивів, воно значною мірою і визначає перспективні можливості підприємства.

Ще одним інструментом для оцінки ймовірності банкрутства підприємств є модель Спрінгейта. Вона, як і модель Альтмана, використовується для прогнозування фінансових труднощів на основі фінансових показників компанії. Модель базується на чотирьох основних фінансових коефіцієнтах, які дозволяють оцінити фінансову стабільність підприємства: коефіцієнті ліквідності, коефіцієнті рентабельності, коефіцієнті обороту активів та коефіцієнті фінансової стійкості. Порядок розрахунку цих коефіцієнтів схожий з моделлю Альтмана, але, по-перше, їх менше, а по-друге, в моделі визначені інші залежності ризику ймовірності настання банкрутства від цих коефіцієнтів. Зазначимо, що за результатами розрахунку інтегрального Z показника ризик ймовірності банкрутства у 2018-2022 роках ідентифікується як низький, а у 2022 році як високий.

Ще одна модель для оцінки ймовірності банкрутства підприємств була розроблена російськими економістами Р.С. Сайфуліним та А.І. Кадиковим. Ця модель використовується для аналізу фінансової стійкості підприємства та діагностики його кризового стану. Її метою є визначення ступеня платоспроможності та ефективності управління активами. Наш інтерес до моделі пов’язаний з тим, що економічні умови розвитку російських та українських підприємств довгий часу були схожими, тому було цікавим порівняти розрахунки, здійснені за західними і російською моделями.

Ця модель ґрунтується на розрахунку кількох фінансових коефіцієнтів, які оцінюють стан підприємства за чотирма основними показниками: коефіцієнтом маневреності власного капіталу (*X1*), коефіцієнтом ліквідності (*X2*), коефіцієнтом рентабельності активів (*X3*), чистою рентабельністю активів (*X4*) та рентабельністю власного капіталу (*X5*). Зазначимо, що при визначенні вихідних даних ми керувались тими ж принципами, що і для інших моделей, тобто балансові показники враховували станом на кінець року.

Узагальнений коефіцієнт визначається за формулою:

$$Z = 2 \times X1 + 0{,}1 \times X2 + 0{,}08 \times X3 + 0{,}45 \times X4 + 1 \times X5 \qquad (1)$$

Інтерпретація результатів передбачає таке: Z > 1 – фінансовий стан підприємства стабільний, ризик банкрутства низький, Z < 1: Підприємство має високий ризик фінансової нестабільності, можливе банкрутство.

За результатами розрахунків фінансовий стан підприємства визначається як стабільний, а ризик банкрутства як низький, крім 2023 року.

Застосовуючи цю модель ми зіштовхнулись з проблемою врахування від’ємних показників. Так, при розрахунку рентабельності власного капіталу від’ємне значення прибутку (збиток) має ділитись на від’ємне значення власного капіталу, яке склалось на кінець 2023 року через отримання великої суми збитку.

Таким чином, математично ми отримуємо додатне значення параметра моделі X_5 і додатне значення інтегрального показника в цілому, що, очевидно, не відображає поточного стану справ.

Застосування ще однієї моделі, розробленої на підставі аналізу підприємств пострадянського простору, моделі О.О. Терещенка, показало такі ж результати, як і попередні моделі. Втім, як і модель Альтмана вона показала чітко виражену тенденцію до зниження інтегрального показника. Тим не менше, різкий вхід в зону високої ймовірності банкрутства підкреслює той факт, що кризи можуть наставати раптово.

Наостанок, ми розрахували показник Бівера, який базується на здатності підприємства генерувати грошові потоки для обслуговування своїх боргів. Почасти наше рішення було зумовлене тим, цей коефіцієнт є складовою методики, рекомендованої Міністерством економіки України для виявлення ознак неплатоспроможності підприємств. Коефіцієнт Бівера обчислюється за формулою:

$$\text{Коефіцієнт Бівера} = \frac{\text{Чистий грошовий потік}}{\text{Загальні зобов'язання}} \quad (2)$$

Цей коефіцієнт показує, наскільки підприємство здатне покривати свої боргові зобов'язання за рахунок грошових потоків. В дослідженні Бівера було встановлено, що підприємства з коефіцієнтом вище 0,2 (тобто чистий грошовий потік покриває 20% зобов'язань) мають значно нижчу ймовірність банкрутства протягом найближчих 5 років.

Значення нижче 0,2 свідчать про підвищений ризик банкрутства, що ми і спостерігаємо у підприємства АТ «Енергомашина».

Узагальнюючи застосування різних моделей (табл. 1) зазначимо, що в цілому вони дають схожі результати. Втім, модель Альтмана та модель О.О. Терещенка демонструють чітку тенденцію до погіршення показників, а коефіцієнт Бівера заздалегідь демонструє, що недостатність грошових потоків веде до загострення кризових проявів в діяльності підприємства.

Підбиваючи підсумок аналітичної роботи зазначимо, що АТ «Електромашина», позиціонуючи себе як провідного виробника електротехнічної продукції, зіштовхнулось в своїй діяльності з серйозною кризою. Критичним для підприємства став 2023 рок, коли воно не отримало достатньо доходів, відмовилось від частини обладнання та оборотних активів, суттєво скоротило персонал. Збиток цього року виявився настільки великим, що підприємство втратило в балансі власний капітал.

Розрахунок показників фінансового стану показав, що підприємство критично залежить від зовнішнього фінансування, має проблеми з прибутковістю та ліквідністю.

Таблиця 1 – **Узагальнення результатів діагностики банкрутства АТ «Енергомашина»**

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Модель Альтмана (за усередненими показниками)	низький	низький	низький	низький	низький	сумнівний
Модель Альтмана	низький	низький	сумнівний	низький	низький	високий
Модель Спрінгейта	низький	низький	низький	низький	низький	високий
Модель Сайфуліна-Кадикова	низький	низький	низький	низький	низький	високий
Модель О.О. Терещенка	низький	низький	низький	низький	низький	високий
Коефіцієнт Бівера	високий	високий	високий	високий	високий	високий

Для визначення глибини та складності кризи ми застосували декілька моделей діагностики банкрутства, які показали появу високого ризику банкрутства у 2023 році. Застосування декількох моделей дозволило нам впевнитись у точності діагностики.

УДК: 657

К.С. Чеперегін, здоб. ОС «магістр» *(СНАУ, Суми)*
О.В. Назаренко, д-р екон. наук, проф. *(СНАУ, Суми)*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР ПРИ АУДИТІ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ОКРЕМОГО ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА

Питання теорії, практичного застосування та регулювання з подальшим вдосконаленням методики здійснення аудиту наявності та руху виробничих запасів перебувають у сфері інтересів науковців-теоретиків, аудиторів-практиків, господарюючих суб'єктів та інших користувачів їх показників як фінансової так і не фінансової звітності.

Теоретико-методичні та організаційно-методологічні засади аудиту наявності та руху виробничих запасів знайшли відображення в наукових працях сучасних вітчизняних учених: В.П. Бондаря, Ю.В. Бондар, Н.І. Гордієнко, І.М. Назаренко, О.В. Назаренка, Н.М. Проскуріної, О.В. Харламової та інших.

При аудиті наявності та руху виробничих запасів, завданням аудитора являється розробка та реалізація аудиторських процедур так, щоб це уможливило отримання прийнятних аудиторських доказів, що в загальній сукупності дозволить сформувати незалежну думку, яка буде у достатній мірі обґрунтована у звіті аудитора [3].

Визначення можливих процедур, які має виконати аудитор для отримання належного розуміння законодавчої та нормативної бази окремого господарюючого суб'єкта, відображено на рис. 1.

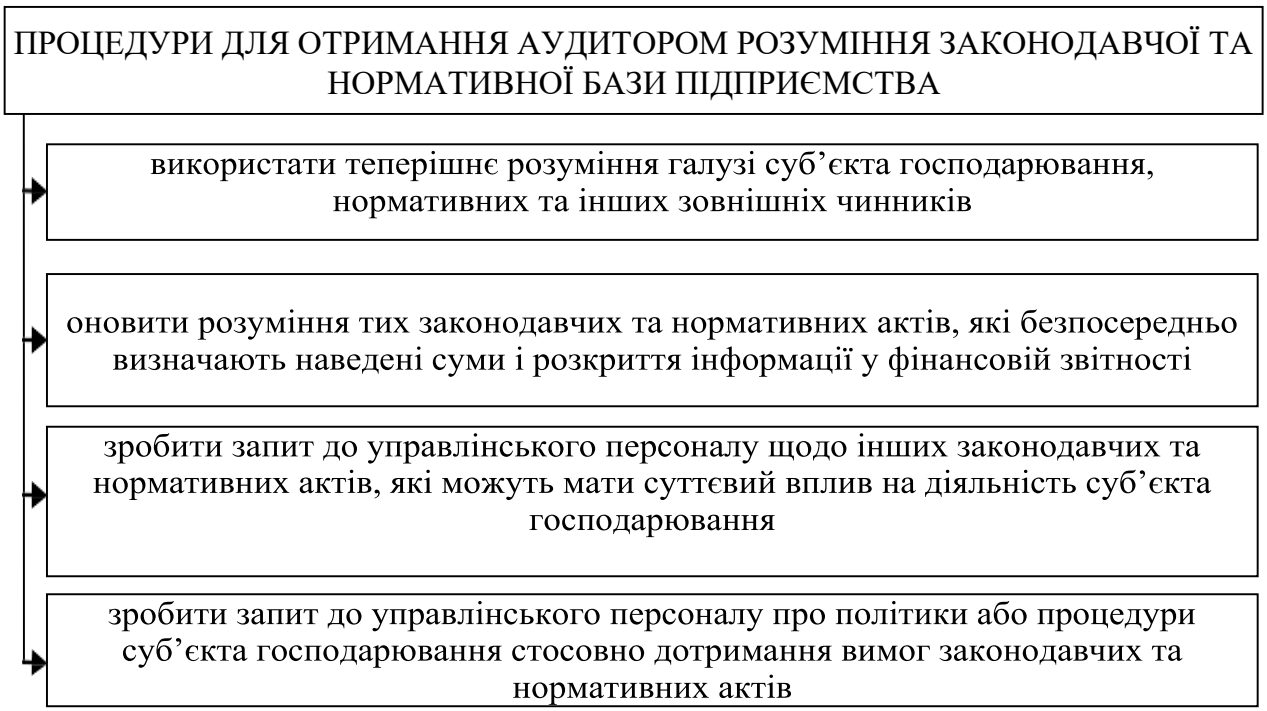

Рисунок 1 – Перелік процедур для отримання аудитором розуміння законодавчої та нормативної бази господарюючого суб'єкта
Джерело: узагальнено автором на підставі [1].

Складності в організації процесу обліку виробничих запасів, неузгодженість деяких пунктів нормативно-правових актів, трансформація побудови форм фінансової, статистичної звітності, викривлення наявних даних бухгалтерського обліку можуть призвести до недостовірності інформаційного ресурсу про даний вид активів у процесі управління.

Слід констатувати, що в сучасних транспарентних умовах ведення бізнесу беззаперечної актуальності набуває питання аудиту в тому числі наявних виробничих запасів [2].

Для реалізації аналітичних процедур можуть бути використані різні методи. Дані методи варіюються від виконання простих порівнянь до здійснення комплексного аналізу з використанням сучасних статистичних методів. Аналітичні процедури можуть бути застосовані до консолідованої фінансової звітності, її компонентів та окремих елементів інформації [3].

В межах практичної реалізації аудиту (в т.ч. виробничих запасів), за умов окремо визначеного господарюючого суб'єкта, цілі та перелік аналітичних процедур в розрізі окремих ознак по етапах здійснення відображено на рис. 2.

Аудит виробничих запасів господарюючого суб'єкта з урахуванням специфіки його діяльності має бути направлений на перевірку тверджень керівництва щодо даної компоненти оборотних активів, представлених у фінансовій звітності, методом застосування відповідних прийомів і процедур.

Рисунок 2 – Цілі аналітичних процедур у відповідності до етапів аудиту
Джерело: узагальнено автором на підставі [3].

Отже, при визначенні факту, чи є наявна інформація достовірною для цілей формування аналітичних процедур по суті, суттєвим являється: джерело інформації; порівнянність інформації; характер і прийнятність інформації; заходи внутрішнього контролю за підготовкою інформації, призначені для сприяння забезпеченню її повноти, точності та достовірності.

Надійність отриманих даних, при аудиті наявності та руху виробничих запасів, прямо залежить від їх характеру, джерела отримання та від обставин, за умов яких було побудовано даний інформаційний масив.

Чинні Міжнародні стандарти аудиту вимагають від аудитора розробки і застосування аналітичних процедур для кожного, що вважається суттєвим, класу операцій (в т.ч. виробничих запасів), залишку даних рахунків та представлення інформації з урахуванням оцінених ризиків можливого суттєвого викривлення. Найважливішим аспектом виконання аналітичних процедур в аудиті являється

розуміння можливості їх імплементації з урахуванням визначеної мети та сформованих завдань.

Пріоритет значення здійснених аналітичних процедур полягає у їх меншій трудомісткості, економії у вартості, значно вищій ефективності у порівнянні з аудиторськими процедурами спрямованими на вивчення безпосередньо первинних документів, наявних регістрів аналітичного та синтетичного обліку (в т.ч. щодо виробничих запасів, як окремої складової оборотних активів господарюючого суб'єкта).

Інформаційні джерела

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2020 року, частина I / Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC), 2024. Ч. 1. 1277с.

2. Назаренко І.М., Місюров О.В. Аудит виробничих запасів: особливості, ключові аспекти та послідовність перевірки. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1312–1318

3. Назаренко О.В. Сутність, функціональне призначення та особливості застосування аналітичних процедур в аудиті. *Агросвіт*. 2018. № 14. С. 3-8.

УДК 657.6

Ю.В. Шавріна, здоб. ОС «магістр» *(ХНУ ім.Каразіна, Харків)*
Т.Л. Слюніна, канд. екон. наук, доц. *(ХНУ ім.Каразіна, Харків)*

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Внутрішній аудит запасів є однією з найважливіших складових загального аудиту підприємства. Він спрямований на оцінку ефективності системи обліку, контролю та управління запасами, а також на виявлення можливих відхилень, помилок і зловживань. Саме тому важливо визначити ключові аспекти внутрішнього аудиту запасів, його вплив на ефективність управління та дослідити, як впровадження цього процесу може сприяти досягненню стратегічних цілей підприємства.

Внутрішній аудит запасів – це систематичний процес перевірки та оцінки системи управління запасами компанії. Цей вид аудиту спрямований на визначення ефективності і точності процесів обліку, зберігання та використання запасів, які є дуже важливими активами [1].

Метою внутрішнього аудиту запасів є надання аудиторської думки про правильність та повноту відображення в бухгалтерській (фінансової) звітності інформації про запаси. З іншої сторони мета внутрішнього обліку запасів полягає в тому, щоб забезпечити відповідність облікових записів фактичній наявності запасів, гарантувати, що запаси підтримуються на оптимальному рівні і що існуючі процедури відстеження та обліку запасів є не тільки ефективними, але й точними. Це включає перевірку правильності визначення кількості, якості та вартості запасів.

Важливість внутрішнього аудиту запасів відображається в здатності своєчасно ідентифікувати потенційні ризики, покращувати процеси та забезпечувати оптимальний рівень запасів для досягнення стратегічних цілей підприємства. Оскільки внутрішній аудит запасів є невід'ємною частиною ефективного управління підприємством, його важливість зумовлена одразу декількома факторами:

– правильний облік запасів безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності, оскільки запаси є значною частиною активів багатьох підприємств;

– регулярний внутрішній аудит дозволяє виявити надлишки або нестачі запасів, що дає можливість оптимізувати витрати на їх зберігання та закупівлю;

– внутрішній аудит допомагає попередити втрати запасів внаслідок крадіжок, псування або інших причин;

– аудит запасів дозволяє оцінити ефективність систем управління запасами та запропонувати рекомендації щодо їх вдосконалення, що сприяє підвищенню загальної ефективності діяльності підприємства.

Функціями внутрішнього аудиту є моніторинг ефективності процедур внутрішнього контролю, дослідження фінансової та управлінської інформації, контроль економності, ефективності та результативності, включаючи нефінансові засоби контролю підприємства, контроль за дотриманням законодавства України, нормативних актів та інших зовнішніх вимог, а також політики, директив та інших внутрішніх вимог керівництва [3].

Проведення внутрішнього аудиту запасів на підприємстві ми пропонуємо поділити на декілька етапів.

На першому етапі варто проводити оцінку фізичного захисту та відповідальності, а саме внутрішній аудитор має перевірити, чи дотримуються встановлених норм зберігання запасів, зокрема щодо пожежної безпеки, охорони та недопущення доступу сторонніх осіб, визначити коло осіб, відповідальних за збереження запасів, та перевіряється наявність укладених договорів про матеріальну відповідальність. Також можливе проведення інвентаризації для порівняння фактичної наявності запасів з обліковими даними.

Типові порушення на першому етапі можуть бути відсутність договорів про матеріальну відповідальність, недостатня охорона місць зберігання, порушення норм зберігання запасів.

На другому етапі внутрішнього аудиту запасів варто проводити перевірку обліку та аналіз системи контролю, а саме перевірку відповідності бухгалтерських записів фактичній наявності запасів, правильність оцінки запасів під час оприбуткування та вибуття, аналіз політики, процедур та внутрішніх правил, що регулюють закупівлю, зберігання та використання запасів. На основі такого аналізу оцінюється ефективність стратегії управління запасами щодо досягнення цілей підприємства та виявляються потенційні ризики, пов'язані з управлінням запасами, такі як знецінення, крадіжки та облікові помилки. На цьому ж етапі вважаємо доцільним провести перевірку відповідності процедур

управління запасами внутрішнім регламентам підприємства, стандартам галузі та законодавчим вимогам.

До типових помилок відносяться: не включення до фактичної собівартості матеріально-виробничих витрат; невідповідність способів списання запасів, які обумовлені в обліковій політиці підприємства [2].

На основі результатів внутрішнього аудиту формуються рекомендації щодо вдосконалення системи управління запасами. Як приклад, це можуть бути впровадження нових регламентів та процедур, впровадження технологічних рішень, оптимізація структури запасів, автоматизація обліку, підвищення кваліфікації персоналу, посилення контролю за дотриманням встановлених норм.

Загальна перевага проведення внутрішнього аудиту запасів полягає в тому, що він допомагає побудувати міцний фундамент для управління цінними ресурсами компанії, що впливає на її фінансову стабільність і конкурентоспроможність на ринку.

Аудит запасів дає цінну інформацію про взаємозв'язок між поточним рівнем запасів, ринковими тенденціями та загальним попитом, а також формує основу для більш точного бюджетування для замовлення запасів і виконання замовлень на продаж. Маючи чітке уявлення про наявні запаси, компанії можуть стратегічно та своєчасно планувати постачання, уникати надмірних замовлень та марнотратства ресурсів. Такий підхід забезпечує стабільну пропозицію, яка відповідає попиту, і мінімізує ризик дефіциту.

Внутрішній аудит запасів також виступає інструментом виявлення неефективних практик управління запасами. За допомогою об'єктивної оцінки аудитори аналізують процеси та процедури, виявляють прогалини та пропонують можливі покращення. Виявлення операційної неефективності може допомогти оптимізувати управління запасами та підвищити ефективність компанії.

Аудит запасів може не лише покращити операційну діяльність, але й допомогти зменшити витрати на запаси, тобто витрати, пов'язані зі зберіганням, транспортуванням та управлінням запасами. Ці витрати зазвичай включають зберігання, страхування та податки. Забезпечуючи належні процеси управління запасами, аудит може допомогти компаніям виявити можливості для оптимізації своїх операцій і, таким чином, зменшити операційні витрати. Це дозволяє компаніям застосовувати більш ефективний та економічно вигідний підхід до управління запасами.

Крім того, внутрішній аудит запасів відіграє важливу роль у під час розрахунку майбутнього прибутку компанії. Такі аудити сприяють більш точній оцінці фінансового прибутку, надаючи детальні звіти про поточний рівень запасів та пов'язані з ними операції. Ця інформація допомагає виявити тенденції та дозволяє компаніям точно прогнозувати продажі та прибутки. Як результат, компанії можуть прогнозувати та оцінювати наявні рівні запасів і уникати ситуацій затоварення або дефіциту [2].

Отже внутрішній аудит запасів у компаніях є одним із ключових елементів ефективного управління. Наявність цього процесу має вирішальне значення для

забезпечення точності фінансової звітності, оптимізації управління запасами та мінімізації ризиків. Внутрішній аудит може допомогти визначити ефективність процесів, виявити можливості для вдосконалення та розробити стратегічний підхід до управління запасами. Зокрема, він може сприяти більш точному розрахунку прибутку, раціональному бюджетуванню, виявленню інноваційних рішень в управлінні запасами та зменшенню витрат на зберігання та управління запасами. Такий комплексний підхід до внутрішнього аудиту запасів не лише підвищує операційну ефективність компанії, але й сприяє її стійкості та конкурентоспроможності на ринку.

Інформаційні джерела

1. Гавриличенко Є.В. Методичні засади проведення внутрішнього аудиту матеріально-виробничих запасів підприємства. Економіка та суспільство. 2021. № 27. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/459
2. Галустян А.В., Кононова О.Є. Організаційні аспекти та методика внутрішнього аудиту виробничих запасів підприємства. Східна європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Випуск 2(07). С. 269-274
3. Рагуліна І.І., Нижня А.С. Облік та внутрішній аудит запасів на підприємстві: сучасний аспект. Scientific community: interdisciplinary research. 2021. № 40. С. 180-188. URL: https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/issue/view/26-28.01.2021

УДК 657.339.9

О.В. Яцюк, здоб. ступ. PhD *(ДБТУ, Харків)*
Т.А. Наумова, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Участь вітчизняних підприємств в міжнародних економічних процесах уможливлює розширення ринків збуту, сприяє залученню інвестицій, використанню передових технологій та оптимізації витрат. З огляду на це дедалі більшої актуальності набуває проблематика ефективності і безпеки зовнішньоекономічної діяльності, що, своєю чергою, визначає доцільність проведення систематичного і детального аудиту всіх бізнес-процесів.

Аудит зовнішньоекономічної діяльності підприємства допомагає виявляти не лише можливі порушення у фінансовій та податковій сфері, але й потенційні можливості для підвищення ефективності та зменшення витрат. Організаційне забезпечення аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємства є невід'ємною частиною стратегії управління міжнародними операціями та забезпечення фінансової стабільності підприємства в умовах міжнародної конкуренції. Аудитори повинні забезпечити правильність і прозорість зовнішньоекономічних операцій, враховуючи специфіку міжнародного законодавства та економічних умов.

Як показали проведені дослідження [1; 2], зовнішньоекономічна діяльність підприємств включає різноманітні операції, зокрема такі як укладення міжнародних контрактів, валютні операції, митні платежі, податкові зобов'язання та інші специфічні фінансові угоди (рис. 1), що потребують особливої уваги з боку аудиторів. Тому організація ефективного аудиту в цій сфері має стратегічне значення для забезпечення фінансової прозорості, відповідності вимогам міжнародного законодавства та зменшення ризиків для підприємства.

Рисунок 1 – Складові зовнішньоекономічної діяльності підприємства

З огляду на визначені операції, основними завданнями аудиту зовнішньоекономічної діяльності є:

– перевірка правильності відображення зовнішньоекономічних операцій у бухгалтерії, що передбачає перевірку аудитором того, чи правильно підприємство веде облік міжнародних операцій відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) або національних стандартів, зокрема облік валютних операцій, митних платежів, витрат на транспортування та страхування;

– оцінка виконання умов контрактів, що передбачає перевірку аудитором того, чи були виконані умови зовнішньоекономічних договорів, чи було виконано узгоджені терміни поставок товарів або надання послуг, а також перевірку відповідності умов контрактів щодо цін, умов оплати та гарантій;

– оцінка податкових ризиків, що передбачає перевірку аудитором того, чи правильно проводиться нарахування та сплата податків (ПДВ, митні збори, податки на прибуток тощо) у зв'язку з міжнародними операціями, чи не було порушено податкові правила, що може призвести до штрафів чи податкових перевірок.

Ефективність реалізації визначених завдань в межах аудиторської перевірки визначається відповідним рівнем організаційного забезпечення аудиту зовнішньоекономічної діяльності. Ключовими компонентами останнього є:

– правове регулювання: забезпечення відповідності діяльності підприємства вимогам національного та міжнародного законодавства, зокрема

щодо митного регулювання, валютного контролю, податкового обліку та стандартів фінансової звітності;

– методичне забезпечення: розробка методик та стандартів для проведення аудиту ЗЕД, що охоплюють процедури перевірки зовнішньоекономічних операцій, аналізу ризиків, обліку валютних операцій і складання фінансових звітів;

– кадрове забезпечення: залучення кваліфікованих фахівців з аудиту та зовнішньоекономічної діяльності, здатних проводити аудит у відповідності до міжнародних стандартів і маючих досвід роботи в цій сфері, зокрема фахівців з міжнародних фінансів та обліку аудиторів, які спеціалізуються на міжнародному праві та володіють знаннями податкових законів різних країн;

– інформаційне забезпечення: використання сучасних інформаційних технологій, що дозволяють автоматизувати процеси збору, обробки та аналізу інформації щодо зовнішньоекономічних операцій, отримання доступу до спеціалізованих баз даних, статистичних матеріалів та нормативно-правової інформації, а також програмних засобів для аналізу ризиків, таких як програмне забезпечення для відслідковування міжнародних платежів, митних платежів, податкових зобов'язань, що дозволяє знизити ймовірність помилок або порушень;

– контрольно-аналітичні процедури: організація контролю за дотриманням вимог до зовнішньоекономічної діяльності, включаючи моніторинг міжнародних угод, перевірку податкових і митних зобов'язань, контроль за валютними операціями та оцінку ризиків;

– документаційне забезпечення: систематизація та зберігання всієї документації, що стосується зовнішньоекономічних операцій, а також аудиторських висновків і рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Визначені ключові компоненти організації та ефективного проведення аудиту зовнішньоекономічної діяльності, на тлі існуючих проблем і викликів (табл. 1), дозволять забезпечити відповідність міжнародним стандартам і мінімізувати ризики зовнішньоекономічних операцій підприємства.

На завершення зазначимо, що організаційне забезпечення аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємства є важливим елементом ефективного управління ризиками та оптимізації фінансових процесів. Підприємства повинні впроваджувати внутрішні процедури та політики контролю за зовнішньоекономічними операціями і зовнішніми ризиками, які включають перевірку контрактів, валютних операцій, взаєморозрахунків з іноземними контрагентами. Аудитори мають забезпечити правильність і прозорість зовнішньоекономічних операцій, враховуючи специфіку міжнародного законодавства та економічних умов. Важливим аспектом є розвиток технологій, що сприяють більш ефективному і точному моніторингу цих операцій.

Таблиця 1 – **Проблеми, виклики та перспективи розвитку організаційного забезпечення аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємства**

Проблеми та виклики	Перспективи розвитку
Часті зміни в міжнародному та національному законодавстві, що ускладнює процес аудиту та потребує постійного оновлення знань. Швидкоплинні зміни умов на міжнародних фінансових ринках, що вимагає від аудиторів постійного аналізу та адаптації до нових економічних реалій. Труднощі в контролі за міжнародними фінансовими потоками через використання різних валютних систем та платіжних механізмів, що ускладнюють перевірку правильності відображення фінансових операцій в бухгалтерії.	Поглиблення співпраці та розвиток партнерства з міжнародними аудиторськими компаніями для обміну досвідом і впровадження новітніх практик у сфері аудиту міжнародних операцій. Впровадження новітніх технологій та автоматизованих систем для моніторингу фінансових потоків, валютних операцій, митних платежів що значно полегшить контроль за зовнішньоекономічними операціями.

Інформаційні джерела

1. Кащена Н. Б., Наумова Т. А., Кашперська А. І. Аудит: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Видання доповнене та перероблене; за ред. Т. А. Наумова, А. І. Кашперська. Харків: ДБТУ, 2023. 259 с. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/42690

Kashchena N., Kovalevska N., Nesterenko I. Organizational and methodological aspects of audit of integrated reporting of enterprise. Zeszyty naukowe wyższej szkoły technicznej w Katowicach. 2022. No. 14. P. 153–164. DOI: https://doi.org/10.54264/0040

Секція 3

ФІНАНСИ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В ГЛОБАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ: ПРІОРИТЕТИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

UDC 004:657-057.1

Duan Huinan, student master's degree *(NTU «KhPI»)*
Yu Yanjun, student master's degree *(NTU «KhPI»)*
Yu Yinan, student master's degree *(NTU «KhPI»)*

CONSOLIDATED FINANCIAL STATEMENTS OF CORPORATE GROUPS: ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF PREPARATION AND CONTROL

The modern economy is characterized by the globalization of business, which leads to an increase in the number of corporate groups consisting of a parent company and its subsidiaries. Consolidated financial statements (CFS) serve as a tool for presenting the collective financial results of such a group as a single economic entity. CFS provides investors, creditors, and other stakeholders with a comprehensive view of the financial position of the entire group, regardless of the structure and geographic distribution of individual companies. Accordingly, the organizational and methodological principles of CFS preparation and control are essential to ensure its reliability and comparability.

According to IFRS 10 "Consolidated Financial Statements," a company must prepare CFS if it controls other companies. Control is determined by having power over the investee, rights to variable returns, and the ability to influence returns. The consolidation process includes combining the financial statements of the parent company and subsidiaries, with intergroup transactions being eliminated to avoid double-counting of assets and liabilities.

International researchers examine various aspects of the methodology for consolidated reporting, including issues of control, accounting policies, and standardization. In this context, the work of the following authors is particularly noteworthy:

Thomas Schreiner examines the importance of applying international financial reporting standards within corporate groups. He argues that IFRS standards contribute to greater reporting transparency and allow investors to compare financial indicators on a global scale. Schreiner emphasizes that differing accounting policies among

subsidiaries can lead to unreliable consolidation results, stressing the importance of harmonized approaches for unified reporting [1].

John Norton in his article "Consolidated Financial Statements: Global Practices" explores issues surrounding the harmonization of accounting policies within corporate groups and highlights the difficulties associated with determining controlling influence. Norton examines how different companies interpret control and proposes methodological approaches to establish a unified understanding of this concept. A significant aspect of his work is the investigation of the impact of different accounting approaches on the results of consolidation and the need for international unification to improve reporting transparency [2].

Peter Farrell investigates quality control in the consolidation process. He emphasizes the importance of internal audits and an effective control system to ensure the accuracy of consolidated financial statements. Farrell develops a conceptual model for reviewing CFS, which includes assessing the completeness of consolidation, the proper accounting of intergroup transactions, and compliance with national standards and IFRS. He stresses that quality control ensures the reliability of information for external users [3].

Despite the advantages of international standardization, several challenges remain in the consolidation of financial statements for corporate groups. First, the use of different accounting policies among subsidiaries complicates the consolidation process, as it requires data adjustments and unification. Second, challenges exist in identifying controlling influence, which often depends on the legal and organizational specifics of subsidiaries. Internal control and audits remain critical to ensuring the objectivity and completeness of CFS.

In addition, the process of identifying and documenting controlling influence presents a critical area of focus, especially in complex group structures where control may be indirect or governed by intricate legal frameworks. The methodologies proposed by international researchers highlight the need for clear guidelines on assessing control within the group, as well as practical tools to implement these guidelines effectively. By doing so, companies can mitigate risks associated with misrepresentation of financial positions and avoid regulatory complications.

Another significant aspect is the establishment of a robust system for internal audits and quality assurance in the preparation of CFS. As emphasized by Farrell, an effective audit system enhances the reliability of financial reporting and supports compliance with both local and international standards, such as IFRS. Quality assurance in CFS preparation helps detect inconsistencies and ensures that intergroup transactions are correctly eliminated, leading to a true and fair view of the financial position of the group.

Future development in the field of consolidated financial statements could benefit from increased alignment with digital reporting standards, which are emerging as a global trend. Integrating automated tools and digital solutions could streamline data consolidation and enhance transparency. This would allow corporate groups to adapt more swiftly to changes in financial reporting standards and meet the expectations of a broad spectrum of stakeholders. Consequently, the continued evolution of international standards, along with advances in technology and control

methodologies, holds the potential to elevate the accuracy, comparability, and reliability of consolidated financial statements.

Overall, the adoption of a structured, harmonized approach to CFS preparation and the integration of advanced control mechanisms are crucial steps toward achieving transparency and comparability in financial reporting, which are foundational to the trust and credibility of global financial markets.

Information sources

1. Schreiner, T. Consolidated Financial Statements and Investor Transparency. International Journal of Accounting Studies, 2020, vol. 34, pp. 22-36.

2. Norton, J. Consolidated Financial Statements: Global Practices. Accounting Standards Review, 2018, vol. 18, pp. 89-102.

3. Farrell, P. Quality Assurance in Consolidated Financial Statements. Journal of Financial Control, 2019, vol. 27, pp. 55-70.

UDC 330.3:656

A. Savchenko, PhD, Associate Professor *(State Tax University,Irpin)*
Y. Sandulov, Master of «Project Management» *(State Tax University,Irpin)*

DEVELOPMENT OF UKRANE'S TRANSPORT AND LOGISTICS SYSTEM TODAY

Worldwide, the provision of transport services is a development factor. Special attention is paid to the development of the transport structure and increasing its efficiency, which is achieved by optimising and improving modern systems and technologies.

The transport industry is constantly evolving. In recent years, there have been a number of technological innovations that have significantly influenced the direction of the industry as a whole. These innovations are often interrelated and have different effects on each other.

Ukraine's transport and logistics system serves as the backbone of the country's economic system and is an integral part of the international transport and logistics system, which allows it to take a leading position in the international logistics market and gain competitive advantages. In order to determine the possibilities for the development of the domestic transport and logistics system, it is worthwhile to study the current dynamics of transport infrastructure development and transport opportunities in Ukraine. When analysing the transport infrastructure of Ukraine, it should be noted that there are different types of transport (air, road, water, rail, pipeline).

Globally, the development of transport infrastructure in the economy is reflected in the Global Competitiveness Index and one of its parameters - infrastructure.

The total volume of investment in the creation and development of trans-European transport networks for the period 2017-2022 amounts to approximately 5000

billion euros [1]. Our countries also received a significant amount of financial resources within this programme for the development of their own transport network.

Unfortunately, today the transport system of Ukraine is largely modernised, but it does not meet the basic standards and requirements for the construction of transport infrastructure in the EU. The main problems of building effective transport infrastructure in Ukraine are:

- incompatibility of traffic and operational characteristics of public roads with modern requirements;
- Non-compliance with EU standards, as well as with the norms and characteristics of railway transport;
- the high cost of logistic transport of goods, which is 40% higher than in Europe [2, p. 131];
- only 3% of the river transport potential is used, the share of river transport in the country's transport system is less than 0.9% due to shallow rivers and severely outdated infrastructure, and during the full-scale invasion the share of river transport use has further decreased due to the risk of shelling from the occupied territories, in particular of ships travelling on the Dnipro River in the occupied part of the Kherson region [2, p. 131];
- the rate of development of the road network lags far behind the rate of motorisation of society.

A review of the scientific literature [3], [4, p. 212], [5, p. 88], [6, p. 118] made it possible to identify the main aspects of the functioning of transport and logistics systems in the context of the COVID-19 pandemic and full-scale invasion: the withdrawal of weak players from the market, the growing demand for "combined transport" services, the introduction of a "digital twin", compliance with sanitary standards by logistics companies, the development of domestic freight transport, a shift from road to rail, remote work of employees, innovative areas of personnel policy and logistics activities related to the conditions of the pandemic. It should be noted that significant risks for the development of transport and logistics systems in Ukraine in the future may be caused by the further development of military operations and missile attacks that maximise the destruction of the country's infrastructure. These trends and problems have a negative impact on the financial performance of companies operating in the country's transport and logistics systems. Almost one in four of these companies will operate at a loss between 2017 and 2023, as shown in Table 1.

In general, it is necessary to identify negative trends in the development of the transport and logistics services industry in Ukraine, caused by the decrease in the volume of freight transport and the unprofitable nature of the industry in the period under review (further disappointing forecasts of a decrease in the current dynamics), inefficient use of fixed assets and a decrease in investments in the industry, the effects of the COVID-19 pandemic and full-scale invasion.

Table 1 – **Financial performance of companies by type of economic activity (transport, storage, post and courier activities), 2017-2023**

Years	Net profit (loss), UAH mln.	Companies that made a profit		Companies that incurred a loss	
		As a % of the total number of companies	Financial result, UAH mln.	As a % of the total number of companies	Financial result, UAH mln.
2017	-16796,7	71,1	23399,0	28,9	40195,7
2018	-24265,4	51,6	25870,6	48,4	50136,0
2019	8369,5	73,3	37261,7	26,7	28892,2
2020	-24735,9	50,5	25214,2	49,5	49 950,1
2021	10127,3	75,3	41049,6	24,7	30922,3
2022	-27869,1	46,2	23968,3	53,8	51837,4
2023	-11958,8	72,8	31948,1	27,2	43906,9

Source: compiled by the author on the basis of [7], [1].

The improvement of transport and logistics services for domestic industrial enterprises lies in the development of development strategies based on modern realities. The main areas of implementation of the strategy for the development of transport and logistics services systems in Ukraine are as follows

- Attracting adequate investment resources in transport and logistics services, including the implementation of public-private partnership projects, as well as attracting financing from international financial and credit institutions.
- Development of transport infrastructure (including green investments, bridge financing, bonds and basic risk and cost sharing instruments) with the support of state or international financial institutions;
- Focus on continuous renewal and modernisation of fixed assets, use of new and innovative technologies to improve transport and logistics services for industrial enterprises;
- Integrate domestic transport and logistics systems into the European integration process, which is the driving force behind reform, and develop innovative solutions, including those related to the country's transport infrastructure.

The main task of the state in the field of transport functioning and innovative development is to create conditions for economic growth, increase the competitiveness of the national economy and the quality of life of the population by providing access to safe and modern transport services and transforming the country's geographical features into its competitive advantage. The strategic objective of the development of transport systems is to meet the needs of innovative economic and social development for competitive transport services.

At the end of 2022, Deloitte published the results of an international study of trends in the transport industry, Global Transport Trends, and forecasts for the next few years [8]. Creating the transport of the future will require bold action and political will on the part of governments in developed countries to change the rules and financial models of the past. They are already experimenting and innovating, and Ukraine must join them.

To be in line with the trend towards what Deloitte describes as a 'regional integration approach', Ukraine needs to make the legislative changes that the

government has promised to implement under the Association Agreement. This includes the implementation of a complete reform of the transport sector, which is particularly necessary now in the context of the war and the new transport problems it has created. Unfortunately, even in Kyiv there is not only no preparation for such reforms, but even such intentions are not being observed [9].

It is worth noting that large infrastructure requires large resources, and the resources of international donors, financial institutions and national budgets need to be managed responsibly.

Information sources

1. Collection of the State Statistical Service of Ukraine (Transport - 2022). URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_Trans_22.pdf (date of application: 01/11/2024).
2. Tarashevsky M. M. The state of risk management at transport enterprises of Ukraine. BusinessInform. 2020. № 8. P. 125-133. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-8-125-133
3. Kliuyev S.O., Pipiy I.T., Burinda S.Y., Raybuzhytie V.G. Fundamentals of building intelligent transport systems. Logistics management and traffic safety in transport: collection of scientific papers of the scientific-practical conference of higher education students and young scientists, November 4, 2021, Sievierodonetsk (Luhansk region) / Ministry of Education and Science of Ukraine; Volodymyr Dahl East Ukrainian National University. Sievierodonetsk, 2021. P.76-79.
4. Realities and prospects for transport logistics. Young scientist. 2020. № 7. P. 202-214. DOI: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-7-83-45
5. Logistics and supply chain: challenges of the COVID-19 pandemic. Black Sea Economic Studies. 2020. Issue 55-1. P. 87-93.
6. Kobylyukh O. Ya., Girna O. B., Gaeva L. I. Key aspects of transport logistics in the conditions of the COVID-19 pandemic. Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Economics and management. 2020. Volume 31 (70). No. 4. P. 117–122. DOI: https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-4-21
7. State Statistical Service of Ukraine: website. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (date of application: 01/11/2024).
8. Deloitte. Transport trends 2023 in the world and in Ukraine. URL: https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/expert/transportation-trends.html (date of application: 01/11/2024).
9. Development of Ukraine's transport infrastructure requires new approaches. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/01/28/681863/ (date of application: 01/11/2024).

UDC 336.22

O.M. Yeremian, PhD, Associate Professor *(KNTU, Khmelnytskyi)*
I.V. Ryzhenko, higher education student *(KNTU, Khmelnytskyi)*

TRANSFER PRICING AS A MECHANISM OF TAX PLANNING AND ECONOMIC RISK MANAGEMENT

Transfer pricing (hereinafter referred to as TP) is a complex and important aspect of international business that affects the profitability of enterprises, tax liabilities and overall management strategy. Transfer pricing occurs when companies owned or controlled by the same owner engage in trading transactions with each other.

The main goal of TP is to establish prices that are consistent with those that would have occurred between independent parties in arm's length transactions. In this case, when goods or services are sold between related companies, prices should be market-based and reflect the real value on the market. Establishing such market prices helps to avoid tax risks.

TP as a tax institution emerged in Ukraine against the backdrop of increased attention to multinational corporations and international trade. The basis for the national legislation was the Guidelines of the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), the main provisions of which are implemented in Article 39 of the Tax Code of Ukraine (hereinafter - the TCU) [3].

Unlike many other requirements of the tax legislation, TP does not have a clear regulatory framework. The recent amendments to Article 39 of the Tax Code of Ukraine aim to increase transparency and fairness in the field of transfer pricing [2]. They are intended not only to ensure that prices in controlled transactions align with market conditions but also to reduce opportunities for tax manipulation.

TP documentation is a certain package of materials obtained as a result of the analysis of international taxation. Such documents characterize the company's activities related to controlled transactions, the terms of controlled transactions, the circumstances under which the terms (agreements) were reached (market conditions), etc.

TP documentation includes:

- Report on controlled transactions (annexes to the Report).
- Primary documentation related to controlled transactions (e.g., contracts, declarations or certificates).
- Company's financial statements and auditor's report.
- Analytical research files.

According to Ukrainian law, TP documentation must be submitted to the controlling authorities upon request of these authorities within a period of time established from the date of receipt of such request. According to Article 39 and Clause 140.5.4 of the TCU, the main rule that regulates and determines the need to submit TP documentation is required if the transactions are considered to be controlled [3].

The criteria that determine that a certain transaction is controlled include:

1. The monetary amount of the transaction with the counterparty. The transaction

amount must be at least UAH 10 million. It does not matter how the contract is concluded: directly or through an intermediary.

2. The taxpayer's income must be at least UAH 150 million. If the company receives less income, it cannot conduct controlled transactions.

3. Counterparty in a controlled transaction. In order for a transaction to be controlled, the counterparty must meet at least one of the following parameters:

- the counterparty is a related party;
- the counterparty is a commission agent;
- the counterparty is located in the territory of a state with a low-income tax rate;
- the counterparty has an organizational and legal form that exempts it from income tax;
- the Ukrainian company is a permanent establishment of a non-resident with whom business transactions were carried out.

In this case, there is no need to comply with all three factors; only one is enough.

However, if the transaction is not controlled, this is not a reason to avoid submitting TP documentation. Thus, in accordance with clause 140.5.4 of the TCU, a taxpayer must prepare documents if its transactions, although not controlled, were concluded with the following counterparties:

- located in a country with a low-income tax rate (the list of such countries is approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine);
- the legal form of the counterparty does not require it to pay income tax in the country where it is considered a resident.

If a taxpayer participates in a controlled transaction, its taxable income is determined on an arm's length basis.

The taxable income received by a taxpayer participating in one or more controlled transactions is deemed to be subject to the arm's length principle if the terms of a particular transaction do not differ from the terms and conditions applied between unrelated parties in comparable uncontrolled transactions.

Another key TP concept is the business purpose. The absence of a business purpose in transactions between related parties may indicate that these transactions are conducted solely to minimize tax liabilities.

However, the current legislation of Ukraine, particularly the TCU [3], does not always provide comprehensive answers to this concept, creating certain gaps and raising many questions. Business purpose (or economic feasibility) justifies the economic substance of transactions between related parties.

The basic idea is that any transaction should have a logical business reason other than tax benefits. The lack of a clear definition and criteria for assessing the business purpose creates risks for business and complicates the work of tax authorities [1, p. 72].

One of the main problems is the lack of a clear definition of the business purpose and objective criteria for its assessment in the legislation. The absence of such a definition complicates the decision-making process for determining the legitimacy of transactions and can lead to misinterpretations by tax authorities. The business environment needs more clarity and transparency regarding the business purpose

requirement to ensure that tax rules are applied correctly and to avoid misunderstandings and conflicts.

Therefore, businesses should have a clear TP strategy, including internal procedures and controls, to avoid negative consequences. In our opinion, the elements of such a strategy may include:

- identification of controlled transactions and ensuring compliance with TP legislation;
- identification of risks (sensitivity analysis of changes);
- identification of the company's related parties;
- analysis of the TP policy and intra-group contracts;
- functional analysis and value chain analysis;
- determination of profit and cost allocation;
- preliminary approval of pricing during the preparation of transactions;
- review and comparative analysis of current operations in the field of foreign economic activity;
- concluding contracts with an analysis of tax risks.

Thus, using a certain TP strategy allows companies to ensure the stability and efficiency of their financial activities in a changing market environment. However, the application of TP requirements is a rather subjective factor. There are certain difficulties in arguing the controlled transactions to the taxpayer, which are expressed through the comparability criteria of uncontrolled transactions with controlled ones fixed at the legislative level. Incorrect pricing can lead to conflicts with tax authorities, large fines and double taxation. Taxpayers must comply with all TP legislation and be prepared for changes in this area.

Information sources

1. Yeremian O.M., Prokopyeva S.A. Measures to prevent tax evasion in Ukraine in the context of economic globalization. *Modern economic crisis phenomena and problems of accounting, control and analytical support of enterprise management:* materials. XVI International scientific and practical conference. Lutsk, May 25. 2024. Issue 16. Lutsk, 2024. C. 71-73.

2. On Amendments to the Tax Code of Ukraine to Improve Tax Administration, Eliminate Technical and Logical Inconsistencies in Tax Legislation: Law of Ukraine of 16.01.2020 No. 466-IX. Date of update: 01.04.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text (accessed 10/27/2024).

3. Tax Code of Ukraine: Code of Ukraine dated 02.12.2010, No. 2755-VI. Date of update: 01.04.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/2755-17#Text (accessed: 22.10.2024).

УДК 336.76:330

О.П. Близнюк, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
М.О. Іванюта, здоб. ступ. PhD *(ДБТУ, Харків)*

РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЙ

Розвиток національного фондового ринку є визначальним чинником ефективності інвестиційної діяльності в Україні з використанням технологій діджиталізації в умовах воєнного стану. Для створення сприятливого інвестиційного клімату у період післявоєнного відновлення потрібна обґрунтована інвестиційна політика держави. Активізація фінансового та фондового ринків України – обов'язкова умова розвитку національної економіки. Забезпечення стабільності функціонування суб'єктів підприємництва, підвищення їх конкурентоспроможності, зміцнення позиції на ринках капіталів значною мірою визначаються ефективністю фінансово-інвестиційної діяльності. Будь-яке підприємство в ринковій економіці може бути пов'язане з фондовим ринком і як емітент цінних паперів, і як інвестор.

Ринок цінних паперів є невід'ємною складовою фінансового ринку, поряд із ринком позикового капіталу, грошовим, валютним, страховим ринками. В структурному відношенні фондовий ринок поділяється на ринок пайових, боргових, похідних інструментів, які обертаються на біржовому та позабіржовому сегментах. Ключовими функціями фондового ринку є: емісійна, інвестиційна, акумуляційна, перерозподільча, стимулююча, регулююча, курсоутворююча, облікова, індикативна, контрольна, збалансування попиту і пропозиції. На фондовому ринку в обігу перебуває значна кількість цінних паперів, які різняться за різними економічними характеристиками: метою випуску, цілями інвестування, особливостями обігу, пріоритетною значимістю, формою та термінами існування, особливостями погашення, ступенем ризикованості тощо. Згідно із Законом України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» всю сукупність цінних паперів, які перебувають в цивільному обороті можна поділити на такі групи: пайові, боргові, іпотечні, деривативні цінні папери та контракти, товаророзпорядчі.

Ринок акцій як пайових цінних паперів займає важливе місце на фондовому ринку. Ліквідний та надійний ринок акцій визначає інвестиційний клімат в країні, сприяє зростанню капіталізації національної економіки, перерозподілу вільного капіталу у пріоритетні її сфери та галузі. Аналіз динаміки емісій акцій яскраво засвідчив проблеми функціонування ринку пайових цінних паперів в Україні, його високу волатильність та диспропорції розвитку. В умовах воєнного стану загострилися кризові явища в промисловому секторі України, в діяльності акціонерних товариств-емітентів, що спричинило стрімке падіння випусків акцій і торгів ними на біржовому фондовому ринку.

Аналіз показав, що показники фінансово-господарської діяльності та фінансового стану акціонерних товариств у 2022-2024 роках формувалися під

впливом кризових тенденцій в економіці України, обумовлених воєнним станом. Тому їх динаміка мала переважно негативний характер, що призвело до погіршення ключових індикаторів та коефіцієнтів. Загострилися кризові явища в економіці України, що спричинило падіння ринкових курсів та інвестиційної привабливості акцій практично усіх вітчизняних акціонерних товариств-емітентів. За показниками дивідендної віддачі та ринкового курсу, акції національних акціонерних товариств суттєво програють рівням дохідності альтернативних вкладень капіталу у фінансові активи та фондові інструменти, наприклад, державним облігаціям (ОВДП) та банківським депозитам.

Повномасштабна війна в Україні спричинила низку негативних довготривалих наслідків для розвитку фінансового та фондового ринків. Аналіз даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) засвідчив суттєву диспропорцію у співвідношенні боргових та пайових фінансових інструментів, де домінуючу роль на сьогодні відіграють облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) – питома вага яких становить більше ніж 90%. Це пояснюється переважно борговим характером фінансування Державного та місцевих бюджетів України в умовах війни, що призводить до зростання державного боргу і впливає на перспективи розвитку національної економіки та фондового ринку. У 2022–2024 роках дохідність ОВДП доходила у гривні до 19,2% річних та в доларах США до 4,5%. Структура торгів основними групами цінних паперів на Українській біржі, з урахуванням іноземних, яскраво свідчить про перевагу боргових фондових інструментів, де емітентом виступає держава.

Значні потреби держави в залученні позикових коштів для фінансування масштабного бюджетного дефіциту в умовах війни формували відповідну пропозицію боргових цінних паперів на фондовому ринку. Структура інвесторів в державні боргові зобов'язання України свідчить, що на сучасному етапі Національний банк України разом з комерційними банками залишаються найбільшими інвесторами в ОВДП – разом більше 85%. Портфель юридичних осіб у воєнний час також збільшився з 5% до 8%. За майже 2 роки війни, незважаючи на фінансові труднощі, спостерігалося підвищення інвестиційної активності населення в операціях з ОВДП, які обігнали обсяг портфелю нерезидентів. Підвищений попит на державні та військові облігації із високими ставками дохідності пов'язаний із зростанням облікової ставки НБУ до 25% у 2022 році, яку потім поступово було знижено до 16% у 2023 та до 13% у 2024 році. Але незважаючи на зменшення рівня дохідності, державні боргові цінні папери залишаються найпривабливішими та найнадійнішими фінансовими активами на українському фондовому ринку. Слід відмітити також, що важливою обставиною для інвесторів є те, що на відміну від банківських депозитів, доходи за ОВДП не оподатковуються.

Попри вплив повномасштабної військової агресії на економіку України, Міністерство фінансів України разом з НБУ та НКЦПФР розробили удосконалену «Стратегію розвитку фінансового сектору України», з поправкою на воєнний стан. Стратегія спрямована на активізацію розвитку цифрових технологій та діджиталізацію бізнес-процесів, визначає пріоритети

реформування фінансового сектору в розрізі п’яти стратегічних напрямів: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, інноваційний розвиток фінансових ринків капіталу на основі діджиталізації. Кожен напрямок має свої стратегічні цілі та індикатори виконання.

Стратегія розвитку фінансового сектору України передбачає створення Фінтех-екосистеми, яка задовольнятиме потреби всіх стейкхолдерів: продавців та споживачів фінансових послуг, професійних учасників, регуляторів, держави. Місією створення Фінтех-екосистеми в Україні є стимулювання розвитку інновацій на фінансовому та фондовому ринках з метою появи якісних і доступних фінансових інструментів та послуг. Ключовими принципами та стратегічними цілями створення фінтех-екосистеми в Україні є розвиток кібербезпеки та діджитал-інструментарію, штучного інтелекту та біометрики, віртуальних активів та блокчейну, що підвищить ефективність фінансових інституцій та операцій завдяки діджиталізації індустрії.

За допомогою використання застосунку «Дія», інтернет-сайтів та мобільних додатків банківських установ і фінансово-інвестиційних компаній, підприємства та громадяни України мають можливість обирати привабливі та зручні для здійснення фінансових операцій об’єкти інвестування, виходячи із показників їх дохідності та термінів погашення. У 2022 році Міністерство фінансів України розпочало аукціони з продажу військових облігацій, які стало також можливим придбати через застосунок «Дія». В умовах війни така ініціатива є солідарним вкладом широких верств населення та економічних суб’єктів, що надають державі кредити, які спільно працюють на перемогу. Слід відмітити, що населення України у 2023-2024 роках суттєво збільшило портфель військових облігацій саме завдяки спрощення доступу до фондового ринку та його інструментів за допомогою використання діджитал-технологій.

Таким чином, проблема підвищення ефективності фондового ринку як механізму залучення фінансових інвестицій в реальний сектор економіки України є одним з ключових завдань держави. В період післявоєнної відбудови економіки треба підвищити ефективність діяльності усіх учасників фондового ринку, його ліквідність, обсяги капіталізації, ринкові якості та інвестиційну привабливість національних цінних паперів для внутрішніх та зовнішніх інвесторів. Перелічені заходи прискорять інтеграцію фінансового та фондового ринків України в європейський та світовий фінансовий простір.

Інформаційні джерела

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini

2 Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025

3. Майбутнє фінансового сектору в післявоєнній Україні. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/5/695722/

УДК 336:330.131.7

О.П. Близнюк, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
С.С. Скакунова, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підприємницька діяльність завжди пов’язана з ризиком, обумовленим наявністю багатьох чинників, що впливають на процес та результати економічної діяльності та які не можна заздалегідь визначити. Як соціально-економічна категорія ризик є невід'ємною складовою господарського механізму, який можна трактувати як міру можливості настання несприятливої події або певного поєднання ряду таких подій. Прояв ризикової ситуації полягає у відхиленні фактичних значень критичних показників від нормального, стійкого, середнього або альтернативного рівня.

Категорія ризику займає чільне місце в економічній науці й практиці. Ризик є елементом результатів виконання будь-якого управлінського рішення внаслідок того, що невизначеність – це неминуча умова господарювання. Ризик є наслідком невизначеності. Виникнення невизначеності обумовлене, у першу чергу, тим, що більшість процесів, пов'язаних із підприємницькою діяльністю, первісно недетерміновані, тобто, практично неможливо заздалегідь визначити темпи й напрямки науково-технічного розвитку, зміну кон'юнктури ринку, переваг споживачів, прояв тих або інших природно-кліматичних явищ тощо.

Існує велика кількість наукових підходів щодо систематизації видів ризиків, що використовується у сучасній теорії ризик-менеджменту. До основних видів ризиків можна віднести: стратегічні ризики; фінансові ризики; операційні ризики; ризики загроз або ризики небезпек (форс-мажорні ризики) тощо. Наслідками ігнорування або недостатнього врахування ризиків для підприємств можуть бути: утворення наднормативних запасів нереалізованої продукції; зменшення розмірів прибутку в порівнянні з очікуваним; зниження ефективності операційної та фінансово-інвестиційної діяльності; незапланованих витрат трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів; втрачена вигода в результаті реалізації невірного управлінського рішення тощо.

Незважаючи на потенційну небезпеку наслідків і втрат, викликаних реалізацією того або іншого виду ризику, він є каталізатором прогресу, джерелом можливого прибутку. В умовах ринкових відносин досить важливою є проблема ефективного управління фінансовими ризиками підприємств. Це обумовлено тим, що фінансові ризики найбільшою мірою впливають на фінансовий результат підприємства і, як наслідок, на його ринкову вартість.

Фінансовий ризик підприємства може виникати в результаті вибору власниками або фінансовими менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення певної кінцевої мети фінансово-господарської та інвестиційної діяльності у перспективі при ймовірності отримання фінансових втрат внаслідок невизначеності умов його реалізації.

Наслідки фінансового ризику можуть характеризуватися як позитивними, так і негативними результатами фінансово-економічної діяльності. Рівень фінансового ризику насамперед вимірюється розмірами можливого економічного збитку: величиною втрати доходу, прибутку, певної суми капіталу підприємства, який оцінюється в грошовому вимірюванні.

Фінансовий ризик як об'єктивне явище характеризується суб'єктивністю оцінки рівня фінансового ризику, яка здійснюється різними учасниками фінансово-господарської діяльності з використанням таких чинників, як різний рівень повноти й вірогідності інформації, кваліфікація фінансових менеджерів, їх професійний досвід у сфері ризик-менеджменту тощо.

Основними класифікаційними ознаками (критеріями) фінансових ризиків підприємства можуть бути: джерело виникнення фінансового ризику; об'єкт оцінювання ризику; сукупність фінансових інструментів; можливість страхування; вид фінансового ризику; комплексність фінансового ризику; можливі фінансові наслідки ризику; характер прояву ризику в часі; рівень можливих фінансових втрат; рівень імовірності реалізації ризику; можливість передбачення ризику; інші ознаки.

Залежно від джерел виникнення фінансового ризику розрізняють: систематичний (ринковий) ризик, який характерний для всіх учасників фінансової діяльності, та несистематичний (специфічний) ризик, який характеризує ймовірність фінансових втрат, пов'язаних із неефективною діяльністю конкретного підприємства, якому можна запобігти за рахунок здійснення ефективного ризик-менеджменту.

Основними видами систематичних (ринкових) фінансових ризиків є: відсотковий ризик, що виникає в результаті непередбаченої зміни відсоткових ставок на фінансово-кредитному ринку (облікової, кредитної, депозитної); валютний ризик, що виникає в результаті високої волатильності обмінних курсів іноземних валют; ціновий, курсовий, інвестиційний ризики, внаслідок несприятливої зміни ринкової кон'юнктури та фондових індексів тощо.

Основними видами несистематичних (специфічних) фінансових ризиків є: ризик зниження фінансової стійкості або ризик порушення фінансової рівноваги підприємства внаслідок незадовільної структури капіталу; ризик неплатоспроможності підприємства, який характеризується зниженням рівня ліквідності оборотних активів; інвестиційний ризик, який характеризує можливість виникнення фінансових втрат у процесі здійснення інвестиційної діяльності (ризик реального та фінансового інвестування); кредитний та депозитний ризики; інноваційний ризик, пов'язаний із впровадженням нових фінансових технологій та інструментів; податковий ризик, що виникає в результаті зміни законодавчих актів та введення нових податків і зборів, змін порядку нарахування і термінів сплати існуючих обов'язкових платежів, відміни податкових пільг тощо; інфляційний ризик, пов'язаний із можливістю зниження доходів та прибутків, знецінення реальної вартості капіталу підприємства в умовах інфляції; політичний ризик, який може проявлятися внаслідок суспільно-політичних потрясінь, зміни форм власності, її перерозподілу тощо; інші види ризиків (криміногенний, форс-мажорний) тощо.

За сукупністю фінансових інструментів фінансові ризики можна поділити на такі групи: індивідуальний фінансовий ризик, який властивий окремим фінансовим інструментам; портфельний фінансовий ризик, що характеризує сукупний ризик комплексу різних за характеристиками фінансових активів, які об'єднані у диверсифікований інвестиційний портфель. За рівнем можливих фінансових втрат фінансові ризики можна поділити на допустимий, критичний, катастрофічний рівні фінансових ризиків.

За рівнем імовірності реалізації фінансові ризики поділяються на такі групи: із низьким рівнем імовірності реалізації (коефіцієнт варіації за ризиком не перевищує 10%); із середнім рівнем імовірності реалізації (коефіцієнт варіації за ризиком перебуває в межах 10-25%); із високим рівнем імовірності реалізації (коефіцієнт варіації за ризиком перевищує 25%).

За можливістю передбачення фінансових ризиків можна виокремити такі групи: прогнозований фінансовий ризик, що пов'язаний із циклічним розвитком економіки, зміною кон'юнктури фінансового ринку, розвитком конкуренції, яка впливає на ринкові відсоткові ставки, валютні курси, фондові індекси, прогнозування яких можна здійснювати в короткостроковому періоді; непрогнозований фінансовий ризик, який характеризується невизначеністю та непередбачуваністю прояву та впливу на економічних суб’єктів.

Фінансові ризики в процесі функціонування підприємств та здійснення ним економічної діяльності постійно перетинаються, між різними видами ризиків можуть виникають причинно-наслідкові зв’язки. Основне завдання ефективного ризик-менеджменту полягає у виборі оптимальної сукупності методів, способів, інструментів запобігання впливу фінансових ризиків, проведення заходів з нейтралізації та мінімізації негативних наслідків фінансових ризиків для підприємницьких структур.

Таким чином, ризик, у тому числі, фінансовий є наслідком невизначеності, елементом будь-якого управлінського рішення. Виникнення невизначеності обумовлене, у першу чергу, тим, що більшість процесів, пов’язаних із фінансово-господарською, інвестиційною діяльністю підприємств є недетермінованими, тобто, практично неможливо заздалегідь визначити напрямок зміни та вплив великої кількості макро- та мікроекономічних чинників, коливання кон'юнктури ресурсного, споживчого, фінансово-інвестиційного ринків, темпи й напрямки науково-технічного розвитку, прояв тих або інших природно-кліматичних явищ тощо.

Інформаційні джерела

1. Теорія та методологія формування інвестиційно-фінансової стратегії розвитку суб’єктів національного господарства : монографія / за ред. Л. М. Савчук, А. В. Череп. Дніпро: Журфонд, 2019. 420 с.

2. Захарін С. В. Інвестиційне забезпечення інноваційно-технологічного розвитку економіки : монографія. К. : КНУТД, 2018. 344 с.

3. Пересада А. А. Інвестиційний аналіз / А. А. Пересада, Ю. М. Коваленко, С. В. Онікієнко. К. : КНЕУ, 2012. 485 с.

4. Гриценко А. А. Взаємодія держави і бізнесу в контексті реалізації державної інвестиційної політики : монографія. Суми : Університетська книга, 2021. 327 с.

УДК 330.34:330.142.211

У.Я. Витвицька, канд. екон. наук, доц. *(ІФНТУНГ, Івано-Франківськ*)
Н.О. Баскевич, здоб. ОС «магістр» *(ІФНТУНГ, Івано-Франківськ*)

ESG-ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Світ сьогодні стикається з безліччю глобальних проблем, від зміни клімату до соціальної та екологічної нерівності. Оскільки світова спільнота намагається вирішити ці проблеми, сталий розвиток набуває все більшого значення. Інвестиції в екологічні (environment), соціальні (social) та управлінські питання (governance), або ж ESG-інвестиції, є одним із найбільш перспективних шляхів до сталого розвитку.

Дослідники одностайно стверджують, що дотримання ESG-принципів в економічній діяльності стає ключовим чинником, який суттєво впливає на інвестиційну привабливість та майбутню вартість інвестицій, та переконані, що нині це один із основних важелів впливу на прийняття інвесторами фінансових рішень [1].

Для початку варто сказати, що ESG-інвестиції спрямовані на включення екологічних, соціальних та управлінських факторів в інвестиційні рішення. Ця стратегія визнає, що фінансове майбутнє, в довгостроковій перспективі, міцно пов'язане зі здоров'ям планети та людей, які її населяють. Включення міркувань ESG у свої інвестиційні стратегії дає змогу інвесторам допомогти у вирішенні глобальних проблем, отримуючи при цьому довгострокові прибутки зі зменшеним ризиком.

Ключова особливість ESG-інвестицій полягає в тому, що вони мають зменшений ризик, оскільки компанії, що відповідають ESG-стандартам, GRI, SASB, TCFD та іншим, налаштовані на довготривалий та стабільний розвиток. Вони зазвичай мають кращу підготовку до екологічних, соціальних і регуляторних викликів, що дає змогу їм зменшувати витрати та уникати потенційних криз у майбутньому. Компанії, котрі інтегрують природоохоронні заходи, підтримують соціальну відповідальність і прозорі процеси управління, здатні забезпечити стабільність і мінімізувати ризики, пов'язані з репутаційними, екологічними та регуляторними загрозами. Це робить їх більш стійкими та надійними в умовах глобальної нестабільності.

Однією з головних переваг ESG-інвестування є те, що воно може використовувати позитивні екологічні ефекти. Світ стикається з безпрецедентними екологічними викликами, включаючи вирубку лісів, забруднення та втрату біорізноманіття. ESG-інвестиції у стале лісове господарство, чисту енергетику та зелені технології можуть попередити деякі з цих проблем. Інвестиції в компанії, що займаються відновлюваною енергетикою, можуть допомогти зменшити залежність від викопних видів палива, що знизить викиди вуглецю та призведе до чистоти планети. А ESG-інвестиції у розвиток

сільського господарства можуть сприяти сталому землекористуванню, зменшенню вирубки лісів та захисту біорізноманіття.

Окрім екологічної безпеки, ESG-інвестиції мають потенціал для сприяння соціальному розвитку. Коли інвестори вкладають гроші в першу чергу в компанії, які мають ефективне соціальне управління, вони можуть заохочувати справедливі трудові практики, різноманітність та інклюзивність. Такий підхід може допомогти подолати соціальну нерівність, підтримуючи компанії, які надають рівні можливості та справедливу винагороду своїм працівникам. А інвестиції в освіту та охорону здоров'я можуть розширити доступ до життєво важливих послуг, які приносять користь найбільш вразливим верствам населення.

Корпоративне управління є важливою складовою ESG-інвестицій. Чи використовує компанія правильні та прозорі підходи до бухгалтерського обліку, дотримується справедливості і різноманітності у складі керівництва, а також чи звітує перед своїми акціонерами? Ця практика відіграє ключову роль у стримуванні корпоративних зловживань, боротьбі з корупцією та формуванні культури доброчесності. Інвестиції в ESG можуть підтримувати холдингові компанії у впровадженні належного управління, що, в свою чергу, дає змогу мінімізувати репутаційні та фінансові втрати від корпоративних скандалів.

Проте, якими б привабливими не були переваги інвестування в ESG, маркетингові матеріали ESG-фондів часто містять яскраві заяви про соціальні та екологічні цілі, але «дрібним шрифтом» можна помітити, що їх справжня мета полягає в забезпеченні прибутків для акціонерів. Такий підхід в результаті може зашкодити фінансовим результатам компаній. Потреба в значних інвестиціях на нові технології і процеси, обмежений вибір інвестицій, непередбачувані результати профінансованих проєктів, так зване зелене відмивання (greenwashing) – усе це загрози та негативні аспекти ESG-інвестування. Важливо, щоб інвестори були обізнані про ці можливі ризики та ретельно аналізували ESG-фактори при прийнятті інвестиційних рішень і пам’ятали про їх основну соціальну, екологічну і управлінську суть, згодом ці фактори відіграватимуть провідну роль, особливо в контексті післявоєнного відновлення України [2].

Отже, ESG-інвестиції виступають важливим інструментом сталого розвитку в умовах глобальних викликів, оскільки вони інтегрують екологічні, соціальні та управлінські фактори в процес прийняття інвестиційних рішень. Це дає змогу інвесторам підтримувати компанії, які прагнуть до сталого розвитку, зменшуючи ризики, отримуючи прибуток та одночасно сприяючи вирішенню соціальних і екологічних проблем. Проте важливо враховувати й потенційні ризики, що підкреслює важливість обізнаності інвесторів у даній сфері.

Інформаційні джерела

1. Леус Д. В. Врахування ESG-критеріїв при здійсненні портфельного інвестування у сталий розвиток. *Інвестиції: практика та досвід.* 2014. № 2. С. 72–75.

2. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/Strategiya-stalogo-rozvytku-Ukrayiny-do-2030-roku.pdf

УДК 336.64

А.Є. Галайко, здоб. ОС «магістр» (*ДБТУ, Харків*)
Г.Г. Лисак, канд. екон. наук, доц. (*ДБТУ, Харків*)

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ МОНІТОРИНГУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В управлінні результатами діяльності підприємства важливу роль відіграють постійний контроль та аналіз основних параметрів фінансового стану.

Наразі, оцінка фінансового стану підприємства вважається однією з головних складових фінансового управління. Сталість фінансового стану забезпечує стійкість економічного розвитку, стабільність діяльності суб'єкта господарювання. Економічні суб'єкти, що знаходяться у фінансово-стійкому становищі, мають переваги у залученні інвестицій, отриманні кредитів, виборі постачальників та споживачів. Вони більш незалежні від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, мають менший ризик неплатоспроможності.

У той же час у використанні результатів аналізу фінансового стану для цілей систематичного моніторингу є ряд проблем. Так, найчастіше аналіз фінансового стану зводиться до розрахунку стандартних фінансових коефіцієнтів без смислової прив'язки до цілей та завдань фінансового менеджменту конкретного підприємства.

Найчастіше результати аналізу ґрунтуються лише на даних зовнішньої бухгалтерської звітності, яка не орієнтована на внутрішній менеджмент. Крім того – наразі відсутня база галузевих нормативів фінансових коефіцієнтів. На жаль, відсутнє узагальнення досвіду та рекомендації щодо найбільш ефективних форм організації аналітичної роботи у складі фінансової служби. Як наслідок, фінансово-аналітична робота на вітчизняних підприємствах носить формальний характер. А це знижує результативність та якість управлінських фінансових рішень.

Все вище перераховане обумовлює необхідність удосконалення різних аспектів аналізу фінансового стану, і насамперед його моніторингу.

Узагальнення виявлених в роботах науковців вимог дало змогу визначитися із основними вимогами до моніторингу фінансового стану суб'єктів господарювання, з метою забезпечення його ефективності. Це:

- кратність періодичності проведення монуторингу внутрішньому циклу фінансового управління на підприємстві;
- забезпечення прийнятної трудомісткості та оперативності проведення;
- отримання об'єктивної комплексної картини фінансового стану підприємства.

Аналіз та узагальнення поглядів вчених з цього питання, дало можливість запропонувати таке визначення поняття «моніторинг фінансового стану підприємства»: моніторинг фінансового стану – комплексна система спостереження, метою якої є виявлення пріоритетних напрямів збереження та підвищення фінансової стійкості підприємства та здійснювана за допомогою

аналізу та оцінки абсолютних та відносних показників фінансової стійкості та ліквідності.

Наявність аналізу ліквідності у визначенні «моніторингу фінансового стану підприємства» обґрунтовується необхідністю найбільш ретельного контролю з боку фінансового менеджменту ризиків втрати платоспроможності.

На нашу думку, система фінансових коефіцієнтів, що характеризують ліквідність повинна бути розширена за рахунок додаткових критеріїв. Вважаємо, підлягають постійному моніторингу наявність та рівень простроченої кредиторської та дебіторської заборгованостей, співвідношення тривалості обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей. У деяких галузевих методиках контролюється співвідношення кредиторської заборгованості та виручки, частка кредиторської заборгованості у сукупних пасивах.

Зазначимо також, що під час проведення оцінки ефективності бізнесу та якості економічного зростання інформативним критерієм є «Золоте правило економіки підприємства», у відповідності до якого:

- прибуток збільшується більш високими темпами ніж зростання обсягу продажу продукції у результаті відносного зниження витрат виробництва та обігу;

- обсяг продажу зростає більш високими темпами ніж збільшення активів;

- економічний потенціал підприємства зростає порівняно з попереднім періодом.

Вище визначене дозволяє запропонувати диференційовану за періодами моніторингу систему фінансових показників:

1 - оперативний моніторинг (щотижня): коефіцієнт абсолютної ліквідності, наявність та рівень простроченої кредиторської заборгованості, наявність та рівень несплачених у строк позик та кредитів, наявність та рівень простроченої дебіторської заборгованості, темп зростання дебіторської та кредиторської заборгованостей, співвідношення умов відстрочення платежу за дебіторською та кредиторською заборгованістю, чистий грошовий потік щодо поточної діяльності;

2 - поточний моніторинг (щомісячно): коефіцієнт термінової ліквідності, співвідношення кредиторської заборгованості та виручки, співвідношення позикових та власних коштів, коефіцієнт довгострокового залучення коштів, коефіцієнт короткострокової заборгованості, темп зростання дебіторської та кредиторської заборгованостей, співвідношення тривалості обороту дебіторської та кредиторської заборгованостей, чистий грошовий потік щодо поточної діяльності, сукупний чистий грошовий потік, темпи зростання ресурсовіддачі;

3 - стратегічний моніторинг (щоквартально): коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт термінової ліквідності, співвідношення позикових та власних коштів, коефіцієнт маневреності власних оборотних засобів, коефіцієнт автономії, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, коефіцієнт оборотності власного капіталу, рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність чистих

активів із чистого прибутку, рентабельність продажів, рентабельність продукції, «Золоте правило економіки підприємства».

На нашу думку, з метою підвищення ефективності моніторингу, на підприємстві доцільним буде встановлення обмежень запропонованих показників.

Відзначимо, що запропонований підхід до проведення моніторингу фінансового стану не виключає визначення рейтингу з метою оцінки фінансового стану суб'єкту господарювання. Однак, на нашу думку, таке визначення доцільно робити лише в рамках стратегічного моніторингу.

Окремого розгляду, на нашу думку, заслуговує питання удосконалення підходу до аналізу ліквідності балансу підприємства для моніторингу фінансового стану у системі фінансового менеджменту.

В ході дослідження нами розроблено алгоритм моніторингу ліквідності балансу, який включає три послідовні кроки:

1 крок -проведення класичного аналізу ліквідності балансу. Необхідність проведення наступних етапів моніторингу ліквідності здійснюється у разі виявлення незадоволення більш ніж однієї нерівності.

2 крок - необхідність проведення уточненого аналізу ліквідності виникає у разі неліквідного балансу. Він дозволяє зрозуміти, які показники потребують першочергових змін, а також у яких напрямках необхідно діяти для того, щоб збільшити ліквідність балансу підприємства.

3 крок - визначається тенденція збереження ліквідності балансу у майбутніх часових періодах.

Уточнений аналіз ліквідності пропонується здійснити шляхом перетворення класичного аналізу: із аналізу виключаються показники, що відповідають нормативному значенню. До кожного показника, величина якого відповідає нормативному значенню, вводиться ранг. Показнику, значення якого вимагає внесення змін насамперед, надається найбільший ранг - 1, а найменшому показнику – найменший - 4.

Для реалізації цього підходу вважаємо за доцільне вдосконалення класичного аналізу ліквідності. А саме - аналіз проводиться шляхом порівняння темпів зростання активів та пасивів звітного періоду порівняно з базисним періодом.

Вважаємо, розроблений алгоритм моніторингу ліквідності дозволить визначити, наскільки фінансовий стан підприємства є стійким у майбутньому. Таким чином, впровадження цього підходу дозволить підвищити ліквідність та виявити тенденції її розвитку.

Вдосконалення методик фінансового моніторингу та активне його застосування сприяють підвищенню якості та оперативності фінансового менеджменту вітчизняних підприємств.

На нашу думку, застосування запропонованих підходів до моніторингу фінансового стану сприятиме більш об'єктивній його оцінці, проведенню своєчасних та дієвих заходів щодо управління ним, розробці фінансової стратегії розвитку суб'єкту господарювання, що підвищить його конкурентоспроможність, фінансову самостійність та ефективність діяльності.

УДК 004:657-057.1

Н.В. Гапон, здоб. ступ. PhD *(ЛНУ імені Івана Франка, Львів)*

ОЦІНЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ АКТИВІВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Оцінювання земельних активів є складовою їх обліку і необхідне для здійснення цивільно-правових угод, визначення розміру земельного податку, аналізу та прийняття управлінських рішень щодо їх використання. Об’єктивна оцінка земельних активів потребує адекватної методики, що враховує ризики їх користування чи придбання. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну негативно вплинуло не тільки на ринок земельних активів, але й на процес їх оцінювання. Через російську агресію не було укладено 120 тис. угод сукупною площею 355,5 тис. га, а втрати ринку склали 325 млн дол. США. Якщо в мирних умовах оцінка земельних активів залежить від таких чинників, як місце розташування, призначення (комерційне, промислове, житлове тощо), доступність інфраструктури, історична вартість [1-4], то під час війни додатково впливають на її вартість: наближеність до лінії фронту; рівень руйнацій земельного покриття; екологічна забрудненість. Першочерговим кроком уряду з початком російської агресії була Постанова №564, яка визначила умови ведення Державного земельного кадастру ("ДЗК") протягом дії воєнного стану в Україні, згідно з якою припинився доступ користувачів до ДЗК [5].

Наступним кроком оцінювання земельних активів стала Постанова КМ України "Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії росії " № 326 від 20.03.2022 р [6]., якою встановлені основні показники для оцінки втрат земельного фонду, а саме: фактичні витрати на рекультивацію земель, які були порушені внаслідок бойових дій, будівництва, облаштування та утримання інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, огорож, прикордонних знаків, прикордонних просік, комунікацій для облаштування державного кордону; завдані збитки власникам (землекористувачам) земельних ділянок сільськогосподарського призначення; витрати на відновлення меліоративних площ; витрати на розмінування.

Оцінювання земельних активів на території України в умовах російської агресії є складним завданням через безліч особливостей і викликів. Деякі ключові аспекти, які слід враховувати:

Безпека та доступність: у деяких районах оцінка може бути ускладненою через військові дії, які можуть вплинути на безпеку фахівців та їх можливість доступу до об'єктів.

Правовий контекст зміни у правовому середовищі або зміна власника через окупацію або контроль можуть значно вплинути на правовий статус земельних ділянок.

Вартість і ринкові умови: Ринкові умови можуть змінюватися через економічні та політичні фактори. Оцінка може враховувати потенційні втрати вартості через економічні санкції та інші обмежувальні заходи.

Міжнародні стандарти: Важливо дотримуватися міжнародних стандартів оцінки, незважаючи на умови конфлікту, для забезпечення об'єктивності та надійності оцінки.

Гуманітарні аспекти: Умови конфлікту можуть також впливати на життєві умови місцевого населення, що потребує уваги при проведенні оцінки.

Ці чинники мають враховувати адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких припиняється доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, і які розташовані в районі проведення воєнних дій, у тимчасовій окупації, оточенні.

Оцінка земельних активів в умовах російської агресії вимагає глибокого аналізу та ретельного врахування всіх чинників, які можуть впливати на їхню вартість та стабільність. Адже світовий попит на збіжжя зростає, попри подальшу російську агресію, вартість землі в Україні як капіталу зросла майже на майже 5,5 млрд дол. США, а обіг та використання сільськогосподарських земель приносить громадам у середньому 10%-12% від сукупних доходів місцевих бюджетів. Це спонукає до відбудови українського агросектору до якої долучаються союзники України. За оцінками експертів дослідницько аналітичного проекту “Земля незламності”, що впроваджується KSE Агроцентр за підтримки Програми USAID АГРО, старт другого етапу ринку земель відкриває можливості для залучення аграріями до 17,5 млрд дол. США додаткових кредитних ресурсів. Таким чином, агровиробничий сектор України, третина якого зруйнована внаслідок агресії росії проти України, отримає ресурси для відновлення.

Середньозважена ціна на земельні активи сільськогосподарського призначення упродовж 2023 р. зросла на 8,3%, випередивши річні темпи інфляції в Україні, номінальна капіталізація ринку збільшилась на 89,9 млрд грн, а з моменту відкриття ринку землі – на 179 млрд грн. Також, більш як у чотири рази зросли обсяги продажу: із площі 3,6 тис. га у 1-му кварталі до 14,5 тис. га у 4-му кварталі. Усе це свідчить про потребу об’єктивного оцінювання земельних активів в Україні для забезпечення справедливих цін на аукціонах на платформі Prozorro.

Інформаційні джерела

1. Wyzwania współczesnej administracji w kontekście realizacji zadań z zakresu polityki publicznej Redakcja. - Jarosław: RWSTE, 2022.

2. Shvets V., Shevtsiv L., Mishchuk N., Melnyk B., Humen Yu., Mudrak M.(2020), Investment Attractiveness of Land Resources of Ukraine // 10th International Conference "Advanced Computer Information Technologies" ACIT'2020 – Doggendorf, 16-18 September.

3. Швець В. (2021). Оцінювання земельних активів України банками Російської імперії на початку ХХ століття / Вісник Центральноукраїнського національного технічного університету. Серія економічна. Вип. 6 (39). Кропивницьк: Вісник.

4. Швець В., Гапон Н. «Економічний аналіз оцінки земельних активів в Україні»/ Наукові перспективи № 5 (11) 2023 - Київ.

5. Земельний кодекс України №2768-III від 25 жовтня 2001 року. URL.https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14

6. Постанова КМ України "Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії росії " № 326 від 20.03.2022 р. URL: https://search.app/UwDge8BLMGR9Nq7

УДК 336.66

О.В. Горох, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
О.О. Котєльнікова, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

ГРОШОВІ НАДХОДЖЕННЯ ВІД ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Одним із видів грошових надходжень підприємств є дохід від інвестиційної діяльності. Під час активних бойових дій на території країни ризиковість інвестицій збільшується ще й за рахунок військового ризику, який поки що ніяк не страхується в Україні. Інвестування дуже важливе для підтримання економіки під час війни та її відновлення й розвиток в післявоєнний час.

Багато іноземних інвесторів вже зараз готові вкладати гроші в проєкти з відновлення України. Це стверджують і такі дослідники, як: П. Віблий та А. Блавт [1], О. Гук, Г. Мохонько та Л. Шендерівська [2].

«УкрІнвестКлуб», найбільший в Україні майданчик роздрібних інвесторів, у квітні 2022 року провів опитування. 44% опитаних зазначили, що їх фінансовий стан після війни погіршився. Така ситуація зумовлена закриттям багатьох проєктів та зменшенням вільних коштів, які можна було б інвестувати. Лише 33% учасників опитування готові продовжувати вкладати кошти в українські проєкти, які розвиваються зараз. 67% опитаних інвесторів або бояться кудись вкладати кошти, або не мають зараз вільних коштів. Також у роздрібних інвесторів запитали: в які індустрії вони готові вкладати кошти. Лідерами опитування стали агросектор (56%) та будівництво (50%) [3].

На даний момент в Україні є два основних негативних фактори, які перешкоджають залученню іноземних інвестицій. Першим фактором, який фіксується вже тривалий час, є відсутність захисту та гарантій іноземних інвестицій з боку держави. В Україні відсутні відповідні закони, які б регулювати діяльність іноземних інвесторів. Також недосконалі судова та банківська системи додають ризиковості інвестиціям. Процвітаюча корупція в країні теж відіграє велику роль. До того ж зараз з’явилися воєнні ризики, які поки ніяк не

страхуються. Другим фактором є агресія з боку росії, яка негативно впливає на всю економіку України. Активні бойові дії, вимушене переселення людей, пошкоджені інфраструктура та логістика, закриття повітряних кордонів та портів. Усе це впливає на проєкти, адже може призвести до їх закриття чи замороження [4,5].

Але є і позитивні моменти. Починаючи з 2017 року, коли Україна ввела безвіз, активно почала просуватися зовнішня політика держави. Розвитку ще сприяли угода про асоціацію з ЄС, інтеграційний курс на НАТО, отримання статусу кандидата в ЄС, дотримання тактики малих союзів (наприклад, Люблінський трикутник Україна – Польща – Литва). Також чималу роль зіграла сформована у квітні 2022 року антипутінська коаліція «Рамштайн». Велику роль у зовнішній економіці зіграло скасування експортних мит та квот для України. Зараз усі країни Європейського Союзу та G7 активно підтримують Україну в боротьбі з агресором, а надалі допомагатимуть і у відновленні держави [7].

Одним з найпоширеніших напрямків інвестування є державні облігації. Облігації внутрішньої державної позики вважаються надійними, адже їх гарантує сама держава. Під час війни популярними є військові облігації. Їхня прибутковість може доходити до 18,5% річних [7].

Інвестування в будівництво було дуже поширеним до війни й приносило великий прибуток. Зараз попит на нерухомість спав через велику можливість її втратити внаслідок бойових дій. Проте після війни даний напрямок знову стане популярним, адже почнеться відбудова країни і зменшиться ризик втрати.

Інвестування у землю постійно продовжує розвиватися. Це зумовлено тим, що її майже неможливо знищити. Особливо інвестування в землю розвивається на тих територіях, де не відбуваються активні бойові дії. Не зважаючи на війну, активно продовжує розвиватися інвестування у стартапи. Зокрема, популярним стало вкладати кошти в західні ринки.

Не останнє місце у рейтингу займає оборонно-промисловий комплекс. Його інвестиційний потенціал складає 43 млрд доларів. Українська армія зазнає значних втрат під час оборони держави. У майбутньому вона потребуватиме відновлення й постійного вдосконалення. Інвестиції в ЗСУ – це інвестиції у мир і безпеку. Також розвиток оборонно-промислового комплексу посилить експортний потенціал України.

Металургія та металообробка є однією з провідних галузей промисловості. Їх інвестиційний потенціал складає 26 млрд доларів. Україна вже має великий досвід у даній галузі. Навіть під час війни виробництво продовжується й закриває потребу на ринку. Інвестиції допоможуть розвивати виробництво та збільшити експорт.

Одним з провідних секторів є енергетика. Інвестиційний потенціал цього сектора економіки складає 177 млрд доларів. Україна є великим майданчиком для розвитку «зеленої» енергетики. За підтримання іноземних інвесторів наше виробництво «зелених» електричних потужностей та «зеленого» водню зможе забезпечити не одну країну Європи. Такі можливості України допоможуть замінити «брудну» російську енергетику. Інші країни зможуть відмовитися від співпраці з агресором, що є великою перевагою для всього світу [8,9]. Також слід

зазначити, що Україна увійшла в ТОП-20 держав за інвестиціями в енергетику [10].

Ще одним сектором для інвестування є агропромисловий комплекс. Його інвестиційний потенціал складає 34 млрд доларів. Україна вже є великим експортером пшениці в Європу. Проте наші чорноземи і клімат дозволяють вирощувати безліч інших культур. За належного підтримання можна збільшити вирощування й інших продуктів.

Також в Україні розвиваються сільські господарства, які виготовляють продукцію тваринного походження й займаються садівництвом. Агропромисловість постійно розвивається, тому вкладені в неї кошти завжди принесуть прибуток [7].

Логістика та інфраструктура будуть активно розвиватися й відбудовуватися після війни. Їх інвестиційний потенціал складає 123 млрд доларів. Україна має вигідне географічне розташування. Через неї проходить торговельний шлях з Європи на схід.

Найсучаснішою галуззю для вкладання грошей є інноваційні технології. Їх інвестиційна привабливість складає 11 млрд доларів. Україна зараз також на шляху до побудови цифрової держави. Активно проводиться діджиталізація. Також в Україні надзвичайно розвинена ІТ-сфера. Наші спеціалісти працюють у провідних компаніях світу. Все це призводить до того, що кошти, вкладені в інноваційні технології, завжди принесуть прибуток [7].

Отже можна сказати, що Україна має потужний інвестиційний потенціал, що дасть змогу у майбутньому залучати більше нових інвесторів, розвивати ринок інвестицій та стимулювати запровадження нових інвестиційних проєктів та стартапів.

Інформаційні джерела

1. Віблий П., Блавт А. Інвестиційний потенціал України в умовах війни. Галицький економічний вісник. 2023. № 3 (82). С. 80–89. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/42534/2/GEJ_2023 v82n3_Viblyi_P-Investment_potential_of_Ukraine_80-89.pdf

2. Гук О., Мохонько Г. та Шендерівська Л. Тенденції інвестування в Україні. Економіка та суспільство. 2021. № 29. URL: https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/

3. Як рятують від інфляції та у що вкладають гроші роздрібні інвестори. Українська правда: веб-сайт. URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/18/687187/

4. Горох О.В. Фінансовий механізм забезпечення повоєнного відновлення та сталого розвитку економіки. Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 19 травня 2023 р. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2023. С. 72.

5. Панкова Л. І., Камалова-Кутинець О. М. Аналіз тенденцій та перспектив залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. № 6. URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-03-02

6. Нечипурок О. В. Проблема залучення іноземних інвестицій в Україні під час війни. Економіка та суспільство. 2023. № 54. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2714

7. Хома І., Воробій Х. Інвестування в Україні під час війни та перспективи інвестиційних процесів у післявоєнний час. Галицький економічний вісник. 2024. № 1 (86). С. 84-89. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.01

8. Горох О.В. Продовольча безпека України і світу в умовах війни. Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи: матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., 3-4 листопада 2022 р. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2022. С. 207. (Україна).

9. Горох О.В. Продовольча безпека України і світу в контексті сталого розвитку економіки. Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід [Електронний ресурс] : матеріали ІІІ Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 10 листопада 2022 р. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2022. С. 12-14. Режим доступу : http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/ (Україна).

10. Пріб К. А. Інвестування в розвиток відновлюваних джерел енергії. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2021. № 6 (1). С. 111–116. URL: http://spne.ukma.edu.ua/article/view/239080

УДК 336.14:351.71

Д.О. Гребенюк*, здоб. ОС «бакалавр» *(ДДУВС, Дніпро)*

ПРИНЦИПИ РІВНОВАГИ БЮДЖЕТУ

Бюджет є основним фінансово-плановим нормативним документом держави і визначає більшість параметрів бюджетного року та майбутнього розвитку держави. Бюджет є невід'ємною складовою держави і разом з податками формує фінансову основу діяльності держави та гарантує забезпечення суверенітету.

Рівновага бюджету – це коли доходи держави повністю покривають її витрати. Існує два основних види рівноваги бюджету: абсолютна, коли доходи дорівнюють видаткам точно, і відносна, коли допускається невеликий дисбаланс. Збалансований бюджет дуже важливий для економіки, оскільки він забезпечує стабільність цін, допомагає боротися з інфляцією і стимулює економічне зростання [1].

До основних принципів бюджетної системи, що забезпечують досягнення бюджетної рівноваги, можна віднести: 1) принцип обґрунтованості; 2) принцип ефективності та результативності; 3) принцип збалансованості бюджету; 4) принципи публічності та прозорості.

Принцип обґрунтованості означає, що бюджет формується на основі реалістичних макропоказників економічного і соціального розвитку України, а розрахунок доходів і видатків бюджету здійснюється відповідно до затверджених методик і правил. Цей принцип також означає, що прогнозні показники соціально-економічного розвитку відповідних регіонів є достовірними, а розрахунок доходів і видатків бюджету - реалістичним. Бюджет

*Науковий керівник – Л. В. Фокша, канд. юрид. наук, доц. *(ДДУВС, Дніпро)*

є документом, орієнтованим на перспективу. Він включає в себе кошторис видатків на наступний фінансовий рік і кошторис доходів, які держава планує отримати за цей же період. Тому адекватність бюджету означає достовірність прогнозованих показників соціально-економічного розвитку відповідного регіону та реалістичність розрахунку доходів і видатків. Недотримання цього принципу неминуче призводить до серйозних викривлень у державних фінансах і грошовому обігу.

Принципи ефективності та результативності означають, що всі учасники бюджетного процесу повинні прагнути до досягнення цілей. Планування відповідно до національної системи цінностей та забезпечення якості публічних послуг при мінімальних бюджетних витратах, та досягнення цілей інноваційного розвитку економіки забезпечення якості публічних послуг при мінімальних бюджетних витратах.

Принцип збалансованості бюджету означає, що обсяг видатків бюджету повинен відповідати сумі доходів бюджету та надходжень з джерел фінансування дефіциту. Крім того при складанні, затвердженні та виконанні бюджету компетентний орган повинен

Принципи публічності та прозорості стосуються необхідності інформування громадськості про бюджетну політику, планування, оцінку, затвердження та виконання бюджету. Це також означає управління виконанням державного та місцевих бюджетів.

У дореволюційній літературі Ф.С. Нітті та С.Ю. Вітте називали принцип «публічності» принципом «гласності» і зазначали, що бюджети повинні бути публічними. Це означає, що бюджет повинен бути підготовлений таким чином, щоб всі члени суспільства могли зрозуміти його слова і цифри тому, що при розподілі та використанні фінансових ресурсів необхідно дотримуватися демократичних процедур [2].

Принципи рівноваги бюджету відіграють визначальну роль у забезпеченні стабільності та ефективності державних фінансів. Дотримання цих принципів не лише гарантує збалансованість доходів і видатків, але й сприяє оптимізації використання бюджетних коштів, підвищує довіру інвесторів, зменшує соціальну напругу та посилює демократичний контроль. Важливо розуміти, що рівновага бюджету – це не статичний стан, а динамічний процес, який потребує постійного моніторингу та коригування. Досягнення цієї рівноваги – спільне завдання держави, бізнесу та громадянського суспільства, а ефективність бюджетної політики залежить не тільки від економічних інструментів, але й від політичної волі та інституційних змін.

Проблема бюджетної рівноваги є багатогранною і потребує подальшого вивчення. Серед перспективних напрямків досліджень можна виділити вплив глобалізації та інтеграційних процесів на бюджетну рівновагу, вплив технологічних змін на бюджетні процеси, порівняльний аналіз бюджетних систем різних країн, роль громадянського суспільства у формуванні та контролі бюджету, а також вплив кліматичних змін на бюджетну політику. Подальші дослідження в галузі бюджетної рівноваги дозволять розробити більш ефективні

механізми управління державними фінансами та забезпечити стабільний економічний розвиток [3].

Інформаційні джерела

1. Бюджетна система : навчальний посібник // І.Л. Шевчук, В.О. Черепанова, Т.О. Ставерська. Харків : Видавець Іванченко І. С., 2015. – 284 с.

2. Чернецький С.С Принципи бюджетної системи України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 620-624

3. Єніна-Березовська А.О. Теоретичні аспекти побудови бюджетної системи України. *Ефективна економіка. №10. 2015.* URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4440.

УДК 351.82

О.О. Гуторова, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, м. Харків)*
В.О. Савченко, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, м. Харків)*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬГОСПТОВАРОВИРОБНИКІВ: ПРІОРИТЕТИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Сучасний етап в агропромисловому комплексі країни відображає зміну системи економічних відносин в аграрній сфері, що визначається ринковими умовами, ускладненням взаємозв'язків у сфері виробництва, переробки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції, а також прагненням підприємців, які організовують і ведуть свій бізнес, до корпоративного управління, кооперації та співробітництва.

Зумовлено це низкою причин. Перша з них полягає в обмеженості можливостей окремих сільгосптоваровиробників (через малі обсяги та сезонність виробництва, слабку сировинну базу тощо) функціонувати як повноцінні учасники ринку продовольства. Через підвищені вимоги до якісної, доступної за ціною, добре упакованої сільськогосподарської продукції середні і тим більше малі ланки підприємницької структури не в змозі конкурувати з великими та регулярними постачальниками, у тому числі з фірмами, що завозять продукти харчування з-за кордону.

Друга причина – у традиційній нескоординованості дій різних сфер АПК та суперечливості їх інтересів. Організація власної переробки овочів, молока та іншої продукції більшості господарств не під силу через відсутність коштів та досвідчених кадрів, жорсткість санітарних вимог, податкові умови, високі питомі витрати. Дається взнаки відсутність у приватних підприємців власної торгівельної мережі, створення та функціонування якої для них є економічно невигідний.

Третя причина пов'язана із суттєвим погіршенням забезпеченості структур, що діють у сільгоспвиробництві або в інших сферах АПК, технікою та

обладнанням; зменшенням їх можливостей виконувати систему агротехнічних заходів щодо вирощування сільгоспкультур тощо. Цим пояснюється виникнення сервісних центрів, що формуються на кооперативній основі, налагодження організованої спільної міжгалузевої діяльності.

Четверта причина пов'язана із зростанням цінового диспаритету у сільському господарстві. Це підтверджує необхідність цінового регулювання створення умов розширеного відтворення, оновлення виробничого потенціалу сільського підприємництва в регіонах [1].

Досягнення цінової еквівалентності з урахуванням інтересів сільгосптоваровиробників можливе при реалізації наступних заходів:

- забезпечення бюджетного дотування імпорту технологій, обладнання, насіння, пестицидів, ветпрепаратів та інших матеріалів на рівні, що гарантує прийнятність цін на них для підприємців, зайнятих у сільгоспвиробництві;
- відновлення паритету цін, вихід на співвідношення цін між сільським господарством та промисловістю (послуги);
- дотування виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, насамперед у регіонах із несприятливими ґрунтово-кліматичними умовами;
- державне регулювання цін на основні види матеріально-технічних ресурсів, запровадження граничних цін на енергоносії, регулювання тарифів на паливо, енергію і транспорт;
- дотування на державному рівні науково-технічної продукції сільських підприємців;
- підвищення частки сільгосптоваровиробників у кінцевій ціні продовольства, забезпечення її зростання за рахунок виключення із системи розподілу продукції зайвих посередників;
- запровадження економічно обґрунтованих митних зборів на імпортне продовольство, що забезпечує захист вітчизняних товаровиробників [2].

Проте цінове регулювання має доповнюватись іншими економічними методами та інструментами підтримки підприємництва в аграрній сфері (дотації, податкове регулювання, страхування, кредитування тощо).

Так, беззворотні державні капіталовкладення, що є по суті інвестиціями держави у виробництво, в перспективі спрямовуватимуться на будівництво та реструктуризацію меліоративних систем, на виконання великих природоохоронних заходів, підтримку ветеринарної служби та служби хімзахисту, розвиток системи навчання та підвищення кваліфікації, якими сільські підприємці можуть користуватися на відповідних умовах індивідуальної чи пайової участі [2, 3].

Державні інвестиції на зворотній основі підприємцям надаються для спорудження сільськогосподарських та переробних об'єктів за проєктами, які швидко окуповуються і розміщуються на конкурсній основі, на закладку багаторічних насаджень тощо.

Державна підтримка підприємцям у зазначених формах має доповнюватись іншим важливим інструментом держрегулювання – фінансуванням закупівель Державним агентством з управління резервами України.

Загалом перехід до розвиненої системи ринкових відносин передбачає використання досить широкого спектра інструментів держрегулювання підприємництва у сільгоспвиробництві. Вони, крім цінового регулювання, прямої підтримки, що здійснюється за допомогою різноманітних форм цільового фінансування, дотацій, компенсацій тощо, а також фінансування закупівель до держрезервів, повинні включати форми кредитування, що стимулюють підприємницьку діяльність.

Кредитна підтримка підприємців – сільгосптоваровиробників здійснюється у таких формах.

По-перше, це – короткострокові кредити під пільгові відсотки, що розміщуються комерційними банками, і які беруть участь у пільговому кредитуванні на конкурсній основі, з урахуванням кредитоспроможності позичальників під заставу їхнього майна. Однією з форм короткострокового кредитування є державні заставні операції із сільськогосподарською продукцією, здійснювані як за допомогою пільгових кредитних ресурсів, так і у межах державних інтервенційних операцій для формування держрезерву продовольства.

По-друге, довгострокові кредити під пільгові відсотки, що надаються сільгосптоваровиробникам на конкурсній основі або самостійно комерційними банками, що беруть участь у пільговому кредитуванні під конкретні проєкти з урахуванням кредитоспроможності позичальників під заставу їхнього майна або під гарантії держави.

По-третє, товарні кредити у вигляді «технологічного пакету» (ГСМ, мінеральних добрив, засобів захисту рослин тощо), які видаються сільгосптоваровиробникам з урахуванням їхньої кредитоспроможності під заставу майна або виробленої продукції.

По-четверте, товарні довгострокові кредити (лізингові операції), що здійснюються створеними лізинговими компаніями [2].

Загальна система державного регулювання діяльності підприємців у сільгоспвиробництві в обов’язковому порядку включає податкову компоненту, яка є самостійним ресурсним фактором розвитку підприємництва.

Основні напрями державної податкової політики у сфері стимулювання підприємництва в аграрному секторі економіки країни такі:

- розбудова стабільної податкової системи, що забезпечує єдність, цілісність та незмінність, протягом фінансового року, системи податкових та неподаткових платежів;

- скорочення кількості податків шляхом їх укрупнення та скасування цільових логів, що не дають значних надходжень;

- забезпечення спрямованого зниження податкового навантаження на підприємців у сільгоспвиробництві та недопущення подвійного оподаткування шляхом чіткого визначення механізму бази оподаткування з одночасним запровадженням економічних важелів, що підвищують рівень збирання податків [1, 2].

При цьому всі форми доцільно використовувати, орієнтуючись на пріоритетну державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, що ефективно працюють, і виробляють значну частину товарної продукції.

Інформаційні джерела

1. Галанець В. В. Форми та методи державного регулювання агропромислового виробництва. *Право та державне управління.* 2019. № 1 (34). Т. 2. С. 33–39.
2. Латинін М. А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання: монографія. Харків: Магістр, 2006. 320 с.
3. Янків М. Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК України: монографія. Львів: Коопосвіта, 2000. 450 с.

УДК 336.74:657.1

О.Р. Дячок, здоб. ступ. PhD *(ЛНУ, Львів)*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В СФЕРІ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТОЮ

За останні роки застосування криптовалюти докорінно змінило уявлення про традиційні фінанси, методи інвестування та умови ведення бізнесу, кинувши виклик центральним регуляторним органам і міжнародній фінансовій стабільності. Стрімке зростання вартості криптовалют і обсягу світового крипторинку привернули увагу суб'єктів господарювання та зробили їх популярним інвестиційним інструментом [1]. Однак, основною проблемою залишається питання відображення операцій з криптовалютою в бухгалтерському обліку.

В Україні сфера обліку віртуальних активів стикається з низкою викликів через стрімкий розвиток ринку, нестабільність нормативного регулювання, волатильність криптовалют, неврегульованість питання оподаткування криптовалют. Основними проблемами обліку операцій з криптовалютою в Україні є:

- відсутність однозначнго правового регулювання, зокрема, прийнятий у 2022 р. ЗУ "Про віртуальні активи" [2] ще не набрав чинності і лише частково врегульовує питання обліку та оподаткування криптовалют, що ускладнює облік криптоактивів та відображення їх у фінансовій звітності;
- недосконаліть облікових стандартів (в Україні немає стандартів з обліку криптовалют, тому суб'єкти господарювання посилаються на загальні міжнародні стандарти (IFRS) або розробляють індивідуальну облікову політику), що підвищує ризик відмінностей у фінансових звітах;
- складність визначення вартості криптовалют, оскільки на сьогодні немає офіційного обмінного курсу для криптовалют і питання переоцінки та відображення курсових різниць залишається відкритим. Правильно оцінити вартість криптовалют в системі бухгалтерського обліку на певну дату складання

балансу або проведення операцій доволі складно, тому необхідно на законодавчому рівні економічно обґрунтувати й затвердити єдиний метод оцінки вартості криптовалют. Також при використанні криптовалют в розрахунках суб'єктів господарювання можна закріпити їх автоматичну конвертацію в національну валюту за ринковим курсом і обійти заборону НБУ щодо їх незконності як засобу платежу;

- волатильність криптовалют, що є суттєвою проблемою для їх сприйняття бухгалтерським обліком. Як правило, середньоденна волатильність фіатних валют не перевищує 3%, тоді як для криптовалют допускаються коливання курсу до 20%, а в окремих випадках перевищуючи і 90% за один день. І з огляду на це окремі криптовалюти є винятково непридатним засобом для здійснення розрахунків, наприклад, з оплати праці. Для зменшення ризиків пов'язаних з волатильністю криптовалют рекомендується в бухгалтерському обліку використовувати стейблкоїн, наприклад UAHg [3]. Такий стейблкоїн побудований на технології блокчейн і має фіксовану вартість еквівалентну 1 гривні, що в свою чергу полегшить процес їх обліку та дозволить безпечно здійснювати виплати та розрахунки;

- проблема оподаткування криптовалют, сьогодні, в умовах війни та дефіциту держбюджету, є як ніколи актуальною. Встановлення чітких правил їх обліку, контролю та оподаткування дозволить вивести цю сферу обігу з «тіні» та створити підґрунтя для залучення нових податкових надходжень до держбюджету України. В умовах правової невизначеності операції з криптовалютами оподатковуються за загальними правилами, але на практиці такий підхід малоефективний. Також при оподаткуванні криптовалют важливо аналізувати не лише аспекти нормативного регулювання і визначення податкової ставки, а й питання моніторингу криптовалютних транзакцій, правильної оцінки прибутковості, а також систему контролю за сплатою податків;

- кібербезпека та захист даних мають вирішальне значення в сфері обліку криптовалют. Зважаючи на ризик хакерських атак, необхідно приділяти особливу увагу захисту криптовалютних активів, гаманців і пов'язаних даних, що покладає додаткові обов'язки на бухгалтерів та ІТ-відділи компаній. Однак, навіть найдосконаліші методи не забезпечують 100% захисту від кібератак та шахрайства. Ці виклики створюють додаткову потребу у спеціалізованих знаннях та навичках відповідних суб'єктів, а також покращенні програмного забезпечення, яке здатне інтегрувати криптовалютні операції в загальний бухгалтерський облік.

Криптовалюта у бухгалтерській науці є відносно новим явищем і потребує подальших досліджень оскільки облікова наука і практика виявилися не готовими до викликів криптоіндустрії та все ще визначається із прийнятним обліковим підходом, в той час як цифрові технології продовжують стрімко розвиватись. Суб'єкти господарювання, які здійснюють операції з криптовалютою, повинні оцінювати всі ризики пов'язані з блокчейн технологіями, а компаніям необхідно приймати рішення, керуючись професійним судженням та напрацюваннями провідних учених в галузі обліку криптовалют.

Інформаційні джерела

1. Правдюк Н.Л., Правдюк М.В. Криптовалюта як обєкт бухгалтерського обліку: проблеми визнання. Економіка, фінанси: актуальні питання науки і практики. 2023. № 2 (64). С. 29-44. DOI: 10.37128/2411-4413-2023-2-2
2. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення 27.10.2024).
3. Новий стейблкоїн номінований українською гривнею UAHg. URL: https://blog.geo-pay.net/ua/about_uahg.

УДК 657.153

М.О. Євдокімова, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
С.В. Марченко, здоб. ОС *(ДБТУ, Харків)*

АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

У процесі розвитку діяльності підприємства важливу роль відіграє політика управління його фінансовими ресурсами. Повернення дебіторами своїх боргів у неповному обсязі, несвоєчасне здійснення платежів, виникнення сумнівних та формування безнадійних боргів за дебіторською заборгованістю знижують конкурентоспроможність підприємств. На діяльність підприємства дебіторська заборгованість здійснює негативний вплив такими факторами: вилучення кошти з обороту підприємства, використання додаткових витрат на управління дебіторською заборгованістю; ризик неповернення коштів, отримання збитків та зменшення прибутку. Особливої уваги набуває політика управління дебіторською заборгованістю підприємства. До основних складових процесу управління дебіторською заборгованістю можна віднести [1]: формування комісії з управління дебіторською заборгованістю; постійний аналіз стану та динаміки рівня дебіторськоїзаборгованості; детальний аналіз складових дебіторської заборгованості підприємства; розроблення детального плану управління дебіторською заборгованістю; вибір ефективних форм і методів управління дебіторською заборгованістю; пошук ефективних способів рефінансування дебіторської заборгованості підприємства; розроблення ефективної системи контролю дебіторської заборгованості.

Очікувані наслідки розробленої ефективної системи управління дебіторською заборгованістю підприємств мають бути наступні положення: забезпечення безперебійної діяльності підприємства; зменшення обсягу «вільних поточних активів»; збільшення швидкості обертання оборотних коштів підприємства, підвищення рівня забезпеченості його ліквідними активами, стабілізація фінансового стану підприємства.

Виникнення дебіторської заборгованості на підприємстві пов’язано саме із системою розрахунків. При безготівковій формі розрахунків часто виникає

розрив у часі між продажем продукції та розрахунками за них. Вагомою причиною виникнення дебіторської заборгованості на підприємствах є низька платоспроможність покупців. До інших чинників виникнення дебіторської заборгованості можна віднести також недосконалу систему організації бухгалтерського обліку та використання незручних для підприємств форм розрахунків.

Для забезпечення ефективного функціонування підприємства запропоновано загальну модель управління дебіторською заборгованістю, яка складається з трьох етапів:

– перший етап передбачає створення відповідної комісії, яка здійснюватиме глибокий аналіз стану, структури та динаміки дебіторської і кредиторської заборгованості у попередньому та поточному періодах.

– другий етап передбачає управління формуванням дебіторської заборгованості, що включає розрахунок прогнозного значення обсягу реалізованої продукції і на основі цього визначити максимально допустимий рівень дебіторської заборгованості на підприємстві; розробка системи принципів

кредитування, що враховуватимуть рівень кредитоспроможності клієнтів підприємства; визначення найменш ризикових форм розрахунків за товарний кредит.

– третій етап передбачає детальний аналіз складу і структури простроченої дебіторської заборгованості; запровадження найбільш вигідних форм рефінансування дебіторської заборгованості; вдосконалення системи контролю за погашенням дебіторської заборгованості [2].

Отже, модель управління дебіторською заборгованістю включає такі елементи: статичний аналіз фінансової інформації про дебіторську заборгованість підприємства, інтерпретація основних фінансових показників використані для такого аналізу; динамічний аналіз та оцінка тенденцій розвитку ситуації с погашення дебіторської заборгованості контрагентів; обґрунтування оптимального періоду надання відстрочення оплати рахунків клієнтами; рефінансування дебіторської заборгованості підприємства з використанням вексельного обліку, факторингу; контроль простроченої дебіторської заборгованості і запобігання утворенню безнадійної дебіторської заборгованості.

Завдяки впровадженню зазначеної моделі управління дебіторською заборгованістю підприємство отримає збільшення обсягів реалізованої продукції; забезпечення безперебійної діяльності підприємства; підвищення рівня обіговості оборотних активів підприємства; зменшення питомої ваги вільних поточних активів у загальній їх сукупності та зменшення обсягу витрат на їх утримання; підвищення рівня забезпеченості підприємства ліквідними активами; покращення показників фінансової стійкості підприємства; розширення ринкових позицій; підвищення рівня фінансової безпеки; покращення показників прибутковості підприємства; отримання коштів від погашення дебіторської заборгованості і спрямування їх на технологічне оновлення підприємства.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю являє собою цілісним процесом, що базується на концепції ефективного управління капіталом

підприємства. Врахування зазначених чинників виникнення дебіторської заборгованості, моделі управління нею дозволить покращити фінансові показники діяльності підприємства та суттєво зменшити число збиткових вітчизняних підприємств.

Інформаційні джерела

1. Лисенко І. В. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті її обліково-аналітичного забезпечення / *Економіка і держава.* 2020. № 4. С. 12-18.
2. Лащик І., Віблий П., Коць О. Особливості управління дебіторськоюзаборгованістю підприємства */ Галицький економічний вісник*. № 1 (74) 2022. С. 68-75.

УДК 368

О.В. Жилякова, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*

СУЧАСНИЙ СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗМІН

Значимою подію для фінансової системи України стало затвердження нової Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2030 року, сфокусовану на спротив російській агресії та відновленні країни. Стратегія погоджена Радою з фінансової стабільності 19 липня 2023 року та замінила довоєнну Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року, враховуючи поточний стан фінансового сектору та виклики війни.

Візією цієї стратегії стало формування стійкого, ефективного, конкурентоспроможного, інтегрованого у міжнародний простір фінансового сектору України, здатного протистояти викликам, розвиватися та сприяти відновленню економіки України. Досягнення візії фінансового сектору України окреслено в місії, яка полягає у регулюванні фінансового сектору забезпеченні акумулювання, розподілу й обігу фінансових ресурсів на засадах фінансової стабільності та інклюзії, кібербезпеки та поширення новітніх технологій для сприяння відновленню економіки України та підтримки добробуту громадян. Серед стратегічних цілей зазначено макроекономічну стабільність, фінансову стабільність, робота фінансової системи на відновлення країни, надання сучасних фінансових послуг та інституційна спроможність регуляторів та ФГВФО.

Страховий ринок, як частина фінансового ринку, знаходиться під впливом негативних факторів, пов’язаних з війною та її наслідками та, як учасник небанківського фінансового сектору країни, активно задіяний у досягненні стратегічних ініціатив та цілей Стратегії розвитку фінансового сектору України. Вплив дестабілізуючих факторів відбиває зниження основних показників функціонування страхового ринку України починаючи з 2022 року. Так, загальна кількість страховиків знизилась на більше ніж у 2 рази, а саме на 65 страхових компаній, з 155 на початок 2022 року до 90 у І півріччі 2024 року. Вихід страховиків з ринку в першу чергу пов’язано з впровадженням нових

регуляторних вимог, посиленням вимог до їх платоспроможності. За результатами першого півріччя 2024 року 34 компанії порушували хоча б одну з вимог: до капіталу платоспроможності (SCR) та мінімального капіталу (MCR). Дві третини порушників відповідних нормативів надали НБУ плани відновлення діяльності та/або фінансування. Надалі страховики мають дотримуватися відповідних планів для поліпшення свого фінансового стану. Однак близько третини компаній-порушників вже покинули або завершують вихід з ринку добровільно (згідно з погодженими НБУ планами виходу з ринку) або виводяться з ринку примусово з огляду на неспроможність працювати за новими вимогами.

Останні три роки пов'язані для страхового ринку України не тільки протистоянням викликам війни, а й зі змінами, що пов'язані з реалізацію багатьох ідей Білої книги «Майбутнє регулювання ринку страхування», які націлені на забезпечення платоспроможності, стійкості та конкурентності ринку страхування в Україні з належним захистом прав споживачів послуг страхування. Також ринок очікує важливих та вкрай необхідних змін у законодавстві про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

У першому півріччі страховики життя та ризикові страховики були прибутковими, але активи страхового ринку знизилися у порівнянні з довоєнним станом.

Суттєво змінив умови роботи страховиків Закон України «Про страхування» від 18 листопада 2021 року, який було прийнято на заміну закону 1996 року та введено в дію з 01 січня 2024 року.

Законодавчі акти, направлені на імплементацію провідних директив Європейського Союзу, було розроблено здебільшого до початку війни, виконання вимог законодавства щодо капіталу, якості активів та платоспроможності для багатьох страховиків стало надважкою задачею під час війни. Вплив зазначених обставин на сучасний стан страхового ринку країни має двонаправлений характер, одночасно з очевидними позитивними наслідками впроваджень спостерігаються негативні наслідки. Так, вихід зі страхового ринку страховиків, що не відповідають вимогам та обмеженням та одночасний вплив дестабілізуючих факторів викликали наступні зміни на страховому ринку країни:

– зменшення кількості страхових компаній на 100 тис. населення та зниження цього показника більш ніж в 2 рази у порівнянні з середньоєвропейським його значенням;

– зниження кількості податкових надходжень від страхової галузі;

– зниження частка премій на страхування життя у загальному обсязі валових премій;

– постійне зниження одного з основних індикаторів розвитку страхового сектору в країні – показника проникнення страхування , що залишає Україну на останньому місці за цим показником серед країн Європи;

– вивільнення працівників у страховій галузі та зниження частки зайнятих у страхуванні до загальної кількості зайнятого населення.

Крім того, слід зауважити, що за період впровадження нової законодавчої бази функціонування страхового ринку відбулися зміни до Директиви Solvency II, які зменшують поточні надмірні вимоги до платоспроможності європейського страхового сектору, що в свою чергу дає можливість галузі забезпечити більший захист для громадян і підприємств, а також інвестиції в європейську економіку. Таким чином, новий закон «Про страхування» вже не відповідає в повній мірі оновленим принципам Директиви Solvency II.

Таким чином, для збереження фінансової безпеки страхового ринку та забезпечення його розвитку у майбутньому необхідні зміни стратегічних програмах розвитку з урахуванням впливу дестабілізуючих факторів, викликаних війною.

УДК 657.6:004.42

А.К. Кірєєва*, здоб. ОС «бакалавр» *(ХНУ ім.Каразіна, Харків)*

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Штучний інтелект, зазвичай визначається як комп'ютерна технологія, що дозволяє робити щось, подібно до того, що робила б людина, але є технологією, що змінює наш світ та трансформує багато галузей. [1] Штучний інтелект має потенціал стати найважливішою та найвпливовішою інновацією, яку винайшли за всю історію людства. Приклади використання штучного інтелекту незліченні, зокрема в бізнес-середовищі. Отже, які використання може мати штучний інтелект в бухгалтерському обліку, і чи зможе він замінити людину?

Згідно з визначенням, даним у 1966 році Американською асоціацією бухгалтерів, бухгалтерський облік - це "процес виявлення, вимірювання та передачі економічної інформації для прийняття обґрунтованих суджень та рішень користувачами бухгалтерського обліку". [2] Моні Стівенс, завідувачка кафедри бухгалтерського обліку в Університеті Південного Нью-Гемпширу, поділила бухгалтерський облік на 5 галузей: облік витрат, фінансовий облік, судово-бухгалтерський облік, управлінський облік та податковий облік. [3] Ми хочемо проаналізувати ефективність штучного інтелекту в цих галузях.

Для цього ми надали приклади завдань для кожного виду бухгалтерського обліку штучному інтелекту ChatGPT-4, і оцінили його точність. ChatGPT - це популярна та загальнодоступна технологія, яка використовує штучний інтелект для генерування відповідей мовою на основі наданих запитів або введених

* Науковий керівник – І.А. Косата, канд. екон. наук, доц. *(ХНУ ім.Каразіна, Харків)*

даних. [4] Остання версія ChatGPT-4o, станом на жовтень 2024 року, використовувалась у даному дослідженні.

В якості методики були обрана наступна література: «Облік виробничих витрат і аналіз собівартості продукції» (Оцалюк Анна Василівна), «Фінансовий облік» (підручник Тернопільського національного економічного університету), «Судова бухгалтерія» (І. О. Ревак, О. Й. Хомин, Ю. І. Кіржецький, С. І. Мельник), «Управлінський облік» (Маляревський Ю. Д., Лабунська С. В., Безкоровайна Л. В., Чечетова Н. Ф.), «Податковий облік» (Задорожний З.В., Гугул Г.І., Омецінська І.Я.). Вона виступала основою для тестових запитань які були надані штучному інтелекту. Питання та задачі також спирались на українське законодавство.

Облік витрат (eng. cost accounting) - це сукупність дій, спрямованих на відображення операцій постачання, виробництва, реалізації, фінансово-інвестиційної діяльності, що відбуваються на підприємстві в рамках зазначеного часового періоду, за допомогою їх кількісного вимірювання й аналізу. [5] Метою обліку витрат є оцінка розміру видатків на певну операцію, товар чи послугу з метою визначення фінансового результату підприємства та мінімізування витрат. Для аналізу того, як ефективно може впоратись ChatGPT з обліком витрат було обрано 2 задачі з бухгалтерськими проведеннями та розрахунками й 50 тестових питань. Загалом задачі були вирішені правильно, однак при ускладненні бухгалтерських проведень з'являлись помилки. ChatGPT також має тенденцію «упускати» певну інформацію, але це вирішується повторним запитом. 50 тестових питань (з 2-4 варіантами відповіді) містили в собі теоретичні питання на тему обліку витрат та питання щодо бухгалтерських рахунків. ChatGPT відповів вірно на 44 питання, на інші 6 питань надав неправильну відповідь. Отже, його точність = 44/50 * 100 = 88%.

Фінансовий облік (eng. financial accounting) визначається як «процес обліку минулих транзакцій і підготовки зовнішніх звітів для зацікавлених сторін з використанням складних інформаційних систем». [6] Його головною метою є складання фінансової звітності для моніторингу фінансових операцій та прийняття ефективних рішень. 50 тестових запитань було поставлено, всього було допущено 6 помилок. 3 з 6 помилок були пов'язані з питаннями кореспонденції рахунків. Точність ChatGPT в фінансовому обліку = 44/50 * 100 = 88%.

Судово-бухгалтерський облік (eng. forensic accounting) є регуляторним інструментом, який надає можливість визначити, чи займаються фірми неправомірними діями у фінансовій звітності. [7] Основною задачею судової бухгалтерії є підтвердження фінансового шахрайства. Було поставлено 50 тестових запитань з цієї теми. 43 відповіді були вірними, інші 7 були помилковими. Таким чином, точність ChatGPT в судово-бухгалтерському обліку: 43/50 * 100 = 86%.

Управлінський облік (eng. management accounting) - це процес надання проаналізованої фінансової та нефінансової інформації менеджерам. [8] Метою цього виду обліку є надання допомоги у прийняті стратегічних рішень, забезпечуючи фінансову інформацію та проводячи її аналіз. Штучному інтелекту

ChatGPT було поставлено 45 тестових питань та 5 задач з варіантами відповіді. Загальна кількість помилок - 9, правильних відповідей - 41. ChatGPT показав суттєві складнощі у вирішенні завдань. З 5 задач було зараховано лише 2. Точність ChatGPT в управлінському обліку: 41/50 * 100 = 82%.

Податковий облік (eng. tax accounting) - це система обліку інформації, необхідної для складання податкової звітності та обчислення податкової бази. Цілями податкового обліку є контроль за фінансами та дотриманням законодавства. Ефективність ChatGPT була протестована 50 тестовими питаннями. Всього будо зроблено 5 помилок, на інші 45 питань було надано правильні відповіді. Точність ChatGPT в податковому обліку розраховуємо наступним чином: 45/50 * 100 = 90%.

Отже, ChatGPT може відносно добре впоратись з вирішенням типових завдань бухгалтерського обліку. Середня точність ChatGPT дорівнює 87% після округлення. Найкращі результати були показані в податковому обліку, найгірші - в управлінському. Найскладнішим для ChatGPT є розрахунки та бухгалтерські проведення.

Підсумовуючи ми маємо підстави стверджувати, що штучний інтелект може бути потужним асистентом сучасного бухгалтера, який є здатним брати на себе функції аналізу даних, створення чорнового варіанту обліку активів та пасивів, допомоги при створенні фінансової звітності тощо. Автоматизація деяких процесів через використання штучного інтелекту значно полегшує роботу бухгалтера, збільшуючи його ефективність. Однак, повністю замінити бухгалтерів в найближчому майбутньому штучному інтелекту не вдасться, через його обмежену функціональність та необхідність перевірки.

Інформаційні джерела

1. Словник Merriam Webster. URL: https://www.merriam-webster.com/dictionary/artificial%20intelligence
2. Визначення Американської асоціації бухгалтерів. URL:https://www.gbpssi.in/admin/coursepack/MBR517Lect01.pdf
3. Категоризація бухгалтерського обліку від Мони Стівенс. URL:https://www.snhu.edu/about-us/newsroom/business/types-of-accounting
4. Дінеш Калла, Натан Сміт “Study and Analysis of Chat GPT and its Impact on Different Fields of Study” (International Journal of Innovative Science and Research Technology) 2023. С. 827.
5. URL:https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/нова1/other/tema__1_9.pdf
6. Луцький національний технічний університет “Облік витрат діяльності підприємства” С. 1. URL:https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/нова1/other/tema__1_9.pdf
7. Колін Хонігсберг “Forensic Accounting” 2020. С.1. URL:https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-lawsocsci-020320-022159
8. Мохаммад Талха, А. Сітхараман “A New Look At Management Accounting” (The Journal of Applied Business Research) 2010. С.83. URL:https://www.researchgate.net/publication/289953679_A_New_Look_At_Management_Accounting
9. Ісаєв Ф.І. “Tax Accounting: Theory and Practice” (International Journal of Multicultural and Multireligious)

УДК 339.92

А.О. Косолапова, викл.-спец. (*ЛФ ХАДФК, Лозова*)

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ: ФІНАНСОВІ ТА ПОДАТКОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Глобалізація економіки та інтеграційні процеси відіграють важливу роль у формуванні фінансових систем у всьому світі, і для України ці аспекти є надзвичайно актуальними. Країна активно прагне інтегруватися в європейське та світове економічне середовище, що передбачає адаптацію національного законодавства до вимог Європейського Союзу. Це є ключовим етапом для впровадження реформ у податковій системі, яка має стати більш прозорою і стабільною. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, такими як Міжнародний валютний фонд і Світовий банк, суттєво сприяє реалізації економічних реформ, покращенню платіжного балансу та залученню інвестицій.

Один з найважливіших аспектів глобалізації — це інтеграція національних фінансових систем у міжнародні ринки. Це відкриває нові можливості для розвитку фінансових технологій, які стають все більш значущими в сучасній економіці. Наприклад, впровадження нових платіжних систем, електронного банкінгу та мобільних додатків для управління фінансами значно полегшує доступ до фінансових послуг для населення. Завдяки цьому підвищується рівень фінансової інклюзії, що є важливим кроком у боротьбі з бідністю та соціальною нерівністю.

Ключовим пріоритетом для України залишається спрощення податкової системи. Це допоможе зменшити податковий тягар на бізнес і стимулювати економічний розвиток. Наприклад, зниження ставок податку на прибуток та впровадження нових податкових пільг для інвесторів можуть стати важливими кроками в цьому напрямку. Реалізація таких реформ є критично важливою, оскільки це дозволяє підвищити конкурентоспроможність української економіки на міжнародній арені.

Водночас Україні необхідно забезпечити стабільність національної валюти і боротися з інфляцією. Це важливо для підтримки довіри до фінансової системи та залучення іноземних інвестицій. Національний банк України працює над зміцненням гривні, впроваджуючи нові монетарні політики, що включають контроль за інфляційними показниками та стабільність валютного курсу.

Розвиток інфраструктури для міжнародної торгівлі також відіграє важливу роль у підвищенні конкурентоспроможності української економіки на світовій арені. Україні потрібно модернізувати транспортну, енергетичну та комунікаційну інфраструктуру. Це, в свою чергу, сприятиме полегшенню ведення бізнесу та залученню інвестицій.

Співпраця з Європейським Союзом через укладання нових угод і реалізацію спільних проектів стає стратегічним напрямом для України. Укладення Угоди про асоціацію з ЄС є важливим кроком, оскільки вона передбачає широкий спектр економічних і політичних реформ. Це, зокрема,

стосується створення спільного економічного простору, який дозволить Україні брати участь у єдиному ринку ЄС, поліпшуючи доступ до товарів, послуг і капіталу.

Не менш важливим є створення сприятливого інвестиційного клімату, що включає податкові пільги для іноземних інвесторів. Стимулювання інвестицій у ключові сектори економіки, такі як інформаційні технології, агробізнес і енергетика, може суттєво сприяти економічному зростанню та створенню нових робочих місць. Уряд України активно працює над удосконаленням законодавства, яке регулює інвестиційну діяльність, намагаючись знизити адміністративні бар'єри для бізнесу.

Підвищення рівня фінансової грамотності населення також є необхідним кроком. Це дозволить залучити більше людей до використання фінансових послуг, що, у свою чергу, сприятиме розвитку фінансового сектору. Програми навчання та інформаційні кампанії можуть допомогти людям усвідомити важливість заощаджень, інвестування та раціонального використання фінансових ресурсів.

Таким чином, глобалізація та інтеграційні процеси надають Україні унікальні можливості для економічного розвитку. Проте, для того щоб реалізувати ці можливості, Україні необхідно здійснити системні реформи у фінансовій та податковій сферах. Це стане запорукою ефективної інтеграції в глобальну економіку, залучення інвестицій та забезпечення стабільного економічного розвитку в країні.

Інформаційні джерела

1. Бутко, В. О. (2020). Фінансова система України в умовах глобалізації: проблеми та перспективи. Київ: Наукова думка. 250 с.
2. Грішнова, О. І. (2019). Податкова політика в Україні: тенденції та виклики. Львів: Видавництво ЛНУ. 180 с.
3. Кравець, І. В., & Петренко, А. М. (2021). Глобальні фінансові ринки: сучасні тенденції і виклики для України. Харків: ХНУ. 220 с.
4. Лебедєва, Н. М. (2022). Інтеграційні процеси в економіці: нові підходи до оподаткування. Одеса: ОНУ. – 200 с.
5. Федоренко, С. В. (2018). Економічна інтеграція: теорія та практика. Дніпро: ДНУ. 230 с.

УДК 336.14:332.1

Ю.С. Краківський, здоб. ступ. PhD *(ДНУ ім.В.Стуса)*

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ

Під «інструментом» розуміється засіб або спосіб для досягнення чогось. В облікових політиках фінансовий інструмент – це будь-який контракт, що започатковує виникнення фінансового активу однієї сторони та фінансового зобов'язання чи інструментів у вигляді акцій іншої сторони, які включають акції або будь-які похідні цінні папери, опціони, ф'ючерси, форварди, процентні свопи та обмін валютами тощо.

Економіст Ю. Ружицький вважає, що «фінансові інструменти державної політики економічного розвитку» є складовою соціально-економічної розвитку, яка ґрунтується на використанні та реалізації сукупних економічних, правових та організаційних заходів, методів, форі механізму фінансово-економічного регулювання відповідно і стратегічних пріоритетів розбудови держави з метою забезпечені збалансованого, довгострокового розвитку національної економіки, врахування комплексу соціально-домінантних інтересів і потреб суспільства в розрізі його продуктивних груп та кластерів» [4, с.7], С. Біла під інструментами місцевого економічного розвитку визначає стратегічне планування, формування місцевих бюджетів, муніципальне управління, використання фінансових інструментів розвитку приватної сектору, маркетинг території, залучення інвестицій, підтримку бізнесі створення сприятливого бізнес-клімату, раціональне використані комунальної власності та ін. [5, с. 6].

В Україні ж більшість регулюючих фінансових інструментів спрямовано на підтримку соціальної сфери, тобто захист соціально незахищених верств населення, нівелюючи таким чином економічний розвиток, який фінансується за «залишковим» принципом. Тому основне завдання місцевих органів влади полягає у пошуку та застосуванні фінансових інструментів, що ефективно стимулюватимуть регіональний розвиток.

Класифікації фінансових інструментів стимулювання регіонального розвитку наведені у табл. 1.

Проте таких визначень є недостатньо для характеристики фінансових інструментів задіяних у стимулюванні регіонального розвитку. Адже бюджетне законодавство містить ряд обмежень при використанні органами самоврядування (муніципалітетами) загальновідомих фінансових інструментів, а з іншого боку фіскальна функція створює інший фінансовий інструмент – місцеві податки на основі суспільного договору. Тому в цьому випадку під фінансовими інструментами для стимулювання регіонального розвитку доречно використовувати поняття «муніципальні фінансові інструменти».

Отже, муніципальні фінансові інструменти - це фінансові інструменти, які застосовуються органами місцевого самоврядування та спрямовані на стимулювання регіонального розвитку .

Таблиця 1 – **Види фінансових інструментів**

Автор класифікації	Фінансові інструменти
Ю. Барський	оподаткування; міжбюджетні трансферти; інвестування; бюджет розвитку; цільові програми.
І.Новосад	бюджетне регулювання; запровадження спеціального режиму інвестування; створення умов для залучення іноземних інвестицій; надання податкових стимулів інвесторам; субвенції та дотації місцевим бюджетам
М.Кужелєв	бюджетні, податкові, кредитні, інвестиційні, інноваційні

Джерело: складено автором на основі [1, с. 20], [2, с. 135], [3, с.54]

Відповідно у табл. 2 проведено класифікацію муніципальних фінансових інструментів.

Таблиця 2 – **Муніципальні фінансові інструменти**

Бюджетні	Дотації, субвенції, цільове фінансування, бюджет розвитку, аукціони з продажу комунального майна або прав оренди
Фіскальні	Податкові пільги, податкові кредити, податкові канікули, спеціальні податкові режими
Позичкові	Облігації внутрішньої місцевої позики, кредитні угоди
Інвестиційні	Гранти, регіональні інвестиційні програми, програми спільного інвестування, депозити на рахунках в банках, внески до статутних фондів, купівля акцій, казначейські сертифікати, гарантії
Благодійні	Меценатство, благодійна допомога, волонтерська допомога
Страхові	Резервний фонд, страхові контракти

Джерело: авторська класифікація

Регіони відрізняються між собою сукупністю природничих, історичних, соціальних, економічних та національних особливостей. Характерною ознакою регіону є його цілісність, поєднання природних ресурсів, матеріальних багатств та соціальних умов для життєдіяльності населення.

Процес децентралізації в Україні має забезпечити належний рівень автономії органів місцевого самоврядування шляхом реального розділення повноважень центральних та місцевих органів влади на підставі змін у мобілізації доходів бюджетів та покращення ефективності їх використання відповідно до потреб населення.

Після повномасштабного вторгнення військ російської федерації на

територію України особливого значення виникають по вибору ефективних фінансових інструментів.

Інформаційні джерела

1.Барський Ю.М. Фінансові інструменти стимулювання сталого розвитку регіону/Ю.М.Барський, В.Г. поліщук//Економічні науки: збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – 2010. Вип. 7(25), Ч.4. С.4-12.

2.Кужелєв М.О., Нечипоренко А.В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку: практика використання в Україні: монографія/М.О.Кужелєв, А.В. Нечипоренко.-Київ: Центр учбової літератури. 2021-224 с.

3. Новосад І.Г. Інструменти мотиваційного механізму розвитку проблемних регіонів/І.Г. Новосад//Економіка та управління.- 2011-№2. С.133-138.

4.Ружицький Ю.В. Фінансові інструменти державної політики економічного розвитку України: автореферат на здобуття кандидата наук: 08.08.08/Ю.В. Ружицький.- Чернігів, 2017. -21 с.

5. Стимулювання економічного зростання на місцевому рівні: аналіт. доп/С.О. Біла, О.В. Шевченко, М.О. Кушнір, В.І. Жук – К.:НІСД, 2013. 88 с.

УДК 657

О. В. Лега, канд. екон. наук, доц. *(ПДАУ, Полтава)*
Л. В. Яловега, канд. екон. наук, доц. *(ПДАУ, Полтава)*
Т. Б. Прийдак, канд. екон. наук, доц. *(ПДАУ, Полтава)*

РОЛЬ ПОДАТКІВ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Цілі сталого розвитку допомагають Україні вирішувати низку актуальних соціальних, економічних та екологічних проблем, особливо в умовах економічних викликів та збройного конфлікту. Вони також сприяють інтеграції України в міжнародні економічні та політичні процеси, підтримують стабільність та розвиток країни в довгостроковій перспективі.

Податки є критично важливим інструментом для фінансування ініціатив, що сприяють досягненню Цілей сталого розвитку України до 2030 року, забезпечуючи підтримку соціальних програм, інфраструктури, екологічних ініціатив та економічного зростання. На нашу думку, податки є елементом реалізації наступних цілей:

1. Подолання бідності.

Оподаткування та соціальні програми: податкові надходження можуть бути використані для фінансування програм, спрямованих на підтримку найбільш вразливих верств населення, таких як дотації, соціальні виплати та програми працевлаштування.

2. Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки.

Податкові пільги для агросектору: введення податкових пільг або субсидій для фермерів може стимулювати виробництво продуктів харчування, підвищуючи продовольчу безпеку.

4. Забезпечення якісної освіти.

Фінансування освіти через податки: податки можуть використовуватися для фінансування освітніх установ, програм підвищення кваліфікації та доступу до освіти для всіх верств населення.

6. Управління водними ресурсами та санітарією.

Екологічне оподаткування: податкові механізми можуть підтримувати проекти з очищення води та покращення санітарних умов, забезпечуючи доступ до чистої води.

8. Економічне зростання та зайнятість.

Податкові стимули для бізнесу: податкові пільги можуть стимулювати інвестиції, створення робочих місць і підтримку економічного зростання.

9. Стійка інфраструктура та інновації.

Фінансування через податки: податкові надходження можуть спрямовуватися на розвиток інфраструктури, такої як дороги, мости та енергетичні системи, що є критично важливими для сталого розвитку.

10. Скорочення нерівності.

Прогресивне оподаткування: впровадження прогресивної системи оподаткування може допомогти зменшити нерівність, забезпечуючи перерозподіл ресурсів у суспільстві.

12. Раціональні моделі споживання та виробництва.

Екологічне оподаткування: Введення екологічних податків може сприяти зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище і заохочувати відповідальне споживання.

13. Боротьба зі зміною клімату.

Екологічне оподаткування: податкові інструменти можуть використовуватися для фінансування ініціатив, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату, наприклад, через інвестиції в чисту енергію.

16. Миролюбне суспільство та підзвітні інституції.

Прозорість податкової системи: відкриті та підзвітні податкові системи сприяють довірі до уряду та зменшують корупцію.

17. Глобальне партнерство.

Міжнародне співробітництво у сфері оподаткування: спільні ініціативи між країнами щодо податкових норм можуть сприяти сталому розвитку на глобальному рівні, запобігаючи податковим ухиленням.

Тож, досягнення Цілей сталого розвитку в податковому контексті є важливим з кількох причин:

1. Фінансування соціальних програм: податкові надходження є основним джерелом фінансування для державних програм, які сприяють боротьбі з бідністю, забезпеченню освіти, охорони здоров’я та соціальної справедливості.

2. Стимулювання економічного зростання: правильна податкова політика може заохочувати інвестиції в бізнес та інфраструктуру, що веде до створення нових робочих місць і підвищення рівня життя.

3. Екологічна відповідальність: використання податкових механізмів для стимулювання екологічно чистих практик допомагає боротися зі змінами клімату та зберігати природні ресурси.

4. Скорочення нерівності: прогресивна податкова система може сприяти перерозподілу доходів, зменшуючи соціальну нерівність і покращуючи доступ до базових послуг.

5. Підвищення довіри до держави: прозора і справедлива податкова система зміцнює довіру громадян до уряду та його інститутів, що є важливим для стабільності суспільства.

6. Глобальне партнерство: участь у міжнародних податкових ініціативах допомагає Україні інтегруватися у світову економіку та сприяти сталому розвитку на глобальному рівні.

Таким чином, податки є потужним інструментом для досягнення Цілей сталого розвитку, сприяючи економічному зростанню, інноваціям, відповідальному споживанню та соціальній справедливості.

Інформаційні джерела

1. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text

2. Крюкова І. Податки як елемент системи управління сталим розвитком. Economic Bulletin of the Black Sea Littoral. 2024, 63-71. DOI: https://doi.org/10.37000/ebbsl.2024.05.05

УДК 336.76 (075)

О.Г. Малій, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
Р.А. Широкорад, здоб. ОС «бакалавр» *(ДБТУ, Харків)*

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ В КРЕДИТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

Успіх банку тісно пов’язаний з підходом, який він застосовує до управління ризиками. Основним ризиком, з яким стикаються банки, є кредитний ризик. Важливість вивчення питань управління кредитним ризиком обумовлена збільшенням кількості прострочених платежів за кредитами, зростанням негативно класифікованих кредитів і недостатніми джерелами залучення стабільних банківських ресурсів.

Прийняття ризику є невід’ємною рисою банківської діяльності, водночас є основою їх розвитку. Політика управління кредитними ризиками має важливе значення для виявлення попереджувальних ознак вразливості банку.

Базельський комітет з банківського нагляду (BCBS) визначає кредитний ризик як потенційну можливість того, що позичальник або контрагент не зможе виконати свої зобов’язання перед банком відповідно до умов угоди.

Управління кредитним ризиком повинно здійснюватися на двох рівнях, в залежності від причин його виникнення - на рівні кожного окремого позичальника і на рівні кредитного портфеля в цілому.

Нездатність позичальника генерувати достатній грошовий потік, ризики ліквідності застави, морально-етичні характеристики є одними з причин

виникнення кредитних ризиків на рівні кожного окремого позичальника.

До факторів, що підвищують ризики кредитного портфеля банку, можна віднести надмірну концентрацію або диверсифікацію, структуру портфеля, якщо він враховує тільки потреби клієнтів і кваліфікацію персоналу [1].

Методи управління кредитним ризиком на рівні кожного окремого позичальника включають оцінку платоспроможності клієнтів [2], аналіз і оцінку кредитів, структурування кредитів, документальне оформлення угод, моніторинг стану кредитів і застави.

Кількісна оцінка кредитного ризику кожного окремого позичальника відбувається під час розгляду кредитної заявки або в процесі моніторингу кредитних операцій або при прийнятті рішення про зміну умов кредитування. Визначення платоспроможності включає оцінку ймовірності того, що позичальник виконає свої зобов'язання за кредитним договором. Система класифікації клієнтів допомагає банкам приймати рішення про кредити. Після надання кредиту оцінка позичальника оновлюється відповідно до нової доступної фінансової інформації. Це допомагає банку класифікувати кредити за різними рівнями ризику та контролювати кредитні ризики кредитного портфеля в цілому.

Для управління ризиками, пов’язаними з кредитним портфелем, банки використовують різні методи, такі як диверсифікація, лімітування, страхування та створення резервів для відшкодування кредитних втрат.

Найефективнішим способом зниження ризику є диверсифікація, яка передбачає розподіл кредитів між широким колом позичальників з різними характеристиками, такими як розмір капіталу та форма власності, а також галузева приналежність та географічний регіон [3]. Диверсифікація допомагає розподілити кредитний ризик, щоб уникнути надмірної концентрації, але не усуває його повністю через зовнішні фактори, які не залежать від конкретних контрагентів або галузей.

Лімітування передбачає встановлення максимальних лімітів на надані кредити з метою обмеження ризику. Цей метод застосовується до операцій, які можуть бути схильні до катастрофічних або критичних ризиків, коли рівень кредитного ризику перевищує прийнятний для банку.

Страхування є ще однією ефективною системою зменшення впливу кредитних ризиків і включає самострахування через створення резервів під кредитні операції та страхування, за яким страховик сплачує премію, щоб забезпечити виплату собі або третій особі у разі настання події, визначеної договором, що вимагає виплати страховиком, який зберігає за собою певний обсяг відповідальності.

Створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків передбачає акумулювання частини коштів, які згодом використовуються для компенсації неповернених кредитів.

Інші методи включають хеджування за допомогою таких фінансових інструментів, як опціони, ф’ючерси, форварди, свопи з метою мінімізації кредитного ризику, що використовуються як превентивні методи мінімізації ризику; комплаєнс-контроль, що забезпечує дотримання нормативно-правових

актів, внутрішніх процедур, правил і політик, запроваджених в банках, а також основних етично-моральних принципів; розподіл ризику між іншими контрагентами (об'єднане кредитування).

При управлінні кредитними ризиками банки повинні мати на увазі, що вони є більш суб'єктивними порівняно з іншими фінансовими ризиками, оскільки кожна конкретна звітність має індивідуальні характеристики, пов'язані з її оцінкою. Крім того, питання суб'єктивності також включає оцінку кредитором фінансового стану позичальника та його етичних якостей. Крім того, статистичні методи або теорія ймовірності, які зазвичай використовуються для оцінки інших видів ризиків, не застосовуються для аналізу кредитного ризику. Оскільки переважають індивідуальні фактори, кредитний ризик не може бути адекватно пояснений поняттям статистичної сукупності [5; 6]. Тому при оцінці кредитного ризику важливо надавати перевагу не статистичним методам, а індивідуальній взаємодії з боржником (особисті консультації з потенційними боржниками, виїзди на підприємство, аналіз загального стану справ у галузі, в якій працює боржник). Крім того, кредитні ризики тією чи іншою мірою супроводжують усі активні банківські операції. Отже, попит на оцінку кредитного ризику в банках є постійним.

Крім того, кредитні операції пов'язані не лише з кредитним ризиком, але й з іншими видами ризиків, такими як ризик зміни процентної ставки, інфляційний ризик, ризик зміни валютних курсів тощо. Тому необхідно розрізняти кредитні ризики, пов'язані з неповерненням основної суми боргу та відсотків, та інші види ризиків, оскільки вони вимагають різних методів управління.

Сьогодні, під час кризових ситуацій, банкам вкрай важливо створити комплексну систему управління ризиками, яка б забезпечувала ідентифікацію, вимірювання, моніторинг, контроль і зниження кредитного ризику як на індивідуальній, так і на портфельній основі. Обрані банківські методики повинні враховувати індивідуальні особливості та передбачати диференційований підхід до оцінки кредитного ризику, оскільки показники, що використовуються для оцінки діяльності одного позичальника, можуть не підходити для інших. Однак банки повинні дотримуватися мінімального рівня стандартизації методології оцінки кредитних ризиків, щоб мати змогу розробити власну систему прийняття кредитних рішень, забезпечуючи при цьому належний рівень якості кредитного портфеля.

Інформаційні джерела

1. Дзюблюк О.В., Прийдун Л.М. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. 295 с.

2. Малій О.Г. Використання багатофакторного дискримінантного аналізу в процесі оцінювання кредитоспроможності. Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Харків: ХНТУСГ, 2017. Вип.185. С.259-268.

3. Малій О.Г. Фінансовий аналіз. Курс лекцій. Харків: ХНТУСГ, 2018. 163 с.

4. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах» від 11.06.2018 № 64. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18.

5. Ставерська Т.О., Жилякова О.В. Аналіз сутності дефініції «антикризова стратегія» та

її роль в процесі антикризового управління підприємством. Scientific Journal «ScienceRise», 2016. №12/1(29). С.14-17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2016_12%281%29__5.

6. Lysak H., Morozova H, Gorokh O., Maliy O., Nesterenko I. The system of financial control in the management of a small business enterprise: methods and tools of implementation. Review of Economics and Finance, 2022, 20, 1034-1041.

УДК 004:657-057.1

Т.Ю. Назарова, канд. екон. наук, доц. *(НТУ «ХПІ», Харків)*
В.П. Бабенко, здоб. ступ. PhD *(НТУ «ХПІ», Харків)*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах ринкової економіки управління фінансовими потоками підприємства є ключовим фактором, який впливає на його стабільність, платоспроможність та конкурентоспроможність. Фінансові потоки (мікрорівень) - це цілеспрямовані переміщення фінансових ресурсів та інструментів, які є результатом управлінських рішень, прийнятих в рамках конкретного фінансового плану, відповідно до нормативно-правових норм та узгоджених з фінансовою політикою компанії.

Основними завданнями управління фінансовими потоками є:

– забезпечення фінансово-господарської діяльності необхідними фінансовими ресурсами в достатньому обсязі і в будь-який час;

– максимізація результатів бізнес-процесів і діяльності в цілому при мінімальних вихідних фінансових потоках;

– підвищення збалансованості та інтенсивності руху фінансових потоків;

– оптимізація кількісного складу фінансових потоків;

– зменшення потреби в позиковому капіталі та збільшення розміру власних оборотних коштів;

– удосконалення роботи функціональних підрозділів.

З метою ефективного управління фінансовими потоками підприємства використовують різні методи, що забезпечують стійке та успішне функціонування суб’єкта господарювання. Так, до методів виконання загальних функцій управління (планування, прогнозування, організації, координації, мотивації, аналізу і контролю) традиційно відносять організаційні, адміністративні, економічні та соціально-психологічні методи. Слід також зазначити, що будь-яка діяльність повинна бути спроектована, спрямована, регламентована і стандартизована до того, як вона буде реалізована.Умовою використання управлінського методу є чіткий спосіб вирішення проблеми, відхилення від якого не допускаються. На практиці ці методи реалізуються в специфічній формі роботи, яка мінімізує самостійність виконавців. Економічні методи управління мають опосередкований вплив на об'єкт управління. В основі

цих методів лежить економічна зацікавленість працівника в результатах своєї праці. Соціально-психологічні методи зводяться до створення сприятливого морально-психологічного клімату в колективі та виявлення і розвитку особистої компетентності кожного працівника.

Оцінка ефективності управління фінансовими потоками – це комплексний процес, який передбачає аналіз різних показників та їх порівняння з плановими значеннями, галузевими стандартами або показниками конкурентів. Метою такої оцінки є виявлення сильних і слабких сторін у системі управління фінансовими потоками, визначення резервів для підвищення ефективності та розробка відповідних заходів.

Можемо виділити такі основні групи показників, що використовуються для оцінки ефективності управління фінансовими потоками: показники ліквідності, показники платоспроможності, показники фінансової стійкості, показники рентабельності.

Показники ліквідності характеризують здатність підприємства погашати свої короткострокові зобов’язання. До них належать коефіцієнт абсолютної ліквідності, швидкого обороту оборотних активів, загальної ліквідності.

Показники платоспроможності відображають здатність підприємства погашати всі свої зобов’язання, як короткострокові, так і довгострокові. До таких показників належать коефіцієнт покриття поточних зобов’язань оборотними активами, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами тощо.

Показники фінансової стійкості характеризують фінансову незалежність підприємства та його здатність протистояти зовнішнім шокам. До них належать коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт покриття власним капіталом довгострокових зобов'язань тощо.

Показники рентабельності відображають ефективність використання капіталу підприємства. До них належать рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продажів, рентабельність інвестицій тощо.

В табл. 1 наведено нормативні значення показників, що використовуються для оцінки ефективності управління фінансовими потоками підприємства.

Аналіз цих показників дозволяє:

- виявити диспропорції в структурі активів та пасивів;
- оцінити ефективність управління дебіторською та кредиторською заборгованістю;
- визначити рівень залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування;
- оцінити ефективність використання інвестицій;
- виявити резерви для підвищення прибутковості.

Отже, управління фінансовими потоками – це комплексний процес, який передбачає цілеспрямоване управління рухом фінансових ресурсів або фінансових інструментів в рамках заданого фінансового плану.

Таблиця 1 – **Нормативні значення показників**

Коефіцієнт абсолютної ліквідності	≥ 0,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8
Коефіцієнт загальної ліквідності	>2,0
Коефіцієнт покриття поточних зобов'язань оборотними активами	>2,0
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	Чим вище значення цього показника, тим краще. Однак, надто високе значення може свідчити про неефективне використання власного капіталу
Коефіцієнт автономії	Чим вище значення, тим більша фінансова незалежність підприємства. Зазвичай рекомендується, щоб цей коефіцієнт був не менше 0,3-0,5
Коефіцієнт фінансової залежності	Чим нижче значення, тим менша залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування
Коефіцієнт покриття власним капіталом довгострокових зобов'язань	>1,5
Рентабельність продажів (ROS)	>0,05
Рентабельність активів (ROA)	>0,1
Рентабельність власного капіталу (ROE)	>0,1
Рентабельність інвестицій (ROI)	>0,15

Система управління фінансовими потоками підприємства включає в себе сукупність методів і засобів організації економічних відносин, на основі яких відбувається рух фінансових ресурсів для досягнення поставлених цілей.

Інформаційні джерела

1. Камінська І. М. Економічна сутність та джерела фінансового забезпечення регіонального розвитку / І. М. Камінська // Регіональна економіка: зб. наук. праць ЛДТУ. Луцьк, 2009. № 3 (9). Ч. 1. С. 132–147.

2. Пасінович І. І., Сич О. А. Сучасні підходи до управління фінансовими потоками суб'єктів господарювання. Ефективна економіка. 2020. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8098

3. Бланк, І. О. Управління фінансовими потоками підприємства**.** Київ: Економіка, 2019. 432 с.

4. Бойко, О. М. Економіко-математичні методи в управлінні фінансовими потоками. Вісник економічних досліджень. 2021. №4. С. 49-56.

УДК 658.5

Р.М. Остапенко, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
І.О. Ігнатьєва, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ РІВНЕМ ЗАПАСІВ І ФІНАНСОВИМИ ПОКАЗНИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Дослідження взаємозв'язку між рівнем запасів і фінансовими показниками підприємств є важливим аспектом управління, оскільки запаси можуть суттєво впливати на фінансову стійкість та ефективність діяльності підприємства. Запаси є одним із ключових елементів активів, які відіграють важливу роль у забезпеченні безперебійного виробничого процесу та задоволенні попиту споживачів. Вони можуть включати сировину, незавершене виробництво та готову продукцію. Відповідно, ефективне управління запасами є критично важливим для досягнення фінансових цілей підприємства.

Одним із основних аспектів управління запасами є їхній рівень. Високий рівень запасів може свідчити про певні проблеми, такі як надмірне виробництво або недостатнє прогнозування попиту. Це може призвести до збільшення витрат на зберігання, обслуговування та ризиків застарілості товарів. З іншого боку, занадто низький рівень запасів може призвести до втрати продажів і незадоволеності клієнтів через неможливість задовольнити їхній попит. Таким чином, підприємства повинні знайти оптимальний баланс між цими двома крайнощами.

Фінансова стійкість підприємства безпосередньо пов'язана з його здатністю ефективно управляти запасами. Високий рівень запасів може негативно вплинути на ліквідність підприємства, оскільки значна частина оборотних коштів буде заморожена в запасах. Це може призвести до труднощів з виконанням короткострокових фінансових зобов'язань і зниження кредитоспроможності. У свою чергу, це може викликати підвищення вартості запозичень і зниження інвестиційної привабливості підприємства.

Для оцінки ефективності управління запасами використовуються різні методи і показники. Одним із найбільш поширених є коефіцієнт обіговості запасів, який показує, скільки разів запаси були реалізовані або використані за певний період. Чим вищий цей коефіцієнт, тим ефективніше підприємство управляє своїми запасами. Наприклад, якщо коефіцієнт обіговості становить 6, це означає, що запаси були реалізовані шість разів за рік. Висока обіговість свідчить про те, що підприємство швидко реалізує свої запаси і не затримує капітал у формі товарних залишків.

Аналіз витрат на утримання запасів також є важливим елементом оцінки їхнього впливу на фінансові результати. Витрати на утримання запасів включають витрати на зберігання, страхування, обслуговування та можливі втрати від застарілості або псування товарів. Якщо ці витрати перевищують вигоди від продажу продукції, це може свідчити про неефективність управління запасами.

Крім того, неправильне прогнозування попиту може призвести до значних фінансових втрат. Наприклад, якщо підприємство завищує прогнози попиту і виробляє більше продукції, ніж потрібно, це може призвести до накопичення надлишкових запасів. Витрати на їх утримання можуть перевищувати очікуваний прибуток від продажу цієї продукції. З іншого боку, недооцінка попиту може призвести до нестачі товарів на складі і втрати потенційних продажів.

Ризики управління запасами також варто враховувати при аналізі їхнього впливу на фінансові показники підприємства. Наприклад, ринкові зміни можуть призвести до швидкого зниження попиту на певні товари або послуги. Це може викликати необхідність виведення товарів зі складу за нижчими цінами або навіть списання їх як непридатних для продажу.

Для оптимізації управління запасами підприємствам слід впроваджувати сучасні технології та методи. Використання ERP-систем (Enterprise Resource Planning) дозволяє автоматизувати процеси управління запасами і забезпечити точні дані про їхній рівень у реальному часі. Це допомагає покращити прогнозування попиту та планування виробництва [1].

Регулярний моніторинг рівня запасів і їхнього впливу на фінансові результати також є важливим елементом успішного управління. Підприємства повинні проводити регулярний аналіз своїх запасів і коригувати стратегії відповідно до змін у ринкових умовах або внутрішніх процесах [2].

Вивчаючи кращі практики компаній-лідерів у сфері управління запасами, можна виділити кілька яскравих прикладів:

Toyota стала піонером у впровадженні системи "точно в строк" (Just-In-Time, JIT), що дозволяє мінімізувати запаси шляхом точного налаштування виробництва відповідно до потреб споживачів [3]. Ця система передбачає доставку компонентів безпосередньо перед їх використанням у виробництві, що зменшує витрати на зберігання та ризики застарілості.

Walmart активно використовує метод економічного розміру замовлення (EOQ) для оптимізації своїх запасів [3]. Компанія аналізує дані про продажі та прогнози попиту для визначення оптимального обсягу замовлень для кожного товару. Це дозволяє Walmart мінімізувати витрати на управління запасами та забезпечувати стабільну доступність товарів для споживачів.

Німецький автомобілебудівний концерн BMW використовує технології RFID (радіочастотна ідентифікація) для точного відстеження компонентів і готових автомобілів на різних етапах зборки та логістики [3]. Це дозволяє компанії ефективно управляти своїми запасами та зменшувати ризики затримок у виробництві.

IKEA впровадила систему Cross-Docking у своїй логістичній практиці для швидкого переміщення товарів від отримання до відправки без тривалого зберігання на складах [3]. Це підвищує загальну ефективність ланцюга постачання компанії та знижує витрати.

Apple також використовує принципи JIT для оптимізації свого виробничого процесу [3], що дозволяє їй зменшити витрати на утримання запасів і підвищити швидкість реагування на зміни в попиті.

Дослідження взаємозв'язку між рівнем запасів і фінансовими показниками підприємств є складним і багатогранним процесом. Ефективне управління запасами може суттєво підвищити фінансову стійкість підприємства та його конкурентоспроможність на ринку. З іншого боку, неефективне управління може призвести до значних фінансових втрат і навіть загрози існуванню бізнесу.

Оптимізація управління виробничими запасами є необхідною умовою для забезпечення стабільного розвитку підприємств у сучасних умовах ринку. Підприємствам слід звертати увагу не лише на кількість запасів, але й на їхню якість та відповідність потребам споживачів. Це дозволить знизити витрати та підвищити прибутковість бізнесу.

Досліджуючи цю тему далі, можна звернути увагу на конкретні приклади успішного управління запасами в різних галузях промисловості та ивчити кращі практики компаній-лідерів у цій сфері [2]. Це дозволить отримати більш глибоке розуміння механізмів взаємозв'язку між рівнем запасів і фінансовими показниками та розробити рекомендації для покращення практик управління в українських підприємствах.

Таким чином, правильне управління виробничими запасами не лише забезпечує стабільність бізнес-процесів, але й сприяє покращенню загальних фінансових результатів компанії в умовах постійно змінюваного ринкового середовища.

Інформаційні джерела

1. Ткаченко І.П. Оцінка фінансової стійкості підприємства та напрями її забезпечення.Ефективна економіка №3 2012. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=988

2. Відносні показники фінансової стійкості. *Фінансовий аналіз та висновок*. URL: https://analizua.com/metodyka-rozrakhunku/100-vidnosni-pokaznyky-finansovoi-stiikosti

3. Турчак А. А. , Кульганік О. М Стратегічне управління запасами підприємства [Електронний ресурс] / А. А. Турчак. // Стратегічне управління запасами підприємства. – 2022. URL: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/10_2017/10.pdf.

УДК 336.2, 330.3

О.Д. Панченко, PhD *(ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»)*
Л.Д. Шульга, здоб. ступ. PhD *(ННЦ «Інститут аграрної економіки»)*

КОНТРОЛЬ СПЛАТИ ПОДАТКІВ ДО МІСЦЕВИХ ГРОМАД ЯК СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАКТИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ефективна податкова політика має важливе значення в досягненні цілей сталого розвитку (ЦСР). За рахунок налагодженої системи податкових надходжень відбувається наповнення дохідної складової бюджетів різних рівнів.

В Україні податковий облік базується на термінах та поняттях, що визначені податковим законодавством. Ключовим документом, у якому

передбачено об’єкт, базу, платників і порядок нарахування і сплати податків, є Податковий кодекс України (ПКУ). Даним законодавчим актом встановлено, що податки і збори поділяються на загальнодержавні та місцеві. До перших належать: податок на прибуток, на доходи фізичних осіб, на додану вартість, акцизний, екологічний, рентна плата та мито. Друга група представлена податком на майно, єдиним податком, збором за місця для паркування транспортних засобів і туристичним збором. Загальнодержавні податки встановлені ПКУ та обов’язкові до сплати по всій Україні; місцеві податки встановляються місцевими громадами у межах їх повноважень та визначених граничних розмірів і ставок [1].

Розподіл податків між бюджетами здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України (рис. 1).

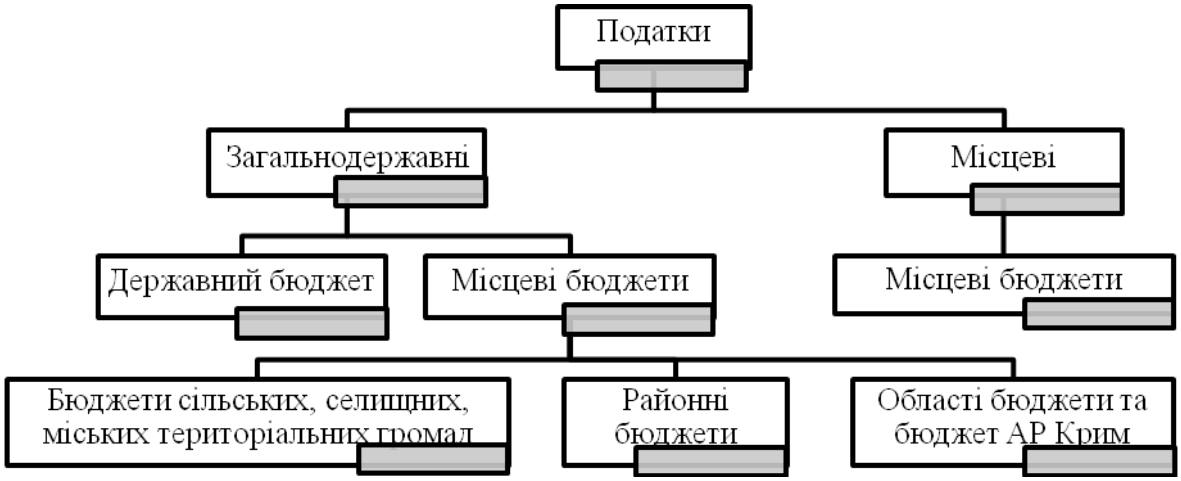

Рисунок 1 – Структура розподілу податків між бюджетами
Джерело: побудовано авторами на основі [1, 2].

Як видно з рис. 1 загальнодержавні податки розподіляються між державним та місцевим бюджетами, зокрема структура місцевих бюджетів містить бюджети сільським, селищних і міських територіальних громад; районні бюджети та обласні бюджети і бюджет АР Крим. Надходження від податків і зборів до державного бюджету відносять до загального і спеціального фондів; до місцевих бюджетів – виключно до загального. Місцеві податки в повному обсязі потрапляють до місцевих бюджетів, за рахунок чого формують суттєву частку в структурі доходів.

Протягом останніх років доволі поширеною є практика трансформації різних галузей економіки з урахуванням цілей сталого розвитку. Саме податкова політика виступає певною домінантою реалізації означених тенденцій, адже виконує не тільки фіскальну, а і регулюючу політику. Особливо актуальною є подібна практика на місцевих рівнях, адже всі регіони країни характеризуються різними тенденціями розвитку та ступенем впливу на навколишнє середовище. Важливе значення в даній сфері мають податки, що прямо чи опосередковано пов’язані з реалізацією ЦСР, зокрема екологічний податок і податок на майно в частині екологічної складової та ПДФО в частині соціальної. Такий висновок

підтверджується статистичними фактами: за даними 2023 року найбільшу частину доходів місцевих бюджетів становили податкові надходження – 67% (434,5 млрд грн), серед яких домінує податок на доходи фізичних осіб – 66,6% (289,4 млрд грн). На другому місці – єдиний податок (12,8%). Третя позиція припадає на майнові податки – 10,1% (43,8 млрд грн).

Варто зауважити, що місцеві бюджети виступають інструментом накопичення й перерозподілу доходів, які використовуються для соціально-економічного розвитку територій та забезпечення фінансування регіональних програм. Їх левову частку складають саме податкові надходження [3].

Одним із завдань податкової децентралізації є стимулювання економічного розвитку через податкові платежі. Тобто за рахунок стимулюючої функції відбувається економічний розвиток регіону через податки.

У ході дослідження встановлено, що діюча в Україні система контролю оподаткування недостатньо ефективна, оскільки даною функцією наділені виключно податкові органи. При цьому місцеві органи влади взагалі не містять інформації про такі платежі. Подібний розподіл повноважень не дає змогу забезпечити правильне стягнення та прозоре використання податків. Необхідно переглянути дані практики з акцентом на розширення прав місцевих органів влади в частині контрольного блоку за обсягами справляння податків, що надходять до місцевих бюджетів. Такий підхід дозволить узгодити внутрішній контроль господарюючих суб'єктів та зовнішній моніторинг в режимі реального часу. За рахунок налагодженої синергії можна відстежувати відповідність процесів нарахування і сплати податків підприємствами та виявляти потенційні ризики пов'язані з їх реалізацією.

Ефективна співпраця, зокрема і в питаннях контрольних функцій, дає змогу підприємствам і місцевим органам влади віднайти оптимальні градації податкових ставок та відстежити не лише повноту їх сплати, а і раціональне використання місцевими інституціями на програми, що дозволяють реалізовувати заходи екологічного й соціального спрямування.

Отже, розширення контрольних функцій місцевих органів влади в частині сплати податків, які формують дохідну складову їх бюджетів, дає змогу відстежувати їх нарахування і сплату відповідно до законодавчих регламентів з подальшим використанням на ключові соціально-екологічні потреби кожної окремої громади.

Інформаційні джерела

1. Податковий кодекс України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.
2. Бюджетний кодекс України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17.
3. Горіховський М. В., Оганесян В. С., Вознюк С. В. Формування дохідної частини територіальних громад у період війни і повоєнного відновлення (на прикладі Кам'янець-подільського району Хмельницької області). *Економіка України*. 2023. № 5 (738). С. 67-81. DOI: https://doi.org/10.15407/econo myukr.2023.05.066.

УДК 004: 336

О.М. Рибак, канд. екон. наук, доц. *(НАУ, Київ)*
В.О. Свобода, здоб. ОС *(НАУ, Київ)*

ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФОНІ СВІТОВИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ТА ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Інвестиції, як основне джерело розширеного відтворення, є ключовим елементом підтримки економіки країни під час дії воєнного стану та повоєнного відновлення. За даними останніх опитувань UkrInvestClub, більшість інвесторів зіткнулися з погіршенням поточного фінансового стану, що призвело до скорочення обсягу інвестицій. Основні інвестиційні напрямки сьогодні – сільське господарство та будівництво. Попри загальне зниження капітальних інвестицій у 2022 році, за період з 2010 по 2022 роки спостерігався приріст загального обсягу інвестицій в економіку України.

Проблемами інвестування в класичному розумінні займались Сегеда С.А [1], Гук О., Мохонько Г., Шендерівська Л. [2]. Питання дослідження інновацій вивчали: Косова Т.Д., Гаврилко Т.О., Жам О.Ю. Рибак О.М. [3], Ковпака А. [4]. Особливості фінансового забезпечення реалізації інноваційно – інвестиційних процесів досліджували Крупка М. І., Рущишин М. О. [5]. Питання повоєнного відтворення України за рахунок інвестування піднімали Рибак О.М., Рябошапка О.А. Чех Л.М., Корогодова О.О. [6,7]. При цьому проблема фінансування інвестицій в умовах дії воєнного стану на фоні світових глобалізаційних та інтеграційних процесів залишається не достатньо вивченою та потребує додаткового доопрацювання.

Вивчаючи зазначене питання, варто відмітити, що UkrInvestClub, найбільша в Україні платформа для приватних інвесторів, провела опитування у квітні 2022 року. 44% респондентів зазначили, що з початком повномасштабного вторгнення відбулось згортання багатьох проєктів та істотне зменшення вільних коштів на руках у потенційних інвесторів, доступних для інвестування. Лише 33% респондентів готові продовжувати інвестувати в українські проєкти, що перебувають на стадії розробки. 67% опитаних інвесторів побоюються інвестувати або наразі не мають вільних коштів. Приватним інвесторам також були поставлені наступні запитання. Дві провідні галузі в опитуванні прозвучали, як перспективні для інвестування - сільське господарство (56%) та будівництво (50%) [8].

Також відповідно до проведених досліджень відбулось погіршення інвестиційного клімату, негативно вплинули майже три роки війни в Україні на інвестиційний імідж держави. Для проведення порівняльного аналізу скориставшись більш тривалим періодом варто відзначити, що у 2010 році капітальні інвестиції у внутрішню торгівлю становили 18,4 млрд грн, тоді як у 2015 році - 19,7 млрд грн. Однак перед початком війни обсяг капітальних інвестицій в український бізнес зростав ще швидше: 40,4 млрд грн у 2020 році та 58,4 млрд грн у 2021 році. Іншими словами, лише за рік до повномасштабної

окупації капітальні інвестиції у внутрішню торгівлю зросли на 18 млрд грн, або на 45%. Водночас цілком закономірно, що у 2022 році, капітальні інвестиції в українську торгівлю впали на 22 млрд грн (близько 36,4 млрд грн).

Втім, навіть у 2010-2022 роках темп приросту загальних капітальних інвестицій в матеріальні активи підприємствами бізнесу становив 191,3%. Щоправда, у перший післявоєнний рік він знизився на 38,1%. У структурі капітальних інвестицій в основний капітал підприємств найбільш активними стали малі підприємства, які демонструють найвищі темпи зростання.

Капітальні інвестиції вітчизняних підприємств у землю (252,1 млн грн у 2022 році), існуючі будівлі та споруди (351,8 млн грн) та нематеріальні активи (2,7 млрд грн) суттєво скоротилися. Це пов'язано з тим, що нематеріальні активи найчастіше пов'язані з результатами інноваційної діяльності та операціями з інтелектуальною власністю, що може свідчити про обмеженість інвестицій у розвиток підприємницької діяльності.

Водночас у період з 2010 по 2022 рік обсяг усіх видів інвестицій, що були реалізовані підприємствами, збільшився, а інвестиції в існуючі будівлі та споруди зменшилися: За період з 2010 по 2022 рік цей показник зменшився з близько 900 млн грн до 351,8 млн грн. [7, 8].

У першому півріччі 2022 року інтегральний показник Індексу інвестиційної привабливості України знизився вдвічі - до 2,17 балів з 5 можливих, що становить найнижчий рівень з часів значної інвестиційної активності в рамках проведення Євро 2012. При цьому, Військова агресія проти України була основним фактором, що негативно вплинув на інвестиційний клімат, за яким слідували корупція та слабка судова система. Водночас керівники компаній оцінили негативний вплив COVID-19 як мінімальний, поставивши його на останнє місце в списку. Низька купівельна спроможність, логістичні труднощі, неформальна економіка, пошкоджена інфраструктура, трудова міграція, ціни на пальне, нечіткі мобілізаційні процедури та валютне регулювання також були додані до списку негативних факторів.

За визначених умов, пошук нових механізмів фінансування інвестиційних проектів та програм є ключовим фактором підтримки економіки України та способом нарощування військових потужностей. На фоні поширення світових глобалізаційних та інтеграційних процесів питання фінансового забезпечення інвестування варто вирішувати через активізацію роботи міждержавних угрупувань та використання регіональних блоків. Підвищення інвестиційної активності через реалізацію регіональних торгівельних угод визначається, як перший етап економічної інтеграції, наступним етапом визнається робота в рамках митного союзу. Створення спільного ринку фінансових послуг, організація ефективної роботи ринку інновацій, розвиток ринку інвестицій, особливо в сфері військового забезпечення, стане істотним поштовхом до інтенсифікації інвестицій в умовах дії воєнного стану.

Таким чином, досліджуючи питання інвестиційної активності в Україні, варто відмітити загальну тенденцію до її підвищення, що була порушена в 2022 році з початком повномасштабного вторгнення на територію України. Серед основних проблем, що були визначені в процесі дослідження, варто виділити

військові ризики, корупцію, слабку правову систему, не стабільність податкового законодавства. За даних умов рівень доходів резидентів України значно зменшився, що зумовило пошук нових можливостей та шляхів інвестування в економіку держави. Такими шляхами запропоновано вважати пошук додаткових можливостей через поглиблення міжнародних інтеграційних процесів. Посилення роботи в рамках міждержавних угрупувань та регіональних блоків шляхом укладення й реалізації нових регіональних торгівельних угод, створення та розширення спільних ринків істотно збільшить інвестиційний потенціал країни, що позитивно вплине на розвиток оборонного сектору та посилить співпрацю не тільки на тлі інтеграційних угруповувань, а і на рівні глобальної економіки.

Інформаційні джерела

1. Сегеда С.А. Інвестування національного господарства сучасний стан та пріоритетні напрями. Економіка і організація управління. №2 (50)2023 С. 31 – 42.
2. Гук О., Мохонько Г., Шендерівська Л. Тенденції інвестування в Україні, 2021. URL: https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/577.
3. Косова Т.Д., Гаврилко Т.О., Жам О.Ю. Рибак О.М. Інновації у фінансовій сфері. Інновації у фінансовій сфері: навч.пос. К.: НАУ, 2022. 136 с.
4. Ковпака А. Інноваційний розвиток країни як рушійний чинник підвищення національної конкурентоспроможності 2021. URL: http://eui.zu.edu.ua/article/view/234658/238776.
5. Крупка М.І., Рущишин М. О. Фінансовий механізм державно-приватного партнерства в забезпеченні інноваційного розвитку підприємств України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2022. № 26(54). С. 85–94.
6. Рибак О.М., Рябошапка О.А. Проблеми фінансування відтворення будівель і споруд в післявоєнний період в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. №11/3 С. 28 – 33.
7. Чех Л.М., Корогодова О.О. Інноваційний розвиток економіки України в умовах війни, 2021. URL:http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/205849.
8. Панкова Л. І., Камалова-Кутинець О. М. Аналіз тенденцій та перспектив залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни. Проблеми сучасних трансформацій, 2022. URL: https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-6-03-02

УДК 336.2

С.В. Руденко, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
Д.П. Ругаль, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*
І.І. Севагін, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН КОНВЕРГЕНЦІЇ З ПОДАТКОВОЮ СИСТЕМОЮ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Податкова система України в умовах воєнного стану, який триває вже майже три роки, перебуває під значним тиском через турбулентність економіки, значного збільшення видатків на оборону, втрату суб’єктів господарювання та інфраструктури, а також тимчасову окупацію частини території. У той же час

Україна продовжує курс на євроінтеграцію, що зобов'язує її здійснювати податкову політику зближення до європейських стандартів та забезпечувати прозорість та привабливість економічного середовища для інвесторів.

У зазначених умовах паралельно з короткостроковими рішеннями щодо активізації фіскальної функції, Україна зобов'язана рухатися у фарватері податкової реформи, яка б відповідала європейським нормам, включаючи, зокрема, подолання корупції та зниження бюрократичних бар'єрів, посилення відповідальності за несплату податків, цифровізацію, наближення до правил оподаткування в Європейському Союзі та інші. Це передбачає як перехід на європейські стандарти податкової системи України, так і розробку стратегії, яка враховуватиме післявоєнну відбудову економіки.

Варто відзначити, що виклики воєнного стану та післявоєнної відбудови не сприяють простому руху до конвергенції з податковою системою Європейського Союзу. Впровадження системи адміністрування та податкових ставок країн Європейського Союзу без належної інституціональної реформи може призвести до збільшення масштабу існуючих проблем, зокрема корупційних. Тому важливо, щоб реформи були комплексними та враховували специфіку української економіки [1], безперечно це стосується і проблем післявоєнного часу.

Процес гармонізації податкового законодавства України з Європейським Союзом є складним і потребує тісної співпраці, рішучості та навчання у держав-членів Європейського Союзу, особливо у тих, що мають добре налагоджену податкову систему. Водночас, впровадження системи адміністрування та податкових ставок країн Європейського Союзу без належної інституціональної реформи може призвести до збільшення масштабу існуючих проблем, зокрема корупційних. Тому важливо, щоб реформи були комплексними та враховували специфіку української економіки. Конвергенція податкової системи України з вимогами Європейського Союзу є необхідним кроком для інтеграції до європейського економічного простору, що сприятиме економічному розвитку та підвищенню добробуту громадян [2].

Україна вже досягла значного прогресу в гармонізації законодавства у сфері непрямого оподаткування із законодавством Європейського Союзі. Цей прогрес є свідченням зусиль, докладених під час виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзлм. Однак необхідна подальша гармонізація з Директивою Європейського Союзі про податок на додану вартість і законодавством щодо акцизних зборів [3].

Конвергенція податкової системи України з податковою системою Європейського Союзу стикається з кількома основними викликами, зокрема через нестабільність законодавства, де часті зміни у податкових нормах знижують передбачуваність для бізнесу та інвесторів, що створює складнощі для довгострокового планування. Дефіцит цифрових технологій у адмініструванні податків та низький рівень цифровізації загалом перешкоджають ефективному контролю і збору податків, що є невід'ємною частиною європейських стандартів. Відсутність достатньої прозорості у роботі податкових органів та відсутність глибокої інституційної реформи підвищують ризики корупції, послаблюючи довіру до податкової системи та ускладнюючи формування позитивного бізнес-

клімату. Водночас високий податковий тиск на бізнес, який не враховує специфіку української економіки та поточні виклики воєнного стану, може посилити навантаження на підприємців і негативно вплинути на конкурентоспроможність національного бізнесу в умовах інтеграції з європейським ринком.

Для успішної гармонізації податкової системи України з податковою системою Європейського Союзу, особливо з урахуванням викликів воєнного часу, ключовими напрямами дій є поступова адаптація законодавства до стандартів Європейського Союзу, що дозволить бізнесу плавно перейти до нових умов; розширення цифровізації та впровадження автоматизованих систем адміністрування, які забезпечать ефективність взаємодії між державою і платниками податків, мінімізують корупційні ризики та підвищать прозорість процесів. Також важливо знизити податковий тиск через гнучкі режими для малого і середнього бізнесу, підтримуючи таким чином економічну стабільність у надзвичайних умовах. Інституційна реформа податкових органів, спрямована на прозорість і підзвітність, необхідна для підвищення довіри та зміцнення ефективності податкової системи. Варто зазначити, що корупція залишається однією з найбільших перешкод на шляху до євроінтеграції, тому необхідно посилити заходи з її подолання через підзвітність податкових органів і прозоре управління.

Інформаційні джерела

1. Національна стратегія доходів України: крок до ЄС чи загроза для бізнесу? URL: https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/17/708805/.

2. Наближення систем оподаткування: Шлях України до гармонізації з податковим законодавством ЄС та сучасні адміністративні практики. URL: https://nv.ua/ukr/ukraine/events/garmonizaciya-podatkovogo-zakonodavstva-ukrajini-zi-standartami-yes-vikliki-ta-perspektivi-50364959.html.

3. Мобілізація доходів та Горизонтальні функції та управління. URL: https://eu4pfm.com.ua/interviews/nablyzhennia-system-opodatkuvannia-shliakh-ukrainy-do-harmonizatsii-z-podatkovym-zakonodavstvom-yes-ta-suchasni-administratyvni-praktyky/?lang=uk.

4. Бірченко Н.О., Руденко С.В., Рясянська А.М. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка.* 2022. Випуск 13. С. 191-197.

УДК 351.72:336.14

М.О. Сергієнко, здоб. ОС «баклавр» *(ННІП та ІО ДДУВС м. Дніпро)*
Л.В. Фокша, канд. юрид. наук, доц. *(ННІП та ІО ДДУВС м. Дніпро)*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Система державного фінансового контролю є критично важливим елементом управлінських структур у будь-якій розвинутій країні. Вона не лише

слугує важливим засобом регулювання ринкових відносин, а й забезпечує економічну стабільність та соціальний добробут населення. У контексті повномасштабної війни, розв'язаної росією з 24 лютого 2022 року, роль державного фінансового контролю стає ще більш актуальною. Цей контроль є необхідним для підвищення ефективності використання фінансових ресурсів держави в умовах війни, коли фінансова система стикається з численними викликами та загрозами.

Після початку вторгнення російських військ на територію України, Указом Президента України № 64/2022 був введений воєнний стан, що триває і донині. Цей стан вимагає вжиття відповідних заходів для захисту держави та забезпечення оборони. Окрім обмежень прав і свобод громадян, воєнний стан спонукає до активізації механізмів фінансового контролю, які стають важливим інструментом для підтримки стабільності економіки [6].

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 року № 303, було введено мораторій на планові та позапланові перевірки в умовах воєнного стану, проте це не стосується державного фінансового контролю. Це означає, що органи, відповідальні за фінансові перевірки, продовжують свою діяльність, зокрема Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба) [5].

Протягом 2022 року в діяльності системи фінансового контролю відбулися суттєві зміни. По-перше, було відтерміновано строки подання фінансових звітів для суб’єктів фінансово-господарських відносин. Закон України «Про захист інтересів суб’єктів подання звітності у період дії воєнного стану» передбачає, що підприємства можуть не подавати звітність до трьох місяців після закінчення війни або скасування воєнного стану. Крім того, у випадках, коли підприємства не можуть подати звіти через обставини воєнного часу, їх звільняють від відповідальності за неподання документів. Додатково, були введені нові умови для проведення операційного аудиту в державному секторі, що забезпечує підвищення рівня фінансової прозорості та контролю [4].

Державні аудитори Державної аудиторської служби (Держаудитслужби) наділені важливими повноваженнями, що дозволяють їм здійснювати перевірку фінансово-господарських операцій, зосереджуючи увагу на ризиках, які можуть негативно вплинути на різні аспекти діяльності суб’єктів господарювання. Це включає управлінську та кадрову діяльність, реалізацію стратегічних планів розвитку, а також своєчасне повернення отриманих позик чи кредитів під державні гарантії. У випадках виявлення потенційних загроз, аудитори мають зобов’язання повідомляти керівництву суб’єкта господарювання про ризиковість відповідних фінансових операцій, що є важливим етапом у забезпеченні прозорості та підзвітності [1, с.4].

Для ефективного виконання своїх функцій, Держаудитслужба розробила детальний порядок і засади механізму проведення операційного аудиту. Цей механізм включає алгоритми та специфіку проведення аудиторських перевірок, які визначаються регіональними структурами служби. Керівник відповідної структури затверджує програми аудиторської діяльності на рік і квартал, після

чого ці програми подаються для ознайомлення керівництву органу, що підлягає перевірці [3, с.126].

Окрім цього, було уточнено порядок перевірки ризикованих фінансових операцій суб'єктів господарювання, що стосується законності та ефективності використання ресурсів. Цей процес включає дотримання принципів корпоративного управління, а також точність ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Аудитори також готують рекомендації щодо усунення виявлених недоліків і помилок, які можуть стосуватися реструктуризації підприємств, погашення боргів чи інших критичних фінансових зобов'язань, що є важливими для стабільності господарської діяльності [2, с.224].

Крім Держаудитслужби, у сфері державного зовнішнього фінансового контролю значну роль відіграє Рахункова палата України. Вона проводить як планові, так і позапланові аудити, особливо у важливих сферах, що стосуються обороноздатності та безпеки держави. Палата оцінює управлінські рішення органів державної влади, які впливають на виконання бюджетних програм та проектів у критично важливих сферах. Вона також має можливість вносити зміни до планів фінансових перевірок, що дозволяє гнучко реагувати на нові виклики, які виникають у ході забезпечення фінансової стабільності держави, особливо в умовах воєнного стану [3, с.127].

Отже, правове регулювання фінансового контролю в Україні в умовах воєнного стану вимагає особливої уваги та адаптації до нових викликів, які постають перед державними структурами. Державна аудиторська служба та Рахункова палата України відіграють ключову роль у забезпеченні прозорості та ефективності використання державних фінансів, запобіганні корупційним ризикам та підвищенні рівня управлінської відповідальності. В умовах підвищених фінансових навантажень на бюджет, викликаних збройним конфліктом, необхідність ефективного контролю стає ще більш актуальною, що вимагає впровадження нових механізмів, адаптації до змін в економічному середовищі та забезпечення належної співпраці між усіма зацікавленими сторонами.

Інформаційні джерела

1. Гатаулліна Е. І. Проблематика розвитку фінансового ринку України. *Економіка та суспільство. Фінанси, банківська справа та страхування*. ВТЕІ ДТЕУ, 2023. Вип. 50. 5 с.
2. Дем'янишина В.Г., Кириленко О.П., Лободіна З.М. Бюджетна система: підручник. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 624 с.
3. Латковський П.П. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні: монографія. Чернів- ці: Технодрук, 2019. 268 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами» від 08.10.2022 No 1123. URL: https://dasu.gov.ua/attachments/2d0fa280-f263-4aba-86b1-
5. Про внесення змін до форми Звіту про стан організації та здійснення внутрішнього контролю у розрізі елементів внутрішнього контролю. Наказ Міністерства фінансів України від 15.08.2023 No 441. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_441.pdf
6. Про введення воєнного стану в Україні. Указ затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text

УДК 336.76(477)

Т.О. Ставерська, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*

ФАКТОРИ ПОГЛИБЛЕННЯ ТА ОСНОВНІ ФОРМИ ФІНАНСОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Сучасні тенденції розвитку світового фінансового ринку свідчать про те, що трансформація економічних та фінансово-інвестиційних процесів в країнах стає дедалі більш глобалізованою. Стрімке поглиблення фінансової глобалізації відбувається переважно за рахунок зростання обсягів залученого іноземного капіталу в банківському секторі, активного надходження в країну іноземних прямих та портфельних інвестицій. «Фінансова глобалізація як полісистемний інтегрований об'єктивний процес є результатом поглиблених фінансових зв'язків країн, лібералізації цін та інвестиційних потоків, створення глобальних транснаціональних фінансових груп і справляє вплив на розвиток світової фінансової системи» [1].

Фактори поглиблення фінансової глобалізації та її позитивні наслідки представлено на рис. 1 [2].

Рисунок 1 – Фактори поглиблення та позитивні наслідки фінансової глобалізації

На сьогодні пріоритетними напрямами фінансової глобалізації є розвиток банківського та страхового секторів, валютного та фондового ринків, ринку фінансових послуг та деривативних контрактів, цифрових фінансових інструментів та віртуальних активів (рис. 2).

Рисунок 1 – Пріоритетні вектори та основні форми фінансової глобалізації

Окрім позитивного впливу фінансова глобалізація створює певні проблеми. Ми погоджуємось з думкою авторів [2], які основними недоліками фінансової глобалізації вважають: асиметричність результатів для різних груп країн; нестабільність світової фінансової системи; зниження регуляторної ролі національних держав; збільшення частки спекулятивних операцій при збільшенні масштабів транскордонного руху капіталу; використання офшорних зон у міжнародному бізнесі, що призводить до зменшення керованості фінансового сектору та податкових надходжень, послаблення міжнародного контролю; зростання боргової залежності країн-боржників від країн-кредиторів; банкрутство неконкурентоздатних виробництв тощо.

Україна є активним учасником світових глобалізаційних процесів, але на сьогодні спостерігається значне посилення асиметрії впливу фінансової глобалізації. Перебіг війни як впливового політичного фактору глобалізації залишається ключовим чинником гальмування економічного розвитку й основною загрозою для України як у теперішній час, так і в перспективі.

Інформаційні джерела

1. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2017. Вип. 12, Ч. 2. С. 50–55. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/12_2_2017ua/12.pdf

2. Близнюк О. П., Ставерська Т. О. Сучасний стан і тенденції розвитку фондового ринку України в умовах викликів війни та фінансової глобалізації. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць. Харків: ДБТУ, 2024. Вип. 1 (35). С. 55-71. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/54669

УДК 336.02:[330.33.014.2:502.171](4+477)

С.І. Страпчук, канд екон. наук, доц. *(ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*

ПЕРЕХІД ДО ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ: ОБҐРУНТУВАННЯ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСУВАННЯ

Враховуючи міжнародний досвід, зокрема підходи, використовувані міжнародними організаціями, такими як Світовий банк і Європейська економічна комісія ООН, створено передумови для розробки політики циркулярної економіки (ЦЕ) в Україні. Європейський Союз активно розробляє та впроваджує політику циркулярної економіки, спрямовану на оптимізацію використання ресурсів шляхом відновлення та повторного використання матеріалів і продуктів. Це допомагає зменшити кількість відходів та забезпечити сталість виробництва. Проблеми, пов’язані зі зміною клімату та використанням ресурсів, є глобальними, тому необхідні спільні зусилля та співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями.

Основні документи Європейського Союзу (плани, стратегії, проєкти, програми), спрямовані на підтримку переходу до циркулярної економіки. Серед них: Європейський зелений курс, Інвестиційний план побудови сталої Європи, Європейський кліматичний закон, Стратегія «Від лану до столу», Стратегія ЄС щодо біорізноманіття на період до 2030 року, Метанова стратегія ЄС, Програма «Хвиля реновації для Європи», Стратегія ЄС щодо адаптації до змін клімату, План дій щодо розвитку органічного виробництва. Документи передбачають різноманітні фінансові інструменти та джерела фінансування (Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій, Європейський фонд регіонального розвитку, Фонд згуртування, Програма «Горизонт Європа», Програма LIFE, Програма InvestEU) для реалізації переходу до циркулярної економіки [1].

Рекомендації щодо формування політики та умов переходу України до циркулярної економіки розглядаються на основі міжнародних стандартів та досвіду ЄС. Зокрема, Україні необхідно взяти до уваги такі міжнародні стандарти, як: ISO 59000, системи GS1, галузеві стандарти ETSI, рекомендації ITU-T та стандарти проєкту UNECE. Крім того, важливо створити умови для переходу, що вимагає масштабних дій усіх стейкголдерів, включаючи центральні органи виконавчої влади, бізнес та громадський сектор. Перелік прийнятих в Україні нормативно-правових актів, які відображають зобов’язання України щодо впровадження політики циркулярної економіки відповідно до європейських стандартів, зокрема Стратегію екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року, Стратегію низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України до 2030 року», Закон України «Про управління відходами» та ін. Для подальшого виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС необхідним є прийняття низки нових нормативно-правових актів, узгодження діючих законів та посилення підзаконного регулювання.

В галузі сільського господарства одним із найважливіших розробок є проєкт документу «Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року». Його оприлюднено для громадського обговорення та розміщено сайті Міністерства аграрної політики та продовольства України. Відповідно до проєкту, стратегічна ціль 5 передбачає розвиток кліматично орієнтованого сільського господарства з акцентом на пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до них, а також впровадження циркулярної біоекономіки.

Біоекономічна стратегія ЄС спрямована на забезпечення продовольчої безпеки, сталого управління природними ресурсами, зниження залежності від невідновлюваних ресурсів для протидії змінам клімату, а також на підвищення конкурентоспроможності та створення робочих місць. Вона підтримує Європейський Зелений Курс та інноваційні підходи до розвитку промисловості, циркулярної економіки та чистої енергетики. Україна планує активно впроваджувати принципи циркулярної біоекономіки через відновлення ресурсів, розвиток вторинної переробки та перехід до відновлюваних джерел енергії.

Основні перспективні напрями для управління циркулярними ланцюгами створення вартості в аграрному секторі України включають [1]:

– створення умов для інтеграції сільськогосподарських виробників з підприємствами харчової та переробної промисловості, що дозволить об'єднати їх у єдині циклічні ланцюги створення вартості;

– прискорення інноваційно-технологічного розвитку харчової та переробної промисловості в т.ч. і у глобальних ланцюгах створення вартості;

– державна підтримка екологічних ініціатив: впровадження ресурсоефективних та екологічно безпечних технологій, стимулювання утилізації та переробки відходів;

– перегляд смарт-спеціалізації та цифровізації ланцюгів створення вартості у сільському господарстві для покращення відстеження продуктів та підвищення ефективності використання ресурсів.

Ці заходи сприятимуть формуванню екологічно та економічно сталого аграрного сектору, який відповідатиме сучасним викликам та сприятиме збереженню навколишнього середовища. Всебічний огляд європейського досвіду фінансування циркулярної економіки, включаючи детальну інформацію про політику, стратегії та ініціативи ЄС дозволяє зосередити увагу на фінансових ресурсах, доступних для заходів зі скорочення викидів, та структурувати інвестиції/проєкти, запропоновані Європейським інвестиційним банком для різних циркулярних категорій. Крім того, існує потреба в розширенні переліку українських нормативних документів, що стосуються циркулярної економіки, та забезпечення їх відповідності європейському екологічному законодавству.

Інформаційні ресурси

1. Strapchuk S., Moroz S., Strapchuk O. European Experience in Financing the Circular Economy and Opportunities for its Use in Ukraine / Busines Inform, №8, 2024 URL: http://surl.li/aklgzz

2. Проєкт Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. URL: http://surl.li/fnpwco

УДК 336.22

Л.М. Сумятіна, викл. вищ. кат. *(ХСЄФК, Харків)*
І.А. Бігдан, канд**.** екон. наук, доц. *(ХСЄФК, Харків)*

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ОРІЄНТАЦІЯ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Одним із ключових аспектів процесу інтеграції України до Європейського Союзу є гармонізація податкової політики України відповідно до норм і стандартів ЄС. В рамках адаптації податкового законодавства до стандартів ЄС прийнято Національну стратегію доходів на 2024-2030 роки. Серед заходів реформування податкової політики визначено зміну моделі оподаткування доходів фізичних осіб.

Податок на доходи фізичних осіб, зокрема на заробітну плату, займає друге місце в податкових надходженнях до бюджету України. У 2023 році надходження ПДФО до загального фонду місцевих бюджетів склало 289,37 млрд.грн, що вище попереднього року на 6,3%.

На сьогодні в Україні діє фіксована ставка податку на заробітну плату - 18%, яка була запроваджена у 2016 році. Працівники з низьким рівнем доходу, який не перевищує у 2024 році 4240 грн, мають змогу скористатися податковою соціальною пільгою, яка складає 1514 грн. Податкове законодавство передбачає збільшення граничного розміру доходу працівника, який має двох та більше дітей до 18 років, збільшення розміру податкової соціальної пільги до 150% та 200% для окремих категорій працівників. Втім, виходячи з вимог діючого законодавства щодо нарахування зарплати працівнику при умовах відпрацьованої норми часу не нижче мінімальної (8000 грн з 1 квітня 2024 року), правом на зменшення оподаткування податком заробітної плати може скористатися мала частка найманих працівників. Отже, працівники із заробітною платою в 8 тис.грн та, наприклад, 20 тис.грн, опиняються в однакових податкових рамках. Як результат, порушується принцип податкового законодавства – соціальної справедливості.

Національною стратегією доходів на 2024-2030 роки передбачено, що реформування оподаткування заробітної плати буде спрямовано на імплементацію наступних заходів:

1) відновлення прогресивної шкали ставок з однією або двома значно вищими ставками ПДФО для частини доходу осіб з високими доходами, що перевищують встановлений Законом рівень;

2) заміна мінімального неоподаткованого доходу на надання персональної соціальної допомоги особам з низьким рівнем доходу;

3) перегляд пільг з ПДФО, спеціальних умов оподаткування та виключень з податкової бази з метою їх раціоналізації та впорядкування;

4) впровадження ефективної стимулюючої системи податкових вирахувань (повернень сплачених податків), пов’язаних із витратами платників податків офіційно отриманого доходу, або його частини на заходи, пов’язані з

розвитком особистого трудового потенціалу, навчанням дітей, створення або розширенням власного бізнесу, самостійне поліпшення житлових та побутових умов, лікування та інше.

В контексті реформування оподаткування заробітної плати корисним є аналіз європейського досвіду та орієнтація на моделі оподаткування, застосування яких максимально узгоджується з національними особливостями і рухом України до Європейського Союзу.

Серед країн ЄС вважаємо, що диференційованим підходом до оподаткування заробітної плати відрізняється саме Німеччина:

1) прогресивна шкала податку: 14%, 42%, 45%;

2) річний неоподаткований дохід в сумі 9744 євро;

3) податкові класи залежно від сімейного стану працівника, що впливає на розмір неоподаткованого доходу та ставку податку.

Усі працівники на підставі поданих документів в податкову інспекцію поділяються на 6 податкових класів. До першого класу відносять неодружених, працівників, розлучених, вдів/вдівців, які сплачують податок за найвищою ставкою (28%), але за результатам року мають право на часткове повернення надміру сплаченого податку. До другого податкового класу віднесені одинокий батько чи одинока матір, що виховують дитину самостійно та мають право на допомогу. Неоподатковуваний мінімум для класу 2 у 2024р. складає 11604 євро на рік.

Третій, четвертий та п’ятий податкові класи встановлюють для сімейних працівників. До податкового класу 3 відносять чоловіка, або жінку, які заробляють значно менше один від одного. В цьому випадку один з них автоматично відноситься до класу 5. Ставка податку для осіб, що віднесені до податкового класу 3, у Німеччині становить близько 26%. Неоподатковуваний мінімум для класу 3 у 2024р. складає 19968 євро (за умови, що інший член сім’ї втрачає право на податкову знижку). Подружжя подає спільну податкову декларацію. Неоподатковуваний мінімум для класу 5 у 2024р. становить 12600євро на рік.

Клас 4 автоматично надається подружнім парам з однаковим рівнем доходів (якщо вони не подали заявку на інший клас). Неоподатковуваний мінімум для класу 4 у 2024р. складає 11604 євро.

До класу 6 віднесені особи, що одержують дохід більш як від одного роботодавця або працюють у двох і більше професіях. Для працівників цього класу неоподатковуваний мінімум відсутній. З основного доходу працівника стягується податок за правилами, що діють для 1-5 класу, а з додаткових доходів — податок для 6 класу.

Податкове законодавство Іспанії в рамках прогресивної системи оподаткування заробітної плати передбачає 6 ставок податку в залежності від розміру річного доходу працівника: мінімальна ставка 19%, максимальна ставка – 47%. Для річного доходу в сумі не вище 12450 євро ставка податку складає 19%, від 12451 до 20200 євро − 24%, від 20201 до 35200 євро – 30%, від 35201 до 60000 євро – 37%, від 60001 до 300000 євро – 45%, понад 300000 євро – 47%. Неоподаткований дохід працівника за рік складає 5500 євро. В Іспанії

працівникам надаються різні пільги для зменшення сплати податку на доходи фізичних осіб, зокрема, пільги на дітей, для інвалідів, для старого покоління; на пожертви та благодійність; пільги направлені на енергоефективність будинків. Але отримання пільг потребує значного документування.

В Польщі прогресивна система оподаткування заробітної плати передбачає застосуванням двох ставок податку – 18% та 32%. Ставка 18% встановлюється для працівників з рівнем річного доходу 85528 zl. Сума перевищення доходу зазначеної величини обкладається за ставкою 32%. Зниження ставки з 32% до 18% можливо при спільному розрахунку зобов'язань під час подання декларації з непрацюючим чоловіком.

Залежно від суми річного доходу прогресивна система оподаткування заробітної плати впроваджена і в Чехії. Ставка податку 15% застосовується для заробітної плати працівника, яка не перевищує середньої заробітної плати, помноженої на коефіцієнт 3. Так, середня заробітна плата брутто у 2024 році в країні складає 42000 крон. Застосувавши коефіцієнт 3, отримаємо річний пороговий рівень доходу для прогресивної ставки податку 15% 126000 крон. Якщо заробітна плата вище цього рівня, ставка податку становить 23%. Податковим законодавством Чехії також передбачено звільнення від оподаткування за результатами року суми доходу у розмірі 27840 крон.

У Латвії прогресивна система оподаткування доходів фізичних осіб передбачає три ставки податку − 20%, 23%, 31,4%, які залежать від рівня річного доходу працівника: 20% − річний дохід не перевищує 20004 євро; 23% - річний дохід від 20005 євро до 55000 євро; 31,4% − для річного доходу, що перевищує 55000 євро. Відповідно до податкового законодавства для обчислення податку на заробітну плату оподатковуваний дохід обчислюється як різниця між нарахованою заробітною платою та сумою відрахування на соціальне страхування (10,5%), сумою неоподатковуваного мінімуму (75 євро), податковою пільгою на кожного утриманця (175 євро на дитину).

На відміну віл Латвії, в Литві діє дві прогресивні ставки податку на заробітну плату – 20% та 32%. Застосування ставки залежить від рівня річного доходу, який прив'язаний до середньої заробітної плати. Так, при річному доході працівника, який не перевищує 60 середніх заробітних плат на рік (у 2024 році – 2167 євро х 60) 130020 євро, ставка податку 20%, понад 60 середніх зарплат – 32%. Якщо працівник знаходиться на лікарняному, у відпустці за доглядом за дитиною, за пологами, ставка податку складає 15%. Неоподаткований податком дохід в місяць у 2024 році складає 747 євро.

Як свідчить досвід країн ЄС, прогресивна система оподаткування заробітної плати орієнтована на забезпечення принципу соціальної справедливості − працівники з більшими доходами сплачують більший податок, застосовується в більшості гнучка система застосування пільг для зменшення податку на заробітну плату, неоподатковуваний податком дохід не прив'язаний до прожиткового мінімуму як в Україні. При внесенні змін до ПКУ доцільним є врахування соціального статусу працівників на прикладі Німеччини та підходу до обчислення податку на зарплату працівників в Латвії із застосуванням трьох прогресивних ставок.

УДК 657.375.6

Т.М. Франчук, канд.екон. наук *(НАСОА, Київ)*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ КРИПТОВАЛЮТ ТА ЦИФРОВИХ АКТИВІВ У МІЖНАРОДНІЙ ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

З моменту появи криптовалют та інших цифрових активів, вони стали невід'ємною частиною світової фінансової системи. Впровадження технології блокчейн та децентралізованих цифрових валют створило нові можливості для збереження, передачі та інвестування капіталу без залучення традиційних фінансових посередників. В умовах глобалізації та цифровізації економіки, цифрові активи здобули значну популярність серед інвесторів, компаній та навіть урядів. За даними статистики, обсяг ринку криптовалют стрімко зростає, а їхнє визнання як засобу обміну та зберігання вартості дедалі поширюється у світі.

На сьогоднішній день у міжнародній практиці немає єдиного стандарту, який би визначав, яким чином криптовалюти повинні визнаватися у фінансовій звітності. Найчастіше криптовалюти класифікуються як нематеріальні активи, оскільки вони не мають фізичної форми, але можуть приносити економічні вигоди. Відповідно до МСФЗ 38 «Нематеріальні активи», нематеріальний актив – це ідентифікований нефізичний актив, який можна використовувати для отримання економічної вигоди. За цим стандартом криптовалюти можуть обліковуватися як нематеріальні активи, що не є інвестиціями, але їхнє визнання потребує наявності чіткої документації щодо контролю над активом і можливості отримання вигоди. У деяких випадках криптовалюти можуть розглядатися як запаси, якщо підприємство утримує їх для продажу у звичайній господарській діяльності. Так, наприклад, компанії, що займаються майнінгом, можуть визнавати видобуту криптовалюту як запаси за МСФЗ 2 «Запаси», оскільки криптовалюта є продуктом їх діяльності і призначена для продажу. Проте, обліковий підхід залежить від мети утримання активу, що ускладнює стандартизацію визнання криптовалют у звітності різних компаній [1, с. 42].

Вибір методу оцінки криптовалют також залишається дискусійним питанням через значну волатильність вартості криптоактивів та відсутність ринкових механізмів регулювання. Серед найпоширеніших методів оцінки криптовалют виділяють оцінку за первісною вартістю та оцінку за справедливою вартістю. Згідно з підходом первісної вартості, криптовалюта визнається у фінансовій звітності за собівартістю її придбання або витратами на видобуток, якщо це майнінг. У такому випадку, вартість криптовалюти не переглядається з урахуванням ринкових коливань, що дозволяє уникнути різких змін у звітності, проте не відображає її поточної ринкової вартості. Оцінка за первісною вартістю є корисною для компаній, які утримують криптовалюту на тривалий термін, не плануючи її продаж у короткостроковій перспективі [2, с. 58]. У разі, якщо криптовалюта класифікується як фінансовий інструмент або нематеріальний актив, який можна обліковувати за справедливою вартістю, компанії можуть

застосовувати оцінку за ринковою вартістю. Такий підхід дозволяє точніше відображати актуальну вартість активу в звітності та забезпечує більш прозору фінансову картину для інвесторів. Проте висока волатильність криптовалютного ринку може призвести до значних коливань у звітності, що потенційно створює ризики для стабільності фінансових результатів компанії [3, с. 74].

Вибір методу оцінки криптовалюти, як правило, залежить від політики обліку, що прийнята компанією. Для багатьох компаній вибір на користь справедливої вартості може здатися привабливим через прозорість та точність відображення ринкових змін, однак в умовах волатильності це може викликати додаткові труднощі для стабільності фінансової звітності.

Слід зазначити, що кожен з методів оцінки має як переваги, так і обмеження. При оцінці за первісною вартістю компанії можуть недооцінювати реальну ринкову вартість активів, що може спотворювати інтереси інвесторів. У свою чергу, оцінка за справедливою вартістю, незважаючи на точність, не завжди підходить для стабільного відображення фінансових результатів через ринкові коливання. Оскільки криптовалюти є відносно новим класом активів, питання їхньої оцінки та відображення у фінансовій звітності потребують подальшого вивчення і, можливо, запровадження окремих стандартів для цифрових активів на рівні міжнародного облікового регулювання.

Враховуючи особливу природу криптовалют, компанії стикаються з питанням правильного розміщення цих активів у балансі. Існує декілька підходів до класифікації криптовалют:

- Нематеріальні активи**.** Більшість криптовалют, якщо вони не призначені для продажу, можуть визнаватися як нематеріальні активи відповідно до МСФЗ 38 «Нематеріальні активи». Відображення криптовалют як нематеріальних активів підходить для компаній, які утримують їх для інвестиційної цілі або для отримання вигод у довгостроковій перспективі. У такому випадку криптовалюта вноситься у баланс як нематеріальний актив, який не має фізичної форми, але може приносити економічні вигоди.
- Запаси**.** У випадках, коли компанія займається продажем криптовалют у межах своєї господарської діяльності, наприклад, у разі майнінгових компаній, криптовалюти можуть класифікуватися як запаси згідно з МСФЗ 2 «Запаси». Це передбачає облік криптовалют за собівартістю з можливістю переоцінки до чистої вартості реалізації, якщо вартість активу знизилася.
- Фінансові інструменти. В окремих випадках криптовалюти можуть визнаватися фінансовими інструментами відповідно до МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», якщо вони підпадають під визначення фінансових активів або зобов'язань. Однак, такий підхід рідко використовується через відсутність стандартних характеристик фінансового активу в криптовалютах, зокрема, права на контрактні грошові потоки[4, с. 35].

Метод оцінки криптовалют у звітності значною мірою залежить від обраної класифікації, адже різні класи активів вимагають застосування різних принципів оцінки. Якщо криптовалюта обліковується як нематеріальний актив, вона часто оцінюється за первісною вартістю з можливістю нарахування

знецінення. Це дозволяє зберегти стабільність фінансової звітності, але не відображає поточну ринкову вартість активу. У випадку знецінення компанія повинна здійснити переоцінку, враховуючи ринкову вартість криптовалюти, та відобразити в звіті відповідні втрати.

Якщо криптовалюта класифікована як запаси, її оцінка відбувається за принципом нижчої з двох величин: первісної вартості або чистої вартості реалізації. Цей підхід дозволяє врахувати волатильність ринку, хоча може вимагати частих переоцінок активів.

Для компаній, які бажають відображати криптовалюти за справедливою вартістю, потрібно мати об'єктивні ринкові котирування для переоцінки. Цей метод дозволяє врахувати актуальну ринкову вартість криптовалюти та надає більш прозору інформацію для користувачів фінансової звітності. Проте, використання цього методу часто пов'язане з високими ризиками, оскільки волатильність ринку може спричинити значні зміни у фінансових результатах.

Незважаючи на стрімкий розвиток криптовалютного ринку, регуляторні органи не мають єдиного підходу до визнання криптовалют як активу. У багатьох юрисдикціях відсутні чіткі нормативні акти, які б встановлювали правила обліку цифрових активів. Це призводить до ситуації, коли одна й та ж криптовалюта може по-різному відображатися у фінансовій звітності в різних країнах або навіть у різних компаніях. Різні підходи до регулювання криптовалют ускладнюють порівняння фінансових звітів та знижують рівень прозорості фінансової звітності на міжнародному рівні.

Забезпечення прозорості та надійності фінансової звітності щодо криптовалют є актуальним питанням для облікової спільноти. У зв'язку з нестабільністю та ризиками, пов'язаними з криптовалютами, організаціям слід розробити обґрунтовані підходи до визнання, оцінки та розкриття інформації про криптовалютні активи. Стандарти МСФЗ, хоча й не встановлюють специфічних правил для криптовалют, забезпечують рамки, що можуть бути адаптовані під конкретні потреби бізнесу. Проте, необхідне подальше вдосконалення нормативних актів, яке б дозволило стандартизувати облік криптовалют на глобальному рівні.

Інформаційні джерела

1. Малишко О. А. Облік криптовалют у сучасній економіці // Фінанси і облік. 2022. № 4. С. 41–52.

2. Шевченко Л. В. Цифрові активи як об'єкт обліку // Економічний простір. 2021. № 5. С. 57–63.

3. Романенко І. М. Облік криптовалют: теоретичні та практичні аспекти // Бухгалтерський облік і аудит. 2023. № 2. С. 70–79.

4. Довгаль А. В. Розкриття інформації щодо криптовалют у фінансовій звітності // Інноваційні технології обліку. 2023. № 3. С. 32–39.

УДК 336.14:339.9

Л.В. Ходаба, здоб. ОС «магістр» *(ТДАТУ, Запоріжжя)*
Л.А. Сахно, канд. екон. наук, доц. *(ТДАТУ, Запоріжжя)*

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПОДАТКОВУ ПОЛІТИКУ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації Україна стикається з викликами, пов'язаними з адаптацією податкової політики до міжнародних стандартів. Глобальні інтеграційні процеси вимагають змін у фіскальному законодавстві, оскільки економічні зв'язки між країнами стають тіснішими. Глобалізація також сприяє впровадженню нових технологій, що зумовлює необхідність адаптації податкових політик, зокрема в цифровій економіці, для забезпечення прозорості і справедливості системи.

Податкова політика України визначає механізми формування фіскальних надходжень і впливає на розвиток підприємництва. Система включає пряме та непряме оподаткування, зокрема податки на прибуток, ПДВ та акцизи. Адаптація до міжнародних стандартів, таких як BEPS, вимагає реформ для підвищення прозорості процедур і покращення адміністрування податків.

Проте, українська податкова система стикається з проблемами, зокрема високими ставками податків і складністю адміністрування, що негативно впливає на інвестиційний клімат. Загалом, адаптація податкової політики до глобальних процесів є важливим кроком для забезпечення економічної стабільності та конкурентоспроможності України, що ілюструє рисунок 1.

Рисунок 1 - Доходи державного бюджету України за статтями доходів в 2024 р.

В умовах глобалізації податкова політика України орієнтується на оптимізацію джерел надходжень для забезпечення стабільності бюджету. Основні джерела доходів державного бюджету України в 2024 році відображають важливість податків на товари та послуги, зокрема податку на додану вартість (ПДВ), який разом з надходженнями від імпортованих і вітчизняних товарів становить значну частину бюджетних надходжень (15,6% і 9% відповідно). Податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств також є суттєвими джерелами, надаючи 10,4% та 10,1% до загальної скарбниці.

Неподаткові надходження, включаючи доходи від власності та підприємницької діяльності, складають 23,9%, що свідчить про зростаючу роль альтернативних джерел доходів, окрім класичних податків. Акцизні податки — як на вироблені в Україні товари, так і на імпортовані підакцизні товари — разом забезпечують 6,7% доходів бюджету. Додатково, інші податки та збори і рентні платежі на природні ресурси, кожен із яких становить 1,8%, залишаються важливими компонентами бюджетної системи.

Така структура доходів дозволяє Україні залишатись гнучкою у відповіді на економічні виклики та водночас адаптуватись до вимог міжнародного співробітництва, зокрема в інтеграційних процесах з ЄС.

Важливо також врахувати, що глобалізація супроводжується новими викликами, такими як ухилення від сплати податків і трансфертне ціноутворення. Підприємства, які працюють на міжнародному рівні, можуть використовувати податкові лазівки для зменшення своїх зобов'язань, що негативно впливає на податкову базу України.

Крім того, зміни в міжнародній економічній політиці, такі як нові правила у сфері оподаткування на глобальному рівні, можуть потребувати від України швидкої реакції та адаптації податкової системи. Наприклад, впровадження глобальних стандартів оподаткування вимагає від держави зусиль щодо їх імплементації та контролю.

У таблиці 1 представлено порівняльний аналіз податкових ставок в Україні та країнах ЄС, що дозволяє оцінити відмінності у податкових системах. Вона містить дані про ставки податку на прибуток, податку на додану вартість (ПДВ) та акцизів, які варіюються від країни до країни.

Таблиця 1 – **Порівняльний аналіз податкових ставок в Україні та країнах ЄС**

Країна	Податок на прибуток (%)	ПДВ (%)	Акциз (%) (в середньому на підакцизні товари)
Україна	18	20	5-30
Німеччина	16	19	20-60
Франція	25	20	15-70
Польща	19	23	10-50
Угорщина	9	27	15-65
Люксембург	17	17	10-40

Ця таблиця ілюструє, що в Україні податок на прибуток становить 18%, що нижче, ніж у Франції (25%) і Польщі (19%), але вищий за угорський показник (9%). Також варто відзначити, що ставки ПДВ в Україні становлять 20%, що є конкурентоспроможним у порівнянні з країнами ЄС, проте акцизні ставки можуть варіюватися, впливаючи на споживчі ціни та інвестиційний клімат.

У контексті глобалізації податкова політика України має потенціал для розвитку. Україні потрібно продовжити адаптацію податкової системи до міжнародних стандартів, імплементуючи кращі практики, зокрема для запобігання ухиленню від сплати податків. Важливо модернізувати адміністрування податків через електронні сервіси для спрощення взаємодії з платниками.

Перспективи також пов'язані з укладенням нових міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування, що може залучити іноземні інвестиції. Активний діалог з міжнародними організаціями сприятиме впровадженню ефективних політик.

Стратегічний підхід до формування податкової політики в умовах глобалізації забезпечить Україні стабільний економічний розвиток і посилить її позиції на міжнародній арені. Необхідно зосередитися на створенні конкурентоспроможної та прозорої податкової системи, що відповідає сучасним викликам.

Отже, можна дійти висновку, що глобальні інтеграційні процеси мають значний вплив на податкову політику України, створюючи як нові можливості, так і виклики. Адаптація податкової системи до міжнародних стандартів є необхідною для залучення іноземних інвестицій і покращення бізнес-клімату. Важливо забезпечити прозорість фінансових операцій, удосконалити адміністрування податків та запровадити інноваційні рішення, які відповідатимуть вимогам цифрової економіки.

Аналіз податкових ставок в Україні та країнах ЄС свідчить про необхідність реформ, що можуть підвищити конкурентоспроможність української податкової системи. Впровадження спеціальних податкових режимів для нових технологій та стартапів, а також укладення міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування, є важливими кроками на шляху до модернізації податкової політики. Загалом, стратегічний підхід до реформування податкової системи дозволить Україні забезпечити економічну стабільність і посилити свої позиції на міжнародній арені.

Інформаційні джерела

1. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua
2. Міністерство фінансів України. URL: http://www.minfin.gov.ua
3. Світовий банк**.** Звіти про розвиток України та аналіз економічної ситуації. URL: https://www.worldbank.org
4. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Дослідження з тематики оподаткування та міжнародної економіки. URL:https://www.oecd.org

УДК 336.71

В.І. Чобіток, д-р екон. наук, проф. *(ННІ «УІПА» ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МАКРОПРУДЕНЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Актуальність макропруденційної політики в сучасному світі зумовлює зростання фінансової глобалізації, високий рівень інтеграції фінансових інститутів та ускладнення фінансових продуктів, це підвищує вразливість фінансової системи до виникнення криз. Макропруденційна політика спрямована на забезпечення фінансової стабільності всієї системи, запобігання накопиченню системних ризиків та мінімізацію наслідків економічних шоків.

Макропруденційна політика — це сукупність заходів та інструментів, спрямованих на забезпечення стабільності фінансової системи та запобігання системним ризикам, які можуть дестабілізувати світову економіку. На відміну від традиційної фінансової чи грошово-кредитної політики, яка ґрунтується на окремих інститутах та показниках, макропруденційна політика захищає весь фінансовий сектор, що призводить до його взаємозв'язків та впливу на нестабільність загалом [1-3].

Сучасна фінансові коливання посилюють вплив між фінансовими інститутами, що призводить до виникнення ризику «ефекту доміно», коли проблеми одного інституту можуть поширюватися за усіма секторами та призводити до масштабної нестабільності. Макропруденційна політика спостерігає за цими взаємозв'язками і орієнтується на обмеження їх негативного впливу на всю систему.

В умовах фінансової глобалізації та активного розвитку інновацій з'явилися складні фінансові інструменти, такі як похідні інструменти, які можуть забезпечити накопичення системних ризиків. Макропруденційна політика є актуальною для регулювання активів та запобігання їх надмірному використанню, щоб знизити ризик криз.

Макропруденційні заходи дозволяють уникнути прискореного зростання кредитування та перегріву активів ринку. Політика спрямована на забезпечення балансу між доступністю кредитів та ризиками для запобігання економічним «перегрівам». Фінансова нестабільність може завдати шкоди не лише економіці, а й різним системам, наприклад, втрата робочих місць, зниження доходів населення, проблеми із виплатами кредитів тощо. Актуальність макропруденційної політики також полягає у її впливі на захист інтересів суспільства, підтримці економічної стабільності та мінімізації наслідків криз для населення.

Макропруденційні заходи щодо забезпечення фінансової стійкості, стійкої до криз, створюють умови для стабільного та стійкого зростання економіки в умовах турбулентності. Саме ці заходи обмежують накопичення надмірних ризиків в процесі розвитку бізнесу та збереження ринку. Макропруденційна політика є актуальною для збереження банківської системи, від якої залежить робота економіки в цілому. Такі заходи, як збільшення резервного капіталу та

регулювання ліквідності, дозволяють банкам ефективно справлятися з економічними потрясіннями та зміцнювати довіру до них. Основні цілі макропруденційної політики полягають у: запобіганні та мінімізації системним ризикам; підвищенні фінансової стійкості системи та підтримці фінансової стабільності.

Отже, цілі макропруденційної політики щодо запобігання системним ризикам спрямовані на виявлення та мінімізацію системних ризиків, таких як накопичення боргових зобов'язань та інших загроз, які можуть призвести до економічної кризи. Мінімізація системних ризиків полягає у виявленні та зниженні загроз, які можуть призвести до негативного впливу на всю фінансову систему чи глобальні збитки. Системні ризики, як правило, виникають через взаємозв'язки та взаємозалежність між структурами, ринками та секторами економіки, що можуть призвести до ланцюгової ситуації та масштабної кризи.

Підходи до мінімізації системних ризиків полягають у макропруденційному регулюванні та макропруденційній політиці, які проводяться центральними банками та чинними регуляторами, відіграють ключову роль у мінімізації системних ризиків. Створення контрциклічних буферів капіталу - резервів, які накопичуються в періоди економічного зростання та використовуються для пом'якшення наслідків економічного спаду, а також обмеження рівня кредитного плеча, для запобігання надмірного запозичення та «перегріву» фінансових активів.

Ліквідність є важливим аспектом стабільності фінансової системи, особливо у періоди економічної нестабільності, обмеження ліквідності може призвести до різкого падіння вартості активів. Кризи ліквідності можуть виникнути через проведення захисних заходів у банках та інших фінансових організаціях, що може призвести до масового відтоку капіталу та дестабілізації системи. Для запобігання кризам ліквідності необхідне формування комплексної коаліції, що поєднує нормативні вимоги, управління ризиками та підтримку центральних банків. Важливу роль в цьому процесі відіграє створення ліквідних буферів, нормативів ліквідності, контролю за кредитним плечем та невідповідністю термінів активів та зобов'язань, з метою створення стійкої фінансової системи, мінімізуючи ризики та наслідки криз.

Макропруденційна політика необхідна для створення стійкої фінансової системи, здатної протистояти зовнішнім та внутрішнім шокам. Вона актуальна в умовах економічного зростання, глобалізації та взаємозалежності, оскільки дозволяє пом'якшити системні ризики та підтримати стійке економічне зростання. Їхнє значення лише збільшується, оскільки фінансові системи та системи стають все більш складними та вразливими до кризових явищ в умовах турбулентності.

Інформаційні джерела

1. https://finclub.net/news/natsbank-zminyv-stratehiiu-makroprudentsiinoi-polityky.html
2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr019500-18#Text
3. https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist

УДК 338.26.015

Р. К. Шурпенкова, канд. екон. наук, доц. (*ЛНУ імені Івана Франка, Львів*)

МІСЦЕ ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ

Під податковим плануванням розуміють найбільш оптимальну податкову політику, що має на меті забезпечити досягнення найнижчого рівня податкових виплат, а отже, і найбільш оптимальний шлях здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання (платника податків) [1, с. 447-457].

Податкове планування розглядається також як вибір між різними варіантами здійснення фінансово-господарської діяльності та розміщення активів суб'єктами господарювання задля досягнення найнижчого рівня податкових зобов'язань, що виникають при цьому [2, 31-36].

Щодо місця податкового планування в системі управління фінансами необхідно відзначити наступне.

По-перше, будучи складовою частиною системи фінансового менеджменту, податкове планування займає в ній специфічне місце, що обумовлене тим що податковий аспект присутній в будь-якому сегменті управління фінансами господарюючих суб'єктів.

По-друге, оскільки податкові відносини як складова частина фінансових відносин виникають на перерозподільній стадії відтворювального процесу і є завершальною ланкою будь-якого підприємницького рішення, податковому плануванню як складовій частині фінансового менеджменту властива обмежена самостійність. Як контрольна функція фінансів виявляється тільки в процесі формування і використання централізованих і децентралізованих грошових фондів, так і податкове планування виявляється тільки в процесі здійснення відповідних видів діяльності і рішень. Таким чином, податкове планування, не маючи чітко самостійного характеру, тим не менш істотно впливає на ухвалення підприємницьких рішень і підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності організацій.

По-третє, податкова економія збільшує власні фінансові ресурси підприємства, тому кінцевою метою податкового планування є не тільки і не стільки оптимізація податків, а в рамках досягнення основних цілей підприємницької діяльності підприємства підвищення його фінансової стійкості і значущості.

Визначимо значення і вигоди податкового планування на рівні господарюючого суб'єкта, а також наслідки, до яких призводить недостатня увага до проблеми планування. Відсутність податкового планування ставить господарюючі суб'єкти в таке становище, коли вони:

- недостатньо повно розуміють можливості розвитку бізнесу в сприятливіших умовах;

• опиняються в слабшій позиції в порівнянні з іншими учасниками ринковій діяльності;

• не забезпечують належної системності в своєму розвитку;

• можуть допускати істотні помилки в стратегічному розвитку і реалізації своєї місії.

Застосування податкового планування діяльності підприємства і ділових відносин створює наступні важливі переваги для бізнесу:

• пояснення виникаючих проблем;

• можливість аналізу і використання майбутніх сприятливих умов;

• підготовку фірми до змін в зовнішньому середовищі;

• стимулювання учасників податкового планування до реалізації своїх рішень в подальшій роботі, створення передумов для підвищення освітньої підготовки менеджерів;

• забезпечення раціональнішого розподілу і використання різних видів ресурсів господарюючого суб'єкта;

• підвищення фінансової стійкості і значущості підприємства [3, с. 200-201].

Складність та мінливість сучасного економічного середовища, невизначеність та ризиковість функціонування підприємств і державного фінансового господарства примушують підвести наукове підґрунтя під процес податкового управління з урахуванням реалій ринкової економіки. Причому, з ускладненням податкових систем і економічних зв'язків під впливом процесів глобалізації роль податкового планування зростає. Особливо це стосується сучасної України, де ринкові відносини та інститути ще остаточно не сформовані. Управління податковими платежами українськими підприємствами також вимагає свого методологічного обґрунтування і практичного розвитку. Корпоративне податкове планування повинно стати однією з найважливіших функцій управління підприємством, яка, на жаль, поки застосовується безсистемно і здебільшого в цілях мінімізації (замість оптимізації) податкових платежів. Зазначене свідчить про надзвичайну важливість наукового вирішення проблеми податкового планування в контексті організації управління податками на підприємстві.

Інформаційні джерела

1. Жеребило, І., Сарахман, О., Шурпенкова, Р. (2021). Податкове регулювання та стимулювання соціальної сфери України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики, 2(37), 447-457.

2. Корецька С. О. Удосконалення методів податкового планування на підприємстві. Агросвіт. 2011. № 19. С. 31–36. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/19_2011/ 9.pdf

3. Шурпенкова Р.К. Організаційні форми аналізу ефективності податкового планування. Історія торгівлі, податків та мита : матеріали XVI Міжнародної наукової конференції. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 27-28 жовтня 2022. – С. 200-201.

Секція 4

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІ РІШЕННЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

UDC 330.0

Ya.M. Kotko, PhD in Economics, Associate Professor *(SBTU, Kharkiv)*

IMPLEMENTATION OF MODERN TECHNOLOGIES IN THE TRANSFORMATION OF BUSINESS PROCESSES

Modern innovative technologies provide enterprises and their integration structures with the ability to be flexible and adaptive to changing environmental conditions, and they also create significant advantages for doing business, which at the same time leads to an increase in competitive positions. Indeed, in the current environment, the issues of reorganization of business activities in general and introduction of changes in business processes come to the fore. Therefore, an urgent problem at present is to determine the impact of modern technologies on management decisions, goals, objectives and development strategies, considering their dynamic merger with information support of entrepreneurial activity.

Accordingly, there are quite a few modern technologies that effectively transform business processes and bring specific effects to business activities, in particular: technologies for automating processes or operations (using software to create or send accounting calculations to suppliers, which minimizes costs, saves time, increases the accuracy and conciseness of financial data and documents); digital technologies (the use of chatbots improves business processes, improves the quality of development and implementation of the latest business models); artificial intelligence technologies (the use of digital analytics allows to predict trends in product sales based on identified patterns); robotization (the use of software robots to automate tasks and process data will help improve process accuracy and reduce costs); biotechnology and nanotechnology (covering the development of new types of medicines and veterinary drugs, production of biofuels and genetically modified crops; creation of new materials with improved properties, more efficient energy sources); cloud computing (availability of computing resources to generate information/data for effective management decision-making; use of cloud technologies to analyze large amounts of data; detection of fraudulent activities or suspicious transactions and implementation of measures to minimize them).

Thus, the introduction of modern technologies into business processes creates prerequisites for increasing efficiency, minimizing costs, stimulating the development of activities, gaining better competitive positions and unlocking business potential. In addition, modern technologies reduce risk and increase the efficiency of management decisions, and by optimizing business processes create new opportunities for growth in profitability and sustainability in the short and long term. In addition, modern technologies will automate business processes, which in turn allows businesses to respond quickly and flexibly to changes and adapt to them in the internal and external environment. This, in turn, will significantly increase the efficiency of business activities.

UDC 657

L. Polyvana, PhD of Economic Sciences *(SBU, Kharkiv)*
O. Lutsenko, PhD of Economic Sciences *(SBU, Kharkiv)*

CLARIFICATION OF DIDGITALIZATION ASPECTS IN STRATEGIC MANAGEMENT ACCOUNTING

Digitalization is a fairly new stage in the development of modern management accounting, and it has penetrated all aspects of human life. Informatization of economic processes is now a key issue for every enterprise. Mass computerization and the spread of various types of computer equipment are changing the attitude to the organization of strategic management accounting. Every company that used to implement management accounting in its operations has now changed its approach to it. Information in management structures can now be obtained instantly, which means that a flexible approach to enterprise management is generally applied. Reliability, speed, and information content are the direct result of digital transformation. There are international organizations in the world that research and develop standards and best practices in the field of strategic management accounting, including digitalization of processes (IMA), identification of digitalization initiatives in accounting and management accounting at the global level, and providing recommendations for the introduction of the latest technologies in the field of management accounting (IFAK).

An analysis of the national literature shows that there are a number of unresolved problems in the number of stages of the digital transformation process in strategic management accounting. It seems that this distribution is rather subjective. As noted by Căpuneanu S., Topor D. I., Constantin D. M. O., Marin-Pantelescu A., business entities that introduce digital technologies into their own activities gain a tangible competitive advantage, which contributes to the overall increase in the efficiency of their business activities [1, p. 14].

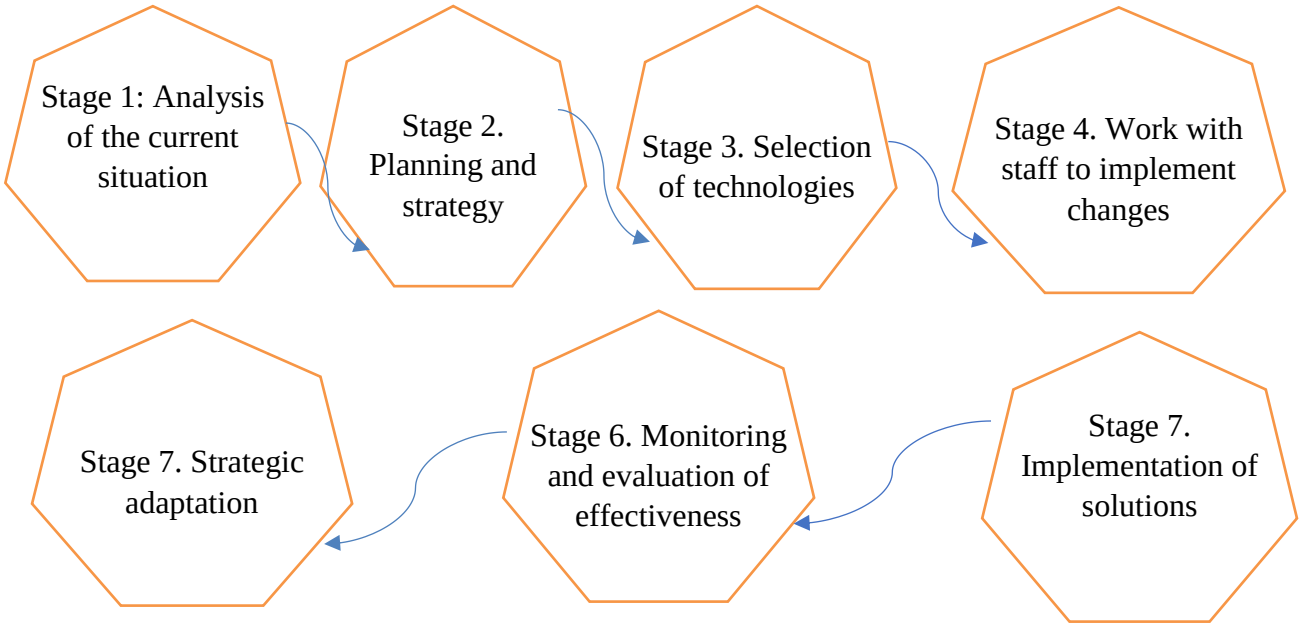

Figure 1 – Proposed stages of the digital transformation process of strategic management accounting

However, we have summarized and proposed the following stages of the digital transformation of strategic management accounting:

At the first stage, the existing accounting processes are evaluated. The needs and performance indicators of the enterprise are determined.

At the second stage, the enterprise develops a digital transformation plan and determines the current goals of the enterprise and the timing of their implementation.

The third stage allows selecting and identifying technologies that can support the digital transformation process (e.g., ERP systems, BI tools, cloud solutions). Specific solutions are considered, such as automating data collection and using artificial intelligence to analyze data.

The fourth stage involves analyzing employees' readiness for change, identifying their strengths and weaknesses in using new technologies. If necessary, they are educated and trained. Effective communication channels between management and staff are established, and an incentive system is developed to encourage active participation in the digitalization process. An organizational culture is being formed that will promote innovation and openness to change in solving professional problems by employees.

Testing and customization of the selected systems in accordance with the requirements of the enterprise is carried out at the fifth stage. Since the transition to digital technologies requires integration with existing systems, this process should be closely monitored to ensure that the data is consistent and up-to-date.

Stage six allows you to develop a monitoring and evaluation plan, define performance indicators, collect and analyze data, and evaluate the results.

The company must constantly adapt to changes in the business environment, new technologies, and the evolution of customer needs. Thus, stage seven is key to continuous improvement of management accounting processes.

The digitalization of strategic management accounting requires a comprehensive approach and constant adaptation to the ever-changing environment. It is important to understand that success in this area depends not only on technological solutions, but also on the organization's readiness for change, its corporate culture and strategic vision.

It should be emphasized that the number of stages may vary depending on the specifics of the enterprise and its needs, but in general they cover the key aspects of the digital transformation of management accounting. Thanks to the proposed stages, enterprises that apply digitalization will be able to act adaptively.

Thus, the digitalization of strategic management accounting not only increases the efficiency of internal business processes, but also contributes to the sustainable development of organizations in the modern economy.

Digital transformation technologies allow data integration between participants in the entire production process, interaction and synchronization of processes. It is this integration that will optimize internal operations and create a favorable and convenient environment for interaction with all users in the enterprise. Thus, under the current conditions, it is necessary to develop a methodological framework for strategic management accounting, which will cover elements of accounting, as well as management activities and ensure the adequacy of the spread of digitalization.

Information sources

1. Căpuneanu S., Topor D. I., Constantin D. M. O., Marin-Pantelescu A. Management accounting in the digital economy: evolution and perspectives. In Improving business performance through innovation in the digital economy. P. 156–176. 2020. IGI Global. DOI: https://doi.org/10.4018/978-1-7998-1005-6.ch011.

УДК 338.4:63

Т.О. Бабан, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
О.І. Сотнікова, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ В АГРОБІЗНЕСІ

Інноваційні ідеї впроваджуються в кожну галузь, і сільське господарство не є винятком. В останні роки світ став свідком стрімкого розвитку сільськогосподарських технологій, що справило революцію у сільськогосподарській практиці. Інновації в сільському господарстві набувають все більшого значення, адже глобальні виклики, такі як збільшення чисельності населення, зміна клімату, дефіцит ресурсів загрожують стійкості глобальної продовольчої системи. Ще одним чинником, який сприяє критичній потребі в інноваційних рішеннях в аграрній сфері, є зростання споживчого попиту на «чистішу» їжу та прозорість вздовж ланцюжка поставок продовольства.

Існує сім основних напрямків агротехнологій, багато з яких перетинаються. Як окремо, так і разом, ці рішення включають інструменти та технології, які

спрямовані на вирішення зростаючих проблем сектора. Вони включають: прецизійне обладнання, інтернет речей, датчики та виконавчі механізми, системи геопозиціонування (GPS), великі дані, БПЛА та дрони, робототехніку [3].

Інтернет речей (IP) поєднує спеціалізоване обладнання, бездротові технології та програмне забезпечення, забезпечує цифрову основу для інших рішень, таких як робототехніка, датчики, дрони та GPS. Мета – допомогти зменшити відходи, ручну працю та витрати, одночасно збільшуючи загальну урожайність і продуктивність. Пристрої можуть включати кілька датчиків, які вимірюють низку параметрів, що впливають на культури: вологість, температуру, електропровідність ґрунту. Ці дані дозволяють у режимі реального часу відстежувати стан посівів. IP надає необхідну інформацію для статистичного моделювання, яке можна використовувати для прогнозування потреб у поливі та добривах, обсягів виробництва.

GPS використовується для точного нанесення даних на карту сільськогосподарських угідь і полів. Маючи метод ефективного аналізу геопросторових даних, фермери можуть точніше визначити вплив методів виробництва або помітити будь-які тривожні проблеми з урожаєм. Це дозволяє точно висівати насіння на найкращих ділянках сільськогосподарських угідь для збільшення загальної урожайності. Високодеталізовані карти часто поєднуються з іншими рішеннями, такими як IP або машинне навчання, для подальшої оцінки змін, вирішення проблем, прогнозування результатів. Поєднуючи такі методи, як 3D-картографування, дані з датчиків і дронів, фермери можуть прогнозувати урожайність для конкретних культур. Ці методи дозволяють більш ефективно розподілити ресурси для найкращого повернення інвестицій.

За допомогою штучного інтелекту фермери можуть збирати, а потім обробляти більше даних за менший час. Крім того, штучний інтелект може аналізувати ринковий попит, прогнозувати ціни, а також визначати оптимальний час для посіву та збирання врожаю.

Штучний інтелект у сільському господарстві може допомогти досліджувати здоров’я ґрунту, збирати інформацію, відстежувати погодні умови та рекомендувати застосування добрив і пестицидів. Програмне забезпечення для управління фермою підвищує виробництво разом із прибутковістю, дозволяючи фермерам приймати кращі рішення на кожному етапі процесу вирощування сільськогосподарських культур [1].

Підвищення урожайності фермерських господарств є постійною метою для аграріїв. У поєднанні зі штучним інтелектом точне землеробство може допомогти фермерам вирощувати більше урожаю з меншими ресурсами. Штучний інтелект у сільському господарстві поєднує найкращі методи управління ґрунтом, технологію змінної норми та найефективніші методи управління даними для максимізації урожайності при мінімізації витрат.

Застосування штучного інтелекту в сільському господарстві надає фермерам інформацію про урожай у режимі реального часу, допомагаючи їм визначити, які ділянки потребують зрошення, добрив або обробки пестицидами. Інноваційні методи ведення сільського господарства сприятимуть збільшенню виробництва продуктів харчування, при мінімізації використання ресурсів. Це

призводить до зменшення використання гербіцидів, кращої якості урожаю, вищого прибутку поряд зі значною економією коштів.

Наразі підвищення продуктивності праці у вітчизняному сільському господарстві залишається актуальним питанням, яке повинно вирішуватись на основі принципів концепції сталого розвитку. А це є можливим тільки за умови інноваційного підходу.

Удосконалена сільськогосподарська техніка, яка забезпечує точне та оптимізоване землеробство, вимірювання, процеси тощо, поєднує багато рішень, таких як робототехніка, Інтернет речей, дрони, датчики, GPS, щоб виконувати свою роботу. Таке обладнання значно покращує швидкість виконання колись тривалих ручних завдань. Датчики в зрошувальних системах передають зворотний зв'язок щодо потреб ґрунту та дозволяють точно подавати поживні речовини та вологу на кожну ділянку сільськогосподарської землі.

Розумне сільське господарство стосується ферм, які використовують рішення, технології та інструменти, такі як датчики, системи визначення місцезнаходження, роботи, Інтернет речей та штучний інтелект.

Мета полягає в тому, щоб підвищити якість і кількість урожаю при оптимізації використання людської праці, що стає наразі актуальним в Україні в умовах дефіциту кадрів. Приклади інструментів і технологій, які використовуються в розумному сільському господарстві, включають: точний полив і точне живлення рослин; управління та контроль клімату; датчики для керування ґрунтом, водою, світлом, вологістю та температурою; платформи програмного забезпечення, аналітики та оптимізації; системи визначення місцезнаходження за допомогою GPS, супутника тощо; системи зв'язку на базі мобільного зв'язку; роботи.

Основна увага в розумному сільському господарстві приділяється використанню інтернету речей як механізму для підключення датчиків і машин. Потім ця складна система керує функціями ферми на основі отриманих даних. Він надає фермерам можливості віддаленого моніторингу, щоб вони могли приймати стратегічні управлінські рішення та діяти за допомогою свого планшета, телефону чи інших мобільних пристроїв.

Цифрова трансформація в сільському господарстві потрібна фермерам, щоб залишатися конкурентоспроможними. Інновації в аграрній сфері повинні бути направлені не тільки на збільшення продуктивності та економічних результатів, а також на забезпечення стійкості та мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище.

Так, результатами впровадження агроінновацій у світовому сільському господарстві до 2030 р., які опубліковані у Звіті «Інновації з метою: Роль інноваційних технологій у прискоренні трансформації харчових систем», мають стати збільшення обсягів виробництва продукції сільського господарства на 13–27%, зростання доходів фермерів на 235–570 млрд дол. США, покращення екологічних показників – скорочення викидів CO_2 на 621–1095 мегатонн [2].

Поширенню агроінновацій в Україні має спряти: фінансування фундаментальних наукових досліджень; розроблення регуляторних правил щодо заохочення і стимулювання інновацій; розроблення процедур сертифікації

новоствореної продукції; захист прав інтелектуальної власності; інформаційні заходи, спрямовані на роз'яснення вигод агроінновацій для виробників та споживачів.

Інформаційні джерела

1. AI in Agriculture — The Future of Farming. URL: https://intellias.com/artificial-intelligence-in-agriculture/
2. Innovation with a Purpose: The role of technology innovation in accelerating food systems transformation. World Economic Forum. 2018. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Innovation_with_a_ Purpose_VF-reduced.pdf
3. Steve Gladstone. AGTECH How Digital Solutions, Tools, and Technologies Can Help Solve the Agriculture Industry's Biggest Challenges. URL: https://www.softserveinc.com/uk-ua/resources/agtech-digital-solutions-tools-and-technologies
4. Бабан Т. О., Шибаєва Н. В. Діджиталізація як чинник розвитку аграрного сектору. Технічний прогрес в АПВ: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 травня 2024 р. Харків: ДБТУ, 2024. С. 480-482.
5. Шибаєва Н.В., Бабан Т.О. Роль інноваційних технологій у прискоренні глобальної трансформації аграрної сфери на принципах сталого розвитку. Управління стратегіями випереджаючого інноваційного розвитку : монографія / за ред. к.е.н., доцента Ілляшенко Н.С. Суми : Триторія, 2020. С. 345-362.

УДК 657.1.012

Н.О. Бірченко, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
А.С. Жорняк, здоб. ОС «бакалавр» *(ХНУРЕ, Харків)*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У БІЗНЕС-ПРОЦЕСАХ: ЦИФРОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ОБЛІКУ

Сучасний світ бізнесу змінюється надзвичайно швидко, і підприємства, які прагнуть залишатися конкурентоспроможними, повинні бути готовими до адаптації. В умовах війни, коли багато підприємств вимушені працювати в кризових умовах, переїжджати або адаптуватися до нестабільної економічної ситуації, інноваційні технології набувають ще більшої актуальності. Вони стали ключовими у розвитку бізнес-процесів, забезпечуючи не лише покращення якості обслуговування клієнтів, але й оптимізацію внутрішніх процесів, що є критично важливим для збереження стабільності, безперервності діяльності та конкурентних переваг.

Основними цифровими рішення, які використовуються для підвищення ефективності управління та обліку у бізнесі, особливо актуальні в умовах сьогоднішніх викликів, є автоматизація та роботизація процесів, хмарні технології, аналітика великих даних, цифрові платформи для бухгалтерського обліку, інтернет речей (iot) та блокчейн.

Розвиток технологій автоматизації бізнес-процесів (Business Process Automation, BPA) дозволяє мінімізувати участь людини у виконанні рутинних

завдань. Впровадження роботизованих систем, таких як RPA (Robotic Process Automation), дозволяє значно зменшити витрати та помилки, пов'язані з людським фактором. Автоматизація корисна для обробки великих обсягів інформації, наприклад, при роботі з рахунками, опрацюванні клієнтських замовлень та управлінні даними.

Хмарні рішення (cloud computing) пропонують нові можливості для зберігання даних та їх доступу у реальному часі. Хмарні платформи, такі як Google Cloud, Microsoft Azure та Amazon Web Services, дозволяють бізнесу швидко масштабувати інфраструктуру, забезпечувати безпеку даних та знижувати витрати на IT-обслуговування. Для малих та середніх підприємств хмарні технології стали важливим кроком до зменшення витрат на розгортання власних серверів та IT-інфраструктури. В умовах пандемії та війни, коли доступ до фізичних серверів чи офісів може бути обмежений, хмари забезпечують гнучкий доступ до даних та інструментів для співпраці у будь-який час та з будь-якого місця. Це дозволяє підприємствам не зупиняти роботу, навіть якщо офіс закритий або працівники працюють з-за кордону.

Аналітика великих даних (Big Data Analytics) надає можливість бізнесам ефективно обробляти величезні обсяги інформації. Використання алгоритмів машинного навчання дозволяє прогнозувати попит, виявляти тенденції ринку, оптимізувати виробничі процеси та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Це особливо актуально для підприємств, що працюють у галузях із високою конкуренцією, таких як фінанси, логістика та роздрібна торгівля.

Програмні продукти для обліку, такі як ERP-системи (Enterprise Resource Planning), стали основою для ефективного управління ресурсами підприємства. ERP-системи об'єднують різні функціональні відділи в єдину систему, що дозволяє автоматизувати та контролювати фінансові операції, управління запасами, людськими ресурсами та постачанням. Для багатьох підприємств, які вимушені переїжджати або працювати в умовах змінного складу персоналу, ERP-системи, такі як SAP ERP, Oracle ERP або Microsoft Dynamics, забезпечують ефективний облік та стабільну звітність навіть за відсутності фізичної присутності працівників.

В Україні на додаток до цих міжнародних рішень активно використовуються і локальні ERP-продукти, такі як IT-Enterprise, BAS ERP та ін.:

- IT-Enterprise – українська ERP-система, яка пропонує інструменти для управління фінансами, виробництвом, логістикою, закупівлями та обліком. Вона є одним із найпоширеніших рішень у великих і середніх підприємствах України, адже має гнучкі можливості налаштування та підтримку локальних стандартів обліку;

- BAS ERP – ще один локальний продукт, що широко використовується для автоматизації різноманітних бізнес-процесів, таких як управління фінансами, збутом, закупівлями та персоналом, і є актуальним рішенням для середніх та великих підприємств. Рішення розроблено з урахуванням кращих практик автоматизації великого та середнього бізнесу і враховує специфіку обліку в Україні.;

- Master – ERP-система українського виробництва, розроблена з акцентом на виробничі процеси та управління підприємствами промисловості. Master активно впроваджується на підприємствах, які потребують контролю на всіх етапах виробництва і логістики.

Воєнні дії призвели до перебоїв у ланцюгах постачання, тому відстеження активів та товарів у реальному часі стало критично важливим. Інтернет речей (IoT) дозволяє моніторити та управляти фізичними об'єктами в реальному часі. Використання IoT у бізнес-процесах дає можливість відстежувати стан обладнання, контролювати продуктивність виробництва та забезпечувати якість продукції. Блокчейн технології, зі свого боку, пропонують безпечні способи управління транзакціями та зберігання інформації, що особливо актуально для фінансових установ, логістики та управління ланцюгами постачання.

Використання цифрових технологій у бізнесі забезпечує наступні переваги:

- зниження витрат – автоматизація рутинних завдань та оптимізація ресурсів дозволяють зменшити витрати на обслуговування та управління.

- покращення точності даних – цифрові системи знижують ризик помилок при обробці даних, забезпечуючи надійність фінансової звітності та управлінських рішень.

- швидкість доступу до інформації – завдяки хмарним технологіям та IoT підприємства можуть отримувати дані у реальному часі, що підвищує швидкість реакції на зміни ринку;

- підвищення продуктивності – автоматизація дозволяє персоналу зосередитися на стратегічних завданнях, залишаючи рутинні операції автоматизованим системам.

Однак, попри переваги, впровадження нових технологій пов'язане з певними труднощами. Перш за все, це витрати на інвестиції в технології та навчання персоналу. Багато підприємств стикаються із необхідністю модернізації обладнання та адаптації до нових умов ринку, що може вимагати значних витрат часу та ресурсів. Крім того, питання кібербезпеки стає критично важливим з огляду на збільшення обсягів даних та частоти кіберзагроз. Захист інформаційних активів потребує комплексного підходу та регулярного оновлення заходів безпеки у відповідь на нові види загроз.

Отже, інноваційні технології є невід'ємною частиною сучасного бізнесу. Вони не лише забезпечують зручність і прозорість у процесах управління та обліку, але й дозволяють підприємствам швидко адаптуватися до змін ринкових умов. Розумне впровадження цифрових рішень дає можливість підвищити ефективність та конкурентоспроможність бізнесу, забезпечуючи сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах кожне підприємство повинно розглядати інновації як ключовий фактор успіху та безперервно удосконалювати свої процеси за допомогою новітніх технологій.

УДК 681.518:658.589:005.511

О.П. Богомаз, здоб. ступ. PhD *(ДБТУ, Харків)*
Є.Л. Чміль, здоб. ступ. PhD *(ДБТУ, Харків)*

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ УПРАВЛІННЯ У ФОКУСІ ІННОВАЦІЙНОГО ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасні підприємства перебувають під тиском необхідності одночасної адаптації до інноваційних цифрових змін та дотримання принципів сталого розвитку, що передбачають баланс між економічними, соціальними та екологічними цілями. Підвищити ефективність управління підприємствами та інтегрувати в їхні стратегії цілі сталого розвитку (ЦСР) дозволяє використання відповідних інформаційних систем, які не лише уможливлюють підтримку сталості, але й допомагають досягти довгострокової конкурентоспроможності.

Як показали проведені дослідження [1-3], наявні інформаційні системи та цифрові інструменти і рішення з підтримки управління підприємством, з огляду на їх функціонал (рис. 1), здебільшого сприяють інноваційному розвитку та досягненню ЦСР. Зокрема через прозорість та контроль над використанням ресурсів, що мінімізує негативний екологічний вплив і сприяє ефективному використанню енергії та матеріалів, а також аналіз великих обсягів даних, інтеграцію процесів і прийняття рішень, що дозволяє спрямувати інновації на досягнення цілей сталого розвитку.

Збір та обробка даних (накопичення, зберігання та обробка даних, необхідних для оцінки проектів інновацій і сталості)	Аналіз та прогнозування (аналіз трендів, моделювання сценаріїв та прогнозування результатів інновацій і сталості засобами бізнес-аналітики)
Планування та контроль (визначення ресурсів, необхідних для реалізації проектів інновацій і сталості, та відстеження прогресу виконання)	Підтримка прийняття рішень (вчасне отримання рекомендацій для прийняття оптимальних рішень у сфері інновацій і сталості)

Рисунок 1 – Функціональні особливості сучасних інформаційних систем підтримки управління підприємством

Типовими цифровими рішеннями для підтримки управління у фокусі інноваційного та сталого розвитку підприємств є:

– ERP-системи (Enterprise Resource Planning), які забезпечують інтеграцію всіх основних бізнес-процесів (зокрема виробництва, фінансів, логістики та управління людськими ресурсами), що сприяє ефективному використанню ресурсів, оптимізації запасів і зниженню виробничих відходів;

– системи бізнес-аналітики (BI) із аналітичними інструментами для моніторингу, оцінки і прогнозування економічних, екологічних та соціальних показників, що дозволяють підприємству орієнтуватися на досягнення цілей

сталого розвитку і допомагають відслідковувати вплив інновацій на екологію, прогнозувати попит і оптимізувати використання ресурсів;

– CRM-системи (Customer Relationship Management), які забезпечують управління взаємодією з клієнтами, що дозволяє зосередитися на лояльності клієнтів до стійких продуктів, враховувати їх запити на екологічно чисті продукти, і сприяє зростанню попиту на інновації з низьким впливом на довкілля;

– системи управління ланцюгом постачання (SCM), що являють собою цифрові платформи для моніторингу постачальників, скорочення логістичних витрат і управління ланцюгами постачання, які спрямовані на зниження вуглецевого сліду, і використання яких допомагає скоротити відходи, підвищити прозорість та контролювати постачальників з урахуванням їхньої екологічної відповідальності;

– системи управління знаннями (KMS), які уможливлюють централізоване збереження знань і досвіду для навчання персоналу в сфері сталого розвитку, що сприяє безперервному покращенню інноваційних процесів і розвитку компетенцій.

Встановлено, що серед зазначених інформаційних систем достатньо ефективними цифровими рішеннями які підтримують сталість, є:

– SAPS/4HANA: система ERP з інтегрованими функціями сталого розвитку, що дозволяє підприємствам моніторити екологічний та соціальний вплив їхньої діяльності, забезпечує візуалізацію показників сталого розвитку (викиди CO_2, споживання води) та дозволяє аналізувати ефективність ресурсів;

– Microsoft Power BI: інструмент бізнес-аналітики, що дозволяє підприємствам інтегрувати дані з різних джерел і на основі аналітичних панелей оцінювати екологічний вплив інноваційних проектів;

– Salesforce Sustainability Cloud: CRM-рішення, що допомагає відслідковувати і аналізувати дані про викиди вуглецю, забезпечуючи можливість управління екологічними аспектами діяльності підприємства;

– Green Logistics Solutions (GLS): спеціалізовані системи управління ланцюгами постачання для оптимізації логістичних процесів, які знижують витрати на транспортування та зменшують вуглецевий слід.

Загалом, роль інформаційних систем підтримки управлінських впливів у досягненні ключових ЦСР, що орієнтовані на інтегроване управління інноваціями для економічного зростання, екологічної стійкості та соціальної відповідальності (рис. 2), полягає у наступному:

– ЦСР 8 (Гідна праця та економічне зростання) – оптимізація виробничих процесів, що покращує продуктивність і забезпечує стабільний економічний ріст;

– ЦСР 9 (Інновації та інфраструктура) – розвиток інфраструктури через інноваційні цифрові рішення, як-от автоматизація, бізнес-аналітика тощо, що стимулює нові інноваційні рішення;

– ЦСР 12 (Відповідальне споживання та виробництво) – змога відслідковувати життєвий цикл продукції, знижувати викиди та покращувати екологічність виробництва;

– ЦСР 13 (Кліматичні дії) – системи моніторингу допомагають підприємствам знижувати екологічний слід, використовуючи енергозберігаючі технології й оптимізуючи використання ресурсів.

Рисунок 2 – Вектори впливу інформаційних систем на інноваційний розвиток та сталість підприємства

На завершення зазначимо, що інформаційні системи є є необхідним інструментом для ефективного управління інноваційним розвитком підприємства. Їх впровадження дозволяє досягти стратегічних цілей, посилюючи інноваційний потенціал підприємства та сприяючи його сталому розвитку.

Інформаційні джерела

1. Kashchena N., Nesterenko I. Digitalization of the innovative development management information service of the enterprise. *Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship : monograph.* Tallinn : Teadmus OÜ, 2022. P. 238–254. URL: https://api.teadmus.org/storage/published_books/MECHANISMS_FOR_ENSURING_INNOVATIVE/monograph.pdf

2. . Кащена Н., Остапенко Р., Велієва В. Бізнес-аналітика як інструмент обробки даних. Економіка та суспільство. 2024. № 62. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3889

3. Кащена Н.Б. Цифрові інновації як драйвер модернізації системи інформаційного сервісу бізнес-адміністрування. Облік, аналіз, аудит, оподаткування та фінансовий моніторинг в умовах глобалізаційних змін : збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції; 08 грудня 2022 року. К.: КНЕУ, 2022. С. 273-275. URL: https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2019/12/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84_08.12.2022.pdf#page=274

УДК 356:78.17

М.О. Боровенський, здоб. ОС «магістр» *(ННІ УІПА ХНУ ім. В. Каразіна, Харків)*
О.Б. Андрющенко, канд. наук. з держ. упр., доц. *(ННІ УІПА ХНУ ім. В. Каразіна, Харків)*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасне ринкове середовище висуває високі вимоги до українських компаній, які прагнуть інтегруватися в економічний простір ЄС. Одним з найважливіших завдань є підвищення конкурентоспроможності, що вимагає впровадження інноваційних технологій у бізнес-процеси; в ЄС технологічні інновації є основою успішного розвитку підприємств, оскільки сприяють підвищенню продуктивності, забезпеченню якості продукції та досягненню стійких конкурентних переваг.

Інноваційні технології - це нові або значно вдосконалені рішення у сфері продуктів, процесів, маркетингу та організації, які допомагають компаніям адаптуватися до вимог європейського ринку. Українським компаніям варто зосередитися на таких інноваційних напрямках, як автоматизація виробництва, цифрове управління ланцюгами поставок, системи управління якістю та впровадження сучасних маркетингових інструментів, таких як інтернет-маркетинг та CRM-системи [1].

На думку дослідників, інноваційні технології дозволяють компаніям знизити виробничі витрати, підвищити якість продукції та скоротити терміни виконання замовлень. Це важливо на європейському ринку, де існують високі вимоги до якості товарів і послуг та жорстка конкуренція. Нові технології дозволяють компаніям забезпечити високу якість продукції та відповідність європейським стандартам, що стає важливою експортною перевагою.

Автоматизація та діджиталізація бізнес-процесів є одним з ключових напрямків інновацій: впровадження таких систем, як ERP (інтегроване планування ресурсів), CRM (управління взаємовідносинами з клієнтами) та використання технологій великих даних допомагають компаніям ефективно управляти всіма аспектами своєї діяльності, від контролю запасів до прогнозування продажів. Система також допомагає підвищити ефективність бізнесу [2].

Автоматизація процесів і діджиталізація допомагають підвищити ефективність роботи персоналу, зменшити вплив людського фактору в операціях і знизити ймовірність помилок. Це підвищує продуктивність праці, покращує управління ланцюгами поставок і дозволяє швидше реагувати на зміни попиту.

Які переваги дає впровадження інноваційних технологій? Впроваджуючи інноваційні технології, компанії можуть отримати кілька важливих конкурентних переваг для інтеграції з європейським ринком. Технології контролю якості на виробництві допомагають уникнути бракованої продукції та

відповідати європейським стандартам. Автоматизація може допомогти зменшити витрати за рахунок скорочення виробничих витрат. Цифрові технології дозволяють швидко реагувати на зміни попиту та адаптуватися до нових вимог ринку.

Впроваджуючи інноваційні технології, компанії стикаються з низкою викликів, таких як фінансові витрати на модернізацію обладнання, навчання персоналу та інтеграцію нових технологій; потреба в персоналі зі знаннями та навичками роботи з новітніми технологіями; складність інтеграції з європейськими стандартами якості та сертифікації продукції, що вимагає додаткових інвестицій у технічне навчання.

Інноваційні технології є важливим засобом забезпечення конкурентоспроможності українських компаній при виході на європейський ринок. Впровадження новітніх технологій дозволяє компаніям знизити витрати, покращити якість продукції та підвищити продуктивність праці, що є необхідними для інтеграції на ринок ЄС. Зосереджуючись на інноваціях, українські компанії можуть зайняти гідне місце в європейській економіці, підвищуючи довіру до товарів та послуг українського виробництва [3].

Таким чином, інноваційні технології є основним засобом забезпечення конкурентоспроможності українських компаній на шляху до європейського ринку. Впроваджуючи новітні технологічні рішення, компанії можуть зменшити витрати, покращити якість продукції та підвищити продуктивність праці. Це є необхідними умовами для інтеграції в ринок ЄС. Орієнтація на інновації дозволяє українським компаніям зайняти гідне місце в європейській економіці та підвищує довіру до товарів та послуг українського виробництва.

Інформаційні джерела

1. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: монографія / за ред. Т. М. Циганкової. К.: КНЕУ, 2018. 660 с.

2. Гончаренко Н. І., Гамарлі Раміг Рауф Огли. Теоретичні засади дослідження формування конкурентних переваг країни у міжнародній торгівлі в умовах глобалізації. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2014. № 1144, т. 1. С. 8–12.

3. Довгаль Е. А. Протекционизм vs либерализация международной торговли: баланс в условиях экономической турбулентности. Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2014. № 1144, т. 1. С. 12–16.

УДК 338.2

А.В. Гончаренко[*], здоб. ОС «магістр» *(ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасна економіка висуває особливі вимоги до підвищення конкурентоспроможності організацій. Важливо швидко реагувати на зміни в економіці, щоб підтримувати стабільний фінансовий стан і постійно вдосконалювати організаційні процеси відповідно до ринкових тенденцій.

Пошук актуальних шляхів підвищення конкурентоспроможності організації, обумовлений постійним припливом на ринок нових гравців, зростанням обсягів поставок і диференціацією продукції та послуг, впровадженням нових технологій тощо, є одним з головних завдань будь-якого підприємства, яке потребує безперервного вирішення. Це процес, який вимагає, з одного боку, вдумливого аналітичного підходу, а з іншого - вміння швидко реагувати на необхідність оперативно впроваджувати щось нове. Для підтримки належного рівня конкурентоспроможності підприємству потрібен постійний ретельний прогноз своєї діяльності і грамотне прийняття управлінських рішень.

Конкурентоспроможність є критерієм, який найбільш повно відображає ефективність діяльності суб'єкта господарювання. Практика показує, що вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності викликає значні труднощі, а для багатьох підприємств в сучасних умовах господарювання стало проблемою через відсутність чіткої стратегії, фінансово-економічних цілей і критеріїв діяльності організацій. Нерозуміння цілей, складність орієнтації в сучасних умовах призводять до того, що вирішення проблеми підвищення конкурентоспроможності відходить на другий план, неминуче поступаючись місцем вирішенню поточних питань. Крім того, існуюча форма і зміст інформації про конкурентну позицію підприємства та ефективність її подання часто не дозволяють використовувати останню в управлінських цілях. Слід зазначити, що досягнення стійкої конкурентоспроможності підприємства забезпечується, як правило, не за рахунок переваги в одній з її детермінант, а за рахунок пріоритетності в декількох факторах конкурентоспроможності. Це, з одного боку, дозволяє нівелювати недоліки інших детермінант конкурентоспроможності, а з іншого - зменшити залежність від ринкових коливань факторів конкурентоспроможності. Крім того, дослідники сходяться на думці, що підвищення конкурентоспроможності підприємства не може бути досягнуто одномоментно в короткостроковій перспективі [1].

Зростання ефективності виробництва - основи підвищення прибутковості підприємства в конкурентному середовищі - має стати пріоритетною метою внутрішньокорпоративного управління. У довгостроковій перспективі основним фактором продуктивності є інноваційні зміни в технології та організації виробництва, що призводять до зниження витрат.

---

[*] Науковий керівник – С.А. Пустовгар, канд. екон. наук., доц. *(ННІ «КШБ» ХНУ імені В. Н. Каразіна, Харків)*

Для окремої компанії необхідно розрізняти потенційну і реальну (фактичну) ефективність виробництва. В той час як рівень потенційної ефективності більше залежить від зовнішніх умов, а саме наявності робочої сили, сировини, енергоресурсів тощо та від загального рівня інноваційного розвитку економічної системи, реальна продуктивність на підприємстві визначається здебільшого рівнем управління та організації виробництва. Цей показник може зростати не тільки в результаті зниження витрат виробництва за рахунок організаційних або технічних інновацій. Значним резервом реальної ефективності виробництва є поінформованість керівництва компанії про нову технологію або методи організації праці.

Наступний фактор - поліпшення продукції, що випускається, її постійне оновлення, оптимізація та диверсифікація структури ресурсів, що використовуються у виробництві.

Ще одним фактором зростання конкурентоспроможності підприємства може стати концентрація виробництва або економія на масштабах. Але для того, щоб ця можливість була реалізована на практиці, компанії потребують збільшення інвестицій в інноваційний розвиток, перегрупування трудових ресурси тощо. Іншими словами, концентрація виробництва є лише іншим вираженням впливу інноваційного розвитку на ефективність, і важко виділити її самостійний вплив як фактор, відокремивши його від впливу інновацій.

Зростання продуктивності є ключовим фактором для підвищення конкурентоспроможності компаній, що визнано діловими колами в усьому світі. Багато компаній впроваджують програми підвищення продуктивності для оптимізації наявних ресурсів через поліпшення організації виробництва та створення умов для впровадження нових технологій. Це сприяє довгостроковому зростанню продуктивності та адаптації управлінських процесів до сучасних умов конкуренції, заснованих на інноваціях. Такі програми є важливим елементом перебудови управлінської сфери в розвинутих країнах.

Інноваційний розвиток підприємств сприяє зниженню витрат на макрорівні, зокрема матеріаломісткості продукції. Це дозволяє прискорювати зростання національного доходу при меншому споживанні матеріальних ресурсів. Основна увага приділяється економії сировини, матеріалів і палива через впровадження безвідходних технологій та використання вторинних ресурсів. Скорочення витрат минулої праці значно перевищує економію живої праці, що підкреслює важливість ефективного використання ресурсів [2].

У сучасних умовах конкуренції компанії різного розміру повинні адаптувати свої стратегії для досягнення успіху. Компанія з невеликою часткою ринку повинна розробити чітко сфокусовану стратегію і зосередитися на одній конкурентній ніші, навіть якщо її загальна частка на ринку невелика. Компанія з великою часткою ринку може бути успішною завдяки загальній перевазі у витратах або стратегії фокусування.

Державним установам та підприємствам доцільно проводити комплексну політику, спрямовану на створення інноваційних конкурентних переваг через застосування фінансово-кредитних важелів для стимулювання інновацій,

просування системи стандартів якості, кооперації зусиль державних установ, бізнесу та навчальних інституцій у сфері розробки та трансферу технологій [3].

Крім того, реалізація конкурентних переваг може здійснюватися за рахунок:

- створення екологічно чистих технологій в процесі пошуку шляхів зниження собівартості продукції (підвищення технологічних конкурентних переваг фірм);
- зростання витрат фірм на підвищення кваліфікації, перепідготовку та навчання персоналу;
- створення наукомістких виробництв;
- науково-технічний обмін. [4] [5]

Для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства також повинні інвестувати в інноваційний розвиток, що включає в себе розробку унікальних продуктів або послуг, які відповідають потребам споживачів краще, ніж аналоги на ринку, що дозволяє підприємству виділятися серед конкурентів, впровадження нових технологій, таких як автоматизація, штучний інтелект, та цифровізація процесів, що сприяють підвищенню продуктивності, скороченню витрат і підвищенню якості продукції, реорганізацію управлінських процесів, розробка нових бізнес-моделей і підходів до управління ресурсами, що дозволяє підприємствам підвищити ефективність і швидкість адаптації до змін, а також інновації в управлінні персоналом, таких як підвищення кваліфікації працівників, розвиток інноваційної культури в компанії, що сприяє підвищенню творчого потенціалу та гнучкості персоналу. Підприємства, які роблять ставку на інновації, отримують можливість не лише зміцнити свої ринкові позиції, але й адаптуватися до нових вимог ринку та використовувати їх як джерело довгострокового розвитку.

Таким чином, дослідження стану системи конкурентних переваг компаній дозволяє виявити організаційні резерви підвищення конкурентоспроможності останніх. Тому, дослідження і оцінка конкурентоспроможності має бути багатогранною та якомога точнішою, що може бути забезпечене використанням різних методів поєднаних в процесі її оцінки. Зростання конкурентоспроможності підприємства може бути забезпечене лише за умови довгострокового, безперервного і прогресивного поліпшення всіх детермінант конкурентоспроможності.

Інформаційні джерела

1. Літвінова Ю.О. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах. *Управління розвитком*. 2012. № 9. С. 35 – 37.
2. Гончарук А. О. Методи підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Управління розвитком*. 2014. № 3. С. 145 – 147.
3. Сусліков С. В., Клименко М. А. Система управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах невизначеності. *Економіка: реалії часу*. 2023. No 3 (67). С. 56-64
4. Калюжний В. Я., Зубко Т. Л. Підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2015. № 3. С. 127 – 132.
5. Омельченко Т. Конкурентоспроможність українських підприємств в умовах війни. *Економіка і організація управління*. 2023. С. 94-103.

УДК 658:004

Г.О. Зелінська, д-р екон.наук, проф. (*ІФНТУНГ)*

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Значення інформації в умовах нової економіки, зростання ролі інтелектуального потенціалу як ресурсу розвитку, змусили підприємства по - новому подивитися на використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Цифрові технології забезпечують позитивні зміни функціонування підприємства та є основним чинником конкурентних переваг. При цьому змінюються стратегічні рішення учасників бізнес-процесів. Їх впровадженню на підприємстві передує аналіз господарської діяльності, виявляються недоліки і загрози, які треба вчасно виправити та можливості, які варто використати. Це в свою чергу потребує оптимізації та реінжинірингу його бізнес-процесів.

Успішність та тривалість існування підприємства на ринку залежить від якості управлінської діяльності, що зумовлює необхідність використання системного та комплексного підходів для управління бізнес-процесами.

У традиційному розумінні процесного управління підприємством бізнес-процес розглядається як сукупність різних видів діяльності (робіт, операцій), упорядкованих у часі і просторі. Процес використання ресурсів складає «вхід» в систему. Створений продукт, який є цінністю для споживача як зовнішнього, так і внутрішнього, отримуємо в результаті діяльності і, згідно системного підходу, маємо на «виході».

Основа ефективної діяльності підприємства – вміле управління бізнес-процесами. Останнє дає можливість підприємству визначити свої процеси, організувати їх виконання, підвищити якість самих процесів і етапів їх здійснення в результаті аналізу і моніторингу, що сприяє досягненню основної мети - досягнення основних цілей підприємства.

Для забезпечення свого стійкого розвитку та збереження конкурентоздатності на ринку сучасні підприємства змушені використовуються різні інформаційні продукти й технології. Метою цифровізації бізнес-процесів є оптимізація наявного ресурсного потенціалу, витрат робочого часу і підвищення ефективності господарської діяльності. Нині існує великій вибір інформаційних систем управління бізнес-процесами. Зокрема – це системи BPA і RPA. Автоматизація бізнес-процесів (BPA або Business Process Automation) – це цифрові рішення, що допомагають підвищити ефективність виконання щоденних монотонних функцій персоналу з метою систематизації й уніфікації специфічних бізнес-процесів. До таких відносяться: оформлення і відправлення замовлення, дзвінки клієнтам, збір відгуків тощо. Роботизація бізнес-процесів (Robotic Process Automation, або RPA) –технологічна форма їх автоматизації з використанням таких інструментів, як машинне навчання, data mining та чат-боти, що «роботизує» більшість простих повторюваних завдань: заповнення

документації, створення звітів, розсилка електронних листів, складання графіків тощо.

Дослідження на мікрорівні, які проводив Digital Transformation Institute [1] показують, що значна частина провідних українських підприємств працює по традиційній бізнес-моделі. При цьому більшість з них не використовують цінності та нові можливості цифрової трансформації задля впровадження ефективних змін в своїй діяльності. Основна увага і надалі зосереджується на стратегічних орієнтирах отримання прибутку, а не розширенні нових можливостей бізнесу. Переважає жорстка ієрархічна організаційна структура управління з чітко окресленими функціями замість впровадження командного підходу, основою якого є використання управлінського інструментарію досягнення результатів. Все це разом взяте не мотивує персонал на виробленні креативних, нестандартних управлінських рішень в системі управління підприємством.

Настав час на проведенні комплексних та системних змін в діяльності сучасного підприємства, що потребують детального аналізу кожного бізнес-процесу, обгрунтування реальної необхідності цифрової трансформації для вдосконалення процесу управління. Нині все частіше використовується Інтернет, як інформаційна технологія. Він вніс свої корективи у всі сфери життя, в тому числі і у діяльність підприємства. Інтернет став засобом без якого неможливе вирішення більшості важливих господарських проблем. Використання інформаційних технологій в організації бізнес-процесів має ряд переваг, зокрема дає можливість підприємствам зменшити витрати часу на здійснення окремих процесів; оптимізувати кількість співробітників та ієрархічних рівнів в організаційній структурі; перевести паперовий документообіг в електронний; збільшити швидкість оброблення інформації та обслуговування замовників тощо. Разом з перевагами цифрових технологій треба також не забувати, що їх активне використання вносить зміни у призначення та роль самої людини в бізнес-процесах і, відповідно, впливає на формування персоналу підприємства та його людського потенціалу. Це потребує глибоких досліджень в царині психо-емоційних та кваліфікаційних характеристик. Роль людини у процесі прийняття рішень є і залишатиметься головною. Цифрові інформаційні технології, програмне і технічне забезпечення, штучний інтелект, які активно пропонуються для використання у діяльності підприємств і впроваджуються для управління бізнес-процесами, повинні виконувати виключно допоміжні функції як-то збір, зберігання, обробка великих масивів даних і вивід результатів. Ефективне управління бізнес-процесами потребує наявності у персоналу підприємства, перш за все у керівної його ланки, здібності креативно мислити і навчатися, що суттєво сприяє формуванню на підприємстві потужного людського потенціалу. Цей процес передбачає розвиток людини, творче мислення, збільшення обсягу знань [2]. Активна генерація і впровадження інноваційних ідей є основою для подальшої цифровізації бізнесу, прийняття рішень стосовно використання цифрових інформаційних технологій для реалізації цілей підприємства. В зв’язку з цим

увага керівника підприємства має акцентуватися на навчанні персоналу, отриманні нових і вдосконаленні набутих навичок.

Для ефективного управління бізнес-процесами необхідно проводити моніторинг та оцінювати їх стан, оскільки будь-які зміни в умовах або результатах функціонування бізнес-процесів можна визначити лише тоді, коли існують відповідні критерії та методики їх виміру.

Незважаючи на досить вагові позитивні зрушення в сфері цифровізації підприємств, існує ряд невирішених проблем, пов'язаних з високими витрати на експлуатацію інформаційних систем; дефіцит професійних кадрів, пов'язаний з недостатньою їх підготовкою закладами освіти; відсутність необхідних єдиних стандартів, технічних регламентів та відповідних законодавчих норм, які регулюють відносини, що складаються між учасниками у сфері цифрових технологій; недостатній рівень захисту цифрових технологій від неправомірних посягань [4]. Тому, ще на стадії впровадження інформаційних цифрових технологій фахівці з ІТ разом з відповідними службами підприємства повинні визначити всі можливі ризики та переваги від використання таких технологій, включаючи питання щодо отримання ефекту від їх застосування.

В умовах глобальної цифрової трансформації та зростаючої конкуренції, підприємства вимушені шукати шляхи стійкого розвитку, зокрема оптимізувати свої внутрішні бізнес-процеси, оптимізувати витрати на персонал для підвищення своєї ефективності, скорочувати внутрішні витрати та пришвидшувати виведення продуктів на ринок. На перший план виходять інструменти, які забезпечують прямий зв'язок споживача та виробника: SMM-технології, штучний інтелект та інші.

Отже, бізнес-процеси є основою, на якій базується процесноорієнтоване управління підприємством. Процесний підхід включає не тільки опис бізнесу як мережі взаємозв'язаних бізнес-процесів, але й постійний контроль, управління і їх вдосконалення. Сьогодні все більше керівників підприємств розуміє, що без впровадження сучасних цифрових технологій в усі сфери господарювання, утримати конкурентні позиції на ринку стає неможливо. Цифрові навички працівників є важливою складовою в управлінні бізнес-процесами і можуть стати пріоритетом у процесі самовдосконалення персоналу та його подальшого розвитку.

Інформаційні джерела

1. Інститут Цифрової Трансформації: інформаційний портал. URL: https://www.imena.ua/ blog/digital-transformation-readiness/ (дата звернення 23.10. 2024).

2. Іванова В.В. Управління бізнес-процесами: людський потенціал і цифрові навички. *Mechanism of Economic Regulation, 2021, No 1.*

3. Гудзь *О. Є.* Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 2 (24). С. 4–12.

4. Tavera, J. F., Sánchez, J. C., Ballesteros, B. (2011). Aceptación del e-Commerce en Colombia: un Estudio Para la Ciudad de Medellín. Revista Facultad de Ciencias Económicas: Investigación Y Reflexión, Vol. 19, Issue 2, pp. 9–23.

УДК 004:657

О.А. Зоріна, д-р екон. наук, доц. *(НАСОА, Київ)*

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІНСЬКОМУ ОБЛІКУ

Застосування хмарних технологій у бухгалтерському обліку практикується досить давно, оскільки хмари оптимально відповідають потребам збереження великих обсягів інформації, що акумулюються у системі бухгалтерського обліку. Однак рівень використання хмарних технологій був недостатнім з низки обмежень: недостатність обчислювальних і інфраструктурних потужностей, високі ризики компрометації даних та інших. Технологічний прорив останніх років дозволяє на новому рівні організовувати деталізацію, систематизацію та обробку інформації в рамках бухгалтерського обліку в цілому та управлінського обліку зокрема і вирішувати більш персоніфіковані завдання.

Завдання, які можна вирішити в управлінському обліку за допомогою хмарних технологій:

- виділення та аналіз багатопозиційних рахунків управлінського обліку;
- зберігання та обробка деталізованих великих (Big Data) та малих (Small data) даних;
- резервне копіювання даних;
- організація віддалених робочих місць;
- розробка та тестування нових бухгалтерських сервісів;
- гармонізація всіх видів обліку (управлінського, фінансового, податкового, статистичного);
- інші завдання.

Ринок ІТ-технологій пропонує хмари як інфраструктуру та хмари як сервіс (послуги), які відрізняються рівнем конфіденційності, масштабністю використання та, відповідно, різною вартістю користування. Виділяють публічну, приватну та гібридну хмарну інфраструктуру, різною мірою придатну, зручну та доцільну для ведення управлінського обліку.

Публічні хмари (public cloud) доцільно використовувати компаніями з невисокими вимогами до конфіденційності інформації та захисту комерційної таємниці. Використання публічної хмари зводиться до оренди захищеного місця у хмарі та отримання дискового простору, обчислювальних потужностей, операційної системи. Однак для цілей управлінського обліку публічні хмари придатні лише частково в обсязі, що не загрожує втратою комерційної таємниці.

Приватні хмари (private cloud) доцільно використовувати компаніям, які мають підвищені вимоги до рівня захисту інформації, що узагальнюється в рамках управлінського обліку (наприклад, держкорпораціям, компаніям великого бізнесу, компаніям-емітентам та ін.). На відміну від публічних, приватні хмари є ізольованими, як правило, і на фізичному, і на мережному рівні, що підвищує рівень безпеки. Приватні хмари можуть бути розгорнуті як у провайдера, так і у власних центрах обробки даних.

Гібридні хмари (Hibrid cloud) – це різновид приватних хмар, які можуть створюватися у власних центрах обробки даних. В цьому випадку не відбувається повного переходу на хмарну інфраструктуру, а лише її об'єднання з власними серверами, що найбільше переважно з позиції організації управлінського обліку. Розподіл інформації в даному випадку можна забезпечити таким чином. На власних серверах залишаються бази даних та критично важливі процеси управлінського обліку, які також можуть дублюватись та зберігатись у приватних хмарах, що забезпечує додаткову надійність збереження інформації. У хмарній інфраструктурі організовуються віддалені робочі місця, функціонують додаткові сервіси та інші неключові процеси. Саме гібридний варіант пропонується нами для організації процесів управлінського обліку, оскільки він є найкращим як з позиції безпеки інформації, так і розширення операційних та технологічних можливостей.

Незважаючи на те, що хмарна архітектура може дозволити розширити обсяг операцій управлінського обліку за рахунок роботи з Big Data та Small Data, зберігати великі масиви даних, локальні ресурси, як і раніше, відіграють важливу роль у бізнес-процесах та узагальненні інформації про них у межах управлінського обліку. Побудувавши локальне середовище за зразком хмарного середовища, можна домогтися їх сумісності та використовувати разом із різною інтенсивністю залежно від робочого навантаження та бізнес-цілей. Завдяки локальним технологіям, дані працюватимуть ефективніше, дозволяючи керувати критично важливими процесами, які не можуть працювати в хмарі, наприклад, у разі операцій з дуже низьким значенням затримки та великим обсягом даних.

В умовах перманентно нестабільного зовнішнього середовища виникають складнощі з надмірністю чи недостатністю власних ресурсів у певні часові періоди. Перехід на гібридне використання традиційних та хмарних сервісів природно призводить до необхідності розширення IT-інфраструктури та вирішення проблеми обмеженого контролю розрізненої інформації традиційних та хмарних технологій. Тому в управлінському обліку пропонується використання гібридних хмар за гнучкою моделлю споживання, коли користувачі можуть оперативно налаштовувати обсяг споживання потужностей інфраструктури залежно від зміни потреби в обсягах обробки даних засобами управлінського обліку. Такий гнучкий підхід не потребує значних фінансових витрат, але дає змогу оперативно масштабувати інфраструктуру при зниженні сукупної вартості користування.

Хмарні технології в управлінні набули поширення в гібридній версії у зв'язку з організацією віддаленої роботи в період воєнного стану. Швидше за все віддалений формат у тому чи іншому вигляді збережеться у більшості компаній, оскільки створено та апробовано необхідну IT-інфраструктуру, гармонізовано бізнес-процеси та комунікації між персоналом. При цьому ефективність праці, як мінімум, не знизилася, а витрати на утримання адміністративних площ скоротилися.

Гібридна модель організації управлінського обліку потребує професійної IT-інфраструктури з безпечним контуром, релевантних мережевих технологій та інструментів, а також можливості швидкого розгортання віртуальних робочих

місць. Відповідно, потреба в технологіях віддаленої роботи бухгалтерів зростатиме, а хмарні сервіси будуть використовуватися ширше, для більшої кількості хмарних додатків та для більшого обсягу даних. Однак проблема (і суттєве обмеження) полягає в тому, що всі користувацькі пристрої та дані, які використовуються віддалено, становлять загрозу інформаційній безпеці. Для вирішення цієї проблеми професійні сервіс-провайдери надають безпечне середовище як для віддаленої роботи співробітників, так і для безперебійної роботи інформаційних систем (це технологічні рішення для захисту персональних даних, каналів передачі інформації). Найбільш затребуваними будуть технології VDI (віртуалізації робочих місць), які дозволяють безперешкодно працювати віддалено та забезпечують високий рівень безпеки для пристроїв користувача. Віддалені повнофункціональні робочі столи залишаються всередині корпоративної системи для роботи з будь-якого місця у хмарному середовищі, використовуючи потужне високонадійне серверне обладнання. Одночасно актуальними будуть сервіси резервування та відновлення критичних даних у хмарі, які забезпечують безперервність фінансового та управлінського обліку. Таким чином, створена під час воєнного стану інфраструктура зберігатиме актуальність надалі, оскільки хмарні інфраструктура та сервіси мають конкурентні властивості гнучкості, швидкості реагування та економії витрат при підвищенні ефективності процесів.

Отже, хмарний ринок має величезний потенціал з точки зору зростання, але при цьому для глобального розвитку хмарних технологій і сервісів та масштабного переходу IT-інфраструктури вітчизняного бізнесу в хмарні середовища потрібно вирішення завдань масштабування ринку та подолання низького ступеня довіри користувачів до зберігання всіх даних компанії поза власними серверами. Гібридний варіант хмарної інфраструктури пропонується нами для організації процесів управлінського обліку, оскільки він є найкращим як з позиції збереження інформації, так і розширення операційних та технологічних можливостей.

УДК 657.339.9

Н.Б. Кащена, д-р екон. наук, проф. *(ДБТУ, Харків)*
А.З. Тучак, здоб. ступ. PhD *(ДБТУ, Харків)*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ СЕРВІСІВ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 5.0

Сучасний світ стрімко трансформується під впливом розвитку розумних виробництв та індустріалізації. Фокус уваги зміщується з акценту на цифрові технології (Індустрія 4.0) до чинників сталого розвитку, циркулярної економіки та стратегічного урядування. Дедалі більшої значущості набуває Індустрія 5.0, яка визначає нові пріоритети та цінності, орієнтовані на гармонізацію взаємодії між людиною, технологіями та навколишнім середовищем, і передбачає, що

«люди будуть виконувати інтелектуальну роботу, яка вимагає критичного мислення та нестандартного підходу, а машини будуть безпечно допомагати людям у виконанні точних, складних та небезпечних процесів» [1]. Її ключовими характеристиками є гнучкість, адаптивність, персоніфікація та стійкість.

Індустрію 5.0, на відміну від попередніх етапів розвитку розумних виробництв, вирізняють не лише технологічні аспекти, а й філософія, яка ставить людину в центр процесу, розширюючи її можливості. Інформаційно-аналітичні сервіси при цьому працюють у тісній співпраці з людським інтелектом, використовуючи його креативність та емпатію для вирішення складних виробничих та управлінських задач.

Для підприємств торгівлі це означає необхідність адаптації до нових реалій, що включає модернізацію бізнес-процесів, інтеграцію штучного інтелекту, роботизованих систем, розумних аналітичних платформ та зміну традиційних моделей управління на інноваційні. Зростання обсягів даних, що генеруються на всіх етапах торговельної діяльності, вимагає модернізації інформаційно-аналітичних сервісів, гнучких підходів до управління інформаційними потоками та створення прозорого й адаптивного середовища для управління бізнесом.

Ключові напрямки модернізації включають:

- впровадження нових технологій;
- автоматизацію процесів збору та обробки даних;
- розробку нових аналітичних інструментів та методів;
- інтеграцію різних систем;
- підвищення безпеки даних (табл. 1).

Інтеграція сучасних технологічних рішень, зокрема штучного інтелекту (AI), технологій Big Data, Інтернету речей (IoT) та хмарних обчислень (Cloud Computing) є основою для сучасних інформаційно-аналітичних сервісів. AI дозволяє автоматизувати аналіз великих обсягів даних, виявляти закономірності та прогнозувати майбутні тенденції. Big Data забезпечує інфраструктуру для зберігання та обробки великих масивів інформації, а IoT – постійний потік даних з різних джерел. Хмарні технології надають гнучку та масштабовану платформу для розміщення та обробки даних.

Використання автоматизованих рішень для роботи з даними дозволяє зменшити витрати часу та ресурсів на ручні операції, підвищити точність та швидкість обробки даних. Це включає в себе автоматизований збір даних з різних джерел, автоматичну обробку та очищення даних, а також автоматичне формування звітів. Для ефективного використання великих обсягів даних необхідно використовувати сучасні аналітичні інструменти та методи, такі як машинне навчання, глибоке навчання та предиктивна аналітика. Це дозволить виявляти складні залежності та робити більш точні прогнози. Інтеграція різних систем, таких як ERP, CRM, SCM та системи управління виробництвом, дозволить створити єдину інформаційну платформу та забезпечити вільний доступ до даних з різних джерел. Це полегшить аналіз даних та прийняття рішень. Захист даних є критично важливим аспектом модернізації інформаційно-

аналітичних сервісів. Необхідно впровадити ефективні заходи безпеки для запобігання несанкціонованому доступу до даних та захисту від кіберзагроз. Враховуючи викладене, доцільним для модернізації інформаційно-аналітичних сервісів бачиться комплексний підхід, що базується на інтеграції кількох ключових технологій.

Таблиця 1 – **Вектори і заходи модернізації інформаційно-аналітичних сервісів управління підприємствами торгівлі**

Вектор модернізації	Напрям модернізації	Заходи з модернізації
Впровадження нових технологій	використання AI для прогнозування попиту на продукцію на основі даних з IoT-датчиків та історії продажів	розробити стратегію поступового впровадження AI, починаючи з пілотних проектів та поступово розширюючи його застосування
Автоматизацію процесів збору та обробки даних	автоматичний збір даних про стан обладнання з IoT-датчиків та автоматичне генерування звітів про поломки	проаналізувати всі процеси збору та обробки даних та визначити пріоритетні напрямки для автоматизації
Розробка нових аналітичних інструментів та методів	використання машинного навчання для прогнозування ризиків та оптимізації логістичних процесів	інвестувати в навчання персоналу та придбання нових аналітичних інструментів
Інтеграція різних систем	інтеграція ERP-системи з системою управління складом для оптимізації запасів	розробити архітектуру інтеграції систем та обрати відповідні інструменти та технології
Підвищення безпеки даних	використання шифрування даних та багатофакторної аутентифікації	провести аудит безпеки існуючої системи та розробити план заходів щодо підвищення безпеки даних

Першочерговим є перехід на хмарну інфраструктуру (зокрема AWS або Azure), що забезпечить масштабованість, гнучкість та зниження витрат на обслуговування власної IT-інфраструктури. Це дозволить ефективно обробляти великі обсяги даних, які генеруються в процесі роботи підприємства. Далі, для аналізу даних – використовувати платформу Big Data (зокрема, Hadoop або Spark), що дозволить ефективно обробляти структуровані та неструктуровані дані з різних джерел. Для візуалізації та аналізу отриманих результатів – інструменти бізнес-аналітики, такі як Tableau або Power BI, що забезпечать зручний інтерфейс для перегляду даних та створення інтерактивних звітів.

Ключовим елементом модернізації має стати впровадження штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання (ML). Це дозволить автоматизувати процеси

аналізу, прогнозування та прийняття рішень. Так, ML-моделі можуть бути використані для прогнозування попиту на продукцію, оптимізації логістичних ланцюжків та виявлення потенційних ризиків. Для цього буде обрано відповідні програмні бібліотеки та фреймворки (зокрема, TensorFlow або PyTorch).

Етапи реалізації визначених ініціатив включатимуть попередній аналіз існуючої інфраструктури, витрат і ризиків, розробку детального плану проекту, поетапну міграцію даних до хмарного середовища, розгортання та тестування програмного забезпечення, а також навчання персоналу. Оцінка витрат включатиме витрати на програмне забезпечення, обладнання, послуги хмарних провайдерів, а також витрати на навчання та консультації. Основними ризиками є можливі проблеми з інтеграцією різних систем, затримки в проекті та непередбачені технічні труднощі. Для їх мінімізації слід розробляти детальний план управління ризиками. На кожному з цих етапів необхідно забезпечувати кібербезпеку даних, впроваджуючи відповідні заходи захисту та контролю доступу.

На завершення зазначимо, що модернізація інформаційно-аналітичних сервісів є критично важливою для підприємств торгівлі в умовах Індустрії 5.0. Реалізація запропонованих заходів дозволить значно підвищити ефективність роботи, покращити прийняття рішень та забезпечити конкурентоспроможність на ринку.

Інформаційні джерела

1. Що таке Індустрія 5.0 та як вона може допомогти у повоєнній відбудові. URL: https://gre4ka.info/novyny/74858-shcho-take-industriia-5-0-ta-iak-vona-mozhe-dopomohty-u-povoiennii-vidbudovi/

2. Kashchena N, Nesterenko I. Digitalization of the innovative development management information service of the enterprise. Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship. Monograph. Tallinn: Teadmus OÜ, 2022. P. 238–254. URL: https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/31559

УДК 005:339.138

С.В. Літвінчик, здоб. ОС «магістр» *(ННІ «УІПА» ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*
О.Б. Андрющенко канд. наук з держ. упр., доц. *(ННІ «УІПА» ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків)*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КОНКУРЕНТНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ НА РИНКУ

Підприємства на ринку України сьогодні знаходяться у складних умовах існування через воєнні дії, руйнування інфраструктури, нестачу та удорожчання ресурсів, інфляцію, зниження купівельної спроможності покупців тощо. Таке економічне середовище спонукає менеджмент підприємств шукати шляхи адаптації до змінних умов конкуренції.

Задля збереження своєї позиції на ринку, а також для забезпечення довгострокового зростання, компанії активно шукають ефективні інструменти

для формування й реалізації маркетингових стратегій. Саме маркетингова стратегія є фундаментальним елементом, що допомагає бізнесу визначати свій унікальний шлях. Така стратегія повинна орієнтуватись на потреби ринку, поведінкові особливості цільових груп споживачів, швидкий технологічний розвиток, трансформацією уподобань споживачів тощо.

У контексті стрімкого зростання цифрових технологій, зокрема таких, як штучний інтелект (ШІ), машинне навчання, опрацювання великих обсягів даних та автоматизація, маркетингові стратегії набувають нових можливостей[1]. Впровадження інноваційних технологій у маркетинг сприяє створенню нових інструментів для аналізу ринку, визначення поведінки клієнтів і розробки персоналізованих рішень.[2]

Використання елементів ШІ можливе на кожному з етапів формування маркетингової стратегії підприємства. Так можливі: використання звичайної мови для поставлення завдань, аналіз накопиченої інформації підприємств у застарілих та незведених формах подання, отримання результатів в будь-якій формі. Через наведене, «традиційні» кроки формування маркетингової стратегії набувають нових властивостей, а саме:

– Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища: ШІ може швидко обробляти великі обсяги даних про ринок, конкурентів, макроекономічні показники та тенденції споживання, аналізувати настрої споживачів на основі даних із соцмереж. Можливе, навіть, прогнозування трендів за допомогою машинного навчання та виявлення закономірностей, які можуть бути невидимі для аналітиків. Виконання SWOT-аналізу за допомогою ШІ дозволяє виділяти та аналізувати значно більшу кількість чинників, автоматично надавати їм певну питому вагу тощо.

– Визначення цільового ринку та сегментація: ШІ здатний сегментувати ринок із високою точністю завдяки обробці поведінкових, демографічних та психографічних даних. Персоналізація сегментів на основі такого аналізу дозволяє краще зрозуміти потреби та очікування кожного сегмента.

– Позиціонування продукту: завдяки ШІ підприємства можуть точніше визначати унікальні переваги продукту та ефективніше позиціонувати його на ринку, проводити аналіз конкурентних позицій, моделювати поведінку споживачів на основі аналізу відгуків клієнтів. ШІ допомагає зрозуміти, які характеристики продукту є найбільш цінними для цільової аудиторії.

– Визначення цілей та завдань маркетингової стратегії. ШІ може допомогти встановити конкретні та реалістичні цілі на основі аналізу даних попередніх кампаній і даних про поточні ринкові зміни. Можлива автоматизація оцінки ймовірності досягнення кожної цілі та рекомендації з оптимізації стратегії.

– Розробка «маркетинг-міксу» (4P): ШІ сприяє автоматизації й оптимізації кожного елементу «маркетинг-міксу». Для «Product» ШІ може допомогти з удосконаленням та адаптацією продукту через аналіз відгуків і побажань клієнтів. Для «Price» - алгоритми ціноутворення можуть автоматично коригувати ціни залежно від попиту та пропозиції на ринку. Для «Place» -

визначення оптимальних каналів розподілу через аналіз доступних варіантів, географічного розташування та уподобань клієнтів. Для «Promotion» - оптимізація рекламних кампаній, включаючи вибір найефективніших каналів та персоналізовані рекламні повідомлення.

– Реалізація стратегії: На етапі реалізації ШІ може значно полегшити та автоматизувати виконання запланованих маркетингових заходів: чат-боти, email-кампанії, push-сповіщення тощо, моніторинг проведення заходів у режимі реального часу й коригування їх у процесі виконання, оптимізація ресурсів. Так, наприклад, розподіл та поточне коригування бюджету між різними інструментами для досягнення максимального ефекту.

– Оцінка та коригування стратегії: Алгоритми ШІ швидко обробляють великі обсяги даних і готують детальні звіти, вказуючи на ключові аспекти успішних та неефективних елементів. Системи з ШІ можуть автоматично вносити корективи в стратегію залежно від досягнутих результатів та змін у поведінці споживачів.

Звичайно, стратегії запропоновані ШІ можуть відрізнятись від звичних «класичних» і остаточне питання впровадження того чи іншого комплексу заходів залежить від відповідальної людини.

Слід зазначити й певні недоліки та обмеження використання ШІ для формування маркетингових конкурентних стратегій. Залучення технологій ШІ для маркетингових стратегій – досить нова технологія, що може давати хибні результати та потребує перевірки часом, а точність роботи алгоритмів ШІ значно залежить від якості вхідної інформації, яку отримати досить складно [3].

Ефективність маркетингу ШІ настільки висока, наскільки якісні дані, які ви йому надаєте. Неточні, неповні або нерелевантні дані можуть призвести до помилкових уявлень і неправильних рішень

ШІ є хорошим інструментом, але він не повинен замінювати людське судження. Надмірна опора на ШІ без критичного мислення може призвести до втрачених можливостей або помилок. Завжди необхідно переглядати статистичні дані та рекомендації, створені ШІ, щоб переконатися, що вони відповідають цінностям і цілям підприємства (бізнеса). ШІ-маркетинг – це не «встановив і забув». Бізнес і ринок постійно розвиваються, і моделі ШІ мають не відставати. Нехтування моніторингом і оновленням систем штучного інтелекту може призвести до застарілої інформації та низької продуктивності.[4]

Інформаційні джерела

1. Hermayanto, Ricky & Pendidikan Administrasi Perkantoran, Jurnal. (2023). Effective Marketing Strategies in Business: Trends and Best Practices in the Digital Age. Jurnal Ad ministrare. 10. 61-72. DOI:10.26858/ja.v10i1.45101.

2. Струнгар, Артур. (2024). Вплив штучного інтелекту на стратегії цифрового маркетингу: поточні можливості та перспективи розвитку. Економіка та суспільство. DOI:10.32782/2524-0072/2024-62-160.

3. Mike Kaput. (2024) How AI Can Help You Pick Strategies and Audiences That Yield the Best Results. Marketing AI Institute. URL: https://www.marketingaiinstitute.com/blog/epsilon-spotlight

4. N. Thompson (2024) How to Create an AI Marketing Strategy That Drives Real Impact. URL: https://www.copy.ai/blog/ai-marketing-strategy

УДК 657.1

Н.О. Лобода, канд. екон. наук, доц. *(ЛНУ ім. І. Франка, Львів)*
О.М. Чабанюк, канд. екон. наук, доц., ст. наук. співроб. (*ЛТЕУ, ЛНДІСЕ, Львів*)

КІБЕРБЕЗПЕКА В ОБЛІКОВІЙ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Інформаційна революція XX сторіччя у світі та подальший невпинний розвиток інновацій сьогодення не залишає жодної сфери діяльності людства поза межами впливу новітніх інформаційних технологій, і облік не став винятком.

В сучасних умовах, коли українська економіка інтегрується у світовий європейський простір, збільшення обсягів інформації, що надається підприємствами, постає питання про швидкість, якість, точність ведення бухгалтерського обліку [1]. Одним із напрямків удосконалення управління діяльністю підприємства є впровадження сучасних інформаційних систем, які забезпечують оперативність, якість, надійність процесів збору, обробки і зберігання інформації та оптимізацію управлінського персоналу підприємства. Застосування цифрових технологій бізнес-процесів будь-якого підприємства є невід'ємною частиною та запорукою його розвитку [2]. Розвиток цифрової економіки зробив можливим використання програмного забезпечення для ведення обліку та складання фінансової звітності.

У сучасних умовах інформаційного світу у процесі цифрової трансформації обліку комп'ютеризація є ключовим аспектом, адже основне його завдання – підвищення якості роботи як бухгалтерів, так і бухгалтерії в цілому. Програмне забезпечення – це той інструментарій, за допомогою якого бухгалтер може вести весь процес опрацювання даних починаючи з введення в машину інформації і закінчуючи одержанням регістрів бухгалтерського обліку. Програмне забезпечення для бухгалтерського обліку - це комп'ютерний додаток, який допомагає підприємствам записувати та обробляти всі свої облікові операції одночасно [3, 4].

Водночас разом з перевагами і новими можливостями цифрової трансформації облікових процесів компанії стикаються зі значними викликами: збільшення кількості кібератак (як повідомляє пресслужба Держспецзв’язку, в 2023 році в Україні кількість кібератак зросла, порівняно з 2022 роком, на 15,9% до 2543 інцидентів), проблема захисту інформації, що обробляється в інформаційно-телекомунікаційних системах, несанкціонований доступ до інформації, несанкціонованої її модифікації або порушення цілісності, викрадення персональних даних працівників компанії, а також особистої закритої інформацію компанії, поширення шкідливого програмного забезпечення, спроби WEB-атак, фішинг, DDoS-атаки. Аналізуючи даний перелік можна констатувати, що основна суть кібератаки полягає в неправомірному отриманні фінансової вигоди різними способами: 1) викрадення коштів з розрахункового рахунку компанії або у

працівників компанії; 2) крадіжка особистої закритої інформації компанії та в подальшому шантаж керівництва про розповсюдження її в мережі Інтернету; 3) отримання фінансової винагороди за не розповсюдження конфіденційної інформації. Саме тому, в різних країнах світу проблема кібербезпеки набуває неабиякої важливості.

Вирішення цих проблем потребує як для держави, так і для бізнесу впровадження ефективної, надійної та продуктивної системи кібербезпеки та кіберзахисту як національному, так і на місцевому рівні [5].

Проаналізуємо оцінку ступеня готовності різних держав світу (в т.ч. України) до захисту інформації в кіберпросторі використовуючи Національний індекс кібербезпеки (National Cyber Security Index, NCSI) та Рівень цифрового розвитку (Digital Development Level – DDL) (табл. 1).

Таблиця 1 – **Рейтинг країн за індексами захисту інформації в кіберпросторі та цифрового розвитку станом на 01.09.2023 р.**

Рейтинг	Країна	Національний індекс кібербезпеки (National Cyber Security Index, NCSI)	Рівень цифрового розвитку (Digital Development Level – DDL)	Різниця (+,-)
		Оцінка	Оцінка	
1	Бельгія	94,81	74,07	+20,74
2	Литва	93,51	67,34	+26,17
3	Естонія	93,51	75,59	+17,92
4	Чехія	90,91	69,21	+21,70
5	Німеччина	90,91	80,01	+10,90
6	Румунія	89,61	59,84	+29,77
7	Греція	89,61	64,02	+25,59
8	Португалія	89,61	68,64	+21,15
9	Велика Британія	89,61	79,96	+9,65
10	Іспанія	88,31	72,21	+16,10
11	Польща	87,01	65,03	+21,98
12	Австрія	85,71	75,76	+9,95
13	Фінляндія	85,71	78,35	+7,36
14	Саудівська Аравія	84,42	63,89	+20,53
15	Франція	84,42	77,29	+7,13
16	Швеція	84,42	81,51	+2,91
17	Данія	84,42	82,68	+1,74
18	Хорватія	83,12	64,63	+18,49
19	Словаччина	83,12	65,44	+17,68
20	Нідерланди	83,12	81,86	+1,26
...				
24	Україна	75,32	55,96	+19,36
...				
169	Домініка	3,90	56,90	-53,00

Джерело: https://ncsi.ega.ee/compare/

Аналізуючи дані таблиці 1 можна зробити висновок, що лідером рейтингу Національного індексу кібербезпеки (National Cyber Security Index, NCSI) стала Бельгія, другу сходинку посіла Литва, третю - Естонія. Україна в цьому рейтингу займає 24 місце (в 2019 році Україна посідала 29 місце з оцінкою 63,64). Такий результат для нашої держави є великим досягненням.

Враховуючи воєнні дії (в результаті війни Україна зіткнулася з багатьма проблемами: руйнування інфраструктури, обстріли, окупація, зупинка підприємств, міграція, логістичні збої, гуманітарні кризи, закриття бізнесу [6]), необхідно відзначити серйозні напрацювання наполегливої спільної роботи держави, бізнесу та громадянського суспільства щодо створення та запровадження системи швидкого реагування на надзвичайні події в критично важливій інформаційній інфраструктурі та усунення наслідків кібератак.

Важливу роль у впровадженні заходів кібербезпеки для українського бізнесу відіграє нормативно-правовий акт Закон України "Про захист персональних даних", який встановлює вимоги щодо обробки та збереження конфіденційної інформації. Паралельно з цим, зростають вимоги до відповідності нормативним актам та міжнародним стандартам (GDPR та ISO/IEC 27001), які регламентують захист даних і вимагають від компаній впровадження комплексних заходів кібербезпеки.

Враховуючи результати проведеного дослідження можна зробити висновок, що кібербезпека повинна бути інтегрована у всі етапи цифрової трансформації - від планування до впровадження нових технологій. Виконання нормативних вимог як на міжнародному, так і на національному рівнях, допоможе забезпечити високий рівень безпеки, що сприятиме стабільності бізнесу та збереженню довіри з боку клієнтів і партнерів.

Інформаційні джерела

1. Бухгалтерський облік : [навч. посібник] / Н.О. Лобода, О. М. Чабанюк. К.: АЛЕРТА, 2022. 224 с.
2. Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Шевчук Ю.І. ІТ-процесінг у національній обліковій практиці. *Науково-практичний журнал "Економічні студії"*. 2019. Вип. 4 (26). С. 97-100.
3. Чабанюк О.М., Лобода Н.О., Кузьмінська К.І. Бухгалтерський облік та прикладні програмні рішення. BAS бухгалтерія : навч. посібник. К.: АЛЕРТА, 2024. 234 с.
4. Чабанюк О.М, Лобода Н.О. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях : навч. посіб. К.: АЛЕРТА. 2023. 212 с.
5. Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Кольба Р.М. Діджиталізація як функція облікової діяльності: коронакриза як контекст. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу*: тези виступів Міжнар. наук. конф. (5-6 листопада 2020 р.). - Житомир: Житомирська політехніка , 2020. С. 337-338.
6. Bondaruk, T., Medynska, T., Nikonenko, U., Melnychuk, I., **Loboda, N.** (2023). Fiscal policy as a guarantee of sustainable development under military conditions. International Journal of Sustainable Development and Planning, Vol. 18, No. 4, pp. 1097-1102.

УДК 657.6

А.М. Любенко, д-р екон. наук, проф. *(ЛНУ, Львів)*
І.К. Ткачук, здоб. ОС *(ЛНУ, Львів)*

ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ МАРШРУТІВ НА ОСНОВІ АУДИТУ ВАРТОСТІ ТА ЧАСУ ДОСТАВКИ

Українська економіка зазнала значних втрат через війну, що сукупно відбилося на обсягах виробництва у різних секторах економіки: від промисловості до сільського господарства. Скорочення виробництва призвело до падіння попиту на транспортні послуги, як для імпорту, так і для експорту української продукції. Найбільше постраждали такі галузі, як нафтопереробна, металургія, машинобудування, хімічна промисловість та сільське господарство.

Стали ускладненими і логістичні проблеми підприємств гірничо-металургійного комплексу: в кілька разів зросла вартість надання послуг логістики в порівнянні з довоєнним періодом. Проте більш глобальною проблемою є обмеженість пропускної спроможності логістичних маршрутів. Значна частина логістики через закриття морських портів була переміщена на залізну дорогу та автотранспорт, однак митниці за заході України виявились «вузьким місцем», не спроможним вчасно пропустити через кордон величезні обсяги вантажних потоків.

Пошкодженими виявились і ланцюги постачань компонентів виробництв – сировини для харчової промисловості, техніки, одягу, причиною чого постає руйнування логістики чи позиція контрагентів, які не хочуть ризикувати. Крім того, воєнний стан дозволив виявити інші чинники, які критично вплинули на швидкість переміщення вантажних потоків – тимчасові обмеження на паливо, відсутність водіїв, побудова довших маршрутів, що розкривається через необхідність об’їжджати небезпечні зони.

Проте з плином часу становище покращується, що можна простежити на основі даних Держстату. Наприклад, за період березня-грудня 2023 року всіма видами транспорту було перевезено близько 282,4 млн тонн вантажів, тоді як за аналогічний період 2022 року– лише 231,1 млн тонн. Якщо праналізувати надані показники, то отримаємо 22 % загального зростання. Помісячно приріст становив від 17 % до 30 %. Звісно, обсяги перевезень лишалися істотно меншими за довоєнний рівень, проте зберігалася позитивна динаміка показників.

Щоб краще оцінити динаміку зрушень, розглянемо та візуалізуємо на рисунку 1 обсяг перевезень вантажів за місяць порівняно з аналогічним періодом іншого року.

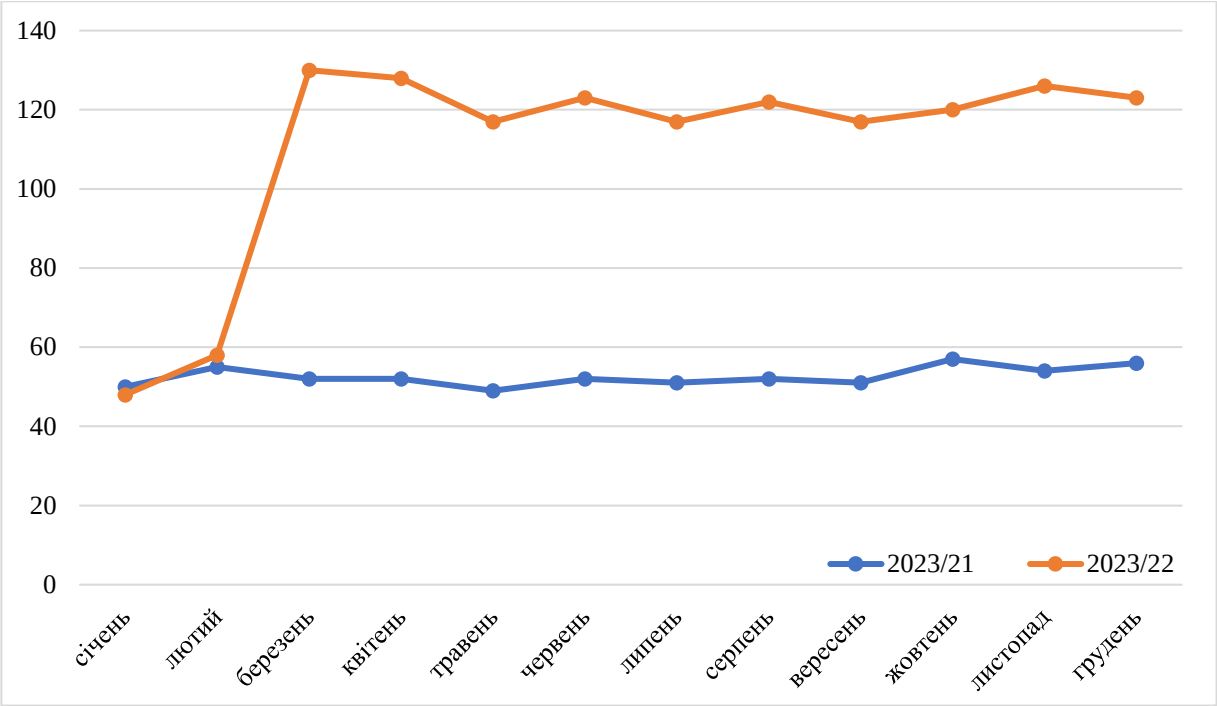

Рисунок 1 - Обсяг перевезень вантажів за місяць порівняно з аналогічним періодом іншого року, %

Джерело: Сформоване автором на основі держкомстат [1].

Швидкі темпи у 2024 році зберігаються у «вантажному» тренді. Це наочно демонструють результати роботи основного сегменту перевезень вантажів – залізниці, на яку традиційно перепадає близько половини загального обсягу вантажоперевезень в Україні. За даними АТ «Укрзалізниці», за перші п'ять місяців поточного року вантажні перевезення залізничними шляхами збільшились на 30 % порівняно з показниками минулого року. Таку відчутну динаміку забезпечує насамперед обслуговування потреб експортерів. Тут зростання сягає 57 %. У січні-травні 2024 року залізницею перевезено 75,4 млн тонн вантажів, із яких 38 млн тонн призначалися на експорт. Залізниця вже перевозить дві третини вантажів від показника довоєнного рівня [2].

Відзначимо, що всі ці позитивні зрушення були можливі лише на основі раціонального аналізу. Власне, корисним способом оцінки результативності є встановлення показників за ключовими аспектами логістичної діяльності з метою оцінки успіху поточного процесу чи конкретного виду діяльності.

Варто зазначити, що ключові показники ефективності – це кількісні показники ефективності для провідних видів діяльності, керованих організацією чи командою. До них відносяться всі заходи, необхідні підтримки функціонування операції на постійній основі. Отже, розглянемо найбільш базисні, які допомагають відслідковувати реальний стан справ:

– Час циклу замовлення. Це один із найважливіших логістичних KPI. Він вимірює середній час доставки товару з моменту оформлення замовлення до фактичної доставки. Відстежуючи цей логістичний KPI, ви зможете визначити шляхи підвищення задоволеності клієнтів, оптимізації операцій і зниження витрат.

– Точність замовлення. Цей KPI вимірює відсоток замовлень, які були доставлені без будь-яких помилок, наприклад: забезпечення правильної адреси доставки, правильної кількості товарів і відправлення правильного замовлення одержувачу. Високий рівень точності замовлення допомагає зменшити кількість повернень і є важливим компонентом для підтримки високого рівня задоволеності клієнтів.

– Кількість відправлень. Наступний KPI показує, скільки замовлень підприємство надіслало за певний час. Як наслідок, відстеження цього KPI допомагає визначити тенденції та зміни, у свою чергу, оптимізуючи рівень запасів, місткість складу та витрати на транспортування.

– Час виконання. Цей KPI вимірює середній час, протягом якого постачальник готовий товар до доставки. Оптимізувати цей показник нелегко, оскільки час виконання залежить від кількох факторів, зокрема від місця розташування постачальника, способу доставки та доступних рівнів запасів. Для оптимізації терміну виконання потрібне поєднання постійних інвестицій у новітні технології, а також підтримка тісної співпраці з постачальниками.

Згадаємо ще й про інноваційні рішення, що базуються на KPI, в сучасних умовах, а саме про географічну інформаційну систему (ГІС) — це автоматизована інформаційна система, призначена для збору, зберігання, обробки, доступу, відображення та розповсюдження геопросторових даних. Сучасні ГІС-системи включають одну або кілька баз даних і повну технологію обробки інформації. Ці технології надають безпрецедентні можливості для збору, аналізу та візуалізації геопросторових даних, що значно посилює ефективність військових дій, гуманітарних операцій та процесів відновлення.

Отже, війна стала глобальним випробуванням для української логістики, проте з плином часу галузь демонструє високу адаптивність. Компанії активно шукають альтернативи та нові можливості, інвестуючи в розвиток транспортної інфраструктури та розширення площин своїх операцій, будуючи нові перевалочні комплекси та модернізуючи наявну інфраструктуру. Усе це свідчить про потенціал української логістики та її готовності до інтеграції в глобальну транспортну мережі.

Інформаційні джерела

1. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]: https://www.ukrstat.gov.ua/

2. Електронний ресурс: https://hub.kyivstar.ua/articles/galuzevi-trendi-stan-logistichnoyi-galuzi-v-ukrayini-trendi-ta-osoblivosti

3. Донченко М. В. Геоінформаційні системи : навчальний посібник / М. В. Донченко, І. І. Коваленко. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 132 с.

УДК 338.22:004

М.В. Марченков, радник директора ННІ «Кіберпорт» (*ДБТУ, Харків*)

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Цифрова трансформація набирає обертів у всьому світі, і Україна не є винятком. За останні роки Україна досягла великих успіхів, зокрема, у цифровізації державних послуг, таких як «Дія», що є унікальним мобільним додатком, який надає доступ до більш ніж 10 основних документів у цифровому форматі. За версією журналу Times застосунок «Дія» увійшов до списку кращих винаходів 2024 року. Окрім застосунку «Дія» Україна запустила ініціативи з електронного врядування, які включають податкові та правові сервіси для громадян і бізнесу. Впровадження цифрових сервісів для реєстрації бізнесу та отримання адміністративних послуг сприяє спрощенню ведення бізнесу та покращенню інвестиційного клімату.

Пріоритетні цілі цифрової трансформації визначаються спрямованістю на підвищення ефективності, автоматизацію процесів, інтеграцію інновацій:

– цифрова трансформація дозволяє підприємствам і організаціям збільшувати продуктивність за рахунок автоматизації рутинних процесів і зменшення людського фактору;

– інноваційні технології, такі як штучний інтелект, великі дані (Big Data) та інтернет речей (IoT), допомагають створювати нові можливості для розвитку бізнесу та покращення обслуговування клієнтів.

Більшість наших пристроїв та систем підключені до локальних мереж та/або мережі Інтернет, тому інтеграція сучасних технологій часто супроводжується новими кіберризиками, що вимагає посилення заходів кіберзахисту. Серед нових векторів атак, пов'язаних із хмарними технологіями та IoT, можна відзначити:

– хмарні технології – переваги хмарних сервісів (зручність, доступність та масштабованість) супроводжуються ризиками несанкціонованого доступу, витоків даних і атак на хмарну інфраструктуру;

– Інтернет речей (IoT) – зростання кількості IoT-пристроїв у сфері виробництва, транспорту, медичних послуг та домашнього використання відкриває нові шляхи для атак. Недостатня безпека пристроїв часто використовується хакерами для здійснення DDoS-атак та викрадення даних.

Основні види кіберзагроз:

1. Фішинг – один із найпоширеніших методів атак, який полягає у відправленні електронних листів або повідомлень, що виглядають як офіційні запити від надійних джерел. Метою є отримання доступу до конфіденційної інформації користувача, такої як паролі, персональні дані чи фінансові дані.

2. Ransomware (віруси-вимагачі) – зловмисники зашифровують дані користувача або організації та вимагають викуп за розшифрування. Такий тип атак може паралізувати діяльність підприємств і спричинити значні фінансові збитки.

3. Соціальна інженерія – використання для переконання користувачів видати конфіденційну інформацію або виконати дії, які шкодять їхній безпеці.

4. DDoS-атаки – спрямовані на перевантаження мережевих ресурсів, що призводить до тимчасової недоступності веб-сайтів чи сервісів. Це впливає на репутацію організацій та може завдати значних фінансових збитків.

Через постійні загрози кібербезпека в Україні стала національним пріоритетом. Уряд розробив стратегію кібербезпеки та запровадив інституції, такі як Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (ДССЗЗІ) та Національний координаційний центр кібербезпеки. Їх основне завдання – забезпечення стійкості держави до кіберзагроз та формування відповідних стандартів безпеки для організацій.

Основні функції кібербезпеки в захисті цифрових активів:

– захист конфіденційності – захист персональних даних та інформації користувачів;

– забезпечення цілісності даних – підтримка достовірності та цілісності даних у системах;

– доступність – гарантія безперебійної роботи систем навіть у разі кібератак;

– моніторинг і виявлення загроз – постійний моніторинг мережі для виявлення потенційних загроз у реальному часі.

Окрім захисту інформаційних потоків кібербезпека допомагає забезпечити сталість бізнес-процесів, забезпечуючи:

– безперервність роботи – запобігання простою бізнес-процесів у результаті атак, що допомагає підтримувати стабільну роботу підприємств;

– мінімізацію фінансових збитків – використання проактивних заходів захисту зменшує ризики фінансових втрат через витоки даних або збої;

– довіру клієнтів і партнерів – організації, які дотримуються високих стандартів кібербезпеки, завойовують більшу довіру серед своїх клієнтів та партнерів, що позитивно впливає на їх репутацію.

Розширення доступу до даних і використання хмарних технологій створюють нові виклики в управлінні безпекою, що потребує впровадження передових рішень, таких як багатофакторна автентифікація та модель Zero Trust. Українським компаніям рекомендується впровадження моделі Zero Trust, яка передбачає «нульову довіру» до всіх користувачів та пристроїв без підтвердження. Цей підхід дозволяє ефективно захищати корпоративні мережі від атак зсередини та ззовні.

Принципи функціонування моделі Zero Trust:

– аутентифікація та авторизація – кожен доступ має бути перевіреним незалежно від того, чи користувач знаходиться всередині мережі чи поза її межами;

– мінімальний доступ – надання доступу лише до тих ресурсів, які потрібні для виконання завдань;

– постійний моніторинг – використання аналітики для виявлення підозрілої активності та швидкого реагування на потенційні загрози.

Для захисту державних систем та приватного сектору в кібербезпеці активно застосовується штучний інтелект. Наприклад, методи машинного навчання допомагають відстежувати аномалії у мережах та блокувати можливі атаки ще на стадії їх підготовки. Вектори застосування ШІ у кібербезпеці:

1. Виявлення аномалій – системи на базі ШІ можуть аналізувати великий обсяг трафіку та виявляти підозрілі патерни, які можуть вказувати на можливу атаку.

2. Автоматизація реагування – алгоритми ШІ здатні автоматично застосовувати заходи для запобігання загрозам, зменшуючи час реакції на інцидент.

3. Прогнозування загроз – використовуючи історичні дані, ШІ може передбачати майбутні атаки та вдосконалювати захисні механізми.

Одним з дієвих інструментів стратегії кібербезпеки України визначено підвищення обізнаності співробітників у кібербезпеці. Україна впроваджує спеціальні навчальні програми з кібербезпеки для державних службовців, що допомагає уникнути людських помилок, які можуть призвести до серйозних наслідків. Такі тренінги також пропонуються бізнесу та є важливим елементом для підвищення загального рівня кіберкультури. Основні типи навчальних програм із підвищення обізнаності співробітників у кібербезпеці:

– інтерактивні тренінги – залучення співробітників до моделювання ситуацій, що допомагає краще розуміти потенційні загрози;

– онлайн-курси – доступні для більш широкої аудиторії, що дозволяє проходити навчання у зручний час;

– практичні семінари та воркшопи - дають змогу відпрацювати навички розпізнавання загроз і реагування на них.

Отже, цифрова трансформація в Україні супроводжується активним розвитком кібербезпеки. Україна вже має значний досвід у боротьбі з кіберзагрозами, але щоб досягти стабільності, потрібно продовжувати інвестувати у нові технології, підвищувати рівень обізнаності співробітників та розширювати співпрацю між державою, бізнесом і освітніми установами.

Сучасні кіберзагрози вимагають постійного оновлення підходів та швидкої адаптації до нових реалій. Використання передових технологій, таких як штучний інтелект та багатофакторна автентифікація, є обов’язковою умовою для ефективного захисту в умовах цифровізації. Дієвими кроками із підвищення рівня кібербезпеки в умоівах цифрової трансформації є зміцнення правової бази та політик, що регулюють кібербезпеку, та розширення міжнародної співпраці для обміну досвідом і кращими практиками у сфері кіберзахисту.

УДК 005:631.11:004

Д.В. Мельник*, здоб. ОС *(ДБТУ, Харків)*

РОЗВИТОК ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Діджиталізація широко поширюється у всіх галузях народного господарства, сільське господарство не є винятком. Вона передбачає використання технологій для аналізу даних, підвищення продуктивності та оптимізації сільськогосподарських операцій. Це включає в себе все - від точного землеробства, яке використовує GPS і датчики для оптимізації управління на рівні поля, до аналітики даних, яка допомагає приймати рішення і підвищувати врожайність.

У різних регіонах цифрове сільське господарство набуває унікальних форм, пристосованих до місцевих потреб. Наприклад, у Сполучених Штатах використання дронів для моніторингу посівів та автоматизованої техніки стає все більш поширеним. Тепер фермери можуть використовувати аерофотозйомку для відстеження стану посівів, виявлення шкідників та оптимізації зрошення - по суті, це дає їм можливість спостерігати за своїми операціями з висоти пташиного польоту.

В Європі країни зосереджуються на сталих практиках. Європейський Союз інвестує значні кошти в технології розумного землеробства, які мінімізують вплив на навколишнє середовище, одночасно максимізуючи продуктивність. Це включає в себе все - від розумних систем зрошення, які економлять воду, до аналітики на основі штучного інтелекту, яка прогнозує хвороби сільськогосподарських культур до того, як вони поширяться.

Тим часом у країнах, що розвиваються, діджиталізація може виглядати дещо інакше, але є не менш впливовою. Мобільні додатки дуже популярні в таких країнах, як Індія та Африка, де фермери використовують свої смартфони для доступу до ринкових цін, прогнозів погоди та найкращих практик боротьби зі шкідниками в режимі реального часу. Це не лише розширює можливості фермерів, надаючи їм важливу інформацію, але й допомагає їм напряму зв'язуватися з покупцями, збільшуючи їхні прибутки.

Переваги використання цифрових інструментів у сільському господарстві є суттєвими. Перш за все, діджиталізація може призвести до підвищення врожайності та зниження виробничих витрат. Використовуючи дані для прийняття обґрунтованих рішень, фермери можуть вносити саме ту кількість добрив і пестицидів, яка їм потрібна, зменшуючи відходи та витрати. Крім того, цифрові технології сприяють сталому розвитку сільского господарства.

Точне землеробство зменшує надмірне використання хімікатів і води, сприяючи збереженню здорових екосистем. Крім того, зібрані дані можуть допомогти зрозуміти вплив зміни клімату, що дозволить фермерам ефективніше адаптуватися до мінливих умов. Нарешті, діджиталізація полегшує фермерам

* Науковий керівник – І.В. Піскачова, канд. техн. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*

доступ до ринків та інформації, підвищуючи їхню стійкість до мінливих ринкових умов.

Незважаючи на численні переваги, існує чимало викликів. Доступ до технологій є значним бар'єром, особливо в сільській місцевості країн, що розвиваються. Інтернет-зв'язок може бути нестабільним, і не всі фермери можуть дозволити собі новітні гаджети, також не менш суттєвим фактором є висока вартість сучасних технологій з впливу на сільське господарство. Крім того, існує розрив у навичках. Фермери потребують навчання для ефективного використання цих цифрових інструментів, і не всі регіони мають ресурси для таких освітніх програм.

Отже, хоча діджиталізація в сільському господарстві пов'язана з певними труднощами, її переваги значно переважають виклики. Чим більше фермерів адаптуються до цієї цифрової революції, тим більше ми можемо очікувати на більш сталий, ефективний і стійкий сільськогосподарський сектор у всьому світі.

Після детального аналізу стану технологій підприємства, було рекомендовано впровадити комплексну систему діджиталізації з акцентом на точне землеробство, моніторинг стану полів за допомогою дронів, а також інтеграцію IoT-пристроїв для відстеження стану техніки й управління витратами ресурсів.

Впроваджені рішення:

- точне землеробство – установка сенсорів для аналізу ґрунтів та автоматизована система внесення добрив і засобів захисту рослин, що дозволяє оптимізувати кількість витратних матеріалів і точніше розраховувати дозування.

- моніторинг полів за допомогою дронів – регулярне сканування полів для виявлення проблемних зон, таких як посухи, шкідники чи захворювання. Це рішення дозволяє швидко реагувати на проблеми, зменшуючи втрати врожаю.

- інтеграція IoT і GPS для відстеження техніки – впровадження GPS-трекерів для моніторингу маршрутів і витрат пального сільськогосподарської техніки, що допомагає знизити витрати на пальне та підвищити ефективність використання технічних ресурсів.

Результати через рік після впровадження:

1. Врожайність збільшиться на 15%, завдяки більш точному управлінню живленням і контролю якості ґрунту.

2. Витрати на добрива будуть зменшені на 20% завдяки оптимізованому внесенню та використанню аналізу ґрунту.

3. Витрати на пальне знизяться на 10%, оскільки завдяки GPS-трекерам маршрути були оптимізовані, а неефективні поїздки зведені до мінімуму.

4. Оперативність реагування на проблеми в полі зростуть на 30%, завдяки автоматизованим звітам з дронів і сенсорів, що дозволило вчасно виявляти та усувати проблеми, пов’язані з шкідниками чи хворобами рослин.

Загальний ріст прибутковості підприємства за перший рік діджиталізації має збільшитися близько на 23%, що показує значний вплив технологічних інновацій на розвиток і рентабельність сільськогосподарського бізнесу.

УДК 657.1:336.7

О.В. Накісько, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
С.В. Борисенко, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*
Т.М. Рідкокаша, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙН В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Зростання цифровізації та необхідність у прозорих, захищених фінансових системах підштовхують до впровадження нових технологій у сферу бухгалтерського обліку. Блокчейн як децентралізована база даних здатний забезпечити надійність та безпеку фінансової інформації, оскільки дозволяє записувати кожну транзакцію незмінним записом у загальному реєстрі. В умовах посилення загроз кіберзлочинності та шахрайства ця технологія стає важливим інструментом для захисту даних. Її використання дозволяє усунути потребу у посередниках, таким як банки, а також суттєво підвищити прозорість облікових процесів. Крім того, інтелектуальні контракти в блокчейні сприяють автоматизації бухгалтерських операцій, знижуючи ймовірність помилок та операційні витрати.

Хоча блокчейн найчастіше асоціюється з криптовалютами, такими як Bitcoin, його суть полягає у децентралізованій системі обробки даних, яка не залежить від грошових платформ. Блокчейн є одноранговою мережею, де комп'ютери (вузли) за допомогою криптографії та смарт-контрактів підтверджують транзакції, які записуються в блоки і формують ланцюг. Цей ланцюг блокує можливість фальсифікації записів, забезпечуючи незмінність даних, що робить його сильною альтернативою централізованим базам даних. Така децентралізована база даних дозволяє зберігати постійно зростаючий реєстр операцій без участі центрального органу [1].

У світовій практиці блокчейн уже застосовується в банківській справі, державних реєстрах та управлінні ланцюгами поставок, що свідчить про його універсальність і потенціал для трансформації облікових процесів. Для України ця технологія відкриває нові можливості для вдосконалення фінансового контролю, зменшення корупційних ризиків та підвищення ефективності облікових систем. Водночас залишається низка викликів, що потребують подолання для повного розкриття потенціалу блокчейну в бухгалтерському обліку.

Варто відмітити, що впровадження блокчейн-технології в бухгалтерський облік стикається з кількома ключовими викликами. По-перше, адаптація до існуючих систем потребує суттєвої модернізації інфраструктури, що включає спеціальне програмне забезпечення, потужне обладнання та кваліфікованих фахівців, здатних працювати з новою технологією. Висока вартість впровадження блокчейну та значні енерговитрати, безперечно, ускладнюють застосування його у малому та середньому бізнесі. Безпекові аспекти також потребують уваги: хоча блокчейн вважається захищеним, він все ж не

позбавлений ризиків, зокрема у відкритих мережах можливі кібератаки. Окремо треба звернути увагу на те, що правова невизначеність залишається значною перепоною, оскільки відсутність чітких нормативів ускладнює інтеграцію блокчейну з чинним податковим законодавством та міжнародними чи національними стандартами бухгалтерського обліку. Також блокчейн у бухгалтерському обліку вимагає підготовки кадрів, здатних опанувати нові процеси.

Ряд науковців сходяться на думці, що технологія блокчейн має потенціал для прискорення розвитку галузі бухгалтерського обліку за рахунок зниження витрат на ведення та узгодження бухгалтерських книг і забезпечення абсолютної впевненості щодо прав власності та історії активів [2].

Проаналізувавши виклики, які несе впровадження блокчейн-технології в бухгалтерський облік, ми, все ж таки, схиляємося до його необхідності розвитку в обліково-аналітичному забезпеченні менеджменту суб'єктів сучасного бізнесу та публічного управління. Так, вважаємо, що блокчейн-технологія має значний потенціал для покращення бухгалтерського обліку завдяки своїм унікальним властивостям. Перш за все, вона знижує ймовірність помилок, які можуть виникнути через людський фактор. Автоматизація багатьох облікових функцій за допомогою інтелектуальних контрактів дозволяє виконувати стандартні операції без втручання людини, зводячи до мінімуму ризик помилок і підвищуючи точність облікових записів. Це також призводить до зменшення витрат на ведення обліку, оскільки частина роботи виконується автоматично, що сприяє ефективнішому використанню часу бухгалтера. Крім того, блокчейн надає сильний захист від шахрайства. Оскільки для внесення змін у блокчейн необхідно, щоб вони відбулися одночасно у всіх копіях розподіленої мережі, можливість фальсифікації записів суттєво знижується, адже одночасне коригування на всіх вузлах мережі є практично неможливим. Таке рівномірне розподілення записів у мережі забезпечує ще одну важливу перевагу – прозорість і безпеку даних. Усі записи в блокчейні криптографічно запечатані, тому будь-які спроби несанкціонованого втручання або знищення інформації стають очевидними. Це робить дані захищеними від змін, забезпечуючи їхню надійність та достовірність протягом усього циклу облікових операцій. Завдяки цим особливостям, блокчейн може зробити бухгалтерський облік більш прозорим і надійним, підвищуючи рівень довіри до облікових даних та спрощуючи аудит і внутрішні перевірки.

Інформаційні джерела

1. Ярощук О., Белова І. Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку та аудиті. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації.* 2020. Вип. 3-4. С. 28-44.

2. Kwilinski A. Implementation of blockchain technology in accounting sphere. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal.* 2019. Special Issue 2. Vol. 23. P. 1-6.

3. Руденко С.В., Погребняк Д.С. Бухгалтерський облік в умовах цифровізації. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2021. № 1. С. 265-269.

УДК 657.05:004

Р.М. Остапенко, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
І.О. Курінна, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Дебіторська заборгованість є критично важливим елементом фінансового управління підприємством, оскільки вона безпосередньо впливає на ліквідність, оборотність капіталу та загальний фінансовий стан. Сучасні інформаційні технології (ІТ) відіграють ключову роль у спрощенні обліку та аналізу дебіторської заборгованості, забезпечуючи підприємствам можливість швидше отримувати точні дані та приймати обґрунтовані рішення.

Обліково-аналітичне забезпечення — це система, що включає в себе методи, інструменти та процедури для збору, обробки та аналізу інформації про дебіторську заборгованість. Вона складається з різних елементів, таких як база облікових даних, планові дані, нормативи, звітність та аналітичні показники. Ця система повинна будуватися за принципом хронології збору та обробки даних, що дозволяє формувати звітність від первинних документів до фінансової звітності.

Обліково-аналітичне забезпечення (ОАЗ) є системою, що охоплює процеси збору, обробки та аналізу інформації про фінансові результати діяльності підприємства. Його основна мета полягає у формуванні достовірної інформаційної бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. ОАЗ складається з обліку, аналізу та аудиту, що забезпечує комплексний підхід до управління дебіторською заборгованістю та іншими фінансовими аспектами.

Сучасні інформаційні технології, зокрема ERP-системи (Enterprise Resource Planning), відіграють ключову роль в обліку дебіторської заборгованості, автоматизуючи та інтегруючи бізнес-процеси підприємства. Ці системи дозволяють централізовано управляти фінансовими операціями, включаючи облік дебіторів, що забезпечує доступ до актуальної інформації в режимі реального часу. Завдяки функціям автоматизації, ERP-системи зменшують ймовірність помилок, покращують контроль за виконанням платіжних зобов'язань та сприяють своєчасному збору боргів.

Крім того, сучасні технології забезпечують потужні аналітичні інструменти для оцінки платоспроможності дебіторів і прогнозування ризиків неплатежів. Використання BI (Business Intelligence) у поєднанні з ERP-системами дозволяє підприємствам отримувати глибокий аналіз даних про дебіторську заборгованість, що допомагає виявляти проблемні зони та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Таким чином, впровадження сучасних інформаційних технологій у сферу обліку дебіторської заборгованості є необхідною умовою для підвищення ефективності управління фінансами підприємства.

Сучасні технології, такі як Business Intelligence (BI), значно полегшують процес аналізу. Вони забезпечують автоматизований збір, структурування та аналіз даних, що дозволяє отримувати оперативну інформацію про дебіторську заборгованість у розрізі менеджерів, контрагентів і каналів збуту. Це сприяє швидкому виявленню проблемних клієнтів і прийняттю управлінських рішень для оптимізації процесу повернення боргів.

Автоматизація процесів обліку та контролю є невід'ємною складовою сучасного управління підприємством, що дозволяє значно підвищити ефективність роботи бухгалтерії. Вона передбачає передачу частини функцій бухгалтера комп'ютерним програмам, що зменшує рутинні завдання, такі як ручне введення даних чи розрахунки. Сучасні системи автоматизації, такі як BAS, забезпечують швидке заповнення документів, формування звітності та обробку великих обсягів інформації, що дозволяє бухгалтерам зосередитися на більш стратегічних завданнях, таких як контроль і аналіз фінансових показників.

Впровадження автоматизованих систем обліку також сприяє зменшенню помилок до мінімуму, підвищуючи точність даних і прозорість фінансових операцій. Процес автоматизації включає кілька етапів: від збору інформації про існуючі бізнес-процеси до вибору відповідного програмного забезпечення та навчання персоналу. Завдяки цьому підприємства можуть оперативно реагувати на зміни в законодавстві, покращувати взаємодію між відділами та забезпечувати високий рівень контролю за фінансовими потоками [1].

Цифровізація суттєво змінює підходи до управління дебіторською заборгованістю, впроваджуючи нові технології та інструменти, які забезпечують автоматизацію процесів обліку та аналізу. Системи Business Intelligence (BI) дозволяють підприємствам отримувати безперешкодний доступ до інформації, необхідної для комплексного аналізу дебіторської заборгованості. Завдяки автоматизованому збору та структуризації даних, компанії можуть оперативно оцінювати фінансовий стан контрагентів, прогнозувати ризики неплатежів і виявляти проблемні зони, що сприяє своєчасному реагуванню на зміни в платіжній дисципліні [2].

Крім того, інтеграція систем ERP (Enterprise Resource Planning) забезпечує централізований збір даних, що дозволяє всім підрозділам підприємства працювати з актуальною та достовірною інформацією. Це підвищує прозорість бізнес-процесів і дозволяє ефективно контролювати дебіторську заборгованість на всіх етапах — від формування кредитної політики до моніторингу платежів. Завдяки цифровізації, підприємства можуть оптимізувати свої фінансові потоки, зменшити ризики касових розривів і покращити загальну фінансову стійкість [3].

Впровадження інформаційних технологій у підприємствах стикається з численними проблемами та викликами, які можуть суттєво вплинути на ефективність їх використання. Однією з основних проблем є високі витрати на розробку та інтеграцію нових систем. Часто необхідно адаптувати програмне забезпечення під специфічні потреби підприємства, що призводить до додаткових фінансових витрат і часу. Також, недостатня підготовленість персоналу до роботи з новими технологіями може затягувати процес

впровадження і погіршувати загальну продуктивність роботи компанії на початкових етапах.

Крім того, можливі проблеми із сумісністю нових систем з уже існуючими бізнес-процесами. Якщо більшість процесів не оцифровані або стандартизовані, це може призвести до неефективності роботи нових технологій. Важливо також враховувати ризики, пов'язані з безпекою даних, оскільки зростання цифровізації збільшує ймовірність кібератак. Отже, для успішного впровадження інформаційних технологій підприємствам необхідно ретельно планувати процеси інтеграції, інвестувати в навчання персоналу та забезпечити належний рівень захисту інформації.

Обліково-аналітичне забезпечення є критично важливим елементом управління підприємством, оскільки воно забезпечує формування, обробку та аналіз інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Сучасні системи обліково-аналітичного забезпечення інтегрують дані бухгалтерського обліку з аналітичними процесами, що дозволяє підприємствам оперативно реагувати на зміни в фінансовому стані та ринкових умовах. Вони також сприяють підвищенню прозорості бізнес-процесів і контролю за використанням ресурсів.

Впровадження сучасних інформаційних технологій у цю систему дозволяє автоматизувати процеси збору та аналізу даних, що зменшує ймовірність помилок і підвищує ефективність роботи. Однак, підприємствам слід враховувати виклики, пов'язані з високими витратами на інтеграцію нових технологій та необхідністю навчання персоналу. Зрештою, успішне обліково-аналітичне забезпечення є запорукою стабільного розвитку підприємства та досягнення його стратегічних цілей.

Інформаційні джерела

1. Що таке автоматизація облікових процесів у компанії?. *Юридическая компания "Правова допомога"*. URL: https://pravdop.com/ua/publications/praktiki-kompanii/chto-takoe-avtomatizaciya-uchetnih-processov-v-kompanii-08-2022-148/ (дата звернення: 29.10.2024).

2. Лисняк О. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства | Динаміка та склад прострочених боргів RBC group Украина. *RBC group*. URL: https://www.rbcgrp.com/ua/biznes-analitika/analiz-debitorskoi-zaborgovanosti/ (дата звернення: 29.10.2024).

3. Що таке ERP?. *Oracle | Cloud Applications and Cloud Platform*. URL: https://www.oracle.com/ua/erp/what-is-erp/ (дата звернення: 29.10.2024).

УДК 657.1

Л.А. Поливана, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
О.С. Кравченко, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*
А.І. Давиденко, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

КІБЕРБЕЗПЕКА ДАНИХ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Дані сьогодні є основою для успішного управління, стратегічного планування та стратегічного управлінського обліку в бізнесі. Завдяки ефективному їх використанню керівництво може приймати обґрунтовані рішення, планувати бюджет, оцінювати ринкові тенденції та прогнозувати майбутні результати. Стратегічний управлінський облік дозволяє аналізувати продуктивність бізнес-процесів, ідентифікувати слабкі місця в ланцюжках постачання та управлінні ресурсами, що сприяє підвищенню ефективності роботи. Однак розвиток цифрових технологій і залежність від даних супроводжуються зростаючими кіберризиками, що може впливати на достовірність і доступність інформації для стратегічного управлінського обліку. Кібератаки на бізнес набувають все більшого масштабу та складності, ставлячи під загрозу конфіденційність і цілісність даних, які є основою стратегічного управлінського обліку. Підприємства стикаються з такими загрозами, як хакерські атаки, фішингові розсилки та шкідливе програмне забезпечення, які можуть призвести до значних фінансових збитків та втрати довіри клієнтів.

Як стверджує Bawaneh S.S., безпеку визначають як ступінь захисту від злочинної діяльності, небезпеки, пошкодження або втрати [1, с. 1175]. Питання кібербезпеки зачіпає інтереси не лише державних інституцій, а і приватного сектору та громадянського суспільства. При цьому низький рівень взаємодії органів державної влади, неурядових організацій та приватного сектору, а також відсутність системних нормативних документів, які описували б загрози Україні в кіберпросторі, є наслідком відсутності цілісного обговорення кібербезпекових питань.

Захист інформації на підприємствах має базуватись не на цінності цієї інформації для самого підприємства, а на її значенні для зловмисників, які можуть мати фінансовий інтерес. Інформація стратегічного управлінського обліку, включаючи комерційну таємницю, може бути привабливою для порушників. Очевидно, що питання кібербезпеки повинні бути пріоритетними для всіх підприємств, незалежно від їхнього розміру, складності чи виду діяльності, і мати чітке розуміння серед усіх співробітників.

Alani M.M. визначає загрозу як «потенційне посягання на безпеку, яке існує за наявності обставин, можливостей, дій або подій, що можуть її порушити і заподіяти шкоду» [2, с. 15–16]. Проаналізувавши типи кіберзагроз для бізнесу, ми дійшли висновків, що найбільш актуальними є: фішинг, зловмисне програмне забезпечення (ПЗ) та інсайдерські загрози.

Фішинг- фішинг є одним з найпоширеніших кіберзлочинів, який щороку завдає незліченних фінансових збитків. Його мета - викрасти конфіденційні дані та облікові дані, такі як логін і реквізити кредитної картки, і обманом змусити людей дозволити встановити шкідливе програмне забезпечення. Зловмисне ПЗ - зменшити шкоду від шкідливого програмного забезпечення можна різними способами. Зловмисники розробляють шкідливе програмне забезпечення, щоб отримати постійний доступ до пристрої в підприємстві. Потім ці пристрої використовуються для віддаленого керування, крадіжки даних, виявлення локальної мережі або розсилки спаму з зараженого пристрою. Інфекція є відносно поширеною і може серйозно вплинути на мережу, викрадаючи дані та паролі, сповільнюючи роботу системи або повністю видаляючи файли. Зараджене шкідливим програмним забезпеченням обладнання часто стає непридатним для використання, що завдає шкоди МСП, оскільки вони несуть витрати на заміну обладнання. Шкідливе програмне забезпечення не обмежується одним комп'ютером. Шкідливе програмне забезпечення може швидко поширюватися мережею організації.

Внутрішні загрози - багато людей в організації мають доступ до конфіденційної інформації. Незалежно від того, чи це нинішній або колишній працівник, партнер або підрядник, 25 відсотків витоків даних спричинені внутрішніми загрозами. Зловмисники можуть бути мотивовані жадібністю, або це можуть бути незадоволені працівники, які діють зі злості. У будь-якому випадку, поширення ними конфіденційної інформації може завдати значних фінансових збитків.

Також розглянемо людський фактор як один із видів вразливостей в кібербезпеці. Будь-яка інформаційна інфраструктура, яка навіть має найновіші програмно-технічні засоби захисту, все ще опрацьовується людиною, що дає злочинцям, дуже велику вразливість, яку вони можуть використовувати для своїх цілей через соціальну інженерію. Можна виділити 4 внутрішні загрози – пішаки, гуфи, співучасники, самотні вовки. Розглянемо деякі з них:

Пішак-це працівник, який часто ненавмисно здійснює зловмисні дії через фішинг або соціальну інженерію. Прикладами можуть бути працівники, які ненавмисно завантажують шкідливе програмне забезпечення на робочі станції, або користувачі, які видають себе за працівників служби підтримки і розкривають свої облікові дані третім особам.

Гуфи – дії не зі злим умислом, але навмисне заподіяння шкоди. Не підготовлені або надмірно самовпевнені користувачі вважають, що вони знаходяться поза межами політики безпеки, незалежно від їх компетенції. 95% організацій мають співробітників, які активно намагаються обійти засоби контролю безпеки, і майже 90% інсайдерських атак спричинені недосвідченими користувачами, які не усвідомлюють, якої шкоди можуть завдати їхні дії.

Захист інформації на підприємстві – це ключ до забезпечення безпеки та конфіденційності даних. Узагальнимо найбільш ефективні і поширені заходи захисту:

1. Централізоване зберігання даних (дані треба зберігати в одному місці, контролювати їх обробку та обмежувати доступ співробітників до конфіденційних матеріалів).

2. Голосові канали (використовуйте IP-телефонію, це може запобігти перехопленню розмов і забезпечити конфіденційність інформації, що передається по телефону).

3. Дані про клієнтів (треба використовувати додаток для зберігання даних клієнтів та автоматичного запису інформації про дзвінки, саме це забезпечує конфіденційність і надає адміністраторам доступ до персональних даних клієнтів.

Треба зауважити, що ризики безпеки впливають на бюджетування та фінансовий контроль в стратегічному управлінському обліку.

Після ідентифікації фінансових ризиків, з якими може зіткнутися підприємство в процесі своєї фінансової діяльності, визначення рівня ризику та факторів, що впливають на оцінку ризику, а також виявлення потенційних втрат, пов'язаних з ними, перед підприємство постає завдання розробити заходи з мінімізації фінансових ризиків. Тому фахівці з ризиків повинні визначити найбільш прийнятний спосіб нейтралізації фінансових ризиків і вибрати найбільш відповідний метод їх зниження.

Постійний розвиток стратегій захисту є необхідною умовою для забезпечення безпеки бізнесу в умовах зростаючих кіберзагроз. Сучасні кібератаки стають дедалі складнішими, оскільки зловмисники використовують нові технології та методи, щоб обійти традиційні системи захисту. Стратегія кібербезпеки, яка залишатиметься незмінною, швидко застаріє та стане вразливою, тому підприємствам необхідно регулярно оновлювати свої захисні інструменти та методи. Це включає впровадження нових технологій, таких як штучний інтелект для виявлення аномалій та поведінковий аналіз для передбачення потенційних загроз. Крім того, розвиток стратегій захисту дозволяє бізнесу оперативніше реагувати на нові ризики, включаючи загрози, пов’язані з віддаленою роботою та розширеним використанням хмарних технологій. Такі інструменти, як багатофакторна аутентифікація, сучасні системи шифрування і регулярний моніторинг мережі, сприяють тому, що підприємство залишається на крок попереду кіберзлочинців. Стратегічний управлінський облік також потребує надійного кіберзахисту, оскільки його ефективність залежить від точності й доступності ключових даних для прийняття управлінських рішень. Надійні засоби захисту забезпечують збереження цілісності фінансової інформації та аналітичних даних, на основі яких і розробляються стратегічні плани підприємства.

Інформаційні джерела

1. Bawaneh S.S. Information security for organizations and accounting information systems. A Jordan banking sector case. International Review of Management and Business Research. 2014. Vol. 3. Issue 2. P. 1174–1188.

2. Alani M.M. Elements of Cloud Computing Security. A Survey of Key Practicalities. Switzerland: Springer, 2016. 55p.

УДК 336.71:004.77

О.М. Сарахман, канд. екон. наук, доц. (*ЛНУ імені Івана Франка, Львів*)

ВПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ ОБЛІКУ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ: ВИКЛИКИ, РИЗИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Сучасний світ стрімко рухається до цифрової трансформації, і банківська система не стала винятком. Цифрові технології змінюють спосіб роботи та взаємодії банків з клієнтами. Цифровізація банківської системи включає впровадження нових технологій, автоматизацію процесів, зміни у відносинах з клієнтами та забезпечення кібербезпеки [1].

Цифровізація суттєво змінює бізнес-моделі банків, впроваджує нові технології та трансформує банківські продукти, піднімаючи на новий рівень взаємодію з клієнтами. Український банківський сектор не лише не відстає від провідних світових тенденцій, а й виступає одним із лідерів у галузі діджиталізації на глобальному рівні. Завдяки цифровим технологіям покращується рівень задоволеності клієнтів, а також розширюється охоплення цільової аудиторії банками. Цифровізація сприяє автоматизації багатьох банківських процесів, що призводить до підвищення ефективності та зниження операційних витрат [2].

Впровадження автоматизованих систем обліку в банківських установах докорінно змінює процеси обробки, аналізу і передавання фінансової інформації, сприяючи значній оптимізації рутинних завдань, таких як введення даних, створення звітів та їх перевірка. Це дозволяє знижувати ймовірність помилок і підвищувати ефективність, що особливо важливо для банківських структур, де точність і швидкість обробки даних мають критичне значення.

З одного боку, автоматизація створює нові можливості: підвищення прозорості фінансової звітності банків, швидший доступ до фінансових даних в режимі реального часу, а також поліпшення управлінських рішень завдяки аналітичним інструментам, таким як прогнозне моделювання та аналіз великих даних [3]. Впровадження хмарних рішень дозволяє керівництву банків моніторити ключові показники та здійснювати аналіз фінансового стану установи, що підвищує гнучкість у реагуванні на зміни ринкових умов.

З іншого боку, цифрова трансформація супроводжується значними викликами та ризиками. Однією з найбільших проблем автоматизації є кібербезпека. Автоматизовані системи збільшують ризик кібератак та втрати конфіденційних даних і банки стають основними цілями хакерів, тому важливо інвестувати в надійні системи безпеки та регулярно оновлювати захист. Залежність від технологій означає, що будь-які збої в програмному забезпеченні або апаратному обладнанні можуть серйозно порушити роботу банку. Наприклад, відмова в обліковій системі може призвести до збоїв у проведенні транзакцій або неточностей у фінансовій звітності.

Незважаючи на ризики, впровадження автоматизованих систем обліку відкриває перед банками нові можливості для покращення ефективності, зниження витрат і підвищення конкурентоспроможності [4].

Завдяки автоматизованим системам обліку, банки можуть швидше надавати клієнтам необхідну інформацію про їхні рахунки, здійснювати операції без затримок і забезпечувати безперервний доступ до послуг через цифрові канали, такі як мобільні додатки та інтернет-банкінг.

Багато банків уже мають складні IT-архітектури, і впровадження нових автоматизованих систем може бути складним через необхідність інтеграції з наявними базами даних, CRM-системами та іншими фінансовими платформами. Переходячи на нові технології, банки змінюють внутрішні процеси, культуру та підходи до управління. Провідні українські банки, які мають складні IT-системи та активно працюють над їхньою модернізацією та автоматизацією.

ПриватБанк є лідером серед українських банків у використанні цифрових технологій. Він має одну з найскладніших IT-архітектур у країні, яка включає автоматизовані системи обліку, CRM, мобільний банкінг, інтернет-банкінг (Privat24), а також аналітичні платформи для аналізу транзакцій. Інтеграція нових рішень часто вимагає серйозних зусиль через складність існуючих платформ.

Ощадбанк, як державна установа, також володіє великою і складною IT-архітектурою, що включає численні системи для обліку, звітності, роботи з депозитними та кредитними портфелями. Автоматизація процесів у цьому банку потребує інтеграції з існуючими системами, зокрема для забезпечення відповідності регуляторним вимогам.

УкрСиббанк активно використовує різні автоматизовані системи для управління обліком та банківськими операціями, зокрема впроваджує рішення для клієнтського сервісу, CRM-системи та автоматизовані облікові системи. Впровадження нових рішень часто стикається з необхідністю інтеграції з глобальними платформами BNP Paribas, частиною якого є банк.

Райффайзен Банк також має потужну IT-архітектуру, яка включає в себе CRM-системи, автоматизовані облікові системи та мобільні платформи для обслуговування клієнтів. Автоматизація обліку та інтеграція нових рішень вимагає гармонізації з міжнародними стандартами, оскільки банк є частиною глобальної фінансової групи Raiffeisen.

ПУМБ активно розвиває свої цифрові сервіси та має розгалужену IT-архітектуру для управління операціями та обліком. Інтеграція нових автоматизованих систем у ПУМБ часто включає оптимізацію взаємодії з базами даних та CRM-системами для покращення обслуговування клієнтів.

Альфа-Банк використовує складні автоматизовані системи для обліку та управління операціями, включаючи сучасні CRM-рішення та системи управління фінансовими потоками. Інтеграція нових технологій є важливою для підтримання конкурентоспроможності та забезпечення високого рівня сервісу [5].

Автоматизовані системи повинні відповідати вимогам регуляторних органів, які висувають суворі вимоги до обліку, звітності та захисту даних і якщо

система не відповідає цим вимогам, банк може стикнутися з штрафами або іншими санкціями.

Штучний інтелект може допомогти автоматизувати не тільки стандартні облікові операції, але й складні аналітичні завдання. AI дозволяє прогнозувати ризики, виявляти шахрайські операції та надавати персоналізовані рекомендації клієнтам на основі їхніх фінансових даних [3].

Використання технології блокчейн може підвищити прозорість і надійність облікових операцій. Блокчейн забезпечує незмінність записів та дозволяє вести облік транзакцій у режимі реального часу, що може значно знизити ризики шахрайства та помилок.

Впровадження автоматизованих систем, які допомагають банкам відповідати регуляторним вимогам, може полегшити процеси звітності та аудиту. Це особливо актуально в умовах посилення регуляторного нагляду за банківською діяльністю в умовах війни [6].

Банки можуть почати з автоматизації окремих процесів або відділів, а згодом поширювати рішення на всю установу і це дозволить уникнути ризиків, пов'язаних з різким впровадженням нових технологій, та забезпечить плавний перехід. Банкам важливо обирати надійних постачальників програмного забезпечення та технологічних рішень, які зможуть забезпечити підтримку на всіх етапах впровадження автоматизації.

Автоматизація облікових процесів в банках є важливим елементом цифрової трансформації, який приносить значні переваги, такі як підвищення ефективності, скорочення витрат та покращення якості обслуговування клієнтів. Однак цей процес також супроводжується викликами, пов'язаними з адаптацією персоналу, інтеграцією з існуючими системами, а також кібербезпекою. Успішне впровадження автоматизованих систем потребує детального планування, підтримки з боку керівництва та постійного моніторингу ризиків, щоб повністю реалізувати можливості цифрової трансформації.

Інформаційні джерела

1. Реверчук, С., Творидло, О. (2023). Цифровізація банківського бізнесу: виклики та можливості для державного регулювання. *Економіка та суспільство*, (55). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-45

2. Кретов, Д., Міндова, О. (2024). Цифровізація банківського сектору України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Сталий розвиток економіки*, (2(49), 223-228. URL: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-35

3. Бей Г.В., Шперчук А.О., Думанська А.О. Можливості застосування технологій AI в системі стратегічного управління розвитком банківської установи. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-53

4. Франчук І.Б. Загрози та ризики у бухгалтерському (фінансовому) обліку внаслідок впровадження воєнного стану. DOI: https://doi.org/10.32718/monohraf.2024.8

5. НБУ та Мінцифри спільно працюють над цифровізацією банківської системи України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/nbu-ta-mintsifri-spilno-pratsyuyut-nad-tsifrovizatsiyeyu-bankivskoyi-sistemi-ukrayini

6. Орел А. М., Дяченко В. В. Виклики та перешкоди впровадження цифрової бізнес моделі банку в Україні. URL:file:///C:/Users/Admin/Downloads/Inv+5-2024_St9.pdf

УДК 657

Л.А. Сахно, канд. екон. наук, доц. *(ТДАТУ ім. Дмитра Моторного, Запоріжжя)*

ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОБЛІКУ ТА АУДИТІ

«Штучний інтелект» (ШІ) - це пара слів, яка однаково хвилює як дилетантів, так і знавців ШІ-спільноти. Концепція створеної людиною машини або розумної істоти, здатної самостійно мислити, навчатися та приймати рішення вражає. Починаючи з науково-фантастичних творів Іссака Азімова та Артура Кларка у другій половині XIX століття і закінчуючи сучасними голлівудськими фільмами, що широко демонструються на основі реальних наукових даних, які стоять за технологією ШІ, ми бачили, як людська уява розбурхується, вигадуючи всі можливості штучного інтелекту.

У сучасному світі ми спостерігаємо застосування технології штучного інтелекту повсюди. В охороні здоров'я штучні нейронні мережі використовуються як системи підтримки прийняття клінічних рішень для медичної діагностики. Безпека в побуті та на робочому місці забезпечується завдяки застосуванню розпізнавання мови та обличь. У маркетингу, медіа, електронній комерції та розвагах штучний інтелект використовується для аналізу вибору та поведінки клієнтів. На основі такого аналізу Netflix, Amazon та інші подібні сервіси сприяють підвищенню рівня задоволеності клієнтів. У торгівлі та інвестиціях відбувається алгоритмічна торгівля, яка передбачає використання складних систем ШІ для прийняття торговельних рішень з більшим обсягом і швидкістю, ніж людські можливості і взагалі технології ШІ застосовуються практично в усіх сферах життя. Облік і аудит не залишилися осторонь від всеохоплюючого характеру використання технології штучного інтелекту.

Що стосується тенденцій та новин у сфері штучного інтелекту в аудиті, то останні інновації очолюють компанії «Великої четвірки»: Deloitte, EY, PwC та KPMG. Так Deloitte створила альянс з Kira Systems для впровадження інновацій та ШІ на робочому місці [1]. На основі цього альянсу Deloitte створила когнітивний додаток під назвою Argus, призначений спеціально для цілей аудиту. Ця програма «вчиться на людських взаємодіях і використовує передові методи ШІ для обробки природної мови, автоматичної ідентифікації та вилучення ключової бухгалтерської інформації з будь-якого типу електронних документів». Інший додаток, розроблений Deloitte, - Guided Risk Assessment Personal Assistant, або скорочено GRAPA. Він допомагає аудиторам порівнювати обрану ними стратегію з іншими раніше використаними стратегіями управління ризиками, працюючи з базою даних Deloitte, що містить 10 000 кейсів, кожен з яких включає близько 50 ризиків [2]. На думку Deloitte, додаток слід розглядати як інструмент для планування та бенчмаркінгу, оскільки креативність та людський інтелект все ще потрібні, особливо при критичному розгляді процесів, подій та ризиків. Deloitte активно застосовує чат-боти, які ефективно

спрямовуватимуть працівників за допомогою нормативних актів, законодавства, стандартів аудиту та бухгалтерського обліку, а також спеціальної літератури. Цей додаток базується на алгоритмах, а також збирає цінні дані зворотного зв'язку від користувачів, щоб покращити подальший пошук та зробити додаток більш ефективним. Згідно з опитуванням EY Growth Barometer, 73 % опитаних керівників компаній середнього бізнесу вже застосовують штучний інтелект [2] використовують технології розумної автоматизації та RPA, які автоматизують найбільш трудомісткі, повторювані, стандартизовані та, що найважливіше, засновані на правилах завдання, залишаючи штучному інтелекту виконання завдань, які є набагато складнішими.

EY також фокусується на використанні штучного інтелекту для виявлення шахрайства. Компанія розробила інструмент під назвою EY Helix GL Anomaly Detector. Його алгоритм може виявляти шахрайські записи в журналах і надавати причини їх виявлення. PwC у співпраці з компанією H20.ai з Кремнієвої долини, розробили систему GL.ai на основі штучного інтелекту, здатну аналізувати документи та готувати звіти. GL.ai здатна відтворювати мислення та прийняття рішень аудиторів і вивчає всі транзакції, користувачів, суми та рахунки, щоб виявити незвичайні операції в головній книзі. KPMG сприймає штучний інтелект як цілу екосистему і створила концепцію KPMG Ignite, портфель рішень і можливостей штучного інтелекту. KPMG співпрацює з Microsoft, надаючи своїм клієнтам інтегровані інновації. Ці рішення включають Intelligent Underwriting Engine, інструмент для визначення профілю ризику та розрахунку премій або Sales Intelligence Engine,

Особливий інтерес для аудиту представляє Strategic Profitability Insights - платформа, яка допомагає витягувати ключові фінансові дані та надавати уявлення про вартість угоди. KPMG також згадує Digital Solution Hub, засновану на хмарних сервісах Microsoft Azure, пов'язуючи її з інструментами штучного інтелекту. Також не менш перспективною технологією, що використовуються в обліку і аудиті, є блокчейн. Одним з головних аргументів на користь впровадження блокчейну саме в аудиторські процеси є його здатність підвищити надійність аудиторських доказів. Цей аспект тісно пов'язаний з існуванням середовища великих даних. У зв'язку з появою бізнес-середовища великих даних тип доказів, які досліджують аудитори, кардинально змінився. Традиційна форма аудиторських доказів - докази, сформовані компанією або засновані на зовнішніх документах, - еволюціонує в електронну інформацію, яка передається, обробляється, зберігається, або до якої надається доступ]. Аудиторські докази повинні бути достатніми (кількісний вимір) та належними (якісний вимір). Достатність не є проблематичною, навіть у середовищі великих даних, оскільки нові технології дозволяють аудиторам отримувати та тестувати повну бухгалтерську інформацію без необхідності робити вибірку. Однак аспект якості, пов'язаний здебільшого з доречністю та надійністю, є ключовим питанням. Крім того, блокчейн має потенціал для підвищення цілісності доказів.

Процес аудиту поступово набуває превентивного характеру, а не використовується для тестування та перевірок. Роль аудиторів еволюціонувала від

суб'єкта надання впевненості до стратегічного партнера та радника, завдяки всім інструментам штучного інтелекту та аналітиці даних, включаючи блокчейн.

Із застосуванням штучного інтелекту з'являються не лише можливості та перспективи, а й велика кількість загроз та ускладнень, пов'язаних зі штучним інтелектом в обліку і аудиті. Регулювання хмарних сервісів відрізняється в усьому світі, але найбільш суворі обмеження діють в Європі. Як наслідок, компанії в країнах з більш м'якими правилами мають ширші можливості для розвитку штучного інтелекту.

Існують й інші ризики такі як: небезпека поляризації спільнот навколо розвитку штучного інтелекту і спричинення регіонального конфлікту або фінансової ізоляції серед верств населення. Крім того, існують загальні загрози штучного інтелекту, які широко розрекламовані, такі як зменшення потреби в робочій силі в економіці в цілому або можлива нерівність у доходах, спричинена специфічною концентрацією ринкової влади в індустрії штучного інтелекту. Ілон Маск зазначив, що штучний інтелект може бути більш небезпечним, ніж ядерна зброя, і що потрібен регуляторний орган, який би контролював його розвиток. Стівен Гокінг, один з провідних вчених, також попереджав про штучний інтелект, який, за його словами, може навіть покласти край людству, придушивши людський інтелект. В аудиті та бухгалтерському обліку небезпеку становлять здебільшого алгоритми. Алгоритми також повинні проходити аудит, який доводить, що вони не є експлуатаційними, оманливими, внутрішньо упередженими або містять людські логічні помилки чи вбудовані людські упередження. Результати бухгалтерського обліку все одно повинні надавати правдиве і справедливе уявлення про реальність, тому алгоритми, що використовуються в бухгалтерському обліку та аудиті, повинні відображати цю вимогу. Рішення, засновані на упереджених алгоритмах, можуть завдати фінансової та репутаційної шкоди інвесторам і власникам компаній.

Отже ШІ має різнобічний та значний вплив на бухгалтерський облік і аудит. Системи штучного інтелекту значно покращують якість бухгалтерської інформації, підвищують її точність та ефективність. Крім того, штучний інтелект уможливив такі фактори, як автоматизоване введення даних, розширивши можливості бухгалтерського обліку і аудиту та дозволивши об’єднувати й обробляти величезні обсяги даних. Важливо забезпечити стандартизацію системи штучного інтелекту в парадигмі бухгалтерського обліку і аудиту, щоб мінімізувати ризики, які можуть виникнути внаслідок їх інтеграції, так як сучасний бізнес покладається на рішення, засновані на технологіях штучного інтелекту.

Інформаційні джерела

1. Nathan Liao. Artificial Intelligence in Accounting: what will happen to accounting jobs? CMA Exam Academy. 2022. URL: https://cmaexamacademy.com/artificial-intelligence-in-accounting.

2. Kyle Wiggers. Zeni raises $13.5M to automate bookkeeping with AI. VentureBeat. 2021. URL: https://venturebeat.com/business/zeni-raises-13-5m-toautomate-bookkeeping-with-ai/.

УДК 658.5:004

П.В. Смірнова, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ Харків)*

ІНТЕГРАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

У сучасному динамічному бізнес-середовищі новітні інформаційні технології (ІТ) та цифрові рішення відіграють ключову роль у трансформації управління бізнес-процесами. Швидкий технологічний прогрес, глобалізація та зростаюча конкуренція змушують підприємства переглядати традиційні моделі управління, адаптуючись до нових викликів та можливостей цифрової ери. У цьому контексті ефективне використання новітніх ІТ-рішень стає критичним фактором для успішного функціонування та розвитку бізнесу.

Однією з головних переваг інформаційних технологій є їхня здатність оптимізувати та автоматизувати ключові бізнес-процеси, підвищуючи ефективність підприємств і дозволяючи їм працювати в умовах мінливого ринкового середовища. Новітні ІТ-рішення дозволяють підприємствам реорганізувати свої внутрішні процеси, зменшити час виконання завдань, а також забезпечити точність і прозорість у прийнятті управлінських рішень.

1. Автоматизація бізнес-процесів є одним із головних напрямків впровадження ІТ-рішень у бізнесі. Програмні платформи, такі як ERP-системи (Enterprise Resource Planning), допомагають підприємствам інтегрувати всі ключові аспекти їхньої діяльності, включаючи фінанси, логістику, виробництво та людські ресурси, у єдину інформаційну систему.

ERP-системи також забезпечують автоматичне оновлення даних у реальному часі, що дозволяє керівництву отримувати повну картину про стан бізнесу і приймати обґрунтовані рішення на основі актуальної інформації.

2. Хмарні технології відкривають нові горизонти для управління бізнес-процесами, надаючи можливість підприємствам отримувати доступ до своїх даних та додатків з будь-якої точки світу. Це особливо актуально в умовах зростаючої мобільності та віддаленої роботи. Хмарні сервіси, такі як Microsoft Azure, Amazon Web Services (AWS), Google Cloud, дозволяють компаніям масштабувати свої операції, не витрачаючи значні кошти на придбання та обслуговування фізичних серверів.

3. Великі дані та аналітика. Big Data і аналітичні інструменти стали важливим елементом цифрової трансформації бізнес-процесів. Великі обсяги даних, які генеруються в ході діяльності підприємства, можуть використовуватися для виявлення трендів, оптимізації операцій та прийняття стратегічних рішень. Аналітичні системи, такі як Tableau, Power BI, або Google Analytics, допомагають керівникам виявляти ключові фактори успіху та приймати рішення на основі даних.

Великі дані також відіграють важливу роль у прогнозуванні ринкових трендів та потреб клієнтів. За допомогою технологій штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання, підприємства можуть аналізувати поведінку споживачів,

прогнозувати попит і навіть автоматизувати маркетингові кампанії, що значно підвищує конкурентоспроможність компанії на ринку.

Управління бізнес-процесами за допомогою цифрових рішень стало основою сучасного управлінського підходу, який зосереджується на використанні технологій для підвищення гнучкості та адаптивності підприємств. Це дозволяє компаніям швидко реагувати на зміни ринку, економічні умови та нові виклики.

1. Цифрові платформи та інтеграція. Цифрові платформи, такі як Salesforce, SAP, та Oracle, дозволяють підприємствам інтегрувати різні бізнес-процеси в єдину систему, що полегшує управління даними та забезпечує їх прозорість. Такі платформи можуть об'єднувати дані з різних підрозділів компанії, надаючи можливість керівникам швидко отримувати доступ до ключових показників діяльності та приймати відповідні рішення.

Інтеграція цифрових рішень також полегшує співпрацю між різними учасниками бізнес-процесів, як всередині компанії, так і з зовнішніми партнерами. Це сприяє створенню екосистем, де всі учасники працюють над досягненням спільних цілей, використовуючи єдину цифрову інфраструктуру.

2. Роботизація бізнес-процесів (RPA). Роботизація бізнес-процесів, або RPA (Robotic Process Automation), дозволяє підприємствам автоматизувати рутинні завдання, звільняючи людські ресурси для більш творчих та стратегічних задач. RPA-інструменти, такі як UiPath, Automation Anywhere, або Blue Prism, можуть виконувати завдання на зразок обробки даних, управління документацією, або обслуговування клієнтів.

Впровадження RPA не лише підвищує продуктивність, але й мінімізує ймовірність помилок, що можуть виникати через людський фактор. Це, в свою чергу, підвищує точність і швидкість виконання бізнес-процесів, що є важливою перевагою в умовах жорсткої конкуренції.

Незважаючи на численні переваги новітніх інформаційних технологій, підприємства також стикаються з низкою викликів і ризиків. Одним із ключових викликів є кібербезпека. Підприємствам необхідно інвестувати в захист своїх даних і систем, впроваджуючи новітні технології безпеки.

Іншим викликом є опір змінам серед персоналу. Впровадження нових цифрових рішень може спричиняти дискомфорт серед співробітників, які звикли до традиційних методів роботи. Для успішної трансформації бізнес-процесів необхідно не тільки впроваджувати технології, але й інвестувати в навчання персоналу та створення культури інновацій.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що новітні інформаційні технології та цифрові рішення відкривають перед підприємствами величезні можливості для покращення управління бізнес-процесами. Від автоматизації та хмарних технологій до великих даних та роботизації - сучасний бізнес має в своєму розпорядженні широкий спектр інструментів для підвищення своєї конкурентоспроможності. Проте для успішної інтеграції таких рішень необхідно враховувати потенційні виклики та ризики, впроваджуючи стратегії, що забезпечують безпеку та адаптивність бізнесу в умовах цифрової економіки.

УДК 658.338

М.М. Чуйко, канд. техн. наук, доц. (*ННІ «УІПА» ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків*)

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У БІЗНЕС-ПРОЦЕСАХ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогодні щоб вижити й процвітати великим і малим компаніям на сучасному глобальному ринку, потрібна допомога цифрових технологій. Цифрові технології суттєво змінюють бізнес-процеси підприємств, підвищуючи їх ефективність, гнучкість і здатність до адаптації в умовах сучасного ринку. Впровадження цифрових технологій у бізнес-процеси має багато переваг.

Автоматизуючи трудомісткі, повторювані завдання за допомогою цифрових рішень, співробітники компанії можуть зекономити дорогоцінний час. Натомість усі години, витрачені на нудні адміністративні завдання, можна використати, щоб отримати більше цінності для клієнтів і розвивати бізнес. Більше того, інструменти автоматизації мінімізують ризик людських помилок, дотримуючись тих самих попередньо визначених правил кожного разу, коли вони виконують процес.

Окрім підвищення продуктивності, цифрові інструменти полегшують життя співробітників компанії. Звільнившись від виснажливих завдань, співробітники можуть зосередитися на роботі, яка змушує їх відчувати себе потрібними, залученими та щасливими. Задоволені співробітники є важливою умовою успіху кожної організації. Тому власники бізнесу не повинні обтяжувати своїх співробітників завданнями, які виснажують енергію, що заважає їм реалізувати свій справжній потенціал. Натомість вони повинні делегувати ці завдання інструментам автоматизації.

Цифрові інструменти спрощують надання послуг клієнтам і залишають їх задоволеними. Адже зручність і швидкість є обов’язковими для споживачів сьогодні. Цифрові технології зробили революцію в тому, як клієнти взаємодіють із компаніями, забезпечивши більш безпроблемні, ефективні та зручні способи взаємодії. Наприклад, засоби цифрового підпису дозволяють підписати бізнес-контракт в електронному вигляді на телефоні з будь-якого місця та в будь-який час.

Повільні та повторювані завдання можна спростити за допомогою цифрових технологій. Використовуючи цифрові технології, компанії також можуть:

- створити нові джерела доходу;
- підвищити безпеку та відповідність;
- скоротити витрати;
- зменшити свій екологічний слід;
- зробити процеси більш масштабованими;
- покращити співпрацю, доступність і прозорість.

Системи цифрового обліку автоматизують ручні процеси, щоб фінансові відділи могли працювати ефективніше. За допомогою цифрових інструментів, зокрема бухгалтерського та фінансового програмного забезпечення, бухгалтери

можуть отримувати дані в реальному часі, які допомагають їм визначати проблеми, розуміти тенденції та приймати більш обґрунтовані бізнес-рішення. Бухгалтерський облік, управління витратами на співробітників, фінансова звітність, складання бюджету, кредиторська та дебіторська заборгованість і звітність є прикладами процесів, які фінансові відділи можуть оптимізувати за допомогою цифрових технологій.

Цифровий маркетинг не тільки дешевший за традиційну рекламу, але й надає маркетологам великий пул потенційних клієнтів, який виходить за межі фізичних кордонів. Використовуючи цікавий контент і стратегічне націлювання, маркетологи мають можливість створювати кампанії, які можуть стати вірусними в Instagram та інших платформах соціальних мереж, ще більше розширюючи охоплення та максимізуючи вплив своїх цифрових маркетингових зусиль.

Крім того, інструменти цифрового маркетингу дозволяють націлюватися на конкретну аудиторію та виконувати масове планування, таким чином забезпечуючи показ оголошень компанії найбільш релевантним споживачам. Тому багато маркетингових агентств значною мірою покладаються на ці інструменти, щоб максимізувати ефективність і охоплення своїх кампаній.

Такі цифрові інструменти, як CRM, можуть покращити аналіз продажів і продуктивність команди, а також допомогти їм побудувати міцніші стосунки з клієнтами. Вся інформація про клієнта легко доступна на одній платформі, що веде до кращого знання клієнтів і передбачення їх потреб. Цифрові рішення також полегшують спілкування з клієнтами та забезпечують постійний захист даних клієнтів.

Відділи кадрів можуть використовувати цифрові інструменти, щоб усунути паперові процеси та залучити й утримати найкращі таланти. Більшість HR-процесів, від найму й адаптації до оцінки ефективності, можна легко автоматизувати. Це звільняє час для відділу кадрів, щоб зосередитися на покращенні залучення та утримання співробітників.

Цифровізація процесів підтримки клієнтів сприяє підвищенню задоволеності клієнтів, скорочуючи час відповіді та допомагаючи клієнтам допомогти собі. Бази знань, відеоуроки та вебінари – це лише кілька прикладів інструментів, на які служби підтримки клієнтів можуть покластися, щоб надати клієнтам необхідну інформацію. Створюючи відеоуроки або вебінари, обов’язково використовується програмне забезпечення для редагування відео, щоб створити досконалу та професійну презентацію. Спеціальні рішення для обслуговування клієнтів полегшують відповідати на запити клієнтів і надавати їм необхідну допомогу. Вони також дозволяють клієнту зв’язуватися з компанією через кілька каналів, що підвищує зручність.

Таким чином, цифрові технології забезпечують підприємствам можливість швидше адаптуватися до змін на ринку, оптимізувати ресурси та значно підвищити свою конкурентоспроможність. Вони стали невід'ємною частиною сучасного бізнесу, відкриваючи нові перспективи для його розвитку.

УДК 669.1:004.9

О.О. Шапуров, д-р. екон. наук, проф. *(ЗНУ, Запоріжжя)*
А.В. Афанас'єва, здоб. ОС «магістр» *(ЗНУ, Запоріжжя)*
Ю.В. Муратов, здоб. ОС «магістр» *(ЗНУ, Запоріжжя)*

РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МЕТАЛУРГІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Впровадження інноваційних рішень на основі штучного інтелекту почалося понад два десятиліття тому. Саме тоді зародилося комплексне управління процесами в реальному часі, що стало передвісником Індустрії 4.0. Наприклад, у 1990-х роках було розроблено прототип ШІ-системи для контролю та управління доменною піччю [1]. У цей період також були спроби застосування штучних нейронних мереж для моделювання процесів відновлення свинцю і цинку з промислового димового пилу, а також для синтезу цинку на установках переробки та відновлення вторинного алюмінію [2] Перші приклади застосування штучних нейронних мереж стосувалися управління нагрівальними печами в сталеливарній галузі [3]. Паралельно, металурги почали застосовувати машинне навчання (ML) для аналізу механічних властивостей продуктів [4]. На початку 2000-х років почалося промислове використання автоматичних систем контролю поверхні (ASIS) на основі штучних нейронних мереж для класифікації дефектів. Сталеливарна промисловість, будучи лідером у цьому процесі, незабаром залучила до таких інновацій і інші галузі.

Основні напрями досліджень в металургійній галузі включають слідуючи складові: безперервний онлайн моніторинг жорстких процесів; моніторинг форми та якості поверхні виробів; технічне обслуговування металургійного обладнання; оптимізація властивостей матеріалів та проєктування матеріалів; екологічна стійкість.

Безперервний онлайн моніторинг жорстких процесів (наприклад, печі для плавлення, рафінування або повторного нагрівання). Машинне навчання має фундаментальне значення особливо для розробки софт-сенсорів, які надзвичайно актуальні для застосувань, де умови навколишнього середовища ускладнюють застосування звичайних датчиків, що є досить поширеною ситуацією в секторі металу. Нещодавні зразкові роботи з м'яких датчиків на основі ML у сталевій галузі стосуються висоти спінювання шлаку в електродуговій печі (EAF) [5], кількості та складу шлаку EAF [6], хімічної характеристики розплаву в кінцевій точці в конвертері [7].

Моніторинг форми та якості поверхні тепер стає все більш надійним, потужним та універсальним завдяки застосуванню машинного навчання та DL для обробки зображень. Дефекти форми часто відстежуються за допомогою профілометрів та інших вимірювальних систем, необроблені дані яких використовуються для побудови 2D-карт і обробляються для вилучення відповідних ознак. ML ефективно підтримує такий аналіз, як для дефектів

плоскості в гарячекатаних сталевих смугах [8] так і для дефектів овальної форми при радіально-осьовому кільцевому прокаті [9].

У нещодавньому дослідженні [10] розглядається остання еволюція таких понять, як електронне обслуговування та інтелектуальне технічне обслуговування, з урахуванням розвитку розумного обслуговування та обслуговування 4.0, а також акцентується увага на сталеливарній промисловості. У науковій літературі наводиться все більше прикладів практичного застосування штучного інтелекту до обслуговування металургійного обладнання, таких як аналіз сталеливарного заводу [11]. та діагностика несправностей у виробництві алюмінію [12].

Підходи машинного навчання все частіше застосовуються для прогнозування властивостей матеріалів завдяки їх здатності виводити складні нелінійні зв'язки з даних без (або з обмеженою) попередньою інформацією, заповнюючи існуючі прогалини в знаннях про механізми, що зв'язують, наприклад, хімічний склад матеріалу і змінні процесу з властивостями напівфабрикатів або кінцевих продуктів. В даний час спостерігається швидкий розвиток міждисциплінарної дослідницької галузі матеріалознавчої інформатики, яка лежить між матеріалознавством і наукою про дані і розширює можливості відкриття, розробки матеріалів за допомогою ML та DL [13]. Аналіз, опублікований у [14], визначає, серед іншого, поведінку деформацій і руйнувань металів і сплавів, а також пов'язані з ними розробки як відповідне застосування матеріалознавчої інформатики.

Металургійна галузь має підвищувати свою стійкість, спираючись на економічні, екологічні та соціальні аспекти, які відображені в Цілях сталого розвитку (ЦСР) на 2030 рік, ухвалених усіма країнами-членами в 2015 році в рамках Порядку денного сталого розвитку. З огляду на це, у 2020 році Європейський Союз запустив Європейський зелений курс – комплекс ініціатив, спрямованих на досягнення кліматичної нейтральності ЄС до 2050 року. Штучний інтелект разом із цифровими технологіями вважаються потужними засобами для зменшення впливу на довкілля, впровадження чистих виробничих процесів, підвищення енергоефективності, ефективного використання ресурсів, а також для реалізації рішень циркулярної економіки (CE) та промислового симбіозу (IS). Сучасні дослідження [15] підтверджують, що застосування штучного інтелекту, у поєднанні з концепціями Індустрії 4.0, сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, енергії та матеріалів у промисловості.

Постійно зростаюче використання штучного інтелекту та машинного навчання в науці та технології металу було проаналізовано на практичних прикладах, а також обговорено деякі пов’язані з цим відповідні проблеми та можливості. Майбутні розробки повинні враховувати як технологічні, так і нетехнологічні бар’єри на шляху до повного та прибуткового впровадження штучного інтелекту в металургійному секторі. Це передбачає значні інвестиції не лише в обладнання та технології, а й у «людський капітал» з точки зору підвищення кваліфікації та ініціатив щодо залучення молодих талантів до цього сектору, що є фундаментальним для прогресу громадянського суспільства.

Інформаційні джерела

1. Tamura, N., Matsuda, K., Konishi, M., Takami, M., Kadoguchi, K. (1991) Application of artificial intelligence to operation control of blast furnace, IFAC Symp. Series, Proc. Triennial World Congress, 4, 63-68.

2. Aldrich, C., Van Deventer, J.S.J., Reuter, M.A. (1994) The application of neural nets in the metallurgical industry, Minerals Engineering, 7 (5-6), 793-809.

3. Kim, Y.I., Moon, K.C., Kang, B.S., Han, C., Chang, K.S. (1998) Application of neural network to the supervisory control of a reheating furnace in the steel industry, Control Engineering Practice, 6 (8), 1009-1014.

4. Mukherjee, A., Schmauder, S., Rühle, M. (1995), Artificial neural networks for the prediction of mechanical behavior of metal matrix composites, Acta Metallurgica Et Materialia, 43 (11), 4083-4091.

5. Son, K., Lee, J., Hwang, H., Jeon, W., Yang, H., Sohn, I., Kim, Y., Um, H. (2021) Slag foaming estimation in the electric arc furnace using machine learning based long short-term memory networks, *J. Mat. Res. Tech.*, 12, 555-568.

6. Murua, M., Boto, F., Anglada, E., Cabero, J.M., Fernandez, L. (2020) A slag prediction model in an electric arc furnace process for special steel production, (2020) *Procedia Manufacturing*, 54, 178-183.

7. Chang, S., Zhao, C., Li, Y., Zhou, M., Fu, C., Qiao, H. (2021) Multi-channel graph convolutional network based end-point element composition prediction of converter steelmaking, *IFAC-PapersOnLine*, 54 (3), 152-157.

8. Vannocci, M., Ritacco, A., Castellano, A., Galli, F., Vannucci, M., Iannino, V., Colla, V. (2019) Flatness Defect Detection and Classification in Hot Rolled Steel Strips Using Convolutional Neural Networks, *Lecture Notes in Computer Science*, 11507 LNCS, 220-234.

9. Fahle, S., Glaser, T., Kneißler, A., Kuhlenkötter, B. (2021). Improving quality prediction in radial-axial ring rolling using a semi-supervised approach and generative adversarial networks for synthetic data generation, *Production Engineering*.

10. Macchi, M., Roda, I., Fumagalli, L. (2020) On the focal concepts of Maintenance in the Digital era, *IFAC-PapersOnLine*, 53 (3), 84-89.

11. Sahu, A., Chahar, R., Olivar, S., Balasubramanian, R., Gupta, A., Ahn, H. (2021) Building a scalable intelligent system to advise predictive maintenance operations in a steel mill, *AISTech - Iron & Steel Tech. Conf.*, 1156-1163.

12. Kolokas, N., Vafeiadis, T., Ioannidis, D., Tzovaras, D. (2020) A generic fault prognostics algorithm for manufacturing industries using unsupervised machine learning classifiers, *Simulation Modelling Practice& Theory*,103.

13. Isayev, O.; Tropsha, A.; Curtarolo, S. (2019) *Materials Informatics: Methods, Tools, and Applications*; John Wiley & Sons: Hoboken, NJ, USA.

14. Reyes, K.G.; Maruyama, B. (2019) The machine learning revolution in materials?, *MRS Bulletin*, 44 (7), 530–537.

15. Gailhofer, P., Herold, A., Schemmel, J.P., Scherf,C.-S., Urrutia, C., Köhler, A.R., Braungardt, S. (2021), The role of Artificial Intelligence in the European Green Deal, European Parliament, available at https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662906/IPOL_STU(2021)662906_EN.pdf

УДК 007.5:004.89.330

О.Л. Шелест, канд. екон. наук, доц. *(ННІ «УІПА» ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Харків)*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

Розвиток інструментів, заснованих на використанні штучного інтелекту, та сучасна існуюча практика їх застосування в бізнесі виявляють як переваги, так і приховані недоліки та проблеми використання відповідних технологій, що і є причиною проведення даного дослідження.

Відповідно метою нашого дослідження є надання відповідей на такі питання як: що таке «штучний інтелект», звідкіля він взявся й чи насправді це необхідно? Чи буде використання ШІ корисним для бізнес індустрії, в тому числі аналітичних досліджень? Чи готові ми до такої технології? Як це вплине на наше життя в майбутньому? З якими труднощами при використанні ШІ суспільство може зіштовхнутися в найближчу та віддалену перспективу?

Формулюючи мету та завдання нашого дослідження в рамках класичної наукової думки можна відзначити, що головною нашою задачею даного дослідження є встановлення самої можливості та найбільш перспективних напрямків використання інструментів, заснованих на використанні ШІ, у сучасний бізнес, пов'язаний з аналітичними дослідженнями; дослідження не тільки переваг, але й можливих загроз від інтегрування технологій ШІ в бізнес-діяльність тощо.

Безпосередньо сам ШІ, представлений розробкою компанії AI у вигляді чат-боту ChatGPT штучний інтелект (AI) характеризує як «галузь науки, що вивчає теорію та практичну реалізацію комп'ютерних систем, які можуть виконувати завдання, які вимагають інтелектуального зусилля людини. Основні цілі штучного інтелекту – це створення комп'ютерних систем, що здатні вирішувати складні проблеми, розуміти та виконувати мовні команди, вчитися, працювати з даними, визначати та прогнозувати тренди і здібності до аналізу масивів інформації» [1].

один з найбільш відомих прикладів вдалого використання ШІ для бізнес-аналізу – це система «Watson» від компанії IBM, яка була розроблена для обробки великих обсягів даних, включаючи неструктуровані дані таких як текстові повідомлення, а згодом почала використовуватися в медицині для діагностики та лікування пацієнтів, а також в інших галузях.

Відповідно бізнес-аналіз – це було чи не найперше практичне використання ШІ, що, на нашу думку, пояснюється низкою факторів, які потім також вплинули й на наявність та характер проблем з використанням ШІ в бізнесі та побуті (табл. 1).

Отже, на сьогоднішній день штучний інтелект застосовується в різних галузях економіки, але існують галузі, де використання цієї технології для бізнес-аналізу може бути менш актуальним або складним. Наприклад, в сільському господарстві або лісовому господарстві важко зібрати достатньо

великі обсяги даних, щоб застосування ШІ було ефективним. Також в деяких галузях, де домінують старі технології, менша ймовірність, що компанії будуть зацікавлені в використанні нових технологій, таких як штучний інтелект.

Таблиця 1- **Чинники розповсюдження (обмеження) практики використання технології ші в цілях проведення бізнес-аналізу**

Чинник	Характер / приклад впливу
Характер галузі та тип даних, які необхідно аналізувати	Наприклад, в медицині можуть мати обмеження у зборі та використанні даних через конфіденційність пацієнтів, що може ускладнити використання штучного інтелекту для аналізу даних
Важливість даних та їх аналізу	Зазвичай, галузі, де важливість даних та їх аналізу менша, можуть виявитись менш зацікавленими в використанні штучного інтелекту для цілей бізнес-аналізу
Частка використо-вуваної ручної праці	Наприклад, галузі виробництва та обробки сировини, такі як гірнича, нафтова чи газова промисловість, використання технологій штучного інтелекту є менш розповсюдженим
Рівень стандартизації операцій	Чим вищий рівень стандартизації операцій, тим менша потреба аналізі та використанні ШІ
Наявність чи відсутність значного обсягу даних	Наприклад, в медичній та фармацевтичній індустрії ШІ застосовується частіше й ефективніше, ніж в будівництві
Залежність ефективності рішень від швидкості та точності рішень	Зокрема, у фінансовій сфері, де дуже важливо приймати швидкі та точні рішення, використання штучного інтелекту є популярним

Для виконання нових завдань необхідний високий рівень готовності до навчання з точки зору нових управлінських зв'язків та відкритості до особливих менталітетів розробників нових бізнес-моделей. Це потребує новітніх навичок від служби контролінгу, оскільки разом з низкою позитивних моментів та можливостей, які відкривають інформаційні трансформації суспільства для господарюючих суб'єктів, вони несуть за собою також перевантаження інформацією, її ускладнення та непередбачуваність [2].

Однак, можна сказати, що в цілому інтерес до застосування штучного інтелекту для бізнес-аналізу росте в більшості галузей економіки, оскільки це дозволяє підвищити ефективність процесів і приймати більш обґрунтовані рішення.

В свою чергу «бізнес-аналітика» як правило розуміється як системний чисельний аналіз даних й статистик для виявлення значимих шаблонів та їх

використання для прийняття ефективних рішень. При цьому сьогодні «бізнес-аналітика» використовується для виявлення «прихованих» корисних для бізнесу знань, які містяться в величезній кількості вхідної інформація, що містить як корисні дані, так і «шуми». Тому сьогодні за цим напрямком бізнес-аналізу закріпився термін «видобуток даних (DataMining)» або «інтелектуальний аналіз даних», а також такі терміни як: «Big Data», «DataAnalytics», «BusinessIntelligence», «Real Time Data Mining» тощо.

Сьогодні терміном «бізнес-аналітика» можна описати процес збору та обробки даних, розробку моделей прогнозування, аналіз результатів та розробку рекомендацій тощо.

Особливе місце в сфері бізнес-аналітики займає предиктивна аналітика, яка відповідає за прогнозування процесів і явищ, що відбуватимуться в майбутньому щодо певного об’єкту аналізу, оскільки саме в цьому розділі бізнес-аналітики від використання ШІ можна отримати такі переваги як: підвищення точності сегментації ринку, збільшення конверсії потенційних споживачів в клієнтів, збільшення ефективності прогнозування продажів та кластеризації клієнтів тощо

Інформаційні джерела

1. ChatGPT Feb 13 Version. URL : https://chat.openai.com/chat. (дата звернення: 23.10.2024).

2. Яненкова І. Г. Переваги та ризики використання штучного інтелекту в Україні та світі. *Ефективна економіка.* 2020. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7820 (дата звернення: 23.10.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.19.

Секція 5

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА КОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

UDC: 005.95/.96

Zhang Haozhe, Student of master course Administrative Management *(SNAU, Sumy)*
O. Nazarenko, Doctor (Economic Sciences), Professor at the Department of Accounting and Taxation *(SNAU, Sumy)*

THEORETICAL COMPONENT OF PERSONNEL SELECTION AS A COMPONENT OF ADMINISTRATIVE MANAGEMENT

Recruitment is an integral part of administrative management, determining the quality and competence of an organisation's staff. In today's environment of rapid development of digital technologies, dynamic changes in the labour market and increasing requirements for specialist qualifications, the issue of recruitment is becoming particularly relevant. Improving the recruitment system within the framework of administrative management allows not only to increase the company's efficiency, but also to ensure its stability and competitiveness in the long run.

This study uses data from relevant scientific sources and industry reports, such as LinkedIn Talent Solutions (2022), McKinsey Global Institute (2021), data from publications in the Harvard Business Review and articles on SHRM (Society for Human Resource Management) portals. These sources provide up-to-date information on current trends in recruitment and point to new tools that facilitate the process.

The main stages of the recruitment process: Planning of staffing needs: determining the volume and qualification composition of staff required to fulfil strategic tasks. Searching for and attracting candidates: reaching out to potential candidates through external and internal sources, ensuring a greater diversity of possible choices. Candidate selection: the use of competency assessment tools to determine whether a candidate meets job requirements and corporate values.

According to the Harvard Business Review, more than 80% of executives believe that high-quality recruitment helps reduce staff turnover and increase efficiency. Recruitment methods: Traditional methods include personal interviews, references and CV analysis. However, recently, more and more attention has been paid to innovative methods, including artificial intelligence, data analytics and process automation. According to LinkedIn Talent Solutions (2022), 67% of recruiters use automation to reduce routine tasks and speed up the recruitment process.

The role of recruitment in administrative management: The choice of personnel has a significant impact on management processes, allowing you to achieve effective task performance and form a cohesive team that meets the goals and values of the organisation. McKinsey reports (2021) confirm that companies with a developed HR management system show 25-30% higher productivity.

Modern innovations in recruitment. The use of artificial intelligence (AI): AI improves the pre-selection of candidates by automatically analysing CVs, conducting testing and preliminary assessment of competencies. According to LinkedIn Talent Solutions, 54% of companies use AI in recruitment, which can significantly reduce the time spent on recruitment and selection. Advantages of AI: AI helps to avoid human bias, reduce time spent on routine tasks, and focus recruiters' efforts on selecting highly qualified candidates. Data analysis and machine learning: The use of big data in recruitment makes it possible to identify patterns in the behaviour of successful candidates, improving recruitment processes and reducing the cost of finding new staff.

A McKinsey report shows that companies that use data analytics for recruitment improve the performance of their teams by 30%.

Social media and digital platforms: The use of social platforms (LinkedIn, Glassdoor) allows you to reach more candidates and build a strong employer brand.

SHRM data confirms that social media helps to reach a wider audience and attract more competent candidates.

Impact of effective recruitment on the organisation

Cost reduction: Good recruitment can reduce the cost of onboarding and training employees, as evidenced by LinkedIn's data, which shows that effective recruitment reduces training costs by 20%.

Increased productivity: Research by the McKinsey Global Institute shows that employees who meet job requirements are more motivated and productive, which leads to a 40% increase in organisational performance.

Shaping the corporate culture: Recruiting staff in line with corporate values helps to create a favourable working environment and increase employee satisfaction. A Harvard Business Review study confirms that well-matched teams reduce the risk of conflict and increase work efficiency. Challenges and risks in recruitment

Shortage of highly qualified specialists: According to a LinkedIn report (2022), 45% of recruiters say that the lack of qualified personnel is a significant problem.

High competition in the labour market: Given the growing demand for specialists in certain industries, attracting and retaining talent is becoming more challenging for administrative management. Digitalisation risks: The use of digital technologies in recruitment requires compliance with personal data protection and non-discrimination standards, which is a new challenge for companies. SHRM notes that about 20% of companies note the risk of bias in the use of AI in recruitment.

Recruitment is an important component of administrative management that directly affects the efficiency and stability of the company. The use of innovative tools, such as artificial intelligence, data analytics and digital platforms, helps to improve the efficiency of the recruitment process, but requires a cautious approach and compliance with ethical standards. To further improve the efficiency of recruitment, it is worth strengthening the cooperation between HR professionals and administrative

management, which will contribute to the development of a strong corporate culture and retention of talent in the company.

Sources:

1. LinkedIn Talent Solutions. (2022). The Future of Recruiting: Trends and Predictions.
2. McKinsey Global Institute. (2021). Building a strong talent base in a digital world.
3. Harvard Business Review. Best practices in HR management.
4. Society for Human Resource Management (SHRM). (2021). Digitalisation in Recruiting: Opportunities and Risks.

UDK 338

Shi Lantao, postgraduate student (*State Biotechnological University, Kharkiv)*
N. Yefremova, PhD, Associate Professor (*State Biotechnological University, Kharkiv)*

THE ROLE OF SUSTAINABLE MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF LIMITED NATURAL RESOURCES

One of the key factors that make sustainable management a priority for modern economic systems is the limitation of natural resources. First of all, it is about the depletion of oil, gas, coal, forest, and fresh water, which are raw materials for many types of economic activity.

The problem is that, as already mentioned, they are limited and exhaustible. The constant demand for natural resources creates the need for intelligent management and conservation of natural resources for future generations, as this leads to such consequences as economic, environmental, social and others.

Economic factors include losses, disruption of production chains, and increased production costs. For example, as the available mineral deposits decrease, the costs of their extraction increase, because it is necessary to use more complex technologies and look for new deposits, which accordingly increases the cost price, which in turn leads to an increase in price and a decrease in competitiveness. In this context, sustainable management helps to minimize the economic risks associated with the depletion of resources due to their efficient and balanced use.

Limited resources lead to a negative impact on the environment, namely water, soil and air pollution. This leads to the deterioration of the health of the population, the destruction of the ecosystem, and global environmental problems. Therefore, one of the tasks of sustainable management is to minimize damage to the environment.

The limitation of natural resources also requires the search for renewable and alternative sources of energy and raw materials. Thus, replacing fossil fuels with renewable ones allows reducing the load on non-renewable resources and ensuring their preservation, which is part of sustainable management aimed at diversifying resource sources and reducing dependence on depleting resources.

It is important that effective sustainable management requires the participation of state institutions, corporations and public organizations. The joint efforts of all

interested parties contribute to the creation of conditions for the conservation of resources and the development of a sustainable economy.

Thus, all this emphasizes the need to develop long-term strategies focused on the efficient use of resources, the search for alternatives, and environmental protection. Sustainable management minimizes the negative consequences of resource depletion, preserving them for future generations, ensuring the sustainable development of society and the economy.

UDK 658.012.4

T. Obydiennova, PhD of Economics, Associate Professor, *(V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv)*

TRANSFORMATION OF THE CORPORATE CULTURE OF UKRAINIAN ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF ECONOMIC CHANGES

Changes in the management system of Ukrainian enterprises make adjustments to the processes of corporate culture formation. Unfortunately, many enterprises are unable to quickly adapt to new business conditions in the new conditions and, as a result, there is a lack of effective management, high quality of products and service. Particularly negative impact of external environmental factors of the organization is reflected in the work of the personnel of enterprises, and also manifests itself in a decrease in labor productivity due to dissatisfaction with work. One of the effective ways to ensure highly efficient work of personnel and interest in the work process, as well as satisfaction with the work process, is the formation of the corporate culture of the organization.

The corporate culture of the organization is the internal moral standards, as well as communication standards in the internal environment (among the staff) and in the external environment (with clients and partners). Corporate culture increases employee productivity, improves communication within the company and creates the company's image and increases customer loyalty. Underestimation by the management of the harmonious combination of personal and organizational values in the personality structure leads to a decrease in the effectiveness of the corporate culture. Thus, the development of the corporate culture of the organization is relevant today. It is the corporate culture that determines relationships within the team, issues of leadership and subordination, the procedure for making important decisions, and also creates the corporate values of the organization, which are of two types: universal and unique corporate values

Universal corporate values are common to any company, regardless of its specifics. These values do not create a special style of the organization, they only form the basic corporate culture (customer focus, team spirit, partnership, focus on results, tolerance, continuous development and improvement, mutual assistance, etc.).

Unique corporate values are original values invented within a specific company. Such values can be: focus on changes in the life of society and the planet; change the state of things for the better; provide improved customer service; become a part of history that is being created right now; protection of the environment (seas, oceans, forests, rivers, mountains, individual widows of animals, etc.); preservation of traditional production technologies; ensuring a ban on testing the company's products on animals; development of creative qualities of both management personnel and each individual member of the team; ensuring the implementation of innovations and promoting changes in the company's work, etc. Original corporate values set the spirit, form a unique image of the company, distinguish it from others. The goal of corporate culture is to develop and support the company's values, instill them in employees. A corporate culture based on values that are close to the staff is a source of competitive advantage.

Each employee must match the company's culture and values. Companies with the most desirable corporate culture spend a lot of time selecting and interviewing potential new employees because they understand how important each person is to supporting the culture.

The workforce plays a key role in the organization's activities. If the workforce is satisfied with their work, working conditions, and staff turnover is at a normal level, then the corporate culture will be considered effective. This means that the company has developed its corporate culture correctly. If the corporate culture is accepted by employees, labor efficiency increases, and the company's reputation also improves.

Socio-psychological factors play an important role in the formation of the corporate culture of an organization - methods of influencing personnel based on the use of the laws of sociology and psychology. They are divided into general (those that affect the entire team to the same extent) and personal (which affect each individual in the team).

General socio-psychological factors influencing corporate culture: compatibility of views, beliefs and attitudes, temperaments and characters; psychological cohesion and coordination; management style; nature of communication.

Personal socio-psychological factors influencing the corporate culture of the organization:

– job satisfaction, which implies that the employees' workplaces correspond to the characteristics of the individual, which guarantees comfort at work and has a positive effect on performance and the psychological climate in the team;

– a career plan, which ensures career growth in the organization for each employee, which guarantees additional motivation at work;

– a workplace that meets the needs, characteristics and expectations of the employee:

– personal time, which guarantees that employees have time for rest and personal life;

– a microclimate in the family, which is maintained by the company by providing employees and their families with joint vacations, vouchers to a sanatorium or summer camp for the children of employees, etc.

Thus, the formation of the corporate culture of the organization is a complex and comprehensive process that consists of many factors. In addition, an important aspect is the diagnostics of corporate culture, the main goal of which is the creation of tools and a basis for making management decisions in the field current business tasks, in the area of strategic tasks, as well as for forecasting the company's potential in a changing situation. Diagnostics of corporate culture comprehensively evaluates the organization of business processes and the effectiveness of employee interaction in them. Diagnostics of culture is also necessary before planning changes in the culture itself.

УДК 334.72

Н.В. Андрушкевич, канд. екон. наук *(ЧФ ПВНЗ «Європейський університет»)*
Н.М. Польова, канд. екон. наук, доц. *(ЧФ ПВНЗ «Європейський університет»)*

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Корпоративне управління передбачає таке управління бізнес-діяльністю, коли здійснюється ефективний розподіл результатів цієї діяльності між усіма зацікавленими сторонами. Основна мета ефективного корпоративного управління - підвищення інвестиційної привабливості підприємства та, відповідно, зростання капіталізації. Крім того, у разі ефективного корпоративного управління акціонери можуть здійснювати необхідний моніторинг за діяльністю менеджменту, що передбачає опрацювання та впровадження нових внутрішніх процедур управління та застосування зовнішніх правових та регулюючих інструментів. Акціонери будь-якої компанії вважають за краще мати повну та достовірну інформацію про розподіл відповідальності топ-менеджерів за діяльність підприємства. Одночасно з цим особам, які фінансують бізнес-діяльність, важливою є можливість участі у прийнятті стратегічних рішень.

Зростання актуальності вдосконалення корпоративного управління викликана на сучасному етапі ускладненням економічних процесів і станом постійної кризи в економіці. У таких умовах підприємства змушені не лише пристосовуватися до негативних зовнішніх процесів, що протікають в економіці країни загалом, а й до ускладнень умов конкуренції.

На сучасному етапі багато світових економістів дійшли висновку, що керівництву корпорацій необхідно не тільки розвивати ризик-менеджмент і забезпечувати ефективний контроль за управлінням ризиками, а й підвищувати конкурентні переваги своїх компаній, для чого необхідно своєчасно впроваджувати кардинальні інновації. Це, у свою чергу, змінює самий стиль роботи вищого керівництва корпорацій та підприємств реального сектору економіки. Широкий комплекс інноваційних, інвестиційних проблем та пов’язаних з реалізацією таких рішень проблем ризику змушує вище керівництво

таких компаній розробляти та застосовувати принципово нові стандарти співробітництва, метою яких є підвищення ефективності такої співпраці та, як наслідок, зростання цінності роботи рад для ефективного розвитку компаній.

Економісти виділяють кілька відмінних характеристик, властивих вітчизняним системам корпоративного управління: поєднання володіння та управління однією особою; слабкі механізми контролю за діяльністю фірми; низька прозорість операцій, складність в отриманні інформації про реальний фінансовий стан компанії, власників, угод; використання незаконних чи неетичних методів роботи: арешт акцій, відведення активів тощо.

Проблеми корпоративного управління пов'язують із відокремленням прав власності від прав управління в умовах розпорошених прав власності між безліччю акціонерів. Корпоративне управління націлене на вирішення таких питань, як: розподіл прав між менеджерами та акціонерами; представництво інтересів акціонерів; поінформованість акціонерів про дії менеджерів; застосування механізмів корпоративного контролю.

Проблема корпоративного управління зводиться до створення механізмів, які забезпечували б дотримання інтересів акціонерів, які є власниками корпорації в умовах, коли значуща для прийняття рішень (як поточних, так і стратегічних) інформація розподілена асиметрично на користь менеджерів, які часто переслідують власні інтереси. Корпоративне управління включає розгляд двох питань. 1. Внутрішнє життя корпорації. 2. Взаємодія корпорації із зовнішнім середовищем, що служить потенційним джерелом капіталу.

Отже, ідеальної моделі корпоративного управління загалом ще немає. Проте тенденція зміцнення самого цього поняття та усвідомлення його важливості у суспільстві та серед головних акціонерів є. Очевидним є і розвиток корпоративного управління з опорою на закордонний досвід. Для його остаточного зміцнення потрібна участь органів виконавчої та законодавчої влади, судово-правової та податкової систем, а також самих компаній, зацікавлених у існуванні вітчизняної моделі корпоративного управління.

У сучасному менеджменті можна назвати кілька ключових моделей

З погляду управління та організації процесів, що протікають на підприємствах реального сектора економіки , можна виділити ряд ключових особливостей. До них відносяться: висока кваліфікація персоналу, наявність вчених, залучених до НДДКР; постійний пошук інвесторів та інвестицій у розвиток підприємства, необхідний для впровадження та розробки масштабних проектів; підвищений ступінь ризику, пов'язаний з виведенням на ринок принципово нової продукції, що зумовлює серйозний дослідницький підхід, багатоваріантність при прийнятті управлінських рішень та прогноз реалізації стратегії, заснований на високому ризику і, як наслідок, реалізація стратегії з більш високими витратами; різносторонній характер досліджень підприємства; розробка диверсифікованої продукції; потреба у модернізації обладнання та технологій, проведення великої кількості експериментів при розробці; найчастіше при реалізації стратегії особи, які приймають рішення, повинні враховувати орієнтований на тривалий (до 20 років) термін використання такої високотехнологічної техніки та технології; цільове орієнтування на

фундаментальні дослідження; розробка та дослідження продукції рівнем не нижче загальносвітового; об'єднання дослідно-конструкторського центру та самого виробництва в єдиний науково-виробничий комплекс, що пов'язано з необхідністю завантаження заводських потужностей дослідними зразками протягом усього експериментального терміну з урахуванням доопрацювання та зміни такої продукції; значний обсяг дослідно-експериментальних робіт та досліджень; технологічна складність наукомісткої продукції, що вимагає добре налагодженої системи координації різних ланок підприємства; постійний розвиток науково-виробничої структури підприємства та системи менеджменту; інтеграційний підхід до організації та управління виробничими процесами, що дає можливість усунення всіх складнощів, пов'язаних зі створенням нової техніки та технології, включаючи стадію підготовки - НДДКР та стадію впровадження та використання.

У міру підвищення інтересу у менеджменті до підвищення ефективності корпоративного управління сформувалися кілька основних принципів сучасного корпоративного управління: концепція корпоративного управління для підприємства має бути спрямованої на захист інтересів і прав акціонерів підприємства; корпоративне управління має бути побудовано таким чином, щоб була можливість забезпечити однакове ставлення як до великих інвесторів, так і до дрібних власників акцій компанії; правління корпорацій має побудувати систему корпоративного управління таким чином, щоб вона відображала дотримання прав заінтересованих сторін і мотивувала взаємодію правління - компанії зі стейкхолдерами. Така взаємодія покликана забезпечити не лише внутрішні інтереси компанії у вигляді збільшення фінансових показників корпорації, а й інтереси самої держави у вигляді збільшення громадського багатства та створення робочих місць; компанія з розвиненим і ефективно функціонуючим корпоративним управлінням повинна своєчасно і повною мірою надавати всю інформацію про показники діяльності та зміну в структурі управління; органи управління, які займаються стратегічним управлінням компанії – рада директорів – також має регулярно надавати інформацію своїм акціонерам та іншим заінтересованим особам.

Таким чином, ми отримуємо загальні принципи ефективного корпоративного управління: сукупність перших двох принципів можна позначити як «справедливість щодо своїх акціонерів», решту можна позначити як «відповідальність», «прозорість» та «підзвітність» відповідно.

Для підвищення ефективності корпоративного управління вітчизняними підприємствами реального сектора економіки можна запропонувати: зобов'язати компанії забезпечити більшу прозорість інформації; доопрацювати механізм правового регулювання надання даних про осіб, які впливають на прийняття - рішень у компанії та бенефіціарних власниках; доопрацювати законодавчу базу захисту інтересів акціонерів, чия частка не дозволяє їм брати участь у прийнятті рішень. Отже, проблема корпоративного управління має велике значення не тільки для самих менеджерів та власників бізнесу, але й величезне значення для всієї української економіки загалом.

Інформаційні джерела

1. Родіонова І.В. Використання світового досвіду корпоративного управління промислових підприємств. Економіка та управління підприємства. Економіка і суспільство. 2017. Випуск № 12. С. 319–323.

2. Стеблюк Н., Люта А. Використанні міжнародного досвіду корпоративного управління в Україні. Collection of Scientific Papers «SCIENTIA», (May 6, 2022; Vilnius, Lithuania), 2022. С. 29–30. URL: https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/158

3. Харун О.А. Розвиток корпоративного управління в умовах глобалізації. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Економіка та управління підприємствами. 2018. Вип. 6 (17). С. 409–415.

УДК 658.114.5:005.21

Р.М. Бугріменко, д-р екон. наук, проф. *(ДБТУ, Харків)*

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО КОМУНІКАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ТА КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасний світ, що характеризується стрімкими технологічними змінами, економічними кризами, політичною нестабільністю та невизначеністю на ринках, ставить перед підприємствами нові завдання щодо забезпечення ефективного управління та комунікацій.

У цих умовах здатність підприємства не лише адаптуватися до змін, але й ефективно взаємодіяти з різними стейкхолдерами (співробітниками, інвесторами, клієнтами, партнерами) є визначальною для його успіху. Комунікаційний менеджмент відіграє ключову роль у підтримці репутації компанії, формуванні довіри до неї, а також забезпеченні стабільної роботи всередині організації. Одночасно, стратегічні підходи до корпоративного управління дозволяють створити гнучкі структури, які швидко реагують на зовнішні загрози і можливості, оптимізуючи процеси прийняття рішень.

Зважаючи на постійно зростаючу важливість адаптивного управління та комунікацій, дослідження стратегічних підходів до цих аспектів є вкрай актуальним для розуміння того, як сучасні організації можуть залишатися конкурентоспроможними, ефективно реагуючи на виклики глобального середовища.

Корпоративне управління – це система принципів, процесів та правил, які регулюють діяльність компанії та її стосунки з акціонерами, правлінням, керівництвом, працівниками та іншими зацікавленими сторонами. У періоди невизначеності, коли зростає складність зовнішнього середовища та ризикованість прийняття рішень, роль корпоративного управління стає особливо важливою для забезпечення стійкості компанії.

Прозорість управління, чітка структура прийняття рішень та відповідальність керівництва є основою для довіри з боку акціонерів та

інвесторів. В умовах невизначеності, коли інформаційні потоки змінюються швидше, ніж компанія може адаптуватися, прозорі механізми корпоративного управління дозволяють уникнути паніки серед стейкхолдерів і створити стабільність.

Ключовим аспектом є впровадження чітких механізмів управлінського контролю та звітності. Це включає регулярну оцінку ризиків, аналіз діяльності, моніторинг ключових показників ефективності (KPI) і оперативне інформування про можливі загрози та можливості. Прозоре корпоративне управління забезпечує не лише контроль за діями керівництва, але й залучає акціонерів до прийняття стратегічних рішень.

Гнучкість корпоративної структури є ще одним важливим фактором успіху в умовах невизначеності. Жорсткі ієрархії та бюрократія можуть перешкоджати швидкій адаптації до змін. Тому важливо, щоб управлінські органи підприємства мали можливість оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та вчасно вносити корективи у стратегію.

Адаптивне управління включає здатність компанії до експериментів, впровадження інновацій та мобілізації ресурсів для швидкого реагування на виклики. Це може бути досягнуто через децентралізацію управлінських функцій, делегування повноважень на нижчі рівні та створення команд, які швидко приймають рішення у відповідь на нові загрози.

Управління ризиками завжди було важливою частиною корпоративного управління, проте в умовах невизначеності це питання виходить на перший план. Важливим є не лише ідентифікація та оцінка ризиків, але й розробка стратегій мінімізації їхнього впливу на діяльність компанії. Це включає як фінансові, так і репутаційні ризики, пов'язані з управлінням, виробництвом, маркетингом та соціальною відповідальністю.

Стратегічне управління ризиками дозволяє компаніям бути готовими до непередбачуваних подій. Створення планів дій на випадок кризових ситуацій (кризового менеджменту) та регулярне оновлення сценаріїв розвитку подій є необхідними елементами сучасного корпоративного управління.

Комунікація відіграє вирішальну роль у будь-якому бізнесі, але в умовах невизначеності її значення зростає у кілька разів. Від того, наскільки ефективно організована комунікація як всередині компанії, так і з її зовнішніми стейкхолдерами, залежить не лише оперативність реакції на кризові ситуації, але й збереження довіри та лояльності з боку співробітників, клієнтів та партнерів.

В умовах криз та невизначеності найголовніше – це підтримка чіткого, регулярного та прозорого діалогу між керівництвом та співробітниками. Працівники повинні знати про всі важливі зміни, які відбуваються в компанії, зокрема про стратегії подолання кризових ситуацій, дії, які плануються, та очікування щодо результатів. Відсутність інформації або невизначеність може призвести до зниження мотивації та виникнення панічних настроїв серед персоналу.

Ключовим елементом є підтримка відкритого зворотного зв'язку. Співробітники мають відчувати, що їхні думки та пропозиції враховуються,

особливо в періоди невизначеності, коли їхній внесок може бути критично важливим для вирішення поточних проблем.

У періоди невизначеності компанії повинні посилювати свою взаємодію з клієнтами, інвесторами, партнерами та громадськістю. Швидка та чітка зовнішня комунікація сприяє збереженню довіри з боку зацікавлених сторін, запобігає дезінформації та сприяє підтримці позитивного іміджу компанії.

Один із ключових аспектів – це проактивна комунікація. Замість того, щоб реагувати на інформаційні запити, компанія повинна активно інформувати своїх партнерів та клієнтів про ситуацію, зміни у діяльності та плани на майбутнє. Це дозволяє не лише уникати поширення чуток, але й зміцнювати позиції компанії як надійного партнера.

В умовах невизначеності довіра стає найважливішим активом для компанії. Своєчасна, достовірна і прозора інформація дозволяє компанії зберігати свою репутацію навіть в умовах кризових ситуацій. Зворотне, тобто відсутність чіткої інформації або маніпуляція фактами, може мати катастрофічні наслідки для іміджу компанії.

Для збереження довіри з боку стейкхолдерів, компанії повинні мати чітко розроблену комунікаційну стратегію, що передбачає регулярне інформування про розвиток подій, рішення, які приймаються керівництвом, та заходи, спрямовані на подолання кризи.

Корпоративне управління та комунікаційний менеджмент повинні бути інтегровані в єдину стратегію, яка дозволяє підприємству не лише реагувати на невизначеність, але й використовувати її для свого розвитку. Серед ключових стратегій, що можуть бути ефективними в таких умовах, можна виділити наступні:

1. Підвищення гнучкості управління. Гнучкість корпоративного управління є критично важливою в умовах швидких змін і нестабільності ринку. Гнучкі моделі управління дають можливість підприємству швидко приймати рішення, адаптуватися до нових умов і швидше виходити на ринок з новими продуктами або послугами. Гнучке управління передбачає децентралізацію прийняття рішень, що дозволяє середньому та нижньому рівням менеджменту самостійно вирішувати питання, що стосуються їхньої компетенції. Це підвищує швидкість реагування на ринкові зміни, адже рішення можуть прийматися без затримок, пов’язаних з необхідністю погодження на вищих рівнях ієрархії.

2. Розвиток кризового комунікаційного менеджменту. Кризовий комунікаційний менеджмент – це стратегічний підхід, який дозволяє компаніям ефективно реагувати на непередбачувані події, зберігаючи позитивний імідж і підтримуючи довіру стейкхолдерів. Невизначеність і кризи, такі як економічні рецесії, політичні конфлікти або глобальні пандемії, можуть загрожувати репутації компанії та призводити до втрат клієнтів, інвесторів і партнерів. Ефективна комунікація під час кризових ситуацій допомагає зменшити негативні наслідки і зміцнити довіру.

3. Використання цифрових технологій. Цифрові технології мають надзвичайно важливе значення для сучасних організацій, особливо в умовах невизначеності. Вони дозволяють компаніям підвищити ефективність

управлінських процесів, покращити комунікацію, зменшити витрати і підвищити адаптивність до змін. Цифрові платформи, такі як хмарні технології, автоматизовані системи управління, аналітичні інструменти та штучний інтелект, дозволяють підприємствам швидше приймати управлінські рішення на основі реальних даних. Це зменшує ймовірність помилок, викликаних людським фактором, та покращує точність стратегічного планування.

Корпоративне управління та комунікаційний менеджмент є основними чинниками стійкості та успіху підприємства в умовах невизначеності. Ефективне управління ризиками, прозорі комунікаційні стратегії та гнучкість управління дозволяють компаніям адаптуватися до змін і зберігати довіру з боку своїх стейкхолдерів. Використання цих підходів допомагає не лише долати кризи, але й використовувати їх як можливість для подальшого розвитку та зміцнення позицій на ринку.

УДК 334.72 : 631.15

М. М. Гуменюк, канд. екон. наук, доц. *(ПДСГДС ІСГ Карпатського регіону НААН, м. Івано-Франківськ)*
Д. В. Неміш, канд. екон. наук, ст. наук. співроб. *(ПДСГДС ІСГ Карпатського регіону НААН, м. Івано-Франківськ)*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Розвиток фермерських господарств значною мірою залежить від впливу факторів, зумовлених військовим станом, глобалізацією євроінтеграційних процесів та вдосконаленням законодавства про власність на землю. Незважаючи на сукупність суб‘єктивних та об‘єктивних труднощів, фермерські господарства знайшли свою економічну нішу в аграрному секторі економіки країни. Фермерські господарства є чи не основним фактором повоєнного відновлення сільських територій, спрямовуючи свою діяльність на насичення ринку екологічними продуктами споживання та сприяючи зниженню рівня безробіття в сільській місцевості.

З погляду дотримання принципів сталого розвитку, змушує використовувати нові бізнес-моделі активізуючи розвиток таких видів фермерства, як крафтове, органічне, соціальне, ветеранське та солідарне. Для організаційно-економічного стимулювання зайнятості в сімейних фермерських господарствах важливо впроваджувати організаційні інновації, серед сукупності яких слід виокремити активізацію нішевих, а також ексклюзивних видів діяльності [1]. Соціальне фермерство є загальносвітовим трендом, який демонструє позитивні результати в багатьох країнах та сприяє працевлаштуванню вразливих груп населення, таких як внутрішньо переміщені

особи, люди з інвалідністю та ветерани. Тотожним за функціональним призначенням, але з конкретно визначеною цільовою аудиторією є ветеранське фермерство. Його розвиток сприятиме комунікації та психологічній взаємопідтримці військових, шляхом роботи в колі однодумців та отримання підтримки в їхній особі. Солідарне фермерство основане на принципах солідарного сільського господарства (CSA) та передбачає партнерство, зазвичай оформлене як окремі контракти між кожним споживачем і виробником, характерною рисою якого є взаємні зобов'язання підтримувати один одного (фінансами та продуктами) протягом тривалого часу та не одноразово.

Забезпечення фермерських господарств виробничими ресурсами та раціональне їх використання має надзвичайно важливе значення для виробництва якісної сільськогосподарської продукції та підвищення ефективності. Унаслідок здійснених докорінних соціально-економічних перетворень щодо форм власності, земельних і майнових відносин на селі, впроваджуються нові методи виробництва й управління в фермерських господарствах. Однак нові технології та технічне забезпечення виробничих процесів є недоступним для більшості фермерів через їх високу вартість [2]. Заходи раціоналізації виробництва є незначними та не завжди супроводжується стабільним підвищенням ефективності діяльності фермерських господарств.

Урожайність зернових у фермерських господарствах складає 50-70 ц/га, проте її рівень все ще є недостатнім, адже при кращій якості ґрунтів українські фермери мають урожайність нижчу, ніж у розвинених країнах (рис. 1).

Нижчий рівень урожайності основних культур пов'язаний з недостатнім рівнем технічного забезпечення, що призводить до неякісного виконання робіт по їх вирощуванню та порушення строків проведення.

Фермерським господарствам невеликих розмірів складно конкурувати на аграрних ринках з іншими суб'єктами. Фермери формують невеликі партії продукції, інколи реалізують продукцію з поля, без необхідної доробки та доведення до вимог державних стандартів. Зазвичай маркетинговий ланцюг, через який продукція від фермерського господарства доходить до кінцевого споживача довгий та насичений посередниками.

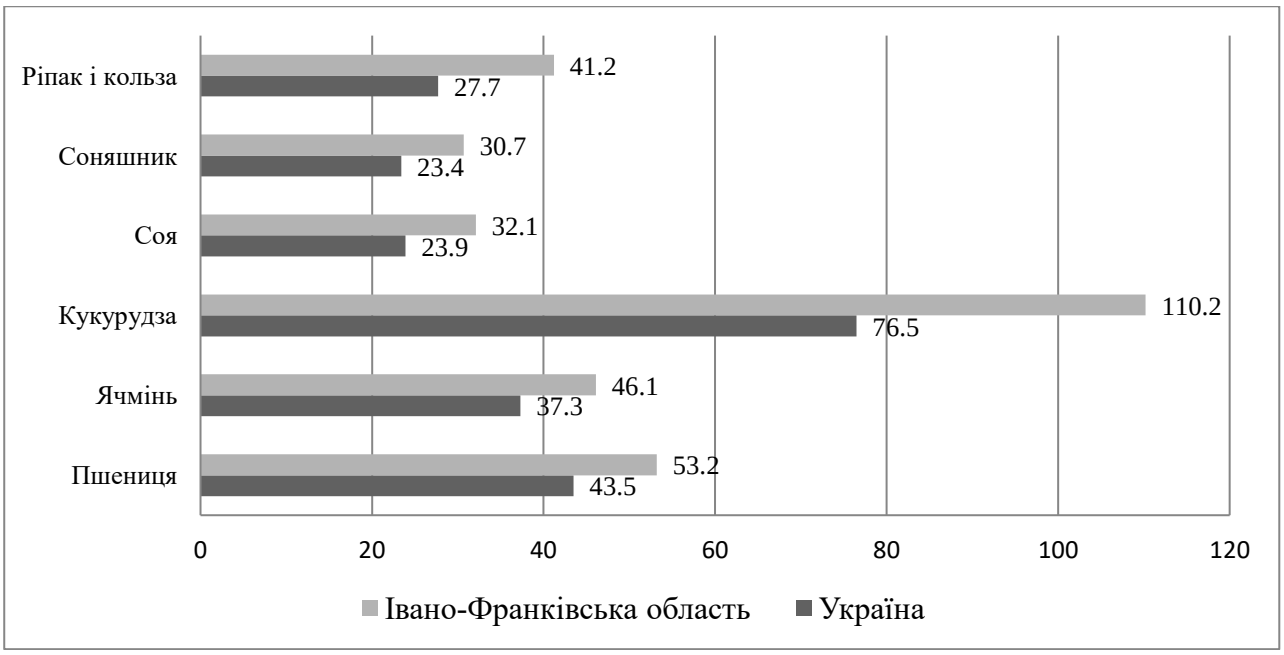

Рисунок 1 – Урожайність сільськогосподарських культур вирощених фермерськими господарствами Івано-Франківської області та України у 2023 році, ц/га

Джерело: розраховано та складено за даними державної служби статистики України [3]

В результаті фермерські господарства отримують ціну за свою продукцію, яка зазвичай є значно нижче від існуючої на ринку, що негативно відображається на кінцевих результатах діяльності таких господарств. З метою мінімізації втрати вартості фермерським господарствами та забезпечення конкурентоспроможності доцільною є кооперація та об'єднання фермерських господарств. Зокрема створення кластерів та асоціацій, організація спільного використання ресурсів (спільне використання землі, обладнання, складів) та спільного просування продукції (спільний маркетинг, просування бренду).

В умовах активізації євроінтеграційних процесів розвиток фермерських господарств повинен відбуватися з врахуванням цілей нової «зеленої» спільної аграрної політики шляхом використанню таких можливостей:

- впровадження принципів сталого виробництва та відновлюваних джерел енергії;
- синергія сільськогосподарської діяльності та агротуризму;
- запровадження органічного виробництва;
- використання гідропонних технологій, які дають змогу вирощувати рослини без ґрунту, повністю контролюючи поживні речовини та водопостачання;
- використання технології точного землеробства, які дають можливість точно контролювати внесення добрив та хімікатів;
- застосування безпілотних та інших інноваційних технологій, які дозволяють ефективно відстежувати стан посівів, вчасно вносити добрива та боротися зі шкідниками, підвищуючи продуктивність та врожайність;

− впровадження вертикальних ферм, які дають можливість вирощувати свіжу органічну продукцію в містах, близько до споживачів, з оптимальним використанням ресурсів та мінімальним впливом на клімат.

− формування громадських садів та дачних співтовариств.

Досвід і практика господарювання в європейських країнах переконливо підтверджують, що фермерські господарства є і надалі залишатимуться органічною складовою сучасного аграрного виробництва. Орієнтуючись на виробництво екологічно чистої продукції, здійснюючи крафтове виробництво унікальної агропродукції, забезпечуючи високий ступінь гнучкості та диверсифікації діяльності, фермерські господарства могли б стати основою й українського аграрного сектору та зайняти нішу на внутрішньому та зовнішньому ринку. Ключова роль фермерських господарств у збереженні та розвитку локальних ринків і ланцюгів постачань продовольства під час військового стану зумовлює необхідність зміни агарної політики у перспективі та перетворення її на більш дружню до даних господарств.

Інформаційні джерела

1. Розвиток фермерських господарств у сучасних умовах функціонування аграрного сектору економіки України: колективна монографія; за редакцією О. Шпикуляка та М. Маліка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 160 с.

2. Лопатинський Ю.М., Гуменюк М.М., Неміш Д.В. Розвиток малого аграрного підприємництва в умовах інституційних змін: монографія. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024, 174 с.

3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua.

УДК 65.012.3

Т.І. Дем'яненко, канд. екон. наук, доц. *(ННІ «УІПА» ХНУ ім. В.Н.Каразіна, Харків)*

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Корпоративне управління є системою принципів, правил та механізмів, що спрямовані на оптимізацію управління підприємством, підвищення його ефективності та забезпечення довгострокової стабільності. У сучасних умовах глобалізації та зростання конкуренції, належне корпоративне управління стає важливою складовою успіху, впливаючи на репутацію компанії, її здатність залучати інвестиції та забезпечувати стабільний розвиток. Основними принципами, на яких будується корпоративне управління, є прозорість, відповідальність, підзвітність, справедливість і контроль. Корпоративне управління можна визначити як систему взаємовідносин між акціонерами, правлінням, керівництвом та іншими зацікавленими сторонами підприємства. Воно спрямоване на забезпечення належного контролю за діяльністю підприємства, захист прав акціонерів та інших стейкхолдерів, а також на підтримку відповідальності та прозорості в процесі прийняття рішень. Ці

принципи забезпечують ефективну взаємодію між акціонерами, правлінням, керівництвом та іншими стейкхолдерами, що мінімізує конфлікти інтересів і забезпечує збалансоване прийняття рішень.

Прозорість у корпоративному управлінні означає, що інформація про діяльність підприємства повинна бути доступною та зрозумілою для всіх стейкхолдерів: акціонерів, інвесторів, працівників, регуляторних органів та суспільства. Це включає регулярне надання фінансової звітності, звітування про стратегічні рішення, політику управління ризиками та інші важливі аспекти діяльності підприємства. Прозорість допомагає будувати довіру і знижує ризики прихованих дій або маніпуляцій з боку керівництва [1 с.186].

Підзвітність означає, що керівництво та рада директорів повинні звітувати перед акціонерами про результати своєї роботи. Це вимагає чітких процедур і механізмів контролю, таких як внутрішній та зовнішній аудит, що дозволяють регулярно перевіряти ефективність дій керівництва. Підзвітність також забезпечує контроль за використанням ресурсів і допомагає мінімізувати можливі фінансові або операційні ризики.

Принцип справедливості полягає в тому, що всі акціонери повинні мати рівні права та можливості брати участь у процесі прийняття рішень, незалежно від розміру їх частки у власності підприємства. Це включає рівне ставлення до всіх акціонерів, дотримання прав міноритарних акціонерів і запобігання конфліктам інтересів. Справедливе корпоративне управління допомагає підтримувати гармонійні відносини між усіма учасниками корпоративних процесів.

Контроль є важливою складовою корпоративного управління, яка забезпечує нагляд за діяльністю компанії, оцінку ефективності управлінських рішень і виявлення можливих загроз або відхилень від стратегічних цілей. Контроль здійснюється через системи аудиту, оцінки ризиків та антикорупційні заходи. Чітко налагоджені механізми контролю допомагають вчасно виявляти проблеми й уникати фінансових або репутаційних втрат. У сукупності ці принципи створюють рамки, в межах яких підприємство функціонує ефективно, мінімізує ризики та досягає своїх стратегічних цілей. Вони забезпечують стабільну роботу компанії та довгострокову взаємодію з усіма учасниками корпоративного середовища [2 с.52].

Принцип відповідальності передбачає, що керівництво і рада директорів повинні нести повну відповідальність за свої рішення і дії перед акціонерами та іншими стейкхолдерами. Це також включає відповідальність за забезпечення стабільного розвитку підприємства, дотримання законодавства, екологічних стандартів і корпоративної етики. Відповідальність допомагає формувати культуру відповідального лідерства, де кожне рішення розглядається з точки зору його довгострокових наслідків.

У сучасних умовах, коли підприємства стикаються зі складними викликами, такими як глобалізація, зміна технологій та підвищена конкуренція, корпоративне управління стає важливим фактором для забезпечення їх стійкості та конкурентоспроможності.

Ефективне корпоративне управління є ключовим фактором успішного функціонування сучасних підприємств. Воно забезпечує баланс інтересів між власниками, керівництвом та іншими зацікавленими сторонами, підвищуючи прозорість, відповідальність та ефективність прийняття рішень. Чітко сформовані принципи корпоративного управління сприяють мінімізації ризиків, підтримці фінансової стабільності та зміцненню довіри інвесторів, що є особливо важливим у глобалізованій та конкурентній економіці.

Інформаційні джерела

1. Атаманчук З.А. Проблеми та перспективи розвитку корпоративного управління в Україні. Бізнес Інформ. 2021. № 8. С. 184-189.

2. Корпоративне управління в системі економічної безпеки: навч. посібник / З.Б. Живко, О.Р. Сватюк, М.І. Копитко; за заг. ред. З.Б. Живко. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 456 с.

УДК 339.9

Н. О. Дугієнко, канд. екон.наук, доц. (*ЗНУ, Запоріжжя)*
А. Ю. Юрковський, здоб. ОС *(ЗНУ, Запоріжжя)*

ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ФАКТОРІВ НА МІЖНАРОДНУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

На міжнародну конкурентоспроможність впливає багато факторів, кожен з яких так чи інакше залежить від людей, в свою чергу, будь яка людина є частиною певної культури та формує певні спільні особливості. Культура впливає як на поведінку підприємців, робітників й споживачів, так й загалом на формування економічного середовища на рівні держав. Культурні відмінності можуть як допомогти компаніям на глобальному ринку, так і створити серйозні бар'єри [3].

Для досягнення конкурентоспроможності підприємства необхідний налагоджений та ефективний менеджмент. Культурні фактори впливають на те, як люди у різних країнах сприймають час. Країни за культурою сприйняття часу можна поділити на монохронні, такі як США чи Німеччина, де люди орієнтовані на планування, чітке ставлення та виконання завдань, та поліхронні, такі як Іспанія та Італія, де графік праці більш гнучкий, й багато деталей можуть мати невизначений характер. Такі речі сильно впливають на ефективність та організацію багатьох бізнес процесів [1].

Уявлення про владу та ієрархію у різних культурах також може сильно відрізнятися, що може сильно впливати на формування управлінських структур. У країнах, де підтримується високий рівень дистанції між керівництвом та працівниками, таких як Індія, рішення приймаються переважно керівництвом і є більш централізованими, з чітко визнаною ієрархією. У країнах же з низькою дистанцією влади, такими є Скандинавські країни, ділові відносини базуються на рівноправності та участі багатьох працівників у процесі ухвалення рішень [4].

Культура значно впливає й на те, як компанії позиціонують свої бренди та проводять рекламні кампанії. Наприклад, у китайській культурі важливе значення буде надаватися груповим цінностям та гармонії, тоді як у західній культурі буде підкреслюватися індивідуалізм та особисті досягнення. Смаки і уподобання споживачів суттєво залежать від культурних звичок, норм та традицій, що визначить успіх чи провал певних товарів та послуг на ринку. Міжнародні компанії повинні адаптувати свої рекламні стратегії під уподобання цільової аудиторії з урахуванням відмінностей різних культур [2].

Культурний капітал, включає в себе мову, традиції, знання та навички, він відіграє важливу роль у конкурентоспроможності компанії. Наприклад, англійська мова, яка є міжнародною, дає компаніям з англомовних країн, певну перевагу на міжнародному ринку перед компаніями, рідна мова яких не є міжнародною чи поширеною. А компанії, розташовані у країнах з багатою, розвинутою культурою, можуть приваблювати як туристів так і інвесторів, що буде сприяти розвитку компанії [5].

Глобалізація значно посилила необхідність врахування культурних факторів та відмінностей. У сучасному світі компанії все більше звертають увагу на культурну адаптацію своєї продукції, послуг та особливостей в управлінні. Для міжнародних компаній важлива здатність знаходити баланс між глобалізацією та локалізацією, для задоволення потреби різних культурно відмінних ринків. Ефективне управління та маркетинг значно підвищує конкурентоспроможність компанії, але для цього компанії виходячи на міжнародний ринок, повинні адаптуватися під особливості різних як ділових так і споживчих культур. Культурні фактори відіграють ключову роль у визначенні успіху компанії на міжнародній арені.

Інформаційні джерела

1. Отенко І. П., Чепелюк М. І. Корпоративна культура: міжнародний та трансформаційний аспекти : монографія. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 243 с. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/20079/1/2018-%20%D0%9E%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%86%20%D0%9F%2C%20%D0%A7%D0%B5%D0%BF%D0%B5%D0%BB%D1%8E%D0%BA%20%D0%9C%20%D0%86.pdf

2. Антонюк Л.Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: регіональний аспект. *Міжнародна економічна політика*. 2005. № 1 (2). URL: https://journals.uran.ua/jiep/article/view/27427

3. Брич В. Я., Охота В. І. Міжнародна конкурентоспроможність країн в умовах глобалізації : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 212 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/33672

4. Чепелюк М. І. Культурні фактори розвитку бізнесу в рамках глобалізації світової економіки. *Бізнес Інформ.* 2020. № 7. с. 23–27. URL: http://repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/24985/1/business-inform-2020-7_0-pages-23_27_%282%29.pdf

5. Жовновач Р. І. Про впорядкування факторів формування конкурентоспроможності підприємства. *Ефективна економіка*. 2011. № 5 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=549

УДК 35.07:004]:352/353

В.В. Жар*, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*
О.Б. Лазько*, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ В ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ

Останнім часом в Україні все активніше запроваджується діджиталізація, поширення та використання цифрових технологій в організації та удосконаленні функціонування органів державного управління та місцевого самоврядування. Сиротін В.Д. зауважує: «актуалізуються питання електронного урядування, закріплення застосування інформаційно-комунікаційних технологій у сфері публічного управління на законодавчому рівні, точаться наукові дискусії щодо переваг та викликів діджиталізації у наукових працях, проте питання, які пов'язані з забезпечення умов для цього процесу потребують досліджень»[1].

Цифровізація або діджиталізація визначається як процес перетворення традиційних аналогових процесів, послуг, або продуктів у цифровий формат. Таке перетворення може застосовуватися у багатьох сферах життя, включаючи бізнес, освіту, медицину, культуру, технології тощо. Основу цифровізації складає інформація, яка обробляється, зберігається і передається за допомогою цифрових технологій, що у підсумку сприяє перетворенню суспільства, економіки і культури в цифрову форму. Активне поширення цифрових технологій вплинули й на сферу публічного управління, що виявилось у створенні електронних видів взаємодії між різними учасниками суспільних відносин та спонукають до формування е-урядових інституційних форм у розвинених країнах.

Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В звертають увагу на те, що «….цифровізація публічного врядування є процесом реалізації цифрових трансформацій у публічній сфері (у контексті докорінного перетворення діяльності органів публічної влади), що приведе до стрибкоподібного переходу до цифрового врядування шляхом застосування цифрових технологій (інструментів цифрового робочого місця, штучного цифрового інтелекту прийняття типових управлінських рішень, blockchain-, smart-, portal-, cloud-, network-сервісів тощо). Тобто у більш вузькому розумінні цифровізація публічного врядування є стрибкоподібним процесом цифрових трансформацій публічного врядування у цифрове врядування (цифрове управління)»[2, с. 7–8].

Інтеграція України в європейський цифровий простір обумовила об'єктивну необхідність застосування нових управлінських підходів: заміни традиційних методів управління, заснованих на використанні повноважень та чітких бюрократичних процедур, на методи, спрямовані на надання якісних державних послуг. У нових умовах публічне управління відчуває на собі вплив різноманітних факторів, що призводить до зміни вектора до реалізації

*Науковий керівник – О.М. Таран, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*

йогоголовної мети – досягнення максимальної ефективності, результативності та результативності з мінімальними затратами ресурсів, часу та зусиль.

Пігарєв Ю., Костенюк Н. у контексті ж дослідження сервісної функції держави зазначають: «діджиталізація постає одним із найбільш дієвих механізмів удосконалення процесів надання державних послуг та моніторингу цього процесу. Серед провідних технологій цифровізації, що використовуються в публічному секторі саме в контексті реалізації публічних послуг, можна виділити такі: багатоканальне інформування та залучення громадян; відкриті дані; електронну ідентифікацію громадян; повсюдну аналітику; «розумні» машини та засоби; «інтернет речей»; «цифрові» державні платформи» [3]. Тобто роль публічного управління в забезпеченні цифрового розвитку має бути суттєво посилена шляхом реалізації активної державної політики та реальної ефективної роботи всіх державних інституцій. Слідування глобальним цифровим трендам у процесах цифрового розвитку українського суспільства дасть змогу здійснити технологічний прорив і забезпечити рівноправне позиціонування України у світогосподарських процесах.

Україна розпочала свій шлях цифрової трансформації ще у 2019 році. За ці роки є значні результати: понад 14 мільйонів українців користуються додатком «Дія» (13 цифрових документів) в якому доступно понад 70 онлайн-сервісів. Активному впровадження процесів диджиталізації в Україні сприяє розвиток ІТ-сектору загалом та сфери електронних послуг зокрема. Примітно, що сфера цифровізації суттєво змінилася з початку війни. На Єдиному державному веб-порталі електронних послуг було доступно понад 100 електронних державних послуг (понад 75 через портал і понад 20 через мобільний додаток). Розпочато трансформацію центрів надання адміністративних послуг при районних державних адміністраціях та розширено мережу центрів надання адміністративних послуг до 2891 точки доступу. Водночас цифровізація окремих процесів може ускладнюватися відсутністю або суттєвим обмеженням доступу частини громадян до мережі Інтернет; значна кількість громадян, які потребують послуг державних установ, покинули свої домівки або перебувають на тимчасово окупованих територіях; підвищений рівень загроз у кіберпросторі, що вимагає швидкого реагування, готовності технічних засобів і спеціалістів[4].

Вторгнення російських військ в Україну 24 лютого 2022 року кардинально змінило ситуацію, розірвавши соціальні зв’язки. Понад 14,5 млн українців виїхали за кордон, 4,7 млн стали внутрішньо переміщеними особами. Значна кількість людей виїжджали під обстрілами, з окупованих територій, тож взяти із собою всі документи встигали не всі. Фахівці державної цифрової трансформації створили Є-документ, який можна згенерувати за кілька хвилин, на заміну втраченого. У Мінцифрі планували до 2024 року перевести 100% держпослуг в електронну систему. Це дозволило б до мінімуму зменшити відношення чиновник-відвідувач, прибрати корупційну складову, зекономити мільйони гривень. Через війну плани більш обмежені. Головне, говорять у відомстві, забезпечити потреби воєнного часу [4].

Поряд із важливістю використання цифрових технологій у публічному управлінні існує низка проблем, які ускладнюють їх подальший розвиток..

Поширення цифрових технологій є процесом, який потребує значних інвестицій. У сучасних умовах, коли Україна щоденно виснажується бойовими діями, відчувається гостра фінансова потреба при впровадженні цифровізації в аналізованій сфері. Іншим аспектом є різноманітність цифрових технологій, які використовуються в публічному секторі і, як наслідок, труднощі в інтеграції та роботі з різними даними. Необхідно затвердити єдині технологічні стандарти в цій сфері. Загалом, рішення технологічної проблеми не лежать на поверхні, але очевидно, що потрібно продовжувати працювати над об'єднанням окремих інформаційних систем в єдине ціле, що передбачає розвиток відповідних платформ.

В органах державної влади слід запустити механізми мотивації, підбору, навчання безперервного розвитку та оцінки компетенцій за напрямами сучасних методів обробки, аналізу великих даних, цифрового сервіс-орієнтованого підходу. Держава має бути зацікавлена у створенні нової культури надання державних та муніципальних послуг та нової культури взаємодії органів влади з населенням, бізнес-спільнотою та громадянським суспільством, а для цього слід шукати та створювати, а надалі – підтримувати «острівці» цієї нової культури. Крім того, нова система вимагатиме кадрів певної кваліфікації, для чого треба забезпечити безперервне навчання всіх співробітників органів влади, залучених до прийняття рішень на основі даних інформаційно-аналітичних систем, що створюються в процесі цифрової трансформації публічного управління. Щоб вирішити це коло проблем, необхідно спонукати працівників до активного використання цифрових технологій, підвищувати рівень комп'ютерної грамотності, забезпечити активну участь у семінарах та вебінарах, які мають регулярно проводитись у громадському секторі організацій [5].

Інформаційні джерела

1. Сиротін, В.Д. (2023). Особливості цифровізації у сфері публічного управління. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*, (9). https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-9-02-06

2. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія :Державне управління*. 2018. №1. С.5-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2018_1_3.

3. Пігарєв Ю., Костенюк Н. Діджиталізація публічного управління як чинник цифрової трансформації України. *Механізми державного управління.* Том 2. № 83. 2021 . URL: http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/237257

4. Мельников, О., Петров, К., Мельников, О., & Кобзев, І. (2023). Діджиталізація публічного адміністрування. *European Science*, *4*(sge18-04), 51–60. https://doi.org/10.30890/2709-2313.2023-18-04-003

5. Бондарчук Н.В., Дуброва Н.П. Цифровізація публічного управління: стан та перспективи розвитку *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Актуальні проблеми у сфері публічного управління*. Том 34 (73). № 1 2023. С.213-218 DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.1/38

УДК 657

Д.С. Котляр, здоб. ступ. PhD *(НТУ «ХПІ», Харків)*

ПОБУДОВА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

В умовах економічної кризи, що розвивається в Україні на сучасному етапі, показником успішного реагування корпоративного менеджменту на динамічні зміни зовнішнього середовища є наявність прибутку та здатність продовжувати свою діяльність.

У сучасних умовах актуальною є необхідність модернізації українського бізнесу, зокрема побудови гнучкої системи управління, яка дозволить реактивно реагувати на зміни, зумовлені нестабільним середовищем, з метою трансформації кризи на можливість [1].

Складовою частиною загальної системи менеджменту підприємства є система управління прибутком, яка включає в себе підсистеми управління формуванням, використанням та його розподілом.

У науковій літературі існують наступні підходи до трактування поняття «управління прибутком підприємства» [2]:

– є комплексом організаційно-управлінських заходів (процес пошуку та прийняття управлінських рішень);

– включає в себе підсистеми управління (формування прибутку, його розподілу та використання);

–система, що орієнтована на стратегічні та тактичні цілі підприємства;

– є складовою частиною загальної системи менеджменту підприємства.

Механізм управління прибутком слід вивчати як гнучку та динамічну систему, що імплементована у загальну систему менеджменту, основною метою якої є забезпечення прибутковості суб'єкта господарювання у довгостроковій перспективі, а також реактивному реагуванню на зміну умов господарювання, тобто перетворенню кризи на можливість розвитку.

Завдання, які покликана вирішувати система управління прибутку на підприємстві:

− забезпечення максимізації прибутку, що формується відповідно до ресурсного потенціалу підприємства;

− забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку та допустимим рівнем ризику;

− підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізація складу та структури обігових коштів;

− забезпечення виплат необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства;

– досягнення високого рівня якості прибутку за процесами його формування;

− забезпечення формування відповідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку підприємства на майбутній період;

− створення умов для збільшення ринкової вартості підприємства, яка визначається рівнем капіталізації прибутку;

− розробка ефективних програм, які передбачають зацікавленість персоналу в кінцевих результатах діяльності підприємства та підвищення продуктивності праці персоналу підприємства;

– досягнення збільшення величини прибутку підприємства за рахунок зростання якості та конкурентоспроможності товарів на ринку тощо [3; 4; 5]

В основі побудови комплексної та цілісної структури механізму управління прибутком підприємства має бути функціонально-ресурсний підхід, оскільки саме він формує раціональне підґрунтя для забезпечення ефективного функціонування механізму управління прибутком у довгостроковій перспективі.[6]

Дана система управління прибутком покликана для забезпечення виявлення поточних ризиків прибутковості, а також підбору інструментарію для усунення негативних наслідків, спричинених негативними кризовими явищами та умовах невизначеності в економіці.

Інформаційні джерела

1. Котляр Д. Напрями трансформації кризи в управлінні прибутковістю вітчизняних підприємств на можливості. Економіка та суспільство. 2024. № 65 https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-92

2. Котляр Д. С. Підходи до визначення поняття управління прибутком підприємства. «Наукова весна» 2023 : матеріали 13-ої Всеукраїнської наук.-техн. конф. студ., аспірантів та молодих вчених, Дніпро, 1-3 березня 2023 року Дніпро : НТУ «ДП», 2023. С. 211-213

3. Денисенко Л. О., Кучерявенко Ю. О. Шляхи поліпшення процесу управління прибутком на підприємстві. Вісник КНУТД. 2014. №1. С. 145–153.

4. Савіна С. С., Гиренко Ю. В. Управління прибутком в системі фінансового менеджмента підприємства. Східна Європа: Економіка, Бізнес та Управління. 2018. Вип. 6. С. 321–324.

5. Мірошниченко О. Ю., Корконос Ю. В. Механізм управління прибутком вітчизняних підприємств. Бізнес Інформ. 2014. № 5. С. 280–285

6. Буткевич О. Механізм управління прибутком підприємства в контексті мінімізації економічних ризиків. Наукові інновації та передові технології. 2023. №10 (24). С. 395-407. DOI:10.52058/2786-5274-2023-10(24)-395-407.

УДК 005.336.2:613

А.А. Пушко, здоб. ОС «магістр»*(ІФНТУНГ, Івано-Франківськ)*
І.Б. Галюк, канд. екон.наук, доц. *(ІФНТУНГ, Івано-Франківськ)*

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕРСОНАЛУ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

В реаліях розвитку в Україні спостерігаються значні зміни в галузі охорони здоров'я, оскільки вона вважається одним із пріоритетних напрямків реформування. Ці зміни передбачають перегляд ідеології надання медичної

допомоги, впровадження нових фінансово-господарських та ринкових механізмів, а також реформування системи управління закладами охорони здоров'я. Система управління персоналом на даний час є недосконалою, оскільки наявні неефективні інструменти керування, а людський капітал не має високого значення, тому постає питання вивчення особливостей ефективного керування людськими ресурсами.

Раціональне управління персоналом спрямоване на оптимальний розподіл людських ресурсів, подальше використання їхнього потенціалу на основі регулярного моніторингу та об’єктивної оцінки роботи з урахуванням постійного планування, динамічного відбору, безперервного вдосконалення та можливості укомплектування штату на основі мотивації персоналу. Ефективне управління персоналом також уможливлює створення дієвих кадрових програм, які можна використовувати для постійного моніторингу та коригування стану системи управління персоналом. [1]

Проблемою на сьогодні є те, що при відборі та наймі на роботу у закладах охорони здоров’я в основному оцінюється лише рівень кваліфікації претендента, а інші характеристики (особисті якості тощо) залишаються без уваги. Також слід зробити акцент на питаннях професійного відбору працівників, оцінці їх роботи задля поліпшення показників професійної діяльності, трудовій мотивації, адаптації на робочому місці та кар’єрному зростанню, можливостях підвищення кваліфікації персоналу без відриву від робочого процесу.

В Україні у сфері охорони здоров'я можливості управління персоналом використовуються неефективно, тобто значення людського капіталу не враховується достатньо. Рух кадрів у сфері охорони здоров'я за останні квартали аналізованих років змінюється суттєво, з причин – плинність кадрів та скорочення штатів. Причинами плинності кадрів можуть бути наступні:

1. Некоректна система мотивації персоналу – відсутність кар’єрного росту, зворотного зв’язку, жорстка регламентація.

2. Помилковість при наборі нових співробітників – відсутність планування, діагностика кандидатів.

3. Незадовільні умови праці – робочий графік, низький рівень технічного забезпечення, стресові умови тощо.

4. Порушення всередині організації – нераціональне використання ресурсів, бюрократичні процеси, жорстка або некоректна кадрова політика, некомпетентність керівників [2].

До вагомих причин незадовільної ситуації з медичними кадрами віднесемо і пандемію Covid-19. Причиною таких змін стало те, що медичний персонал входить до групи ризику захворюваності, а тому зросла тенденція до звільнень.[3]

Підвищення ефективності управлінням персоналом можна досягти шляхом впровадження концепції life learning або навчання протягом життя. Безперервна освіта стає інструментом суспільного розвитку і одним з факторів усунення протиріч між зростаючими вимогами сучасності та парадигмою освіти.

На сьогодні в Україні даний напрям розвинутий та впроваджений слабо. Оскільки розвиток країни направлений на європеїзацію та сучасність, слід звернутись до Європейської стратегії зайнятості (European employment strategy)

[4], де визначені основні принципи політики розвитку навчання впродовж життя. Стратегія закликає звернути увагу на дефіцит кваліфікованої робочої сили і пропонує заохочувати різноманітні напрями навчання протягом усього життя, щоб дати працездатному населенню придбати необхідні компетенції. Life learning не обмежується тільки сферою освіти, воно є важливим фактором у сферах зайнятості та соціального забезпечення, економічного зростання та конкурентоспроможності. Накопичення кадрового потенціалу неможливе без раціонального формування його потенціалу шляхом розвитку безперервної освіти. Навчання дорослих передбачає врахування досвіду і його особливостей, головними серед яких:

– вікові психічні та професійні особливості;
– наявність певного освітнього рівня;
– власний життєвий досвід;
– наявність потреб та мотивів в знаннях [5].

Розвиток персоналу організації можна розглядати як явище, стан, процес. Зазвичай професійний розвиток персоналу забезпечується за рахунок підвищення загального інтелектуального рівня особистості, ерудиції, комунікабельності, оскільки освічена людина вільно орієнтується в сучасному складному світі, у відносинах з людьми. З іншого боку, ці характеристики доцільно розглядати як предмет розвитку персоналу, тобто набуття загальних компетентностей позитивно впливає на морально-психологічний клімат, підвищується мотивація працівників до праці, їх вірність цілям і стратегічним задачам організації, забезпечується наступність в управлінні, а також знижується плинність персоналу.

Ефективне управління людськими ресурсами залишається важливим питанням сьогодення. Галузь охорони здоров’я страждає від низки недоліків у цьому відношенні, включаючи низьку чисельність персоналу, високу плинність кадрів та їх відтік. Особливу увагу слід приділити управлінню персоналом медичного закладу в умовах пандемії COVID-19, оскільки карантинні обмеження призвели до значного скорочення зайнятого населення і найбільш незахищеними стали саме працівники медичної сфери. Такі тенденції спричинені тим, що засоби управління персоналом реалізуються недостатньо дієво: недостатня мотивація, відсутність планування при наборі співробітників, незадовільні умови праці. Задля подолання вищевказаних проблем доцільно обрати курс на європейський досвід та впровадити концепцію, що має на меті навчання медичних кадрів протягом життя.

Інформаційні джерела

1. Антонов С.В. Особливості трудових відносин у закладі охорони здоров’я. URL: http://www.medlawcenter.com.ua/ru/ publications/77.html

2. Технології управління персоналом: монографія / за ред. О.А.Гавриш. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 528 с

3. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 30.06.2021).

4. European Employment Strategy. URL: http://ec.europa.eu/ social/main.jscatId=101&langIen (дата звернення: 30.06.2021).

5. Труніна І.М., Сербіе Р.А., Андрієнко М.С. Особливості управління персоналом у медичній галузі DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2021-43-8

УДК 005.8

О.Д. Тімченко, доц. *(ДБТУ, Харків)*
Г.С. Баламут, канд. екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*

СУЧАСНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

Методи управління проектами використовуються для планування, організації, управління і контролю за проектом з метою досягнення його цілей у межах визначених термінів і бюджету.

У світовій практиці набувають розповсюдження такі методи як Waterfall (Каскадний метод), Agile, Scrum, Kanban, Critical Path Method (CPM), Program Evaluation and Review Technique (PERT), Six Sigma, Lean, PRINCE2 та інші. Кожен з цих методів має свою унікальну філософію управління, яка визначає, як ефективно планувати, організовувати, реалізовувати та контролювати проекти. Ці філософії відрізняються за акцентами на гнучкість, структурованість, процеси, якість або ефективність, що дозволяє обирати найбільш підходящий метод залежно від специфіки проекту та організаційних потреб. Наприклад, основою управлінської філософії методу Agile **є** гнучкість**,** адаптація до змін і постійна взаємодія з клієнтом. Agile використовує короткі ітерації (підпроекти) для поступового розвитку продукту, що дозволяє швидше реагувати на зміни вимог і отримувати зворотний зв’язок від замовника. Чотири основні принципи філософії Agile засвідчують пріоритетність людської співпраці над процесами, функціональності продукту над документацією, співпраці з замовниками над умовами контракту, гнучкості над плановими показниками.

В рамках загальної концепції управління Agile використовуються фреймворки – набори інструментів, правил, практик, ролей і технік, які можуть суттєво відрізнятися між собою, але спиратися на загальні принципи Agile. Так, метод Scrum включає регулярні зустрічі (скрам-мітинги), короткі цикли роботи (спринти) і чіткі ролі (продуктовий власник, скрам-майстер, команда розробки). Метод Kanban фокусується на візуалізації робочих процесів за допомогою Kanban-дошки, на якій відображаються завдання на різних етапах виконання, що дозволяє управляти потоком робочих завдань і оптимізувати продуктивність. Сутність методу PRINCE2 полягає у визначенні чіткої структури управління проектом, розподілі ролей і обов’язків, а також у контролі за всіма аспектами проекту. Основними компонентами методу є процеси**,** які покривають всі етапи життєвого циклу проекту (запуск проекту, керування етапами, контроль і моніторинг, закриття проекту) [1].

На принципах філософії Agile засновані методи Crystal – група методологій управління проектами, які застосовуються для проектів різних

розмірів і складності. Для менших проектів акцент робиться на простих і неформальних процесах, максимальній комунікації та безперервній інтеграції. Збільшення складності проектів вимагає більшої формалізації процесів при збереженні гнучкості, прозорості та комунікації.

Метод Lean (або Lean Management) фокусується на максимальному скороченні витрат та втрат при розробці та виконанні проекту, що передбачає виключення надлишкових запасів, нерегулярних процесів, затримок, надмірних транспортних маршрутів а також дефектів.

Крім методів, побудованих на філософії Agile, застосовуються й інші, засновані на традиційних принципах лінійної послідовної реалізації проекту. Так, стандартне планування допомагає визначити всі завдання, їх послідовність і відповідальних осіб та забезпечити ефективний контроль за прогресом проекту. Це досягається за рахунок декомпозиції проекту на підпроекти до рівня окремих робіт та отримання структури розбиття робіт (СРР). Отримана ієрархічна структура полегшує планування і контроль за ходом виконання робіт. Скоординованість дій учасників проекту досягається за рахунок побудови структурної схеми організації (ССО) та матриці відповідальності. Структурна схема організації деталізує обов'язки на рівні підрозділів, а матриця відповідальності встановлює чіткі ролі та межі відповідальності для кожного учасника проекту.

Конкретним застосуванням принципів стандартного планування в управлінні проектами можна вважати метод Waterfall (Каскадний метод), який передбачає послідовне проходження через етапи проекту – від планування і проектування до реалізації та завершення. Великий акцент робиться на плануванні на початку проекту, кожен етап перед переходом до наступного має бути завершений, щоб забезпечити чітке визначення вимог і контроль їх виконання, а зміни в процесі виконання можуть бути важкими і дорогими.

До традиційних методів управління проектами відносяться також Program Evaluation and Review Technique (PERT) та Critical Path Method (CPM). Перший використовується для оцінки часу, необхідного для завершення проекту, з урахуванням невизначеності у тривалості завдань. PERT допомагає в управлінні проектами з високим рівнем невизначеності. Другий визначає критичний шлях проекту, тобто найтриваліший шлях через усі завдання, який визначає загальну тривалість проекту, що допомагає зосередитися на завданнях, які мають найбільший вплив на завершення проекту.

В рамках загальних методів управління проектами використовується низка більш специфічних, «інструментальних» методів, таких як сіткове та календарне планування, логістика, стандартне планування, структурне планування, ресурсне планування та імітаційне комп'ютерне моделювання. Вони можуть бути інтегровані в загальні методи управління або використовуватись самостійно. Наприклад Evaluation and Review Technique (PERT) та Critical Path Method (CPM) є різновидами сіткового планування, яке передбачає візуалізацію процесу виконання проекту, взаємозв'язків окремих робіт через побудову діаграм [2]. Незважаючи на специфіку методів, їх застосування побудовано на одних й тих правилах, які включають:

1) ідентифікацію усіх завдань, необхідних для реалізації проекту;

2) визначення залежностей (які завдання змістовно не залежать одне від одного та можуть виконуватись паралельно, а які пов'язані причинно-наслідковими зв'язками та мають виконуватись у певній послідовності, кожне наступне тільки після завершення виконання попереднього);

3) визначення тривалості завдань з урахуванням ресурсного забезпечення та технологічних процесів;

4) побудова діаграми. При цьому в якості вершин (вузлів) графіка використовуватись можуть роботи, а стрілки, що їх з'єднують, характеризують залежності та послідовність виконання цих робіт. Другий варіант графа – «вершина - подія», де вершини (вузли) характеризують початок та завершення робіт (події, або результат виконання певної роботи), а стрілки означають завдання;

5) визначення критичного шляху від першого до останнього вузла – найтривалішого шляху, що визначає мінімальний час, необхідний для завершення проекту. Будь які затримки на цьому шляху будуть означати затримку реалізації усього проекту.

Окремо зазначимо необхідність дотримуватись стандартних символів при побудові діаграм для забезпечення їх зрозумілості для широкого кола спеціалістів. Важливо також зазначити, що фактичний прогрес проекту може відрізнятися від запланованого, відповідно графік має переглядатись відповідно до цих змін.

Для управління проектами може застосовуватись календарне планування (Calendar Planning)**,** яке передбачає створення графіків завдань та визначення термінів для їх виконання. Цей метод може бути інтегрований з будь-яким іншим методом, наприклад, Scrum або Agile, для забезпечення регулярного планування і моніторингу прогресу. Логістика (Logistics) включає управління постачанням, транспортуванням та складуванням ресурсів. Роль логістики в рамках управління проектами полягає в забезпеченні ефективного використання матеріалів і ресурсів, що може бути враховане в іншому концептуальному методі. Стандартне планування (Standard Planning) може включати класичні підходи, які використовуються для створення чітких планів і контрольних точок, та поєднуватися з Waterfall для забезпечення чіткої структури та послідовності. Таким чином, наведені приклади ілюструють можливості інтеграції традиційних «інструментальних» методів управління в будь-якій філософії управління проектами.

За результатами теоретичного дослідження зазначимо, що поняття нового продукту та продуктової інновації мають самостійне змістовне наповнення, хоча і мають певний зв'язок як процес та результат. Новий товар використовується підприємствами для вирішення маркетингових задач забезпечення конкурентоспроможності.

Управління розробкою нового продукту представляє собою управління проектом з усіма його особливостями, проблемами та етапністю виконання робіт. Це зумовлює необхідність застосування методів управління проектами, як традиційних, так і новітніх, побудованих на філософії гнучкості та комунікації.

Інформаційні джерела

1. Блага Н. В. Управління проєктами : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 152 с.

2. Боковець В.В., Заяц О.М. Сучасні методи управління проєктами та їх особливості. *Інфраструктура ринку*. 2022. Випуск 65. С. 55-57.

УДК 658.14

В.Ю. Тітов*, здоб. ОС «магістр» *(ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Харків)*

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ

У сучасному світі будь-яке підприємство піддається впливу ряду факторів, як зовнішніх – політична нестабільність, зміни законодавства, рівень процентних ставок, так і внутрішніх – наявність фінансових та виробничих ресурсів, структура організації тощо. В умовах сучасної ринкової кризи та високої невизначеності важливо швидко адаптуватися до змін і приймати обґрунтовані рішення для мінімізації ризиків. Однак ключовим фактором, що впливає як на загальний успіх організації, так і на те, наскільки ефективно працює система антикризового управління підприємства, є персонал. Саме від компетенцій, мотивації та залученості персоналу залежить успіх антикризових заходів та роботи підприємства загалом. На сьогодні персонал є основним ресурсом, що здатний забезпечити перевагу підприємству в конкурентній боротьбі [1].

Незважаючи на достатню кількість наукових праць, присвячених дослідженню теоретичних та практичних аспектів антикризового управління, існує значна проблема актуалізації знань у цій сфері. Сучасні умови господарювання в Україні, зокрема економічна нестабільність, зовнішні ризики та внутрішні трансформації, вносять суттєві корективи у термінологічний та методологічний апарат антикризового управління. Це зумовлює необхідність нових досліджень, спрямованих на адаптацію існуючих моделей та розробку ефективних інструментів для реагування на кризові ситуації в умовах швидко змінного ринкового середовища.

* Науковий керівник – С.А. Пустовгар, канд. екон. наук *(ХНУ ім. В. Н. Каразіна, Харків)*

Таблиця 1 – **Трактування визначення «антикризове управління» різними вченими**

Вчені	Визначення «Антикризового управління»
Одношевна О., Міньковська А., Саванчук Т.	Багатовекторний показник, який включає впровадження санаційних заходів у всі структурні підрозділи на ланки виробничої діяльності [2].
Марачевська А. В.	Управління, за допомогою якого можна оцінити ймовірність настання самої кризи з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів, спрогнозувати можливі втрати та ризики, та шляхом розробки ефективного інструментарію мінімізувати можливі наслідки [1].
Черленяк І.І., Курей О.А.	Економічне відновлення та відтворення спрямоване на забезпечення адекватної якості, правдивості та безперервності комунікацій [4].
Онісіфорова В. Ю., Сідельнікова В. К.	Попереджуюче управління, яке попереджає або мінімізує вірогідність настання криз в діяльності підприємства, забезпечуючи при цьому підвищення ефективності роботи підприємства та ефективність використання наявних в нього ресурсів [3].

Джерело: розроблено автором на основі [1, 2, 3, 4]

На основі наведених визначень можна узагальнити поняття антикризового управління як багатофакторного управлінського процесу, спрямованого на запобігання, мінімізацію та подолання кризових ситуацій у діяльності підприємства. Антикризове управління включає розробку та впровадження інструментів, що дозволяють оцінити ймовірність настання кризи, прогнозувати ризики, мінімізувати можливі втрати та забезпечувати економічне відновлення та ефективне використання наявних ресурсів, сприяючи підвищенню загальної ефективності роботи підприємства.

Антикризове управління є ключовим інструментом для забезпечення стійкості та адаптивності підприємств в умовах нестабільного ринкового середовища. Воно являє собою комплексний процес, який охоплює низку управлінських заходів, спрямованих на запобігання кризовим ситуаціям, мінімізацію їх негативних наслідків та сприяння відновленню стабільної діяльності організації. На основі аналізу існуючих підходів, було сформульовано узагальнене визначення антикризового управління, яке враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори впливу та передбачає розробку ефективних інструментів для прогнозування і управління ризиками.

Висновки, зроблені у даній роботі, підлягають адаптації термінологічного та методологічного апарату антикризового управління до нових ринкових реалій. Це може дозволити підприємствам підвищити свою конкурентоспроможність та стійкість до зовнішніх загроз, що є надзвичайно важливим в умовах високої нестабільності.

Узагальнивши поняття антикризового управління, що охоплює різні його аспекти, від попередження та мінімізації ризиків до економічного відновлення та

ефективного використання ресурсів, було виділено ключову особливість антикризового управління в сучасних умовах невизначеності – здатність до швидкої адаптації та мобільності у прийнятті рішень. Таким чином, запропонований підхід може слугувати базисом для подальших досліджень та розробки нових управлінських стратегій, спрямованих на забезпечення стійкості бізнесу в умовах криз.

Інформаційні джерела

1. Черленяк І.І., Курей О.А. Виклики антикризового управління економікою в умовах пандемії. *Науковий вісник Ужгородського університету*. *Серія «Економіка».* 2020. № 1(55). С. 10-18.
2. Марачевська А. В. Практична цінність антикризового управління підприємством у воєнний та післявоєнний час в Україні. 2022. URL: https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj13-02-009/2063
3. Одношевна О., Міньковська А., Саванчук Т. Антикризове управління як елемент удосконалення системи економічної безпеки в сучасних умовах. *Економіка та суспільство.* 2023. №49. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-9
4. Оніфорова В.Ю., Сідельнікова В.К. Актуальні аспекти антикризового управління підприємством. *Проблеми і перспективи розвитку підприємства*. 2020. № 2 (25). С. 137-145

УДК 336.22.021:657

О.М. Чабанюк, канд. екон. наук, доц., ст. наук. співроб. (*ЛТЕУ, ЛНДІСЕ, Львів*)
Н. О. Лобода, канд. екон. наук, доц. (*ЛНУ ім. І. Франка, Львів)*

ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ ТА ЕКСПЕРТНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЛАТИ ПОДАТКІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В сучасних умовах однією з ключових проблем, з якими стикаються вітчизняні підприємства, є затримки та неточності у визначенні своїх податкових зобов'язань, податкового навантаження і прибутку. Однак проведення податкового планування може допомогти уникнути подібних ситуацій і підвищити ефективність діяльності підприємств. Більшість компаній сприймають податкове планування як застосування легальних способів зниження податкового тиску при складанні так званого «податкового календаря», не враховуючи сучасні методологічні підходи до його оптимізації. Вивчення актуальних напрямків податкового планування та оцінка його ефективності стали особливо важливими для кожного підприємства [4, с. 149].

На нашу думку, основною метою податкового планування є пошук способів мінімізації податкових платежів. Для досягнення високої ефективності у цій сфері підприємствам рекомендується створювати постійні проєктні групи, до складу яких мають входити спеціалісти з різних підрозділів, з наданням їм додаткових повноважень. Основним джерелом встановлення фактів, що можуть свідчити про несплату податків через податкове правопорушення, є акт

перевірки, складений за її підсумками. Водночас сам акт перевірки розглядається як одна з обставин, яка, поряд з іншими, може свідчити про наявність складу кримінального правопорушення, але не є автоматичним доказом ухилення від сплати податків. Для підтвердження факту кримінального правопорушення щодо ухилення від сплати податків, окрім акту перевірки, експерт має дослідити й інші обставини, що необхідні для встановлення складу такого правопорушення. Ці обставини повинні відображати суб'єктивну та об'єктивну сторони правопорушення, його суб'єкт і об'єкт [1].

Таким чином, для формування експертного висновку щодо наявності кримінального правопорушення у сфері ухилення від сплати податків, необхідно не лише спиратися на дані акту податкової перевірки платника податків, а й встановити інші обставини, що вказують на ознаки цього правопорушення. Наприклад, це може бути визначення конкретної посадової особи як суб'єкта злочину та наявність умислу цієї особи щодо ухилення від сплати податків [3, с. 293]. Податкове законодавство регламентує процес та терміни сплати податків і зборів. Відповідальність за коректне розрахування, своєчасну сплату податків і дотримання податкових норм покладається на платників. Основні завдання судово-економічної експертизи щодо правопорушень, пов'язаних із нарахуванням і сплатою податків, включають:

- виявлення фактів порушення податкових норм, які призвели до зменшення або ухилення від сплати податків у цілому чи за окремими видами податків і зборів;
- системний аналіз виявлених порушень за участю експертів податкових органів і юристів;
- точна класифікація податкових правопорушень відповідно до їхнього впливу на оподатковувані об'єкти та їхній вплив на податки, збори й інші обов'язкові платежі;
- класифікація загальних порушень, таких як проблеми з ліцензуванням, веденням податкового та бухгалтерського обліку або оформленням установчих документів;
- підтвердження розміру завданих матеріальних збитків на основі даних документальної перевірки;
- встановлення причин, що призвели до ухилення від сплати податків;
- підтвердження вимог посадових осіб, діяльність яких підлягає розслідуванню, щодо правильності розрахунків та сплати податків до бюджету;
- визначення відповідальних за коректність нарахування та сплати податків і осіб, які допустили порушення;
- аналіз взаємозв'язків між різними порушеннями на окремих об'єктах оподаткування та їхнього впливу на бухгалтерський і податковий облік.

Отже, судово-економічна експертиза податкових правопорушень відіграє ключову роль у виявленні та аналізі порушень податкового законодавства. Вона не лише підтверджує факти заниження або ухилення від сплати податків, але й допомагає класифікувати ці порушення, визначити їхні причини та наслідки для оподатковуваних об'єктів. Крім того, експертиза виявляє відповідальних осіб і підтверджує правильність розрахунків і сплати податків, що є важливим для

забезпечення відповідності законодавчим вимогам та відновлення справедливості у питаннях оподаткування.

Інформаційні джерела:

1. Воронко Р. М., Чабанюк О. М. Особливості судово-бухгалтерської експертизи та окремі питання її нормативно-правового регулювання /Р. М. Воронко, О. М. Чабанюк, М. Ю. Чік, Воронко О. С. // Вісник Львівського торговельно-економічного університету / [ред. кол.: Куцик П. О., Семак Б. Б. та ін.]. – Львів : Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2022. – Вип. 67. – 92 с. – (Економічні науки). DOI: 10.36477/2522-1205 DOI: 10.36477/2522-1205-2022-67
2. Лобода Н, Чабанюк О, Кольба Р. Діджиталізація як функція облікової діяльності: коронакриза як контекст. 2021. InURL: https://conf. ztu. edu. ua/wpcontent/uploads/2021/01/337. pdf 2021.
3. Лобода Н. О.,Чабанюк О. М. Фіскальне навантаження у національній економіці: динамічний аспект / Н.О. Лобода, О.М. Чабанюк, Т.І. Сподарик // Науковий журнал "БІЗНЕС ІНФОРМ". - Харків, 2021. - № 2. - С. 292-299.
4. Лобода Н. О., Чабанюк О. М. Податковий контроль у структурі фіскальної політики (функціональний аспект) / Н.О. Лобода, О.М. Чабанюк, Б.Б. Сенишин // Науковий журнал "БІЗНЕС ІНФОРМ". - Харків, 2021. - № 3. - С. 148-155
5. Мединська Т. В, Чабанюк О. М. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність:[навчально-практичний посібник]. К.: Алерта. 2017.
6. Чабанюк О. М, Лобода Н. О. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях: навч. посіб. Київ: Алерта. 2023.

УДК 65.012.43: 658.017:334.722.8

Р.В. Чемшит, здоб. ступ. PhD *(ІТ НААН, Харків)*

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

В Україні наразі активно формується практика корпоративного управління, проте країна все ще відстає від зарубіжних держав. При цьому впровадження принципів корпоративного управління в аграрному секторі відбувається повільніше, ніж у інших сферах національної економіки.

Інтегровані підприємства аграрного сектору сприяють зростанню валового виробництва сільськогосподарської продукції, підвищенню її конкурентоспроможності та забезпеченню сировиною потужностей переробних підприємств. Ефективність механізмів корпоративного управління є важливою складовою діяльності інтегрованих підприємств для їх подальшого розвитку в умовах євроінтеграційних процесів.

Корпоративна модель вітчизняного аграрного сектору наразі залишається малоефективною через брак стабільних джерел інноваційного розвитку та постійний дефіцит фінансових і інвестиційних ресурсів. Це гальмує економічне відновлення фінансово неспроможних інтегрованих підприємств як на рівні регіону, так і в Україні загалом. Основними причинами незадовільного рівня корпоративного управління в аграрному секторі є низький рівень корпоративної

культури аграрних компаній, нестача фінансових та кваліфікованих людських ресурсів тощо. Розвиток інтеграційних процесів та удосконалення організаційно-економічних відносин між учасниками інтеграції є критично важливими для сучасного суспільного виробництва та виступають важливими інституційними елементами корпоративної системи.

Оскільки корпоративне управління є ключовим елементом відкритого та прозорого бізнес-середовища, у сучасних умовах зростає важливість управлінських рівнів компаній і залучення усіх зацікавлених сторін до цього процесу. Корпоративне управління стає набором інструментів, засобів та важелів впливу, які дозволяють учасникам економічних відносин повноцінно реалізовувати свій економічний потенціал, створювати стійкі конкурентні переваги, стабільно підвищувати ефективність своєї діяльності та забезпечувати економічне зростання й розширення бізнесу.

Під розвитком корпоративного управління розуміємо ефективне функціонування інтегрованих аграрних підприємств та об'єднань, що передбачає формування державних регуляторних інструментів і створення умов для узгодження стратегій розвитку цих підприємств із державними стратегічними програмами. Регулюючий вплив має реалізовуватися через впровадження гнучкої кредитної, податкової та амортизаційної політики, забезпечення обґрунтованого ціноутворення, стимулювання підприємницької діяльності та визначення пріоритетних напрямів галузевого інвестування.

Корпоративне управління є критично важливим елементом сучасного бізнес-середовища, оскільки воно визначає, як компанії взаємодіють із зацікавленими сторонами, такими як акціонери, співробітники, постачальники та суспільство в цілому. У процесі розвитку корпоративного управління важливими є кілька аспектів.

По-перше, зростає значення прозорості і підзвітності. Сучасні компанії все частіше зобов'язані звітувати про свою діяльність, фінансові результати та соціальну відповідальність. Це підвищує довіру з боку інвесторів і споживачів, що, в свою чергу, сприяє зростанню бізнесу.

По-друге, інтеграція технологій у процеси управління стає невід'ємною частиною корпоративного розвитку. Використання сучасних інформаційних систем і аналітичних інструментів дозволяє підприємствам ефективніше приймати рішення, оптимізувати бізнес-процеси і підвищувати ефективність роботи.

По-третє, залучення всіх зацікавлених сторін до управлінських процесів сприяє створенню більш збалансованої та стійкої моделі управління. Компанії, які враховують інтереси своїх співробітників, клієнтів і громади, здатні краще адаптуватися до змін у ринковому середовищі.

Корпоративне управління в аграрній сфері має свої специфічні риси, які відрізняють його від інших секторів економіки. Ці особливості обумовлені характером сільського господарства, специфікою виробничих процесів та умовами функціонування аграрних підприємств. Вони полягають у наступному:

1. Аграрний сектор часто стикається з високою волатильністю ринкових цін і погодними ризиками. Це робить управлінські рішення більш складними і

вимагає від компаній гнучкості в адаптації до змін. Важливою складовою є стратегічне планування, яке має враховувати непередбачувані зовнішні фактори.

2. Корпоративне управління в аграрній сфері повинно бути спрямоване на забезпечення сталого розвитку. Важливою метою є не лише максимізація прибутку, але й дотримання екологічних норм та соціальної відповідальності. Це включає впровадження ресурсозберігаючих технологій, екологічних стандартів та підтримку місцевих громад.

3. Аграрні підприємства часто мають різні організаційно-правові форми та структуру власності, включаючи кооперативи та фермерські господарства. Це впливає на прийняття рішень і взаємодію між акціонерами. Тому важливо враховувати інтереси всіх учасників, включаючи дрібних фермерів, які можуть бути частиною інтегрованих структур.

4. Існує потреба у розвитку корпоративної культури, що включає навчання і підвищення кваліфікації кадрів. Ефективне управління людськими ресурсами має критичне значення для підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Таким чином, корпоративне управління в аграрній сфері вимагає особливого підходу, що враховує специфіку галузі, ризики та можливості. Це дозволяє аграрним компаніям не лише виживати, а й успішно розвиватися в умовах сучасного ринку. При цьому розвиток корпоративного управління є складним і багатогранним процесом, який потребує постійного вдосконалення та адаптації до нових викликів. Це важливий чинник для забезпечення довгострокового успіху та стабільності компаній у глобальному бізнес-просторі.

УДК 339.9:338.1

Н.В. Шибаєва, д-р екон. наук, доц. *(ДБТУ, Харків)*
С.О. Ставицький, здоб. ОС «магістр» *(ДБТУ, Харків)*

РОЛЬ СВІТОВОГО БАНКУ У РЕГУЛЮВАННІ СТРУКТУРНИХ ЗМІН

Структура економіки, як єдність елементів і сукупність стійких зв’язків між ними, має вплив на темпи економічного зростання, динаміку всіх основних макроекономічних показників країни. Цим обумовлена важливість змін і самої структури економіки, що відбуваються як результат дії різноманітних факторів. Інтегральна точка зору сучасних науковців наступна: зміни в економічній структурі відбуваються під впливом суспільних потреб, що змінюються. Серед причин, що впливають на формування самих потреб, а через них – на структурні зміни в економіці: науково-технічний прогрес, суспільний поділ праці та поглиблення спеціалізації, інноваційні цикли, розвиток відносин власності, економічна політика держави [4]. Підтримуємо такий перелік факторів структурних змін, але доповнимо його ще одним – діяльністю міжнародних інституцій.

Для цього проаналізуємо діяльність Світового банку (СБ), як суб'єкта сприяння структурним реформам на рівні національних економік. Зазвичай, на національному рівні структура економіки визначається ринковим механізмом розподілу ресурсів за активного або пасивного сприяння з боку державних інституцій. Але країни із середнім доходом і доходом нижче за середній важко долають такі проблеми як: висока інфляція, зростаючий бюджетний дефіцит, зростання боргу та нестійке сальдо поточного рахунку; неспроможність акумулювання фінансів та розподілу інвестицій; бар'єри для конкуренції, слабкість інституцій.

СБ надає допомогу своїм країнам-членам у проведенні структурних реформ з початку 80-х років XX ст. Основні форми допомоги – це аналітичні послуги, консультаційні послуги, кредитування. «Adjustment Lending» – перша програма СБ щодо підтримки структурних реформ. Програма приділяла увагу:

– макроекономічній стабілізації (коригування фіскального та платіжного балансу);

– усуненню мікроекономічних викривлень (розвиток конкуренції);

– сприяння міжнародній торгівлі.

У 80-і рр. XX ст. СБ виділив 27 млрд дол. США на 190 кредитних операцій у 64 країнах на підтримку структурних реформ. У 90-і рр. кількість операцій зросла до 346, а обсяг кредитування до 72 млрд дол. США у 98 країнах. Тобто кредитування структурних реформ у 90-і рр. досягло 1/3 всього обсягу кредитування СБ.

За програмою підтримки структурних реформ співпрацювали країни із середнім та низьким рівнем доходів. Сфери, які охоплювала програма: макроекономічна політика, торгова політика, аграрна політика, промисловість, фінансова система та державні підприємства. Спочатку основна увага була зосереджена на короткострокових реформах (наприклад, скасування імпортних квот, пом'якшення лімітів процентних ставок, субсидування окремих галузей), а виділення кредитів відбувалося за умови виконання певних вимог, пов'язаних з реформами. Ці умови вважалися критичними для досягнення наміченого результату програми.

Ефективність допомоги виявилася неоднозначною, на що звертали увагу і СБ, і незалежні експерти. Для багатьох країн з низьким рівнем доходу програма допомогла забезпечити відновлення, але виявилася недостатньою для переходу на шлях сталого зростання.

В. Єйстерлі зазначив, що у 36 країнах, які у 80-90 рр. XX ст. отримали від МВФ і СБ 10 і більше кредитів, середній темп зростання середньодушового доходу за аналогічний період дорівнював нулю [1].

Л. Сметз та С. Кнак вважали, що наявність великої кількості політичних умов для отримання кредитів СБ, не покращила економічну політику країн-отримувачів [2].

В цілому зауваження до програми СБ щодо підтримки структурних реформ були наступними:

1. Реформи були примусово проведені країнами, і країни не мали власної відповідальності за програму.

2 Соціально незахищені верстви населення страждали від скорочення державних витрат.

3. Встановлення нової системи відносних цін не враховувало слабку інституційну спроможність країн.

Нова програма СБ «Development Policy lending» намагалася врахувати попередній досвід підтримки структурних реформ. Головною метою програми стала підтримка політики та інституцій у країні для досягнення сталого зростання та ефективного розподілу ресурсів. Акцент було зроблено на належному врядуванні, оскільки результати досліджень показали, що неефективні державні інституції та слабке врядування є основними перешкодами для сталого зростання та розвитку. Реформи державного сектору (покращення надання державних послуг і підзвітності, переосмислення процедур управління бюджетом, зміцнення судів і наглядових органів, розбудова антикорупційних інституцій) стали важливим компонентом структурних реформ, які СБ підтримує в країнах-членах. Після 2015 р. підвищилася увага до соціальної складової і соціального захисту.

Розуміння особливостей підтримки структурних реформ важливо для України, це дозволяє краще пояснювати і прогнозувати результати взаємодії із СБ. У 90-і рр. і на поч. 2000-х рр. СБ вклав кошти переважно в аналіз і побудову партнерських відносин на технічному рівні з українським урядом.

Після 2014 року збільшилися обсяги надання кредитів на фінансування структурних реформ до 8 млрд дол. США. На підтримку реформ державного сектору спрямовувалася найбільша питома вага кредитів – понад 30% (рис. 1) [3].

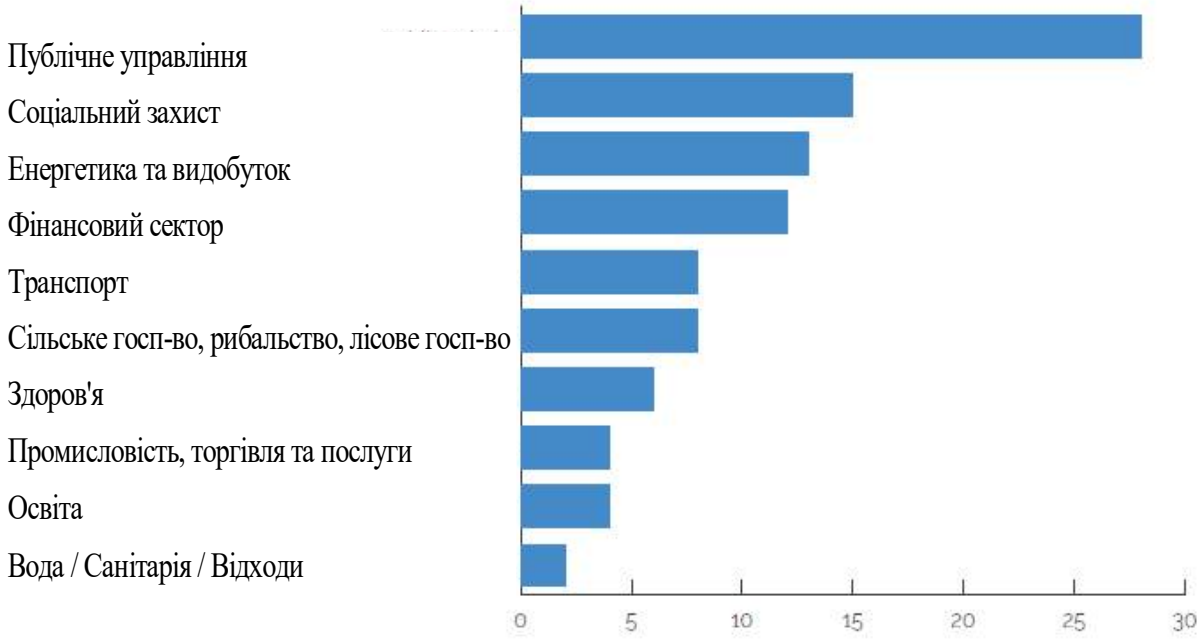

Рисунок 1 – Консультаційні послуги та аналітика в Україні за секторами, 2012-21 фінансові роки, %

Така структура узгоджувалася із положеннями програми «Development Policy lending», але серед факторів, що знижували ефективність заходів у межах програми, за висловами експертів СБ були: вкорінені інтереси в енергетичному та банківському секторах, які використовували систему правосуддя для нейтралізації впливу реформ, тим самим підриваючи довіру до більш широких зусиль з реформування і підтримки змін; реформи, які створювали додатковий тягар для громадян (підвищення тарифів), не компенсувалися підвищенням якості надання відповідних послуг. Тому незважаючи на певні досягнення, українці, скептично ставляться до загального прогресу і впливу реформ на повсякденне життя.

Для підвищення ефективності взаємодії з Україною у напрямі проведення структурних реформ, СБ вважає необхідним приділяти більше уваги судовій владі, враховуючи її важливість для ефективності реформ у цілому ряді інших секторів, та комунікації з суспільством за допомогою інформаційно-роз'яснювальної роботи, взаємодії з організаціями громадянського суспільства, щоб допомогти громадськості зрозуміти необхідність реформ та ціну відмови від реформ.

Інформаційні джерела

1. Easterly, W. 2003. «IMF and World Bank Structural Adjustment Programs and Poverty» in M. Dooley and J. Frankel, eds. Managing Currency Crisis in Emerging Markets. The National Bureau of Economic Research, University of Chicago Press.
2. Smets, L. and S. Knack. 2015. World Bank Policy Lending and the Quality of Public Sector Governance. Policy Research Working Paper 7267, World Bank
3. The World Bank Group in Ukraine, 2012–20. Country Program Evaluation. November 8, 2022. URL: www.worldbank.org
4. Марков Б.М. Структурні зміни у системі економічних явищ та процесів. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/22_2017/11.pdf

УДК 373.014.6:005.6

Ю. В. Ямполь, здоб. ступ. PhD *(КПНУ імені Івана Огієнка)*

КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ У МЕНЕДЖМЕНТІ ЯКОСТІ ОСВІТИ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЗАЛУЧЕННЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Управління якістю освіти є важливим завданням для сучасних закладів загальної середньої освіти, адже якісна освіта формує основу для розвитку суспільства та економіки. У цьому контексті прозорість комунікацій та залучення усіх учасників освітнього процесу — адміністрації, вчителів, учнів, батьків та громади — мають ключове значення для забезпечення високих стандартів якості освіти.

Управління якістю освіти вимагає постійного обміну інформацією між адміністрацією закладу, педагогами, учнями, батьками та представниками громадськості. Прозора комунікація допомагає досягти таких цілей:

Інформування про стандарти якості. Коли учасники освітнього процесу розуміють, які критерії якості використовуються в навчальному закладі, вони можуть краще сприяти їх реалізації.

Підтримка довіри. Прозора комунікація створює довіру між усіма сторонами, що підвищує рівень задоволеності учнів, батьків і педагогів.

Зворотний зв'язок для поліпшення. Комунікація дає можливість усім учасникам освітнього процесу висловлювати свої ідеї, побажання та критику, що дозволяє керівництву оперативно реагувати та коригувати навчальні процеси.

Основні комунікаційні стратегії в освітньому менеджменті якості відіграють вирішальну роль у забезпеченні прозорості управлінських процесів і залученні всіх учасників освітнього процесу до активної взаємодії. Насамперед, ефективна внутрішня комунікація між адміністрацією та педагогічним колективом створює основу для скоординованих дій, спрямованих на підтримку високих стандартів якості освіти. Регулярні зустрічі, наради, обмін інформаційними бюлетенями, а також використання електронної пошти та внутрішніх освітніх платформ допомагають підтримувати єдине бачення та спільне розуміння цілей. Це дозволяє педагогам краще адаптуватися до змін у вимогах та стандартах якості й ефективніше здійснювати навчальний процес. Водночас, залучення батьків та громадськості є важливим компонентом комунікаційної стратегії, оскільки ці учасники активно впливають на формування громадської думки про заклад освіти та його якість. Проведення відкритих зустрічей, обговорень, інформування через електронні платформи і соціальні мережі дає змогу батькам та представникам громади бути обізнаними щодо досягнень школи, планів розвитку та нових ініціатив. Крім того, інформування учнів про критерії якості, оцінювання їхньої роботи та анкетування для збору зворотного зв'язку забезпечує прозорість процесу навчання і стимулює учнів до активної участі в освітньому процесі. Важливим аспектом є також підтримка учнівського самоврядування, яке дозволяє залучати учнів до обговорення важливих для школи рішень, підвищуючи їхню відповідальність і мотивацію до навчання.

Ефективні комунікаційні стратегії є основою для забезпечення високих стандартів якості освіти в закладах загальної середньої освіти. Прозорість, постійний зворотний зв'язок та залучення всіх учасників освітнього процесу дозволяють створити сприятливе середовище для розвитку кожного учня і сприяють довірі до системи освіти загалом. Інвестування у розвиток комунікаційних стратегій має стати пріоритетом для закладів освіти, що прагнуть досягти найвищих результатів у своїй діяльності.

УДК 657:336.225.674:336-26.16

Н.П. Кузик, канд. екон. наук, доц. *(НУБІП, Київ)*
Ю.С. Вершута, здоб. ОС «магістр» *(НУБІП, Київ)*

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АУДИТУ КОНСОЛІДОВАНОГО БАЛАНСУ

Багаторічний досвід існування в українській економіці груп підприємств дає можливість однозначно стверджувати про те, що консолідований баланс є важливим і необхідним інструментом для представлення фінансового стану усієї групи підприємств в єдиному документі. Інформація консолідованого балансу представляє комплексну картину фінансового стану холдингу або іншого об'єднання компаній [3], що робить його незамінним для прийняття стратегічних рішень керівництвом, інвесторами, кредиторами та іншими зацікавленими сторонами. Усі ці користувачі мають потребу не просто отримати масив інформації. Вона повинна бути достовірною, прозорою та зрозумілою. У цьому контексті роль незалежного аудиту консолідованого балансу є визначальною.

Основною метою аудиту консолідованого балансу є перевірка достовірності фінансових показників, зокрема активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів та витрат, внутрішньогрупових операцій і підтвердження відповідності стандартам МСФЗ в усіх суттєвих аспектах [1]. Перевірка консолідованої звітності, як правило, розпочинається з попередньої підготовки, яка передбачає вивчення структури групи компаній, їхніх внутрішніх облікових політик та специфіки операційної діяльності. Аудитору особливо важливо вивчити існуючу структуру зав'язків між материнською та дочірніми компаніями. Необхідно оцінити рівень контролю материнської компанії над дочірніми підприємствами. Це визначає включення або виключення певних активів чи зобов'язань у консолідовану звітність. Відповідно до МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність», материнська компанія повинна консолідувати фінансові дані всіх дочірніх компаній, над якими вона здійснює контроль (впливає на їхню діяльність і отримує економічні вигоди від цього контролю).

На нашу думку, особливо важливим аспектом є перевірка взаємозв'язків між дочірніми компаніями в межах групи. Це, перш за все, необхідно для того, щоб уникнути подвійного відображення доходів і витрат. Взаємогрупові операції, наприклад, внутрішні продажі або трансфертні операції між компаніями, повинні бути виключені з консолідованої звітності для того, щоб не створювати штучного збільшення доходів або активів групи. Наприклад, у разі якщо одна дочірня компанія продає продукцію або ж виконує роботи чи надає послуги іншій компанії всередині групи, цей дохід не буде враховуватися в загальній звітності, оскільки це не збільшує сукупного фінансового результату групи.

Один із не менш важливих етапів аудиту консолідованого балансу є аналіз відповідності застосованих методів обліку міжнародним стандартам. Наприклад,

МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу» регулює порядок відображення процесів злиття та поглинання підприємств у консолідованій звітності. Цей стандарт вимагає оцінки активів і зобов'язань дочірніх компаній за справедливою вартістю на дату їхнього придбання. Аудитор застосовує необхідні процедури для того, щоб перевірити чи вірно відображено в балансі активи, які перебувають у розпорядженні групи після процесів злиття чи придбання [2].

Як показують практичні дослідження, особлива увага приділяється аудиту облікових резервів і зобов'язань. Необхідно отримати аудиторські докази щодо того, що всі поточні зобов’язання, в тому числі кредити, податкові зобов’язаннями та інші борги, правильно враховані у звітності і належно оцінені. Наприклад, якщо в групи компаній є довгострокові зобов'язання перед кредиторами, вони повинні бути правильно класифіковані в консолідованому балансі і не включатися до поточних зобов’язань, інакше – це призведе до викривлення показників ліквідності компанії.

Одним із особливо важливих аспектів є оцінка ризиків, пов’язаних із проведенням аудиту консолідованого балансу. Складні корпоративні структури можуть призводити до ризиків викривлення звітності через складність фінансових потоків та операцій між компаніями. Тому аудитори застосовують аналітичні процедури для ідентифікації можливих ризиків, таких як неадекватне відображення операцій між компаніями групи або некоректна оцінка активів і зобов'язань,

Отже, як підтверджує вище наведений матеріал методика аудиту консолідованого балансу суттєво відрізняються від аудиту балансу окремого підприємства. При цьому важливо ще й враховувати різні умови оподаткування та стандарти обліку фінансової звітності для кожної країни, де від група компаній.

Інформаційні джерела

1. Кучер С. В. Основні проблеми складання консолідованої фінансової звітності. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 19. Ч. 2. С. 148–151.
2. Маначинська Ю., Ніколаєнко Ю. Забезпечення достовірності фінансової звітності суб’єктів агросектору в умовах війни. *Фінансово-економічні, соціальні та правові аспекти розвитку регіонів: загрози та виклик*и : збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 24 трав. 2024 р., Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ. Чернівці : Технодрук, 2024. С. 146–149.
3. Пелех У. В., Тенюх З. І., Хоча Н. В. Аналіз методів та організаційних основ складання консолідованої фінансової звітності. *Бізнес Інформ*. 2021. №4. С.168–175.
4. Кащена Н. Б., Наумова Т. А., Кашперська А. І. Аудит: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Видання доповнене та перероблене. / Н.Б. Кащена [та ін.] ; за ред. Т. А. Наумова, А. І. Кашперська. Харків: ДБТУ, 2023. 259 с.
5. Кащена Н. Б. Бухгалтерськии інжиніринг в обліково-аналітичному забезпеченні управління економічною активністю підприємств торгівлі. Українськии журнал прикладної економіки. 2021. Том 6. № 1. С. 330-336. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-1-39

УДК 634.1

V.S. Pechko, Cand. Sci. (Econ.), Ass. Prof., *(National University of Food Technologies, Kyiv)*

INFORMATION AND ADVISORY SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF FARMING IN THE FIELD OF VITICULTURE AND WINE PRODUCTION

The viticulture and wine industry holds a distinct position within Ukraine's national agro-industrial complex due to its regional specialization, cultural significance, and economic potential. Unlike other agricultural sectors, viticulture is highly dependent on specific climatic and soil conditions, which are optimal in southern regions such as Odesa, Kherson, Mykolaiv, the Crimea and Zakarpattia. These areas benefit from a favourable combination of sunlight, temperature, and terroir, making them ideal for cultivating a diverse range of grape varieties. The industry not only contributes to the diversification of agricultural output but also supports related sectors, such as tourism and rural development. The long-standing traditions of winemaking in Ukraine, intertwined with local heritage, amplify the industry's cultural and social importance, drawing attention to the unique identity of wine-producing regions.

Economically, the viticulture and wine industry plays a significant role in enhancing Ukraine's export profile and fostering small and medium-sized enterprises. High-value wine products offer a competitive edge in international markets, contributing to foreign exchange earnings and the country's economic resilience. Moreover, the sector is labour-intensive, creating employment opportunities in rural areas and driving local economic growth. In recent years, there has been growing investment in modernizing production processes, improving quality standards, and expanding the geographic indications for Ukrainian wines. Despite challenges such as war in Ukraine, global market competition and the impacts of climate change, the industry's integration within the national agro-industrial framework underscores its strategic importance for Ukraine's sustainable agricultural and economic development.

The balance between agricultural holdings and small farmers as key producers in the global viticulture and wine industry depends on the region and market structure. Both play significant roles, with distinct advantages and contributions to the industry. In many parts of the world, large agricultural holdings dominate wine production. These enterprises have the capital to invest in advanced technology, large-scale mechanization, and global marketing efforts. For instance, major wine brands in the United States, Australia, and Chile often belong to corporate holdings with extensive vineyard acreage and integrated production processes. These enterprises benefit from economies of scale, allowing them to produce high volumes of wine efficiently and compete in international markets. They are instrumental in ensuring consistency, meeting global demand, and driving innovation in viticulture practices, such as precision agriculture and climate-resilient grape varieties. Conversely, small farmers and family-owned wineries are the backbone of wine production in traditional wine-

producing regions such as France, Italy, and Spain. These producers often focus on high-quality, artisanal wines that reflect the unique characteristics of their terroir. They are deeply connected to local traditions and practices, which contribute to the diversity of wines on the global market. Small producers are also crucial in fostering regional identities and appellation systems, such as Bordeaux or Chianti, which enhance the value and recognition of their products. While they may lack the resources of larger holdings, their dedication to craftsmanship and innovation has kept them competitive, especially in niche and premium wine markets.

Farming plays a pivotal role in the development of the global viticulture and wine industry by establishing a foundation of high-quality grape cultivation, which directly influences the quality and value of wine. The success of this industry relies on meticulous agricultural practices, including vineyard management, pest control, and soil enrichment, all tailored to local environmental conditions. Globally, countries such as France, Italy, and Spain have exemplified how sustainable farming practices and adherence to regional terroir create internationally renowned wine brands. These practices emphasize the symbiosis between agriculture and winemaking, where quality begins in the vineyard, underscoring farming as a cornerstone of the industry's success.

The integration of farming with modern technology has further strengthened the global wine industry. Precision agriculture techniques, such as satellite monitoring, soil sensors, and predictive analytics, help optimize vineyard productivity while minimizing environmental impact. In regions like California and Australia, the adoption of sustainable water management systems and renewable energy in vineyards has set a benchmark for eco-friendly practices. These advancements not only ensure consistent grape quality but also enhance resilience to climate change, offering valuable lessons for Ukraine, where adapting to evolving climatic conditions is critical for sustainable viticulture.

The role of small-scale family farms in the global wine industry also highlights the importance of fostering rural entrepreneurship and preserving local traditions. Many world-famous wines originate from family-owned vineyards, which prioritize artisanal methods and uphold generational knowledge. For Ukraine, where viticulture is often practiced in small and medium-sized enterprises, supporting family farms through policy incentives, education, and access to technology could strengthen the industry. Encouraging cooperation among farmers and winemakers, such as through cooperatives, can further enhance competitiveness and market access.

Ukraine can draw lessons from these models by focusing on the alignment of farming practices with the natural strengths of its regions, emphasizing sustainable development and promoting value-added production. Policies aimed at improving vineyard infrastructure, offering financial incentives for sustainable practices, and encouraging public-private partnerships can facilitate this. Additionally, Ukraine's rich cultural heritage in viticulture could be harnessed to create strong regional wine identities, similar to the appellation systems in Europe, boosting both domestic and international recognition. By prioritizing farming as a special component of its wine industry, Ukraine can strengthen its position in global markets while fostering rural economic growth and environmental sustainability.

Information and advisory services play a crucial role in supporting the development of small-scale grape and wine farming in Ukraine by bridging the gap between farmers and modern agricultural knowledge, technologies, and market opportunities. These services provide small-scale producers with access to tailored guidance on best practices in viticulture, such as optimal grape varieties for specific regions, sustainable vineyard management, and pest control strategies. Additionally, they help farmers adapt to climate change by introducing innovative solutions like drought-resistant grape varieties or precision irrigation techniques. By offering workshops, field demonstrations, and expert consultations, advisory services empower small farmers to improve productivity, reduce costs, and enhance the quality of their grapes and wine.

Beyond technical guidance, advisory services play a pivotal role in fostering business development and market access for small-scale producers. They assist farmers in navigating regulatory requirements, such as certification and geographic indication registration, which are essential for entering premium wine markets. Moreover, these services often provide support in marketing, branding, and connecting with domestic and international buyers. In Ukraine, where small-scale wine farming is often family-run and resource-constrained, information services can promote cooperative initiatives, enabling producers to pool resources, share infrastructure, and increase competitiveness. By fostering knowledge exchange and capacity-building, these services contribute to the sustainable growth of small-scale viticulture and enhance its role in rural economic development.

УДК 657

V.M. Hovorukha, PhD student on the specialty 071 “Accounting and Taxation”, *(State Biotechnological University, Kharkiv)*

ACCOUNTING AND INFORMATION FRAMEWORK FOR STRATEGIC CORPORATE MANAGEMENT: ESSENCE AND COMPONENTS

In the modern era of globalization, digital transformation, and high economic uncertainty, there is an increasing demand for building an effective system of strategic corporate management. Business leaders are increasingly facing challenges that require not only rapid operational actions but also strategic vision based on reliable, integrated, and relevant information. In this context, a management information system based on accounting data plays a crucial role in maintaining long-term competitiveness and sustainable development.

Particular relevance is attached to the integration of accounting and analytical components into the strategic decision-making process at the corporate level. Accounting and information support serves as a tool for reducing strategic risks, forecasting development alternatives, and ensuring transparency in managerial decisions. Thus, studying the accounting information framework in the context of strategic management is important from both scientific and practical perspectives.

The core of strategic management lies in decision-making under uncertainty, which requires comprehensive informational support. The effectiveness of strategic management directly depends on the quality, completeness, and timeliness of the information relied upon by decision-makers. Accounting data, covering both financial and non-financial aspects of business activity, forms the basis for strategic analysis, KPI development, budgeting, risk assessment, and scenario forecasting. Therefore, the need for a structured accounting and analytical support system for strategic management is an objective prerequisite for effective governance.

According to A. Kostyakova, further research is needed into the conceptual and categorical framework of strategic accounting components, the development of its tools, and the directions of its implementation in domestic accounting practices [1]. Researchers V. Khodzitska and L. Ivchenko emphasize that the system of strategic managerial accounting should monitor information on various types of activities that form the internal value chain [2]. Thus, strategic managerial accounting is a subsystem of management accounting focused on providing information to support strategic decision-making. Its essence lies in the focus on long-term aspects of activity, analysis of the external environment, competitive positioning, assessment of strategic alternatives, and their impact on the achievement of corporate goals. It integrates financial, non-financial, and forecast-based information necessary for strategic planning and control (table).

Table

Key components of the accounting and information system for strategic corporate management

Component	Descriptive Characteristic	Functional Purpose
Accounting	Systematization of financial and non-financial data about the company's activities	Formation of the basis for strategic decision-making
Analysis	Interpretation of accounting data to evaluate strategy effectiveness	Evaluation of alternatives, SWOT, scenario forecasting
Control	Monitoring the compliance of actual results with strategic plans	Detection of deviations and initiation of corrective actions

Source: developed by the author.

Thus, the accounting and information framework is a fundamental element of strategic management, ensuring its justification, adaptability, and effectiveness. The development of an integrated accounting and analytical system embedded in the context of strategic management processes allows enterprises to enhance decision-making quality and resilience to external challenges. Further research in this area should focus on developing methodological approaches to adapting strategic managerial accounting to industry-specific features, digital transformation of information systems, and the implementation of ESG-oriented management in corporate governance practices.

Information sources

1. Khodzytska, V.V., Ivchenko, L.V. (2014). Strategic management accounting in the system of integrated management of business entities. *Oblik i finansi*, 1 (63), 50-55.

2. Kostiakova, A.A. (2019). Strategic management accounting: essence and concepts. Prychornomorski ekonomichni studii, 39-2, 99-102.

ЗМІСТ

Секція 1
ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ НА ШЛЯХУ ДО ЄС

Nesterenko O., Krutova A., Kutsenko S.
Assessment of the war impact on the sustainable development goals: Accounting and analytical provision 3

Shevchuk O.A.
Fundamental principles of accounting and control of electronic transactions 6

Vasylishyn S.I., Bezdushna Yu.S.
Components and stages of ensuring cybersecurity of agrarian enterprise accounting data 8

Акімова Н.С., Новицька Н.В.
Функціонування обліково-аналітичної системи в умовах сталого розвитку 10

Андрушко Р.П., Жидовська Н.М.
Доцільність проведення оперативного контролю електронного документообігу у бізнес-структурах 13

Байдюк М.І.
Науково-методичні підходи до оцінки економічної безпеки підприємства в умовах кризи 16

Баранова Ю.Г.
Вплив якості інформаційних потоків на формування інтегрованої звітності агропідприємств 19

Бігдан І.А.
Нематеріальні активи в умовах цифровізації: обліковий аспект 23

Біла Ю.А.
Класифікація біоенергетичних активів з ціллю обліку 24

Богдан С.В.
Обліково-аналітичне забезпечення управління агрорегенеративними проєктами 25

Воляк Л.Р.
Системи підтримки прийняття рішень в аграрному бізнесі 28

Герасименко Ю.С.
Міграція робочої сили як фактор впливу на український ринок праці 31

Дем'яненко Т.Є.
Фінансова звітність в форматі XBRL: Розгляд оновлених додаткових форм звітності 33

Донченко Д.К., Гребейникова Н.А.
Бухгалтерський облік: Зміни в цифрову епоху 36

Жураковська І.В.
Історичні аспекти формування спрощеної системи обліку в Україні 38

Зіневич П.А., Розіт Т.В.
Методика обліку та податкового контролю розрахунків з податку на прибуток підприємства в контексті інтеграції до європейських стандартів 41

Кіор М.Г., Дончук А.Ю., Гребейникова Н.А.
Обліково-аналітичне забезпечення руху грошових коштів та кредиторської заборгованості аграрних підприємств в умовах воєнного стану 43

Константінов М.А., Такшин П.І., Кащена Н.Б.
Аналітичне забезпечення управління капіталом у фокусі фінансової стійкості підприємства 46

Крамаренко К.М.
Облік цільового фінансування розпорядників бюджетних коштів 50

Кузнецова С.О.
Поняття та значення звітності за сегментами за МСФЗ 53

Лега О.В., Чечель Н.П., Гриценко О.О.
Операційна діяльність як основа фінансової стабільності підприємства 56

Луценко О.А., Поливана Л.А.
Напрями розвитку державної статистики 60

Ляпун О.М.
Інтегрований облік в управлінні підприємством 62

Меліхова Т.О., Меліхов Є.В., Ковачев Б.С.
Удосконалення організації облікового процесу нематеріальних активів для підвищення ефективності управління підприємством 64

Мирончук З.П., Ціцька Н.Є.
Роль бухгалтерського консалтингу в умовах цифровізації 66

Нежид Ю.С.
Оцінка та розкриття людського капіталу в інтегрованій звітності аграрних підприємств: Теоретичні основи та практичні аспекти 69

Нестеренко І.В.
Смарт-аналтика в управлінні підприємством: інноваційні рішення для підвищення ефективності в умовах глобалізації 72

Осьмірко А.С.
Сучасні проблеми обліку нематеріальних активів в українських компаніях 75

Санак Б.В.
Актуальні питання бухгалтерського обліку та напрямки оптимізації адміністративних витрат 77

Овсюк Н.В.
Особливості бухгалтерського обліку капітальних інвестицій в умовах сучасних соціально-економічних викликів 79

Попель С.А., Кубіна А.П.
Зарубіжний досвід фінансування соціального забезпечення 82

Порсюрова І.П.
Маркетингові дослідження в обліковій системі забезпечення управління інноваціями закладів ресторанного бізнесу 85

Рижикова Н.І.
Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення дослідження соціально-економічного розвитку аграрного сектора економіки 88

Скорнякова Ю.Б., Косарева О.С.
Облік розрахунків в іноземній валюті в площині формування облікової політики підприємств малого бізнесу 91

Сметаніна К.С., Сахно Л.А.
Інноваційні трансформації обліково-аналітичного забезпечення управління бізнесом на шляху до ЄС 94

Слуквіна В.М.
Цифровізація та оподаткування в Україні 96

Чабанюк О.М.
Напрями організації обліку в аграрному секторі 98

Шевченко Є.Д.
Інтеграція принципів сталого розвитку в обліково-аналітичну систему управління логістичними витратами 100

Шевчук Н.С.
Інтегрована звітність: інструмент інновацій в обліку за стандартами ЄС 102

Шовкун-Заблоцька Л.В., Кальє А.А.
Сутнісна характеристика інновацій та інноваційних процесів 105

Якубишин О.С., Подолянчук О.А.
Облікове забезпечення достовірності податкової звітності 107

Янчева Л.М., Акімова Н.С.
Організація управлінського контролю внутрішньогосподарської інноваційної діяльності з використанням обліково-аналітичної інформації 109

Секція 2
БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГ ТА АУДИТ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ, ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ, ОЦІНКА ЯКОСТІ ПОСЛУГ

Popovici A.
Accounting for pre-contract construction costs 112

Афанас'єва І.І., Трембовецька Є.С.
Діджиталізація аудиту: виклики та перспективи 115

Вітрук А.О., Слюніна Т.Л.
Сучасні виклики аудиту розрахунків із заробітної плати в умовах цифрової трансформації 118

Волошина О.В.
Основні цілі якості щодо прийняття та продовження відносин з клієнтами та конкретних завдань 120

Воронюк Є.В.
Agile-трансформація в контексті організаційного забезпечення економічної безпеки підприємства 123

Гнатишин Л.Б., Прокопишин О.С., Малецька О.І.
Бухгалтерський консалтинг в сільському господарстві 126

Іщенко Ю.С.
Організаційно-методичні аспекти аудиту виробничих запасів 129

Кашперська А.І.
Нормативно-правові аспекти контролю якості аудиторських послуг 131

Кібкало І.В.
Автосоринг і консалтинг як складова успішної бізнес-стратегії сільськогосподарських підприємств 135

Коновалова А.В.
Використання цифрових технологій в організації аудиту на підприємствах малого бізнесу 138

Кудінова Л.В., Назаренко О.В.
Особливості організації контролю орендних операцій необоротної компоненти нефінансових активів у орендодавця 140

Минич Ю.В.
Аудит в сучасному бізнес-середовищі 143

Мурадова К.З., Басараба М.С.
Аудит дебіторської заборгованості в умовах економічної кризи 146

Назаренко О.В.
Комунікативні особливості отримання аудитором письмових запевнень управлінського персоналу щодо фінансової звітності підприємства 148

Наумова Т.А., Акімова Н.С., Кирильєва Л.О.
Аудит як інструмент підтвердження якості фінансової інформації в умовах інформаційної економіки 151

Позняковська Н.М.
Аудит інститутів громадянського суспільства 154

Райковська І.Т.
Підготовка фахівців з аудиту бізнес-процесів в умовах європейської інтеграції 156

Семенюк А.В., Сахно Л.А.
Забезпечення високих стандартів аудиту в період нестабільності в Україні 159

Терновський О.Ю.
Методичні аспекти аудиту нематеріальних активів підприємств 162

Тімченко О.Д., Сукачова С.М., Смокова Л.М.
Методи діагностики банкрутства та їх роль у бізнес-плануванні 165

Чеперегін К.С., Назаренко О.В.
Особливості застосування аналітичних процедур при аудиті виробничих запасів окремого господарюючого суб'єкта 168

Шавріна Ю.В., Слюніна Т.Л.
Внутрішній аудит запасів на підприємстві 171

Яцюк О.В., Наумова Т.А.
Організаційне забезпечення аудиту зовнішньоекономічної діяльності підприємства 174

Секція 3
ФІНАНСИ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В ГЛОБАЛЬНИХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ: ПРІОРИТЕТИ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ

Duan Huinan, Yu Yanjun, Yu Yinan
Consolidated financial statements of corporate groups: organizational and methodological foundations of preparation and control 178

Savchenko A., Sandulov Y.
Development of Ukrane's transport and logistics system today 180

Yeremian O.M., Ryzhenko I.V.
Transfer pricing as a mechanism of tax planning and economic risk management 184

Близнюк О. П., Іванюта М. О.
Розвиток фондового ринку України в умовах трансформації діджитал-технологій 187

Близнюк О. П., Скакунова С.С.

Наукові підходи до класифікації фінансових ризиків підприємницької діяльності 190

Витвицька У.Я., Баскевич Н. О.
ESG-інвестиції як інструмент сталого розвитку в умовах глобальних викликів 193

Галайко А.Є., Лисак Г.Г.
Удосконалення методики моніторингу фінансового стану суб'єктів господарювання 195

Гапон Н.В.
Оцінювання земельних активів на території України в умовах російської агресії 198

Горох О.В., Котєльнікова О.О.
Грошові надходження від інвестиційної діяльності під час війни та перспективи розвитку 200

Гребенюк Д.О., Фокша Л.В.
Принципи рівноваги бюджету 203

Гуторова О.О., Савченко В.О.
Фінансово-економічні інструменти державної підтримки сільгосптоваровиробників: пріоритети та вектори розвитку 205

Дячок О.Р.
Сучасні виклики в сфері обліку операцій з криптовалютою 208

Євдокімова М.О., Марченко С.В.
Аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємства 210

Жилякова О.В.
Сучасний страховий ринок України в умовах змін 212

Кірєєва А.К.
Використання штучного інтелекту в бухгалтерському обліку 214

Косолапова А.О.
Інтеграція України в глобальну економіку: фінансові та податкові вектори розвитку 217

Краківський Ю.С.
Класифікація фінансових інструментів у регіональному розвитку 219

Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б.
Роль податків у реалізації цілей сталого розвитку 221

Малій О.Г., Широкорад Р.А.
Ризик-менеджмент в кредитній діяльності банків 223

Назарова Т.Ю., Бабенко В.П.
Методичні аспекти управління фінансовими потоками підприємства 226

Остапенко Р.М., Ігнатьєва І.О.
Дослідження взаємозв'язку між рівнем запасів і фінансовими показниками підприємств 229

Панченко О.Д., Шульга Л.Д.
Контроль сплати податків до місцевих громад як спосіб реалізації практик сталого розвитку 231

Рибак О.М., Свобода В.О.
Фінансування інвестицій в умовах дії воєнного стану на фоні світових глобалізаційних та інтеграційних процесів 234

Руденко С.В., Ругаль Д.П., Севагін І.І.
Податкова система України: сучасний стан конвергенції з податковою системою Європейського Союзу 236

Сергієнко М.О., Фокша Л.В.
Правове регулювання фінансового контролю в Україні в умовах воєнного стану 238

Ставерська Т.О.
Фактори поглиблення та основні форми фінансової глобалізації 241

Страпчук С.І.
Перехід до циркулярної економіки в Україні: обґрунтування, європейський досвід та перспективи фінансування 243

Сумятіна Л.М., Бігдан І.А.
Оподаткування доходів фізичних осіб: орієнтація на європейський досвід 245

Франчук Т.М.
Особливості обліку криптовалют та цифрових активів у міжнародній фінансовій звітності 248

Ходаба Л.В., Сахно Л.А.
Вплив глобальних інтеграційних процесів на податкову політику України 251

Чобіток В.І.
Формування ефективної макропруденційної політики 254

Шурпенкова Р.К.
Місце податкового планування в системі управління фінансами 256

Секція 4
НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЦИФРОВІ РІШЕННЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Kotko Ya.M.
Implementation of modern technologies in the transformation of business processes 258

Polyvana L., Lutsenko O.
Clarification of didgitalization aspects in strategic management accounting 259

Бабан Т.О., Сотнікова О.І.
Впровадження інноваційних підходів в агробізнесі 261

Бірченко Н.О., Жорняк А.С.
Інноваційні технології у бізнес-процесах: цифрові рішення для ефективного управління та обліку 264

Богомаз О.П., Чміль Є.Л.
Інформаційні системи підтримки управління у фокусі інноваційного та сталого розвитку підприємств 267

Боровенський М.О., Андрющенко О.Б.
Інноваційні технології як ключовий інструмент формування конкурентних переваг підприємства 270

Гончаренко А.В.
Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств 272

Зелінська Г.О.
Роль цифровізації в управлінні бізнес-процесами підприємства 275

Зоріна О.А.
Хмарні технології в управлінському обліку 278

Кащена Н.Б., Тучак А.З.
Модернізація інформаційно-аналітичних сервісів управління підприємствами торгівлі в умовах індустрії 5.0 280

Літвінчик С.В., Андрющенко О.Б.
Штучний інтелект як механізм формування маркетингових конкурентних стратегій підприємств на ринку 283

Лобода Н.О., Чабанюк О.М.
Кібербезпека в обліковій цифровізації 286

Любенко А.М., Ткачук І.К.
Оптимізація логістичних маршрутів на основі аудиту вартості та часу доставки 289

Марченков М.В.
Інформаційні технології та кібербезпека в умовах цифрової трансформації 292

Мельник Д.В.
Розвиток діджиталізації сільського господарства 295

Накісько О.В., Борисенко С.В., Рідкокаша Т.М.
Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку: виклики та перспективи 297

Остапенко Р.М., Курінна І.О.
Використання сучасних інформаційних технологій для обліку та аналізу дебіторської заборгованості 299

Поливана Л.А., Кравченко О.С., Давиденко А.І.
Кібербезпека даних як складова стратегічного управлінського обліку 302

Сарахман О.М.
Впровадження автоматизованих систем обліку в банківських установах: виклики, ризики та можливості в умовах цифрової трансформації 305

Сахно Л.А.
Переваги та виклики застосування штучного інтелекту в обліку та аудиті 308

Смірнова П.В.
Інтеграція інформаційних технологій у стратегії управління бізнес-процесами на підприємстві 311

Чуйко М.М.
Цифрові технології у бізнес-процесах підприємства 313

Шапуров О.О., Афанас'єва А.В., Муратов Ю.В.
Розвиток сучасних інноваційних технологій в металургійних процесах 315

Шелест О.Л.
Застосування інструментів штучного інтелекту в бізнес-середовищі 318

Секція 5
КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ТА КОМУНІКАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕННОСТІ

Zhang Haozhe, O. Nazarenko
Theoretical component of personnel selection as a component of administrative management 321

Shi Lantao, N. Yefremova
The role of sustainable management in the context of limited natural resources 323

Obydiennova T.
Transformation of the corporate culture of ukrainian enterprises in the context of economic changes 324

Андрушкевич Н.В., Польова Н.М.
Ключові проблеми корпоративного управління підприємствами в умовах невизначеності 326

Бугріменко Р.М.
Стратегічні підходи до комунікаційного менеджменту та корпоративного управління 329

Гуменюк М.М., Неміш Д.В.
Використання інноваційних бізнес-моделей та технологій фермерськими господарствами в умовах невизначеності 332

Дем'яненко Т.І.
Сутнісні характеристики корпоративного управління 335

Дугієнко Н.О., Юрковський А.Ю.
Вплив культурних факторів на міжнародну конкурентоспроможність 337

Жар В.В., Лазько О.Б.
Діджиталізація процесів управління в публічній сфері 339

Котляр Д.С.
Побудова системи управління прибутком в умовах невизначеності 342

Пушко А.А., Галюк І.Б.
Особливості управління розвитком персоналу медичних закладів в умовах невизначеності 343

Тімченко О.Д., Баламут Г.С.
Сучасні методи управління проектами 346

Тітов В.Ю.
Антикризове управління підприємством в умовах невизначеності: теоретичні аспекти та практичні рішення 349

Чабанюк О.М., Лобода Н.О.
Податкове планування та експертне дослідження сплати податків суб'єктів господарювання 351

Чемшит Р.В.
Розвиток корпоративного управління в аграрній сфері 353

Шибаєва Н.В., Ставицький С.О.
Роль світового банку у регулюванні структурних змін 355

Ямполь Ю.В.
Комунікаційні стратегії у менеджменті якості освіти: забезпечення прозорості та залучення учасників освітнього процесу 358

Кузик Н.П., Вершута Ю.С.
Методичні аспекти аудиту консолідованого балансу 360

Pechko V.S.
Information and advisory support for the development of farming in the field of viticulture and wine production 362

Hovorukha V.M.
Accounting and information framework for strategic corporate management: essence and components 364

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному та мережному режимах

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ТА БІЗНЕС-КОНСАЛТИНГУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ, ВИКЛИКИ, МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції

08 листопада 2024 р.

Видано в авторській редакції

Відповідальні за випуск: Н.Б. Кащена
О.М. Жданович
Комп'ютерна верстка: Н.Б. Кащена
Р.М. Остапенко

Підп. до друку 07.11.2024 р. Об'єм даних 1,22 Мб.

Державний біотехнологічний університет
Вул. Алчевських, 44, Харків, 61002